

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului

Dreptul la respectarea vieții private și de familie,
a domiciliului și a corespondenței

Actualizat la 31 decembrie 2018

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest raport, în format tipărit sau electronic, să contacteze publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerea în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm consultați documentul [Traduceri în curs](#).

Prezentul ghid a fost întocmit de Direcția Jurisconsultului Curții și nu obligă Curtea. Poate suferi modificări de formă.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză. Publicat pentru prima dată la 31 decembrie 2016, prezentul ghid este actualizat periodic, în funcție de evoluția jurisprudenței. Prezenta actualizare a fost finalizată la 31 decembrie 2018.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa www.echr.coe.int (Jurisprudență - Analiză jurisprudențială - Ghiduri privind jurisprudența). Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de twitter al Curții <https://twitter.com/echrpublication>.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2018

I.	Structura art. 8	7
A.	Domeniul de aplicare al art. 8	7
B.	Cauza ar trebui evaluată din perspectiva unei obligații negative sau a unei obligații pozitive?	8
C.	În cazul unei obligații negative, era ingerința „prevăzută de lege”?	9
D.	A urmărit ingerința în cauză un scop legitim?	10
E.	Era ingerința „necesară într-o societate democratică”?	11
F.	Relația dintre art. 8 și alte dispoziții ale Convenției și ale protocoalelor sale	12
1.	Viața privată și de familie	12
a.	Art. 2 (dreptul la viață) și art. 3 (interzicerea torturii)	12
b.	Art. 6 (dreptul la un proces echitabil)	13
c.	Art. 9 (libertatea de gândire, de conștiință și de religie)	14
d.	Art. 10 (libertatea de exprimare)	14
e.	Art. 14 (interzicerea discriminării)	14
2.	Domiciliu și corespondență	15
a.	Art. 2 (dreptul la viață)	15
b.	Art. 10 (libertatea de exprimare)	16
c.	Art. 13 (dreptul la un recurs efectiv)	16
d.	Art. 14 (interzicerea discriminării)	16
e.	Art. 34 (cereri individuale)	17
f.	Art. 1 din Protocolul nr. 1 (protecția proprietății)	17
g.	Art. 2 § 1 din Protocolul nr. 4 (libertatea de circulație)	17
II.	Viață privată	18
A.	Sfera vieții private și lipsa unei definiții	18
B.	Integritate fizică, psihologică sau morală	18
a.	Victimele violenței	19
b.	Drepturi reproductive	20
c.	Tratament medical forțat și proceduri medicale obligatorii	22
d.	Boli mintale	22
e.	Asistență medicală și tratament	24
f.	Aspecte legate de sfârșitul vieții	25
g.	Aspecte legate de persoanele cu dizabilități	25
h.	Aspecte privind înhumarea	26
i.	Aspecte legate de mediu	27
j.	Orientarea sexuală și viața sexuală	28
k.	Activități profesionale sau comerciale	28
C.	Viață privată	30
a.	Dreptul la imagine și la protejarea fotografiilor; publicarea fotografiilor, a imaginilor și a articolelor	31
b.	Protecția reputației unei persoane; calomnia	32
c.	Protecția datelor	34
d.	Dreptul de acces la informațiile cu caracter personal	37
e.	Informații cu privire la starea de sănătate	38
f.	Constituirea de dosare sau colectarea de date de către serviciile de informații sau de către alte organe ale statului	39
g.	Supravegherea poliției	40
h.	Competențele poliției în materie de interpelare și percheziție	41
i.	Viața privată în detenție	42
D.	Identitate și autonomie	42
a.	Dreptul la dezvoltare personală și autonomie	42
b.	Dreptul unei persoane de a-și afla originea	42
c.	Convingeri religioase și filozofice	43
d.	Aspectul dorit	43
e.	Dreptul la un nume/documente de identitate	43
f.	Identitatea de gen	44
g.	Dreptul la identitate etnică	45

h.	Apatridia, cetățenie și reședință	46
i.	Starea civilă și statutul parental	47
III.	Viața de familie	48
A.	Definiția vieții de familie și sensul noțiunii de familie	48
B.	Obligație procedurală	49
C.	Marja de apreciere în ceea ce privește viața de familie	49
D.	Sfera de aplicare a vieții de familie	49
1.	Cupluri	49
a.	Căsătoriile neconforme cu dreptul ordinar, coabitarea de facto	49
b.	Cupluri formate din persoane de același sex	50
2.	Părinți	52
	Reproducerea asistată medicală/dreptul de a deveni părinte genetic	52
3.	Copii	52
a.	Dreptul membrilor unei familii de a se bucura unul de compania celuilalt	52
b.	Legăturile dintre mama biologică și copii	53
c.	Legături dintre tatăl biologic și copii	53
d.	Indemnizație de creștere a copilului, încredințarea copilului/autoritate părintească și drept de vizitare	55
e.	Răpirea internațională de copii	57
f.	Adopția	57
g.	Familii care iau un copil în plasament	58
h.	Autoritatea părintească și luarea în îngrijire de către stat	59
4.	Alte relații de familie	61
a.	Relațiile cu frații și surorile și cu bunicii	61
b.	Dreptul unui unei persoane private de libertate de a păstra legătura cu membrii familiei	62
5.	Imigrare și expulzare	62
a.	Copiii din centrele de detenție	63
b.	Reîntregirea familiei	63
c.	Decizii de returnare și de expulzare	64
d.	Permise de ședere	65
6.	Interese materiale	65
IV.	Domiciliu	67
A.	Aspecte generale	67
1.	Domeniul de aplicare al noțiunii de „domiciliu”	67
2.	Exemple de „ingerință”	68
3.	Marja de apreciere	69
B.	Locuințele	69
1.	Proprietari	70
2.	Chiriași	71
3.	Partenerii chiriașilor/ocupare neautorizată	72
4.	Minorități și persoanele vulnerabile	72
5.	Vizite și percheziții domiciliare, ridicarea de bunuri	73
C.	Spații comerciale	76
D.	Cabinete de avocatură	76
E.	Locuințele jurnaliștilor	77
F.	Mediu de la domiciliu	78
1.	Abordare generală	78
2.	Poluare fonică, probleme cu vecinii și alte efecte negative	80
3.	Activități poluante și potențial periculoase	80
V.	Correspondență	81
A.	Aspecte generale	81
1.	Sfera de aplicare a noțiunii de „corespondență”	81
2.	Obligații pozitive	82
3.	Abordare generală	83

B.	Corespondența deținuților	83
1.	Principii generale	83
2.	Cazurile în care poate fi necesară o ingerință în corespondența deținuților	86
3.	Corespondența scrisă	86
4.	Conversațiile telefonice	87
5.	Corespondența dintre deținuți și avocații lor	87
6.	Corespondența cu Curtea	88
7.	Corespondența cu jurnaliștii	90
8.	Corespondența dintre un deținut și un medic	90
9.	Corespondența cu rudele apropiate sau cu alte persoane	91
10.	Corespondența dintre un deținut și alți destinatari	91
C.	Corespondența avocaților	91
D.	Supravegherea telecomunicațiilor într-un context penal	94
E.	Corespondența persoanelor particulare, a profesioniștilor și a societăților	95
F.	Supravegherea secretă specială a cetățenilor/organizațiilor	96
	Lista cauzelor citate	102

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria de ghiduri privind Convenția publicate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența în legătură cu art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) până la 31 august 2018. Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de principiu, importante și/sau recente.*

Hotărârile și deciziile Curții soluționează nu numai cauzele cu care aceasta a fost investită, ci servesc, mai general, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției; astfel, acestea contribuie la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, pct. 154, 18 ianuarie 1978, seria A nr. 25, și, mai recent, *Jeronovics împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, CEDO 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, ridicând standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți ale Convenției [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), pct. 89, nr. 30078/06, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI].

Prezentul ghid include referințe pentru cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele sale adiționale. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o *Listă de cuvinte cheie*, care provin dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași direct (în cea mai mare parte) din textul Convenției și din protocoalele sale.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Astfel, căutarea după aceste cuvinte-cheie vă permite să găsiți un grup de documente cu un conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în Fișa detaliată a cauzelor de pe HUDOC. Pentru mai multe informații privind baza de date HUDOC și cuvintele-cheie, consultați *Manualul de utilizare a HUDOC*.

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în cele două limbi oficiale (franceză și engleză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile Camerei care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisc (*).

I. Structura art. 8

Art. 8 din Convenție - dreptul la respectarea vieții private și de familie

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Expulzare (8) — Extrădare (8) — Obligații pozitive (8)

Respectarea vieții private (8-1) — Respectarea vieții de familie (8-1) — Respectarea domiciliului (8-1) — Respectarea corespondenței (8-1)

Autoritate publică (8-2) - Ingerință (8-2) - Prevăzut(ă) de lege (8-2) - Accesibilitate (8-2) - Previzibilitate (8-2) - Garanții împotriva abuzurilor (8-2) - Necesară(ă) într-o societate democratică (8-2) - Securitatea națională (8-2) - Siguranța publică (8-2) - Bunăstarea economică a țării (8-2) - Apărarea ordinii (8-2) - Prevenirea faptelor penale (8-2) - Protejarea sănătății (8-2) - Protejarea moralei (8-2) - Protejarea drepturilor și libertăților altora (8-2)

1. Pentru a invoca art. 8, un reclamant trebuie să demonstreze că plângerea acestuia are ca obiect cel puțin unul dintre cele patru interese menționate în această dispoziție, și anume: viața privată, viața de familie, domiciliul și corespondența. Bineînțeles că unele cauze pot privi mai multe interese. În primul rând, Curtea stabilește dacă cererea reclamantului intră sub incidența art. 8. În continuare, Curtea examinează dacă a existat o ingerință în exercitarea dreptului în cauză sau dacă se află în joc obligația pozitivă a statului de a proteja acest drept. Condițiile în care poate exista o ingerință, din partea unui stat, în exercitarea unui drept protejat sunt stabilite la art. 8 § 2, și anume: în interesul securității naționale, al siguranței publice sau al bunăstării economice a țării, pentru apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei ori protejarea drepturilor și libertăților altora. Sunt permise limitări în cazul în care acestea sunt „conforme cu legea” sau „prevăzute de lege” și sunt „necesare într-o societate democratică” pentru atingerea unuia dintre obiectivele menționate anterior. La evaluarea necesității unei ingerințe într-o societate democratică, Curtea trebuie să pună în balanță interesele reclamantului, protejate de art. 8, și interesele unui terț, protejate de alte dispoziții ale Convenției și ale protocoalelor sale.

A. Domeniul de aplicare al art. 8

2. Curtea a definit domeniul de aplicare al art. 8 în sens larg, chiar și atunci când un anumit drept nu este prevăzut în mod expres de această dispoziție. Cu toate acestea, domeniul său de aplicare nu este nelimitat. În cazul accesului la o plajă privată de către o persoană cu dizabilități, Curtea a hotărât că relațiile interpersonale cu o sferă atât de amplă și nedeterminată încât nu se putea concepe existența unei legături directe între viața privată a reclamantului și măsurile care i se impuneau statului pentru a remedia deficiențele unor ștranduri private. În consecință, art. 8 nu era aplicabil (*Botta împotriva Italiei*, pct. 35). În plus, Curtea a constatat că art. 8 nu era aplicabil într-un caz referitor la o

condamnare pentru abatere profesională, întrucât infracțiunea în cauză nu avea nicio legătură evidentă cu dreptul la respectarea „vieții private”. Dimpotrivă, aceasta privea acte și omisiuni profesionale săvârșite de funcționari publici în exercitarea funcției. În plus, reclamantul nu a menționat repercusiunile concrete asupra vieții sale private, care au fost legate în mod direct și causal de condamnarea sa pentru infracțiunea în cauză [*Gillberg împotriva Suediei* (MC), pct. 70]. Cu toate acestea, în cazul unui anchetator de poliție care a fost condamnat pentru încălcarea gravă a obligațiilor sale profesionale prin propunere și luare de mită, în schimbul încetării urmăririi penale, și care dorea să profeseze în calitate de avocat stagiar după executarea pedepsei, Curtea a constatat că restricțiile privind înregistrarea unei persoane ca membru al anumitor categorii profesionale, care poate afecta, într-o oarecare măsură, capacitatea persoanei respective de a dezvolta relații cu lumea înconjurătoare, intră în sfera vieții private [*Jankauskas împotriva Lituaniei (nr. 2)*, pct. 57-58].

B. Cauza ar trebui evaluată din perspectiva unei obligații negative sau a unei obligații pozitive?

3. Scopul principal al art. 8 este protejarea indivizilor împotriva ingerințelor arbitrare în exercitarea dreptului la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Este vorba despre obligația negativă clasică descrisă de Curte ca fiind obiectivul esențial al art. 8 (*Kroon și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 31). Cu toate acestea, statele membre au, de asemenea, obligația pozitivă de a garanta că drepturile prevăzute la art. 8 sunt respectate chiar și între persoanele fizice. În special, deși scopul art. 8 este, în esență, acela de a apăra persoanele particulare împotriva ingerințelor arbitrare ale autorităților publice, acesta nu se limitează la a obliga statul să se abțină de la asemenea ingerințe; pe lângă acest angajament negativ în esență negativ, pot exista obligații pozitive inerente respectării efective a vieții private sau de familie (*Lozovyye împotriva Rusiei*, pct. 36). Aceste obligații pot implica adoptarea unor măsuri destinate să asigure respectarea vieții private chiar și în sfera relațiilor dintre persoane [a se vedea, de exemplu, *Evans împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 75, deși principiul a fost stabilit prima dată în *Marckx împotriva Belgiei*].

4. Principiile aplicabile evaluării obligațiilor pozitive și negative care îi revin unui stat în temeiul Convenției sunt similare. Trebuie avut în vedere echilibrul just ce trebuie realizat între interesele concurente ale persoanei și cele ale comunității în ansamblu, scopurile prevăzute la art. 8 § 2 având o anumită relevanță [*Hamalainen împotriva Finlandei* (MC), pct. 65; *Gaskin împotriva Regatului Unit*, pct. 42; *Roche împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 157]. În cazul în care cauza privește o obligație negativă, Curtea trebuie să aprecieze dacă ingerința a fost conformă cu cerințele art. 8 § 2, și anume dacă era prevăzută de lege, urmarea un scop legitim și era necesară într-o societate democratică. Acest aspect este analizat în detaliu mai jos.

5. În cazul unei obligații pozitive, Curtea analizează dacă importanța interesului în cauză necesită impunerea obligației pozitive solicitate de reclamant. Anumite elemente au fost considerate relevante pentru evaluarea conținutului obligațiilor pozitive ale statelor. Unele din ele privesc reclamantul. Acestea se referă la importanța intereselor în cauză și măsura în care sunt puse în discuție „valorile fundamentale” sau „aspectele esențiale” ale vieții private, impactul asupra unui reclamant a unui conflict între realitatea socială și drept sau coerența practicilor administrative și juridice din cadrul sistemului intern, elemente considerate importante pentru evaluarea realizată în temeiul art. 8. Alte elemente privesc impactul pretensei obligații pozitive în cauză asupra statului respectiv. Și se pune întrebarea dacă sfera pretensei obligații este limitată și precisă sau amplă și nedeterminată [*Hamalainen împotriva Finlandei* (MC), pct. 66].

6. Ca și în cazul obligațiilor negative, statele beneficiază de o anumită marjă de apreciere în ceea ce privește punerea în aplicare a obligațiilor pozitive care le revin în temeiul art. 8. Pentru a determina amploarea marjei respective, trebuie să se țină seama de o serie de factori. Atunci când un aspect deosebit de important al existenței sau al identității unei persoane se află în joc, marja lăsată statului va fi restrânsă [de exemplu, *X și Y împotriva Țărilor de Jos*, pct. 24 și 27; *Christine Goodwin împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 90; *Pretty împotriva Regatului Unit*, pct. 71]. Totuși, atunci când nu există un

consens în rândul statelor membre ale Consiliului Europei, fie că este vorba despre importanța relativă a interesului aflat în joc, fie că este vorba despre cele mai bune metode de a-l proteja, în special atunci când cauza ridică probleme sensibile ce țin de morală ori de etică, marja de apreciere va fi mai largă [*X, Y și Z împotriva Regatului Unit*, pct. 44; *Fretté împotriva Franței*, pct. 41; *Christine Goodwin împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 85]. De asemenea, marja va fi adesea mai amplă în cazul în care statul trebuie să păstreze un echilibru just între interese private și publice concurente sau între diverse drepturi prevăzute de Convenție [*Fretté împotriva Franței*, pct. 42; *Odièvre împotriva Franței* (MC), pct. 44-49; *Evans împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 77; *Dickson împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 78; *S.H. și alții împotriva Austriei* (MC), pct. 94].

7. Deși alegerea mijloacelor pentru a asigura respectarea art. 8 în domeniul protecției împotriva actelor persoanelor particulare intră, în principiu, în marja de apreciere a statului, prevenirea efectivă a unor fapte grave (precum violul), care implică valori fundamentale și aspecte esențiale ale vieții private, necesită dispoziții eficiente de drept penal. Copiii și alte persoane vulnerabile, în special, au dreptul la o protecție eficientă [*X și Y împotriva Țărilor de Jos*, pct. 23-24 și 27; *August împotriva Regatului Unit* (dec.); *M.C. împotriva Bulgariei*]. În plus, obligația pozitivă care îi revine statului în temeiul art. 8, de a proteja integritatea fizică a persoanei, poate fi extinsă la aspecte legate de eficiența unei anchete penale (*Osman împotriva Regatului Unit*, pct. 128; *M.C. împotriva Bulgariei*, pct. 150). Ca atare, statele au o obligație pozitivă, inerentă art. 3 și art. 8 din Convenție, de a adopta dispoziții de drept penal care să sancționeze eficient violul și să le pună în practică în cursul unei cercetări și unei urmăriri penale efective. Statul are obligația de a proteja un minor împotriva calomniei (*K.U. împotriva Finlandei*, pct. 45-49). În ceea ce privește actele mai puțin grave săvârșite între persoane fizice, care ar putea aduce atingere integrității psihice, obligația statului în temeiul art. 8, de a menține și de a aplica în practică un cadru juridic adecvat, care să ofere protecție, nu impune întotdeauna instituirea unei dispoziții eficiente de drept penal, care să reglementeze actul în cauză. Cadrul legal ar putea consta, de asemenea, în acțiuni civile care pot oferi suficientă protecție [*ibidem*, pct. 47; *X și Y împotriva Țărilor de Jos*, pct. 24 și 27; *Soderman împotriva Suediei* (MC), pct. 85]. În plus, în ceea ce privește dreptul la sănătate, statele membre au o serie de obligații pozitive în acest sens, în temeiul art. 2 și 8 (*Vasileva împotriva Bulgariei*, pct. 63-69; *Ibrahim Keskin împotriva Turciei*, pct. 61).

8. De asemenea, Curtea a evidențiat obligațiile procedurale care îi revin statului în temeiul art. 8, obligații care sunt deosebit de relevante pentru stabilirea marjei de apreciere acordate statului membru. Analiza Curții cuprinde următoarele aspecte: atunci când autorităților naționale li se conferă o marjă de apreciere care poate aduce atingere exercitării unui drept prevăzut de Convenție, garanțiile procedurale de care dispune persoana în cauză sunt deosebit de importante pentru a determina dacă statul pârât și-a depășit sau nu marja de apreciere atunci când a stabilit cadrul de reglementare. Într-adevăr, potrivit jurisprudenței constante, deși art. 8 nu prevede nici o condiție procedurală explicită, procesul decizional finalizat prin măsuri care constituie o ingerință trebuie să fie echitabil și să permită respectarea adecvată a intereselor garantate unei persoane de art. 8 (*Buckley împotriva Regatului Unit*, pct. 76; *Tanda-Muzinga împotriva Franței*, pct. 68; *M.S. împotriva Ucrainei*, pct. 70). Acest lucru impune, în special, implicarea în mod corespunzător a reclamantului în acest proces (*Lazoriva împotriva Ucrainei*, pct. 63).

C. În cazul unei obligații negative, era ingerința „prevăzută de lege”?

9. Curtea a afirmat în repetate rânduri că orice ingerință a unei autorități publice în exercitarea dreptului unei persoane la respectarea vieții private și a corespondenței trebuie să fie „prevăzută de lege”. Această expresie nu implică doar respectarea legislației interne, ci se referă, de asemenea, la calitatea acestei legislații, care trebuie să fie compatibilă cu statul de drept (*Halford împotriva Regatului Unit*, pct. 49).

10. Legislația națională trebuie să fie clară, previzibilă și suficient de accesibilă (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 87). Acest lucru include un caracter suficient de previzibil pentru a permite persoanelor particulare să acționeze în conformitate cu legea, precum și o delimitare clară a marjei de apreciere a autorităților publice. De exemplu, în contextul măsurilor de supraveghere, Curtea a precizat

că legea trebuie să fie redactată în termeni suficient de clari pentru a le furniza cetățenilor indicii adecvate privind circumstanțele și condițiile în care autoritățile au dreptul să recurgă la orice măsuri de supraveghere secretă și de colectare de date (*Shimovolos împotriva Rusiei*, pct. 68). În *Vukota-Bojic împotriva Elveției*, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 ca urmare a lipsei de claritate și precizie a prevederilor interne care au servit drept temei legal pentru supravegherea reclamantei de către societatea sa de asigurare, în urma unui accident.

11. Cerința de claritate se aplică marjei de apreciere exercitate de autoritățile publice. Legislația internă trebuie să indice cu o claritate rezonabilă sfera și modul de exercitare a discreției relevante conferite autorităților publice, astfel încât să li se asigure persoanelor private gradul minim de protecție de care beneficiază în temeiul principiului statului de drept într-o societate democratică (*Piechowicz împotriva Poloniei*, pct. 212). Faptul că respectiva cauză a reclamantului era prima de acest tip în conformitate cu legislația aplicabilă și că instanța națională a solicitat avizul CJUE cu privire la interpretarea legislației europene relevante nu înseamnă că instanțele interne au interpretat și au aplicat legislația în mod arbitrar sau imprezvizibil [*Satakunnan Markkinaporssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 150].

12. În ceea ce privește previzibilitatea, expresia „prevăzut de lege” implică așadar, în special, faptul că dreptul intern trebuie să fie redactat suficient de previzibil pentru a le furniza persoanelor particulare indicii adecvate privind circumstanțele și condițiile în care autoritățile au dreptul să recurgă la măsuri care le afectează drepturile protejate de Convenție [*Fernández Martínez împotriva Spaniei* (MC), pct. 117]. Însă caracterul previzibil nu este sinonim cu certitudinea. În *Slivenko împotriva Letoniei* (MC), reclamantele trebuie să fi fost în măsură să prevadă în mod rezonabil, cel puțin cu ajutorul experților juridici, că se va considera ca intră sub incidența legii [a se vedea și *Dubská și Krejzová împotriva Republicii Ceha* (MC), pct. 171]. Nu se poate aștepta o certitudine absolută în privința acestui aspect (pct. 107). De asemenea, trebuie subliniat faptul că profesia reclamantului poate fi un element de care trebuie să se țină seama, deoarece oferă un indiciu cu privire la capacitatea acestuia de a prevedea consecințele juridice ale acțiunilor sale (*Versini-Campinchi și Crasnianski împotriva Franței*, pct. 55).

13. Principiul legalității impune, de asemenea, existența unor garanții adecvate prin care să fie asigurată respectarea drepturilor garantate unei persoane de art. 8. Răspunderea unui stat de a proteja viața privată și de familie include adesea obligații pozitive care garantează respectarea la nivel național a drepturilor prevăzute la art. 8. Curtea, de exemplu, a constatat o încălcare a dreptului la viață privată ca urmare a absenței unor dispoziții legale clare, care să incrimineze actul de filmare în secret a unui copil gol [*Soderman împotriva Suediei* (MC), pct. 117].

14. Constatarea potrivit căreia măsura în cauză nu era „prevăzută de lege” este suficientă pentru a-i permite Curții să decidă că a fost încălcat art. 8 din Convenție. Prin urmare, nu este necesar să se examineze dacă ingerința în cauză a avut un „scop legitim” sau a fost „necesară într-o societate democratică” (*M.M. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 46; *Solska și Rybicka împotriva Poloniei*, pct. 129). În cauza *Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), Curtea a constatat că, indiferent care a fost temeiul legal al ingerinței în drepturile reclamantului, ingerința respectivă nu îndeplinea celelalte condiții prevăzute la art. 8 § 2 (pct. 196).

D. A urmărit ingerința în cauză un scop legitim?

15. Art. 8 § 2 enumeră scopurile legitime care pot justifica o ingerință în exercitarea drepturilor protejate de art. 8: „este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora”. Recent, Curtea a observat că practica sa este destul de succintă atunci când verifică existența unui scop legitim în sensul paragrafului al doilea al art. 8-11 din Convenție [*S.A.S. împotriva Franței* (MC), pct. 114]. Este sarcina guvernului pârât să demonstreze că ingerința a avut un scop legitim [*Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), pct. 194].

16. Curtea a constatat, de exemplu, că măsurile de imigrare pot fi justificate mai degrabă de scopul de menținerea bunăstării economice a țării, în sensul art. 8 § 2, decât de apărarea ordinii publice, dacă obiectivul guvernului era să reglementeze piața muncii, având în vedere densitatea populației

(*Berrehab împotriva Țărilor de Jos*, pct. 26). De asemenea, Curtea a constatat că atât bunăstarea economică, cât și protejarea drepturilor și libertăților altora constituie scopuri legitime ale unor proiecte guvernamentale mari, cum ar fi extinderea unui aeroport [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 121].

17. Curtea a constatat că interzicerea purtării vălului islamic integral în locuri publice reprezenta un obiectiv legitim, având în vedere opinia statului pârât, conform căreia fața joacă un rol important în interacțiunea socială. Prin urmare, a fost în măsură să admită faptul că bariera pe care o reprezintă vălul care acoperă fața integral era percepută de către statul pârât ca încălcând dreptul altor persoane de a trăi într-un spațiu de socializare care facilitează viața în comunitate [*S.A.S. împotriva Franței* (MC), pct. 122].

18. Cu toate acestea, în *Toma împotriva României*, Curtea a constatat că Guvernul nu a furnizat nicio justificare legitimă pentru că le-a permis jurnaliștilor să publice imagini ale unei persoane reținute înainte de proces, deși nu existau motive de siguranță publică pentru a face acest lucru (pct. 92).

E. Era ingerința „necesară într-o societate democratică”?

19. Pentru a stabili dacă o anumită încălcare a art. 8 este „necesară într-o societate democratică”, Curtea pune în balanță interesele statului membru și dreptul reclamantului. Într-o hotărâre de referință referitoare la art. 8, Curtea a precizat că, în acest context, adjectivul „necesar” nu este la fel de flexibil precum termenii „util”, „rezonabil” sau „oportun”, ci implică existența unei „nevoi sociale imperioase” de a recurge la ingerința în cauză. Autoritățile naționale au obligația de a efectua evaluarea inițială a nevoii sociale imperioase în fiecare caz în parte; așadar, le este lăsată o marjă de apreciere. Cu toate acestea, decizia lor este supusă controlului Curții. O restricție privind un drept prevăzut de Convenție poate fi considerată „necesară într-o societate democratică” — ale cărei semne distinctive sunt toleranța și mentalitatea deschisă — doar în cazul în care, printre altele, aceasta este proporțională cu obiectivul legitim urmărit (*Dudgeon împotriva Regatului Unit*, pct. 51-53).

20. Ulterior, Curtea a afirmat că, pentru a stabili dacă măsurile atacate erau „necesare într-o societate democratică”, va analiza, în lumina cauzei respective în ansamblul său, dacă motivele invocate pentru justificarea măsurilor sunt relevante și suficiente și dacă măsurile au fost proporționale cu scopurile legitime urmărite (*Z împotriva Finlandei*, pct. 94). Curtea a oferit clarificări suplimentare privind această cerință, afirmând că noțiunea de „necesitate” în sensul art. 8 implică faptul că ingerința trebuie să corespundă unei nevoi sociale imperioase și, în special, că trebuie să rămână proporțională cu scopul legitim urmărit. Pentru a stabili dacă o ingerință a fost „necesară”, Curtea ține seama de marja de apreciere lăsată autorităților statului, însă este obligația statului pârât să demonstreze existența unei nevoi sociale imperioase, care a stat la baza ingerinței (*Piechowicz împotriva Poloniei*, pct. 212). Curtea a reiterat principiile directoare privind marja de apreciere în *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 179-184.

21. În ceea ce privește măsurile generale adoptate de guvernul național, din jurisprudența Curții reiese că, pentru a stabili proporționalitatea unei măsuri generale, Curtea trebuie să evalueze în principal opțiunile legislative care stau la baza acesteia. În acest sens, calitatea controlului parlamentar și judiciar al necesității măsurii este deosebit de importantă, inclusiv aplicarea marjei de apreciere relevantă. Garanțiile procedurale de care dispune persoana particulară sunt deosebit de importante pentru a determina dacă statul pârât și-a depășit sau nu marja de apreciere atunci când a stabilit cadrul de reglementare. Curtea trebuie să examineze, în special, dacă procesul decizional finalizat prin măsuri care constituie o ingerință a fost echitabil și a permis respectarea adecvată a intereselor garantate unei persoane de către art. 8 (*A.-M.V. împotriva Finlandei*, pct. 82-84).

F. Relația dintre art. 8 și alte dispoziții ale Convenției și ale protocoalelor sale

22. Curtea are competența de a realiza o încadrare juridică a faptelor unei cauze și nu este legată de încadrarea făcută de reclamant sau de Guvern (*Soares de Melo împotriva Portugaliei*, pct. 65; *Mitovi împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, pct. 49; *Macready împotriva Republicii Cehe*, pct. 41; *Havelka și alții împotriva Republicii Cehe*, pct. 35). Astfel, Curtea hotărăște din perspectiva cărui articol trebuie să fie examinate capetele de cerere [*Radomilja și alții împotriva Croației* (MC), pct. 114]

1. Viața privată și de familie

a. Art. 2 (dreptul la viață) și art. 3 (interzicerea torturii)

23. În ceea ce privește protejarea integrității fizice și psihologice a unei persoane împotriva actelor altor persoane, Curtea a hotărât că obligațiile pozitive care le revin autorităților — în unele cazuri, în temeiul art. 2 sau 3, și în alte cazuri, în temeiul art. 8, considerat separat sau coroborat cu art. 3 din Convenție — pot include obligația de a menține și de a aplica în practică un cadru juridic adecvat, care să ofere protecție împotriva actelor de violență săvârșite de persoane fizice [a se vedea, *printre altele*, *Soderman împotriva Suediei* (MC), pct. 80 și trimiterile citate].

24. De exemplu, în jurisprudența sa privind art. 3 și art. 8, Curtea a subliniat importanța, pentru copii și ceilalți membri vulnerabili ai societății, de a beneficia de protecție din partea statului în cazul în care le este amenințată bunăstarea fizică și mentală (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, pct. 74, și *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, pct. 87). În aceste două cauze, Curtea a reiterat că bătaia regulată cu bastonul aplicată unui copil este de natură să atingă nivelul de gravitate necesar pentru a determina o încălcare a art. 3 (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, pct. 76; *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, pct. 89). În consecință, pentru a preveni orice risc de rele tratamente în temeiul art. 3, Curtea a considerat că ar fi lăudabil ca statele membre să interzică prin lege toate formele de pedepse corporale aplicate copiilor. Cu toate acestea, pentru a asigura respectarea art. 8, o astfel de interdicție ar trebui să fie pusă în aplicare prin intermediul unor măsuri proporționale, astfel încât să fie practică și eficientă, nu să rămână pur teoretică (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, pct. 77-78; *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, pct. 90-91).

25. Curtea a afirmat că este posibil ca o măsură să fie contrară art. 8 chiar dacă aceasta nu intră sub incidența tratamentelor interzise la art. 3, (*Wainwright împotriva Regatului Unit*, pct. 43, în ceea ce privește percheziția corporală). În special, condițiile de detenție pot conduce la o încălcare a art. 8 în cazul în care acestea nu ating nivelul de gravitate necesar pentru o încălcare a art. 3 (*Raninen împotriva Finlandei*, pct. 63). Curtea a constatat frecvent o încălcare a art. 3 din Convenție din cauza unor condiții precare de detenție, în privința cărora separarea necorespunzătoare a instalațiilor sanitare de restul celulei a reprezentat doar un element al acestor condiții (*Szafrański împotriva Poloniei*, pct. 24 și 38). În *Szafrański împotriva Poloniei*, Curtea a constatat că autoritățile naționale nu și-au îndeplinit obligația pozitivă de a-i asigura reclamantului un grad minim de intimitate și, prin urmare, au încălcat art. 8, întrucât reclamantul a fost nevoit să utilizeze toaleta în prezența altor deținuți, fiind astfel privat de un minim de intimitate în viața de zi cu zi (pct. 39-41).

26. În mod similar, deși dreptul la sănătate nu este garantat de Convenție și protocoalele la aceasta, statelor membre le revin o serie de obligații pozitive în acest sens, în temeiul art. 2 și art. 8. Acestea trebuie, în primul rând, să prevadă reglementări care să impună spitalelor publice și private adoptarea de măsuri adecvate pentru protejarea integrității fizice a pacienților lor și, în al doilea rând, să pună la dispoziția victimelor neglijențelor medicale o procedură prin care să poată obține, dacă este necesar, despăgubiri pentru prejudiciile suferite. Aceste obligații se aplică în conformitate cu art. 8 în cazul unor vătămări care nu amenință dreptul la viață, astfel cum este garantat de art. 2 (*Vasileva împotriva Bulgariei*, pct. 63-69; *Ibrahim Keskin împotriva Turciei*, pct. 61).

27. Obligațiile procedurale prevăzute la art. 2 de a desfășura o anchetă efectivă asupra pretinselor încălcări ale dreptului la viață pot intra în conflict cu obligațiile statului prevăzute la art. 8 (*Solska și*

Rybicka împotriva Poloniei, pct. 118-119). E necesar ca, în cazul persoanelor supuse anchetei, autoritățile statului să găsească un echilibru corespunzător între cerința desfășurării unei anchete efective conform art. 2 și protecția dreptului la respectarea vieții private și de familie (conform art. 8) (pct. 121). Cauza *Solska și Rybicka împotriva Poloniei* privește exhumarea, în contextul unei proceduri penale, a rămășițelor unei persoane decedate împotriva dorinței familiei acesteia; dreptul intern polonez nu prevede un mecanism de control al proporționalității deciziei de exhumare. În consecință, Curtea a constatat că ingerința nu a fost „prevăzută de lege” și, prin urmare, a fost încălcat art. 8 (pct. 126-128).

b. Art. 6 (dreptul la un proces echitabil)

28. Aspectul procedural al art. 8 este strâns legat de drepturile și interesele protejate de art. 6 din Convenție. În timp ce art. 6 prevede o garanție procedurală, și anume „dreptul la o instanță” care să stabilească „drepturile și obligațiile civile”, cerința procedurală de la art. 8 acoperă nu numai procedurile administrative și judiciare, ci este, de asemenea, complementară scopului mai amplu de asigurare a respectării, *printre altele*, a vieții de familie (*Tapia Gasca și D. împotriva Spaniei*, pct. 111-113; *Bianchi împotriva Elveției*, pct. 112; *McMichael împotriva Regatului Unit*, pct. 91; *B. împotriva Regatului Unit*, pct. 63-65; *Golder împotriva Regatului Unit*, pct. 36). Diferența dintre scopul urmărit de garanțiile respective prevăzute la art. 6 și 8 poate să justifice, în funcție de circumstanțele specifice ale cauzei, examinarea aceleiași serii de fapte din perspectiva ambelor articole (a se compara cu *O. împotriva Regatului Unit*, pct. 65-67; *Golder împotriva Regatului Unit*, pct. 41-45; *Macready împotriva Republicii Cehe*, pct. 41; *Bianchi împotriva Elveției*, pct. 113).

29. În cauzele în care se află în joc viața de familie și reclamanții invocă art. 6 și art. 8, Curtea poate decide să examineze faptele numai în temeiul art. 8. Potrivit Curții, latura procedurală a art. 8 impune ca procesul decizional finalizat prin măsuri care constituie o ingerință să fie echitabil și să permită respectarea adecvată a intereselor garantate de această dispoziție (*Soares de Melo împotriva Portugaliei*, pct. 65; *Santos Nunes împotriva Portugaliei*, pct. 56; *Havelka și alții împotriva Republicii Cehe*, pct. 34-35; *Walova și Walla împotriva Republicii Cehe*, pct. 47; *Kutzner împotriva Germaniei*, pct. 56; *McMichael împotriva Regatului Unit*, pct. 87). Prin urmare, Curtea poate, de asemenea, să țină seama, în conformitate cu art. 8, de forma și durata procesului decizional (*Macready împotriva Republicii Cehe*, pct. 41). De asemenea, statul trebuie să ia toate măsurile adecvate pentru reunirea părinților și copiilor (*Santos Nunes împotriva Portugaliei*, pct. 56).

30. De exemplu, aspectul dacă o cauză a fost sau nu examinată într-un termen rezonabil — astfel cum se prevede la art. 6 § 1 din Convenție — face parte, de asemenea, din cerințele procedurale care decurg implicit din art. 8 (*Ribic împotriva Croației*, pct. 92). De asemenea, Curtea a examinat doar din perspectiva art. 8 un capăt de cerere privind neexecutarea unei decizii referitoare la dreptul de vizită al reclamanților (*Mitovi împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, pct. 49). În mod similar, Curtea a decis să examineze exclusiv în lumina art. 8 pasivitatea și lipsa de diligență a statului și durata excesivă a procedurii de executare a deciziei de încredințare a copilului reclamantului (*Santos Nunes împotriva Portugaliei*, pct. 54-56).

31. În plus, în mai multe cauze în care s-a constatat existența unei legături strânse între capetele de cerere formulate în temeiul art. 6 și art. 8, Curtea a considerat că respectivul capăt de cerere întemeiat pe art. 6 este inclus în capătul de cerere formulat în temeiul art. 8 [*Anghel împotriva Italiei*, pct. 69; *Diamante și Pelliccioni împotriva San Marino*, pct. 151; *Kutzner împotriva Germaniei*, pct. 57; *Labita împotriva Italiei* (MC), pct. 187]. În *G.B. împotriva Lituaniei*, Curtea nu a considerat necesar să examineze separat dacă a existat o încălcare a art. 6 § 1, întrucât a constatat, în cadrul examinării capetelor de cerere formulate de reclamantă în temeiul art. 8, că drepturile procedurale ale acesteia au fost respectate (pct. 113).

32. În *Y. împotriva Sloveniei*, Curtea a examinat dacă instanța națională de judecată a păstrat un echilibru adecvat între protecția dreptului reclamantei la respectarea vieții private și a integrității personale și dreptul la apărare al inculpatului, atunci când inculpatul i-a adresat reclamantei întrebări în contradictoriu, în cadrul procedurii penale privind pretinsele agresiuni sexuale (pct. 114-116).

33. În cauze referitoare la relația unei persoane cu copilul său, autoritățile au obligația să se exercite o diligență excepțională, având în vedere riscul ca trecerea timpului să aibă ca rezultat o soluționare *de facto* a problemei. Această obligație, care este decisivă pentru a aprecia dacă o cauză a fost sau nu examinată într-un termen rezonabil, astfel cum se prevede la art. 6 § 1 din Convenție, face parte, de asemenea, din cerințele procedurale care decurg implicit din art. 8 (*Süss împotriva Germaniei*, pct. 100; *Stromblad împotriva Suediei*, pct. 80; *Ribic împotriva Croației*, pct. 92).

c. Art. 9 (libertatea de gândire, de conștiință și de religie)

34. Deși art. 9 reglementează aspecte privind libertatea de gândire, de conștiință și de religie, Curtea a stabilit că divulgarea de informații referitoare la convingerile religioase și filozofice personale poate determina aplicarea art. 8, întrucât aceste convingeri privesc unele dintre cele mai intime aspecte ale vieții private [*Folgerø și alții împotriva Norvegiei* (MC), pct. 98, în care Curtea a considerat că obligația impusă părinților, de a divulga autorităților școlare informații detaliate cu privire la convingerile religioase și filozofice ale acestora, poate constitui o încălcare a art. 8 din Convenție, chiar dacă, în speță, părinților nu li s-a impus ca atare obligația de a-și divulga propriile convingeri].

d. Art. 10 (libertatea de exprimare)

35. În cazurile care necesită punerea în balanță a dreptului la respectarea vieții private cu dreptul la libertatea de exprimare, Curtea consideră că, în teorie, rezultatul cererii nu ar trebui să varieze în funcție de situația în care cererea fost depusă la Curte în temeiul art. 8 din Convenție, de către persoana care a făcut obiectul reportajului, sau în temeiul art. 10, de către editor. Într-adevăr, în principiu, aceste drepturi merită același respect [*Couderc și Hachette Filipacchi Associes împotriva Franței* (MC), pct. 91; *Satakunnan Markkinaporssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 123; *Medzlis Islamske Zajednice Brcko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 77]. În consecință, marja de apreciere ar trebui, în teorie, să fie aceeași în ambele cazuri. Criteriile relevante definite în jurisprudență sunt următoarele: contribuția la o dezbatere de interes public, gradul de notorietate a persoanei în cauză, subiectul reportajului, conduita anterioară a persoanei în cauză, conținutul, forma și consecințele publicării și, după caz, circumstanțele în care au fost făcute fotografiile [*ibidem*, pct. 90-93; *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 108-113; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 89-95]. În plus, în contextul unei cereri depuse în temeiul art. 10, Curtea examinează modul în care au fost obținute informațiile și veridicitatea lor, precum și severitatea sancțiunii aplicate jurnaliștilor sau editorilor [*Satakunnan Markkinaporssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 165]. Unele dintre aceste criterii pot avea o relevanță mai mare sau mai mică, în funcție de circumstanțele specifice ale cauzei (a se vedea, în ceea ce privește o cauză referitoare la colectarea în masă, prelucrarea și publicarea datelor fiscale, *ibidem*, pct. 166) și, în funcție de context, pot fi aplicate și alte criterii [*Medzlis Islamske Zajednice Brcko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 88].

36. Curtea s-a pronunțat asupra domeniului de aplicare al dreptului la respectarea vieții private, garantat de art. 8, în raport cu libertatea de exprimare, garantată de art. 10 furnizorilor de servicii ale societății informaționale, cum ar fi Google Inc., în *Tamiz împotriva Regatului Unit* (dec.) și arhivelor Internet administrate de mass-media, în *M.L. și W.W. împotriva Germaniei*.

e. Art. 14 (interzicerea discriminării)

37. În repetate rânduri, art. 8 fost coroborat cu art. 14.

38. De exemplu, în ceea ce privește cuplurile formate din persoane de același sex, Curtea a acordat o importanță deosebită evoluției internaționale către recunoașterea juridică a uniunilor între persoane de același sex (*Oliari și alții împotriva Italiei*, pct. 178 și 180-185), dar lasă statelor libertatea de a interzice accesul la căsătorie cuplurilor formate din persoane de același sex (*Schalk și Kopf împotriva Austriei*, pct. 108).

39. În ceea ce privește discriminarea bazată pe gen, Curtea a constatat că, în prezent, promovarea egalității de gen reprezintă un obiectiv major pentru statele membre ale Consiliului Europei și ar trebui

să fie invocate motive foarte întemeiate pentru ca o astfel de diferență de tratament să fie considerată compatibilă cu Convenția. În special, referirile la tradiții, ipoteze generale sau atitudini sociale predominante într-o anumită țară nu sunt suficiente pentru justificarea unei diferențe de tratament pe criterii de sex. De exemplu, într-o cauză referitoare la purtarea numelui de fată al unei femei după căsătorie, Curtea a constatat că importanța acordată principiului nediscriminării împiedică statele să impună tradiții bazate pe rolul primordial al bărbatului și rolul secundar al femeii în familie (*Unal Tekeli împotriva Turciei*, pct. 63). Curtea a hotărât, de asemenea, că problema stereotipurilor vehiculate în privința anumitor grupuri sociale constă în faptul că acestea nu permit o evaluare individuală a capacităților și nevoilor membrilor acestor grupuri (*Carvalho Pinto de Sousa Morais împotriva Portugaliei*, pct. 46, cu trimiterile suplimentare).

40. În cauza *Alexandru Enache împotriva României*, reclamantul, condamnat la 7 ani de închisoare, dorea să își îngrijească copilul în vârstă de numai câteva luni. Cu toate acestea, cererile sale de amânare a executării pedepsei sale au fost respinse de către instanțe, pe motiv că o astfel de măsură, care era disponibilă pentru mamele condamnate, până la prima aniversare a copilului lor, trebuia să fie interpretată în mod strict și că reclamantul, fiind bărbat, nu putea solicita aplicarea acestei măsuri prin analogie. Curtea a constatat că reclamantul putea pretinde că se află într-o situație similară cu cea a unui deținut de sex feminin (pct. 68-69). Cu toate acestea, făcând referire la dreptul internațional, aceasta a observat că maternitatea beneficiază de o protecție specială și a hotărât că autoritățile nu au încălcat art. 14 coroborat cu art. 8 (pct. 77).

41. În ceea ce privește diferența de tratament bazată pe nașterea în afara căsătoriei în raport cu nașterea în cadrul căsătoriei, Curtea a declarat că este necesar să fie invocate motive foarte întemeiate pentru ca această diferență de tratament să poată fi considerată compatibilă cu Convenția [*Sahin împotriva Germaniei* (MC), pct. 94; *Mazurek împotriva Franței*, pct. 49; *Camp și Bourimi împotriva Țărilor de Jos*, pct. 37-38]. Același lucru este valabil și în cazul diferenței de tratament între tatăl unui copil născut în cadrul unei relații în care părinții locuiesc împreună fără să fie căsătoriți și tatăl unui copil născut în cadrul unei relații bazate pe căsătorie [*Sahin împotriva Germaniei* (MC), pct. 94].

42. Curtea a constatat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 8, ca urmare a tratamentului discriminatoriu rezultat din refuzul autorităților de a le permite unor persoane care formau un cuplu binațional să își păstreze propriul nume de familie după căsătorie (*Losonci Rose și Rose împotriva Elveției*, pct. 26). S-a constatat, de asemenea, o încălcare în ceea ce privește interzicerea adoptării unor copii ruși de către resortisanți americani *A.H. și alții împotriva Rusiei*. În cazul în care statul și-a depășit obligațiile prevăzute la art. 8 și a creat în legislația sa internă dreptul de a adopta, acesta nu poate adopta, în privința exercitării acestui drept, măsuri discriminatorii în sensul art. 14. Potrivit Curții, dreptul reclamanților de a formula o cerere de adopție, precum și dreptul acestora la examinarea echitabilă a cererii lor, intră în sfera de aplicare generală a vieții private în sensul art. 8.

43. În cazul în care autoritatea părintească a fost retrasă pe baza unei distincții întemeiate, în principal, pe considerente religioase, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8, coroborat cu art. 14 (*Hoffmann împotriva Austriei*, pct. 36, în ceea ce privește retragerea drepturilor părintești ale reclamantei, după ce a divorțat de tatăl celor doi copii ai lor, din cauza faptului că aceasta era adeptă a cultului Martorii lui Iehova).

44. Într-o cauză unde poliția nu a protejat rezidenți romi de un atac planificat asupra locuințelor acestora de către un grup motivat de ostilitate față de comunitatea romă, Curtea a constatat că a fost încălcat art. 8 coroborat cu art. 14 (*Burlya și alții împotriva Ucrainei*, pct. 169-170).

2. Domiciliu și corespondență

a. Art. 2 (dreptul la viață)

45. În ceea ce privește atingerile aduse principiului inviolabilității domiciliului, Curtea a stabilit paralele între obligațiile pozitive care îi revin statului în temeiul art. 8 din Convenție, art. 1 din Protocolul nr. 1 și art. 2 din Convenție (*Kolyadenko și alții împotriva Rusiei*, pct. 216).

b. Art. 10 (libertatea de exprimare)

46. Deși supravegherea sau interceptarea convorbirilor telefonice este examinată, în general, în temeiul art. 8, este posibil ca o astfel de măsură să fie atât de strâns legată de o problemă care intră sub incidența art. 10 — de exemplu, în cazul în care utilizarea unor competențe speciale are ca scop eludarea protecției surselor jurnalistice — încât Curtea examinează cauza din perspectiva ambelor articole coroborate (*Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. și alții împotriva Țărilor de Jos*). În cauza citată, Curtea a constatat o încălcare a ambelor articole. Curtea a hotărât că legislația (internă) nu oferea garanții adecvate în ceea ce privește supravegherea jurnaliștilor cu scopul identificării surselor acestora.

c. Art. 13 (dreptul la un recurs efectiv)

47. Într-o cauză referitoare la percheziții domiciliare, Curtea a constatat că simpla posibilitate de a institui o procedură disciplinară împotriva ofițerilor de poliție care au efectuat perchezițiile respective nu constituie o cale de atac efectivă în sensul Convenției. În cazul unei ingerințe în exercitarea dreptului la respectarea domiciliului, o cale de atac este efectivă dacă reclamantul are acces la o procedură care îi permite să conteste legalitatea perchezițiilor și a ridicării (de obiecte și înscrisuri) și să obțină despăgubiri, dacă este cazul (*Posevini împotriva Bulgariei*, pct. 84).

48. În ceea ce privește interceptarea convorbirilor telefonice, în hotărârea pronunțată în cauza *İrfan Güzel împotriva Turciei* (pct. 94-99), după ce a constatat neîncălcarea art. 8 din cauza interceptării convorbirilor telefonice ale reclamantului, în cursul procedurii penale îndreptate împotriva sa, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 8 [a se vedea și hotărârea în cauza *Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC)]. În domeniul supravegherii secrete, în care abuzurile pot fi comise cu ușurință și ar putea avea consecințe prejudiciabile pentru societatea democratică în ansamblu, este de dorit, în principiu, încredințarea controlului supravegherii unui judecător, având în vedere că supravegherea judiciară oferă cele mai bune garanții în materie de independență, imparțialitate și o procedură adecvată [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 233; *İrfan Güzel împotriva Turciei*, pct. 96]. Este recomandabil ca persoana în cauză să fie notificată după încetarea măsurilor de supraveghere, de îndată ce notificarea poate fi efectuată fără a compromite scopul restricției [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 287 și urm.; *İrfan Güzel împotriva Turciei*, pct. 98]. Pentru ca reclamantul să poată contesta decizia care stă la baza interceptării comunicațiilor, acestuia trebuie i se furnizeze un minimum de informații cu privire la decizie, cum ar fi data adoptării sale și autoritatea care a emis-o [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 291 și urm.; *İrfan Güzel împotriva Turciei*, pct. 105]. În cele din urmă, „un recurs efectiv” în sensul art. 13, în contextul supravegherii secrete, trebuie să fie înțeleasă ca „o cale de atac pe cât posibil de efectivă ținând seama de sfera limitată a acesteia, inerentă oricărui sistem de supraveghere secretă” (*İrfan Güzel împotriva Turciei*, pct. 99).

d. Art. 14 (interzicerea discriminării)

49. În *Larkos împotriva Ciprului* (MC), Curtea a examinat situația dezavantajoasă, în ceea ce privește evacuarea, a persoanelor care închiriază o proprietate aparținând statului în raport cu persoanele care închiriază un bun de la proprietari privați. În *Strunjak și alții împotriva Croației* (dec.), Curtea nu a considerat discriminatoriu faptul că doar chiriașii care ocupau apartamente aflate în proprietatea statului aveau posibilitatea de a le cumpăra, în timp ce chiriașii locuințelor aflate în proprietate privată nu aveau această posibilitate. În cauza *Bah împotriva Regatului Unit*, Curtea a examinat condițiile de acces la locuințe sociale. În *Karner împotriva Austriei*, a examinat problema dreptului de transmitere a unui contract de locațiune în cadrul unui cuplu format din persoane de același sex (a se vedea, de asemenea, *Kozak împotriva Poloniei* și a se compara cu *Korelc împotriva Sloveniei*, referitoare la imposibilitatea unei persoane, care furnizase zilnic îngrijiri persoanei cu care locuia, de a i se transmite contractul de locațiune la decesul acestuia). Alte cauze se referă la art. 14 și art. 8 coroborate [*Gillow împotriva Regatului Unit*, pct. 64-67; *Moldovan și alții împotriva României* (nr. 2)].

e. Art. 34 (cereri individuale)¹

50. Art. 34 din Convenție, care interzice orice obstacol în calea exercitării efective a dreptului la o cerere individuală, se poate aplica, de asemenea, în cauzele referitoare la interceptarea unei scrisori adresate Curții sau primite de aceasta (*Yefimenko împotriva Rusiei*, pct. 152-165; *Kornakovs împotriva Letoniei*, pct. 157; *Chukayev împotriva Rusiei*, pct. 130). De fapt, pentru ca sistemul cererii individuale, instituit de art. 34 din Convenție, să funcționeze eficient, reclamanții sau potențialii reclamanți trebuie să aibă posibilitatea de a comunica în mod liber cu Curtea, fără a fi supuși niciunei forme de presiune din partea autorităților, pentru a-și retrage sau modifica cererea [*Salman împotriva Turciei* (MC), pct. 130]. Întârzierea autorităților penitenciare în ceea ce privește trimiterea scrisorilor adresate Curții reprezintă un exemplu de obstacol interzis de a doua teză a art. 34 din Convenție (*Poleshchuk împotriva Rusiei*, pct. 28), la fel ca și refuzul autorităților de a trimite Curții prima scrisoare a unui reclamant aflat în detenție (*Kornakovs împotriva Letoniei*, pct. 165-167).

f. Art. 1 din Protocolul nr. 1 (protecția proprietății)

51. Deși este posibil să existe o suprapunere semnificativă a noțiunii de „domiciliu” și a celei de „proprietate”, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, existența unui „domiciliu” nu depinde de existența unui drept de proprietate asupra unui bun imobiliar sau a unui interes în ceea ce privește o proprietate imobiliară (*Surugiu împotriva României*, pct. 63). O persoană poate avea un drept de proprietate asupra unei anumite clădiri sau unui anumit teren, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, fără a avea suficiente legături cu proprietatea în cauză pentru a constitui „domiciliul” său, în sensul art. 8 (*Khamidov împotriva Rusiei*, pct. 128).

52. Având în vedere importanța crucială pe care o au drepturile garantate de art. 8 pentru identitatea, autodeterminarea, precum și integritatea fizică și morală ale unei persoane, marja de apreciere acordată statelor în materie de locuințe este mai redusă în privința drepturilor garantate de art. 8 decât în privința drepturilor protejate de art. 1 din Protocolul nr. 1 (*Gladysheva împotriva Rusiei*, pct. 93). Unele măsuri pot constitui o încălcare a art. 8, fără a determina în mod necesar constatarea unei încălcări a art. 1 din Protocolul nr. 1 (*Ivanova și Cherkeзов împotriva Bulgariei*, pct. 62-76). Hotărârea în cauza *Ivanova și Cherkeзов împotriva Bulgariei* subliniază diferența dintre interesele protejate de cele două articole și, prin urmare, discrepanța în ceea ce privește nivelul de protecție oferit de acestea, în special atunci când cerințele privind proporționalitatea sunt aplicate faptelor unei anumite cauze (pct. 74).

53. O încălcare a art. 8 poate rezulta din constatarea încălcării art. 1 din Protocolul nr. 1 [*Dogan și alții împotriva Turciei* (MC), pct. 159; *Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), pct. 207; *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), pct. 259-260]; Curtea poate constata, de asemenea, încălcarea unuia din cele două articole [*Cipru împotriva Turciei* (MC), pct. 175 și 189; *Khamidov împotriva Rusiei*, pct. 139 și 146; *Rousk împotriva Suediei*, pct. 126 și 142; *Kolyadenko și alții împotriva Rusiei*, pct. 217]. Curtea poate, de asemenea, să considere că nu este necesar să se pronunțe separat cu privire la unul din două capete de cerere [*Oneryildiz împotriva Turciei* (MC), pct. 160; *Surugiu împotriva României*, pct. 75].

54. Cu toate acestea, unele măsuri care au legătură cu dreptul la respectarea domiciliului ar trebui să fie examinate în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1, în special în cauzele standard referitoare la expropriere (*Mehmet Salih și Abdulsamet Şakmak împotriva Turciei*, pct. 22; *Mutlu împotriva Turciei*, pct. 23).

g. Art. 2 § 1 din Protocolul nr. 4 (libertatea de circulație)

55. Deși există o oarecare interdependență între art. 8 și art. 2 § 1 din Protocolul nr. 4, care garantează dreptul la libera circulație pe teritoriul unui stat și libertatea de alegere a reședinței pe teritoriul statului respectiv, criteriile aplicabile în cele două cazuri nu sunt aceleași. Nu se poate considera că art. 8 conferă unei persoane dreptul de a trăi într-un anumit loc [*Ward împotriva Regatului Unit* (dec.);

¹ A se vedea, de asemenea, capitolul Corespondența persoanelor private de libertate.

Codona împotriva Regatului Unit (dec.)), în timp ce art. 2 § 1 din Protocolul nr. 4 ar fi lipsit de sens dacă nu ar impune, în principiu, ca statele contractante să țină seama de preferințele individuale din această sferă [*Garib împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 140-141].

II. Viață privată

A. Sfera vieții private și lipsa unei definiții

56. Viața privată este o noțiune cuprinzătoare și nu se pretează unei definiții exhaustive (*Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 29; *Pretty împotriva Regatului Unit*, pct. 61; *Peck împotriva Regatului Unit*, pct. 57) și poate să „cuprindă multiple aspecte ale identității fizice și sociale a unei persoane” [*S. și Marper împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 66]. Cu toate acestea, în jurisprudența sa, Curtea a oferit orientări cu privire la sensul și domeniul de aplicare al vieții private în sensul art. 8 [*Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 159]. În plus, abordarea generoasă a definiției intereselor personale a permis dezvoltarea jurisprudenței în conformitate cu evoluția societății și tehnologiei.

57. În unele cauze, Curtea a utilizat noțiunile de „viață privată” și de „corespondență”, fără a preciza care sunt interesele individuale aflate în joc (*Klass și alții împotriva Germaniei*, pct. 41; *Kopp împotriva Elveției*, pct. 91).

58. Noțiunea de „viață privată” nu se limitează la un „cerc intim”, în care o persoană își poate trăi viața așa cum dorește, excluzând din acest cerc lumea exterioară. Respectarea vieții private trebuie să includă, de asemenea, într-o anumită măsură, dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte persoane [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 95; *Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 29; *Botta împotriva Italiei*, pct. 32], precum și activitățile profesionale [*Fernández Martínez împotriva Spaniei* (MC), pct. 110; *Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 71; *Antović și Mirković împotriva Muntenegrului*, pct. 42] sau comerciale [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 130].

59. Orice procedură penală presupune anumite consecințe pentru viața privată a unei persoane care a săvârșit o infracțiune. Acestea sunt compatibile cu art. 8 din Convenție în măsura în care nu depășesc consecințele normale și inevitabile ale unei astfel de situații [*Jankauskas împotriva Lituaniei (nr. 2)*, pct. 76].

60. Având în vedere gama foarte largă de aspecte pe care le include viața privată, cauzele care intră sub incidența acestei noțiuni au fost grupate în trei mari categorii (care se suprapun uneori), pentru a oferi o clasificare, și anume: (i) integritatea fizică, psihologică sau morală a persoanei; (ii) viața sa privată și (iii) identitatea sa. Fiecare categorie cuprinde mai multe subcategorii, fiind oferite exemple de cauze pentru fiecare categorie.

B. Integritate fizică, psihologică sau morală

61. Curtea a menționat pentru prima dată faptul că noțiunea de viață privată acoperă integritatea fizică și morală a persoanei în *X și Y împotriva Țărilor de Jos*, pct. 22. Cauza respectivă privea agresiunea sexuală săvârșită asupra unei fete în vârstă de 16 ani, care avea un handicap mintal, precum și absența unor dispoziții de drept penal care să îi ofere o protecție efectivă și concretă. În ceea ce privește protejarea integrității fizice și psihologice a unei persoane împotriva (actelor) altor persoane, Curtea a hotărât că obligațiile pozitive care le revin autorităților — în unele cazuri, în temeiul art. 2 sau art. 3, iar în alte cazuri, în temeiul art. 8, considerat separat sau coroborat cu art. 3 din Convenție — pot include obligația de a menține și de a aplica în practică un cadru juridic adecvat, care să ofere protecție împotriva actelor de violență săvârșite de persoane fizice [*Osman împotriva Regatului Unit*, pct. 128-130; *Bevacqua și S. împotriva Bulgariei*, pct. 65; *Sandra Janković împotriva Croației*, pct. 45; *A împotriva Croației*, pct. 60; *Dorđević împotriva Croației*, pct. 141-143; *Söderman împotriva Suediei* (MC), pct. 80].

62. Curtea a constatat că art. 8 impune statelor obligația pozitivă de a asigura cetățenilor lor dreptul la respectarea efectivă a integrității lor fizice și psihice [*Nitecki împotriva Poloniei* (dec.); *Sentges*

împotriva Țărilor de Jos (dec.); *Odièvre împotriva Franței* (MC), pct. 42; *Glass împotriva Regatului Unit*, pct. 74-83; *Pentiacova și alții împotriva Moldovei*]. În plus, această obligație poate implica adoptarea unor măsuri specifice, inclusiv instituirea unor mijloace eficiente și accesibile de protejare a dreptului la respectarea vieții private [*Airey împotriva Irlandei*, pct. 33; *McGinley și Egan împotriva Regatului Unit*, pct. 101; *Roche împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 162]. Astfel de măsuri pot include crearea unui cadru de reglementare a unor mecanisme de soluționare și punere în aplicare a drepturilor persoanelor, precum și implementarea, după caz, a acestor măsuri în diferite contexte [*A, B și C împotriva Irlandei* (MC), pct. 245]. De exemplu, în *Hadzhieva împotriva Bulgariei*, autoritățile au arestat părinții reclamantei în prezența acesteia, atunci când avea 14 ani, lăsând-o pe tânăra reclamantă să se descurce singură. Curtea a constatat că, deși dreptul intern aplicabil prevedea adoptarea unor măsuri de protecție în astfel de situații, autoritățile nu și-au îndeplinit obligația pozitivă de a se asigura că reclamanta era protejată și îngrijită în absența părinților săi, având în vedere riscurile existente la adresa bunăstării sale (pct. 62-66).

a. Victimele violenței

63. Curtea a susținut de mult timp că statul are o responsabilitate pozitivă de a proteja persoanele împotriva actelor de violență ale terților. Acest lucru este valabil în special în cauzele în care sunt implicați copii și victime ale violenței domestice. Deși în astfel de cauze există adesea încălcări ale art. 2 și 3, art. 8 este aplicabil, de asemenea, deoarece violența amenință integritatea fizică și dreptul la o viață privată. În special, în temeiul art. 8, statele au obligația de a proteja integritatea fizică și morală a unei persoane împotriva altelor persoane. În acest scop, ele au obligația de a menține și de a aplica în practică un cadru juridic adecvat, care să ofere protecție împotriva actelor de violență săvârșite de persoane fizice (*Sandra Jankovic împotriva Croației*, pct. 45).

64. În ceea ce privește copiii, care sunt deosebit de vulnerabili, măsurile aplicate de stat pentru a-i proteja împotriva actelor de violență care intră sub incidența art. 8 trebuie, de asemenea, să fie eficiente. Acestea ar trebui să includă măsuri rezonabile destinate să împiedice relele tratamente de care autoritățile aveau sau ar fi trebuit să aibă cunoștință, precum și să descurajeze în mod eficient astfel de încălcări grave ale integrității personale [*Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 73; *M.P. și alții împotriva Bulgariei*, pct. 108]. Astfel de măsuri trebuie să aibă ca scop asigurarea respectării demnității umane și protejarea interesului superior al copilului (*Pretty împotriva Regatului Unit*, pct. 65; *C.A.S. și C.S. împotriva României*, pct. 82). În *Wetjen și alții împotriva Germaniei*, Curtea a constatat că riscul aplicării unor bătăi sistematice și regulate cu bățul la care erau supuși copiii constituia un motiv relevant pentru retragerea parțială a autorității părintești și luarea copiilor în îngrijire (pct. 78) (a se vedea și *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, pct. 91).

65. În ceea ce privește actele grave, precum violul și abuzul sexual asupra copiilor, care implică valori fundamentale și aspecte esențiale ale vieții private, este sarcina statelor membre să asigure existența unor dispoziții de drept penal eficiente (*X și Y împotriva Țărilor de Jos*, pct. 27; *M.C. împotriva Bulgariei*, pct. 150, în care abordarea adoptată de magistratul de instrucție și de procurori nu a întrunit cerințele inerente obligațiilor pozitive ale statelor; *M.G.C. împotriva României*, pct. 74), precum și a unor anchete penale efective (*C.A.S. și C.S. împotriva României*, pct. 72; *M.P. și alții împotriva Bulgariei*, pct. 109-110; *M.C. împotriva Bulgariei*, pct. 152; *A, B și C împotriva Letoniei*, pct. 174) și a posibilității de a obține despăgubiri și reparații (*C.A.S. și C.S. împotriva României*, pct. 72). Cu toate acestea, nu există niciun drept absolut de a obține tragerea la răspundere penală sau condamnarea unei anumite persoane, în cazul în care nu au existat deficiențe culpabile în încercarea de a-i face pe autori să răspundă pentru faptele lor penale [*Brecknell împotriva Regatului Unit*, pct. 64; *Szula împotriva Regatului Unit* (dec.)].

66. Curtea consideră că, în cazurile de violență domestică, statele sunt, de asemenea, responsabile pentru protejarea victimelor, în special în cazul în care riscurile de violență sunt cunoscute de agenții statului și atunci când aceștia nu pun în aplicare măsuri menite să protejeze victimele violenței (*Bevacqua și S. împotriva Bulgariei*; *A împotriva Croației*; *Hajduova împotriva Slovaciei*; *Kalucza împotriva Ungariei*; *B. împotriva Moldovei*). Statul are, de asemenea, o responsabilitate pozitivă în ceea ce privește protejarea copiilor pentru ca aceștia să nu fie martori la acte de violență domestică la

domiciliul lor (*Eremia împotriva Republicii Moldova*). Curtea va aplica, de asemenea, jurisprudența sa privind încredințarea copiilor și luarea lor în îngrijire (a se vedea mai jos), acordând o importanță deosebită deciziilor de îndepărtare din locuință bazate pe modelele de violență domestică de la domiciliu (*Y.C. împotriva Regatului Unit*).

67. În *Y. împotriva Sloveniei*, Curtea a constatat că, în cadrul procedurii penale privind pretinse agresiuni sexuale împotriva reclamantei, statul nu a protejat suficient dreptul acesteia la respectarea vieții private și, în special, a integrității sale personale, atunci când inculpatul i-a adresat întrebări la contra-interogatoriu (pct. 114-116).

68. Statele ar trebui, de asemenea, să ofere protecție adecvată în situații periculoase, de exemplu unei femei agresate la domiciliul acesteia sau unei femei căreia i s-a aruncat acid pe față (*Sandra Jankovic împotriva Croației; Ebcin împotriva Turciei*). Acest lucru este valabil în special atunci când statul ar fi trebuit să aibă cunoștință de un anumit pericol. De exemplu, Curtea a constatat o încălcare în cazul unei femei care a fost atacată de câini vagabonzi, într-o zonă în care astfel de animale erau o problemă constantă (*Georgel și Georgeta Stoicescu împotriva României*, pct. 62).

69. Cu toate acestea, Curtea impune existența unei legături între stat și prejudiciul suferit. Dacă nu există o legătură clară între acțiunea (sau inacțiunea) statului și prejudiciul pretins, cum ar fi o bătaie între elevii unei școli, atunci Curtea poate să declare cauza inadmisibilă (*Durdevic împotriva Croației*).

70. Condițiile de detenție pot conduce la încălcarea art. 8, în special în cazul în care condițiile respective nu ating nivelul de gravitate necesar pentru a constitui o încălcare a art. 3 (*Raninen împotriva Finlandei*, pct. 63; *Szafanski împotriva Poloniei*, pct. 39). De asemenea, obligația de a se supune unei percheziții corporale constituie, în general, o ingerință în temeiul art. 8 (*Milka împotriva Poloniei*, pct. 45).

b. Drepturi reproductive

71. Curtea a constatat că interzicerea avortului din motive legate de sănătate și/sau bunăstare intră sub incidența dreptului unei persoane la respectarea vieții private și, prin urmare, sub incidența art. 8 [*A, B și C împotriva Irlandei* (MC), pct. 214 și 245]. În special, Curtea a hotărât, în acest context, că obligațiile statului includ atât crearea unui cadru de reglementare a unor mecanisme de judecare și punere în aplicare, menite să protejeze drepturile persoanelor, cât și implementarea, dacă este cazul, a unor măsuri specifice (*ibidem*, pct. 245; *Tysiąc împotriva Poloniei*, pct. 110; *R.R. împotriva Poloniei*, pct. 184). Într-adevăr, odată ce statul, acționând în limitele marjei sale de apreciere, adoptă norme legale care permit avortul în anumite situații, cadrul juridic conceput în acest scop ar trebui să fie formulat în mod coerent, astfel încât să se permită ca diversele interese legitime implicate să fie luate în considerare în mod corespunzător și în conformitate cu obligațiile rezultate din Convenție [*A, B și C împotriva Irlandei* (MC), pct. 249; *R. R. împotriva Poloniei*, pct. 187; *P. și S. împotriva Poloniei*, pct. 99; *Tysiąc împotriva Poloniei*, pct. 116].

72. În cauza *P. și S. împotriva Poloniei*, Curtea a reiterat faptul că noțiunea de viață privată în sensul art. 8 se aplică atât deciziilor de a deveni părinte, cât și celor de a nu deveni părinte [a se vedea, de asemenea, *Evans împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 71; *R.R. împotriva Poloniei*, pct. 180; *Dickson împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 66; *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 163 și 215]. Într-adevăr, noțiunea de „viață privată” nu exclude legăturile afective create și dezvoltate între un adult și un copil în alte situații decât cele clasice de rudenie. Astfel de legături țin, de asemenea, de viața și identitatea socială a persoanelor. În anumite cazuri, care implică o relație între adulți și un copil, în care nu există legături biologice sau juridice, faptele pot să intre totuși în domeniul de aplicare al „vieții private” [*Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 161].

73. Circumstanțele în care o persoană dă naștere unui copil fac parte, în mod incontestabil, din viața sa privată, în sensul art. 8 (*Ternovszky împotriva Ungariei*, pct. 22). În această cauză, Curtea a constatat că, în fapt, reclamanta nu avea posibilitatea de a alege să nască la domiciliu, din cauza amenințării permanente de a fi trimiși în judecată, cu care se confruntau permanent membrii personalului medical, precum și a absenței unei legislații specifice și cuprinzătoare cu privire la acest aspect. Cu toate acestea,

autoritățile naționale dispun de o marjă de manevră considerabilă în cauzele care implică probleme complexe legate de politica în domeniul sănătății și de alocarea resurselor. Având în vedere că, în prezent, nu există un consens în rândul statelor membre ale Consiliului Europei în favoarea autorizării nașterilor la domiciliu, politica unui stat de a face împiedica, în practică, asistarea mamelor de către o moașă, în timpul nașterii lor la domiciliu, nu a condus la o încălcare a art. 8 [*Dubská și Krejzová împotriva Republicii Cehe* (MC)].

74. Dreptul unui cuplu de a concepe un copil și de a utiliza procrearea asistată medical în acest scop este, de asemenea, protejat prin art. 8, întrucât o astfel de alegere este o formă de exprimare a vieții private și de familie [*S.H. și alții împotriva Austriei* (MC), pct. 82; *Knecht împotriva României*, pct. 54]. Același lucru este valabil și în cazul diagnosticului genetic preimplantare, atunci când sunt autorizate procrearea artificială și întreruperea sarcinii din motive medicale (*Costa și Pavan împotriva Italiei*). Cea din urmă cauză privea un cuplu italian, format din purtători sănătoși de fibroză chistică, ce intenționa, cu ajutorul procreării asistate medical și al screening-ului genetic, să evite transmiterea bolii copilului lor. Constatând încălcarea art. 8, Curtea a reținut inconsecvența legislației italiene, care refuza cuplului accesul la testarea embrionului, dar autoriza întreruperea sarcinii asistată medical, dacă fătul prezenta simptome ale aceleiași boli. Curtea a concluzionat că ingerința în dreptul reclamanților la respectarea vieții lor private și de familie a fost disproporționată.

În ceea ce privește testele medicale prenatale, Curtea a constatat o încălcare a aspectului procedural al art. 8, în cazul în care instanțele naționale nu au examinat pe deplin plângerea reclamantei potrivit căreia i-a fost refuzată o asistență medicală adecvată și în timp util, sub forma unui test de screening prenatal, care ar fi indicat riscul ca fătul acesteia să sufere de o boală genetică și i-ar fi permis să ia o decizie privind continuarea sau întreruperea sarcinii (*A.K. împotriva Letoniei*, pct. 93-94).

75. În cazul unor reclamanți care, acționând fără să respecte nicio procedură de adopție legală, au introdus pe teritoriul italian un copil care nu avea nicio legătură biologică cu niciunul dintre părinți și care fusese conceput — conform instanțelor naționale — cu ajutorul unor metode de reproducere asistată, care erau ilegale în temeiul dreptului italian, Curtea a constatat că nu exista nicio viață de familie între reclamanți și copil. Cu toate acestea, a considerat că măsurile contestate țineau de „viața privată” a reclamanților, dar a concluzionat că nu a fost încălcat art. 8, ținând seama de faptul că interesul general aflat în joc cântărea greu în balanță, în vreme ce, prin comparație, era necesar să se acorde o importanță mai mică interesului reclamanților de a-și asigura dezvoltarea personală prin continuarea relației lor cu copilul [*Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 165 și 215]. Faptele cauzei priveau aspecte sensibile din punct de vedere etic — adopția, luarea unui copil în îngrijire de către stat, reproducerea asistată medical și maternitatea surrogat — în privința cărora statele membre se bucură de o marjă largă de apreciere (pct. 182-184 și 194).

76. De asemenea, art. 8 se aplică procedurilor de sterilizare. Întrucât privește una din funcțiile esențiale ale corpului uman, sterilizarea are efecte asupra multor aspecte ale integrității unei persoane, inclusiv asupra bunăstării fizice și mintale, precum și asupra vieții emoționale, spirituale și de familie (ale unei persoane) (*V.C. împotriva Slovaciei*, pct. 106). Curtea a stabilit că statele au obligația pozitivă de a asigura garanții juridice eficiente pentru protejarea femeilor împotriva sterilizării forțate, acordând o atenție deosebită protejării sănătății reproductive a femeilor de origine romă. În mai multe cazuri, Curtea a constatat că existența unei practici de sterilizare forțată a acestei minorități etnice vulnerabile impunea să fie acordată femeilor de etnie romă o protecție împotriva acestui tip de sterilizare (*ibidem*, pct. 154-155; *I.G. și alții împotriva Slovaciei*, pct. 143-146). Această jurisprudență se aplică, de asemenea, în cazul sterilizării involuntare, atunci când medicul nu a efectuat controale adecvate sau nu a obținut consimțământul în cunoștință de cauză al persoanei respective, în cursul unei proceduri de avort (*Csoma împotriva României*, pct. 65-68).

77. Curtea a constatat, de asemenea, că posibilitatea ca o reclamantă să își exercite o alegere conștientă și în cunoștință de cauză în ceea ce privește soarta embrionilor săi privește un aspect intim al vieții sale personale, al dreptului său la autodeterminare și, astfel, al vieții sale private [*Parrillo împotriva Italiei* (MC), pct. 159]. Marja de apreciere acordată statelor membre în această privință este

largă, având în vedere lipsa unui consens la nivel european (pct. 180-183). Prin urmare, s-a considerat că interdicția legală impusă în ceea ce privește donarea pentru cercetare a unor embrioni crioconservați, care au fost creați ca urmare a unui tratament de fertilizare *in vitro* efectuat de reclamantă, nu i-a încălcat dreptul la respectarea vieții sale private.

c. Tratament medical forțat și proceduri medicale obligatorii

78. Curtea a abordat, de asemenea, implicațiile art. 8 în privința altor cazuri care implică tratamente medicale forțate sau vătămări cauzate de un act medical (în afara aspectelor legate de sterilizare). În unele cazuri, organele Convenției au constatat că examenele medicale cu o importanță relativ minoră, indiferent dacă acestea sunt obligatorii [*Acmanne și alții împotriva Belgiei*, decizia Comisiei; *Boffa și alții împotriva San Marino*, decizia Comisiei; *Salveti împotriva Italiei* (dec.)] sau au fost autorizate prin hotărâre judecătorească (*X împotriva Austriei*, decizia Comisiei; *Peters împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei) pot constitui o ingerință proporțională cu art. 8, chiar și în absența consimțământului pacientului.

79. În schimb, Curtea a hotărât că decizia unui medic de a trata un copil cu handicap sever, în ciuda opoziției exprese a părinților și fără posibilitatea unui control judecătoresc al deciziei, a încălcat art. 8 (*Glass împotriva Regatului Unit*). În mod similar, Curtea a constatat că medicii care au efectuat analize de sânge și au fotografiat un copil care prezenta simptome compatibile cu existența unor abuzuri, fără consimțământul părinților copilului, au încălcat dreptul copilului la integritate fizică, în temeiul art. 8 (*M.A.K. și R.K. împotriva Regatului Unit*). Pe de altă parte, în cauza *Gard și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), Curtea a constatat că retragerea tratamentului în cazul unui copil cu boală în fază terminală împotriva dorinței părinților, nu a încălcat drepturile acestuia în temeiul art. 8. Curtea a constatat, de asemenea, că decizia statului de a supune o femeie arestată de poliție unui examen ginecologic, ulterior privării sale de libertate, nu era o măsură prevăzută de lege și a încălcat art. 8 (*Y.F. împotriva Turciei*, pct. 41-44).

80. Curtea a stabilit, de asemenea, că a fost încălcat art. 8 într-o cauză în care un stat nu le-a furnizat scafandrilor informații adecvate privind riscurile pentru sănătatea acestora, asociate cu folosirea tabelelor de decompresie (*Vilnes și alții împotriva Norvegiei*, pct. 244) și într-o cauză în care un stat nu a furnizat reclamantei niciun mijloc adecvat de reparare a prejudiciilor cauzate de erori medicale comise într-un spital de stat (*Codarcea împotriva României*). Cu toate acestea, Curtea a decis că o cauză împotriva Turciei, referitoare la neîndeplinirea obligației statului de a repara prejudiciile suferite în urma unui vaccin opțional, era inadmisibilă [*Bayture și alții împotriva Turciei* (dec.)].

81. În contextul obținerii de probe în cadrul procedurii penale, prelevarea unui eșantion de sânge și de salivă împotriva voinței unui suspect constituie o procedură medicală obligatorie care, chiar dacă are o importanță minoră, trebuie considerată, în consecință, o ingerință în dreptul acestuia la respectarea vieții private [*Jalloh împotriva Germaniei* (MC), pct. 70; *Schmidt împotriva Germaniei* (dec.)]. Cu toate acestea, Convenția nu interzice, ca atare, recurgerea la astfel de proceduri pentru a obține de la un suspect dovezi ale implicării sale în săvârșirea unei infracțiuni [*Jalloh împotriva Germaniei* (MC), pct. 70]. În cauza *Caruana împotriva Maltei* (dec.), Curtea a considerat că nici recurgerea la astfel de proceduri medicale, în special în cazul procedurilor minore, nu este interzisă *a priori* în vederea obținerii unor probe legate de săvârșirea unei infracțiuni, atunci când obiectul testului nu este autorul infracțiunii, ci un martor relevant (pct. 32).

d. Boli mintale

82. În ceea ce privește obligațiile pozitive pe care le au statele membre cu privire la persoanele vulnerabile care suferă de boli mintale, Curtea a afirmat că sănătatea mintală trebuie, de asemenea, considerată drept o parte esențială a vieții private, asociată cu aspectul integrității morale. Menținerea stabilității mentale este, în acest context, o condiție prealabilă indispensabilă pentru exercitarea efectivă a dreptului la respectarea vieții private (*Bensaid împotriva Regatului Unit*, pct. 47).

83. Curtea a susținut de mult timp că dreptul unei persoane de a refuza un tratament medical intră sub incidența art. 8 (a se vedea supra). Acesta include dreptul pacienților cu boli mintale de a refuza

medicația psihiatrică. O intervenție medicală efectuată împotriva voinței subiectului constituie o ingerință în viața privată a persoanei în cauză și, în special, în dreptul acesteia la integritate fizică (*X. împotriva Finlandei*, pct. 212). În unele situații, administrarea forțată de medicamente unui pacient cu o boală mintală poate fi motivată de protejarea pacientului și a altor persoane. Cu toate acestea, astfel de decizii trebuie să fie luate în contextul existenței unor orientări juridice clare și a posibilității de a efectua un control judecătoresc (*ibidem*, pct. 220; *Storck împotriva Germaniei*, pct. 164-169; *Shopov împotriva Bulgariei*, pct. 47).

84. Curtea a constatat, de asemenea, că statele au obligația, în temeiul art. 8, de a proteja dreptul la respectarea vieții private și de familie al persoanelor cu boli mintale, în special atunci când copiii acestora sunt luați în îngrijire de stat. Statele trebuie să se asigure că persoanele cu boli mintale sau cu dizabilități pot să participe efectiv la procedurile privind plasamentul copiilor lor [*B. împotriva României (nr. 2)*, pct. 117; *K. și T. împotriva Finlandei (MC)*]. Astfel de cazuri sunt legate, de asemenea, de dreptul la viață de familie, protejat de art. 8 (a se vedea infra), în special, de exemplu, atunci când o mamă cu handicap mintal nu a fost informată cu privire la adoptarea fiului său și nu a fost în măsură să participe la procedura adopției sau să o conteste (*A.K. și L. împotriva Croației*). Cauza *S.S. împotriva Sloveniei* a avut ca obiect retragerea drepturilor părintești în cazul unei mame cu boală în fază terminală pe baza incapacității acesteia de a avea grijă de copilul său. Este recapitulată jurisprudența privind drepturile persoanelor cu boli în faze terminale în contextul privării de responsabilitățile părintești și adopția ulterioară a copilului (pct. 83-87).

85. În cauzele în care statele privează persoanele cu boli mintale de capacitatea juridică, Curtea a definit cerințele procedurale necesare pentru a proteja drepturile prevăzute la art. 8. Curtea abordează adesea aceste încălcări ale art. 8 în coroborare cu art. 5 și art. 6. Curtea acordă o importanță deosebită calității procedurii de luare a deciziilor (*Salontaji-Drobnjak împotriva Serbiei*, pct. 144-145). Curtea a hotărât că privarea de capacitate juridică constituie în mod incontestabil o ingerință gravă în dreptul la respectarea vieții private a unei persoane, protejat în temeiul art. 8. Aceasta a considerat drept o ingerință în dreptul la respectarea vieții private o hotărâre judecătorească internă, care l-a privat pe reclamant de capacitatea de a acționa în mod independent în aproape toate domeniile vieții: la momentul relevant, acesta nu mai era în măsură să vândă sau să cumpere vreun bun de unul singur, să muncească, să-și aleagă un loc de reședință, să se căsătorească sau să introducă o acțiune în instanță în Lituania (*A.N. împotriva Lituaniei*, pct. 111). În ceea ce privește procedurile de declarare a incapacității, deciziile referitoare la plasamentul într-o instituție cu regim închis, actele de dispoziție privind bunurile și procedurile referitoare la copii (a se vedea supra), Curtea a hotărât că statele trebuie să ofere garanții adecvate pentru a se asigura că persoanele cu handicap mintal sunt în măsură să participe la acest proces și că procesul respectiv este suficient de bine individualizat pentru a răspunde nevoilor unice ale acestora (*Zehentner împotriva Austriei*, pct. 65; *Shtukaturov împotriva Rusiei*, pct. 94-96; *Herczegfalvy împotriva Austriei*, pct. 91).

86. În ceea ce privește alegerea locului de reședință de către o persoană cu dizabilități intelectuale, Curtea a subliniat necesitatea de a asigura un echilibru just între respectarea demnității și autodeterminării persoanei și necesitatea de a proteja și garanta interesele acesteia, în special în cazul în care, având în vedere capacitățile sau situația persoanei respective, aceasta se află într-o poziție deosebit de vulnerabilă (*A.-M.V. împotriva Finlandei*, pct. 90). Curtea a subliniat importanța garanțiilor procedurale existente (pct. 82-84). În cauza citată, aceasta a observat că, în cadrul procedurii interne, au existat garanții eficiente de prevenire a abuzurilor, în conformitate cu standardele prevăzute de legislația internațională în domeniul drepturilor omului. Aceste garanții au asigurat luarea în considerare a drepturilor, voinței și preferințelor reclamantului, care a fost implicat în toate etapele procedurii, a fost audiat în persoană și a fost în măsură să își exprime dorințele. S-a constatat că nerespectarea de către autorități a dorințelor reclamantului, în interesul protejării sănătății și bunăstării sale, nu a încălcat art. 8.

e. Asistență medicală și tratament

87. Deși dreptul la sănătate nu se numără, ca atare, printre drepturile garantate în temeiul Convenției sau al protocoalelor la aceasta, înaltele părți contractante, pe lângă obligațiile pozitive care le revin în temeiul art. 2 din Convenție, au și obligația pozitivă, în temeiul art. 8 din Convenție, în primul rând, de a institui un cadru de reglementare care să impună spitalelor publice și private să adopte măsuri adecvate de protejare a integrității fizice a pacienților lor și, în al doilea rând, să le asigure victimelor unui malpraxis medical accesul la proceduri care să le permită, după caz, să obțină repararea prejudiciilor suferite (*Vasileva împotriva Bulgariei*, pct. 63). Principiile care decurg din jurisprudența Curții referitoare la art. 2 se aplică, de asemenea, în privința art. 8, în cazul unui prejudiciu care nu amenință dreptul la viață garantat în temeiul art. 2 (*Ibrahim Keskin împotriva Turciei*, pct. 61).

88. Sarcina Curții este de a verifica eficacitatea căilor de atac utilizate de reclamânți și de a determina astfel dacă sistemul judiciar a asigurat punerea corectă în aplicare a cadrului legislativ și de reglementare destinat să protejeze integritatea fizică a pacienților (*Ibrahim Keskin împotriva Turciei*, pct. 68). Există o cerință de promptitudine și diligență rezonabilă în contextul unui malpraxis medical (*Eryigit împotriva Turciei*, pct. 49). De exemplu, o procedură care durează aproape 7 ani este incompatibilă cu art. 8 (*Ibrahim Keskin împotriva Turciei*, pct. 69-70).

89. Obiectivitatea expertizelor realizate în cazurile de malpraxis medical nu poate fi pusă automat la îndoială pe baza faptului că experții sunt medici care lucrează în sistemul de sănătate național. În plus, simplul fapt că un expert este angajat într-o instituție medicală de stat, desemnată special pentru furnizarea de expertize privind anumite probleme și finanțată de stat, nu justifică, în sine, teama că expertul respectiv nu poate să furnizeze o expertiză neutră și imparțială. În acest context, este important ca participarea unui expert la proceduri să fie însoțită de garanții procedurale adecvate, care să asigure independența formală și *de facto*, precum și imparțialitatea acestuia (*Jurica împotriva Croației*, pct. 93).

90. În ceea ce privește accesul la serviciile de sănătate, Curtea a fost prudentă, evitând să extindă aplicarea art. 8 într-o manieră care să implice alocarea de resurse publice semnificative, deoarece, având în vedere familiaritatea acestora cu cerințele sistemului de sănătate, precum și cu fondurile disponibile pentru satisfacerea acestor cereri, autoritățile naționale sunt mai în măsură decât o instanță internațională să realizeze această evaluare [*Pentiacova și alții împotriva Moldovei* (dec.)].

91. Curtea a hotărât că o cerere formulată împotriva unei decizii a autorităților britanice de a nu pune în aplicare un program de schimb de seringi pentru consumatorii de droguri din închisori era inadmisibilă [*Shelley împotriva Regatului Unit* (dec.)]. În această cauză, Curtea a hotărât că nu există nicio autoritate care să oblige un stat contractant, în temeiul art. 8, să adopte o anumită politică de prevenție în domeniul sănătății. De asemenea, a constatat că nu a fost încălcat art. 8 ca urmare a refuzului Bulgariei de a le permite pacienților cu boli în faze terminale să utilizeze medicamente experimentale neautorizate [*Hristozov și alții împotriva Bulgariei*; *Durisotto împotriva Italiei* (dec.)] a respins o cerere prin care a fost contestată legislația referitoare la prescrierea de medicamente pe bază de canabis [*A.M. și A.K. împotriva Ungariei* (dec.)], făcând referire totodată la obligațiile statului în acest domeniu (pct. 46-47).

92. În ceea ce privește accesul la asistență medicală al persoanelor cu dizabilități, Curtea a declarat inadmisibilă o cauză în care o persoană cu handicap grav a solicitat un braț robotizat care să îi susțină mobilitatea [*Sentges împotriva Țărilor de Jos* (dec.)]. Cu toate acestea, Curtea a constatat că reducerea nivelului de îngrijiri medicale acordate unei femei cu mobilitate redusă a încălcat art. 8, dar numai pentru o perioadă limitată, în cursul căreia Regatul Unit nu a respectat propria legislație (*McDonald împotriva Regatului Unit*).

93. În cauza *Gard și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), Curtea a respins argumentul invocat de către părinții unui copil grav bolnav, potrivit căruia problema tratamentului administrat fiului lor nu era de competența instanțelor, hotărând, dimpotrivă, că spitalul în care era îngrijit copilul a procedat corect apelând la instanțe pentru soluționarea conflictului (pct. 117).

f. Aspecte legate de sfârșitul vieții

94. În cauza *Pretty împotriva Regatului Unit*, Curtea a concluzionat, în primul rând, că dreptul unei persoane de a decide modul în care va muri este un element al vieții private în sensul art. 8 (pct. 67). În jurisprudența ulterioară se precizează că dreptul unei persoane de a decide modul și momentul în care viața sa ar trebui să se încheie, cu condiția ca aceasta să fie în măsură să ajungă în mod liber la o decizie și să acționeze în consecință, este unul dintre aspectele dreptului la respectarea vieții private în sensul art. 8 din Convenție (*Haas împotriva Elveției*, pct. 51).

95. Curtea a constatat că statele membre dispun de o marjă largă de apreciere pentru abordarea problemelor legate de sinuciderea asistată. Legislația permisivă include cerința ca medicamentele utilizate pentru a pune capăt vieții să fie furnizate pe baza unei rețete prescrise de un medic (*Haas împotriva Elveției*, pct. 52). Într-adevăr, Curtea a făcut distincție între *Haas împotriva Elveției* și *Pretty împotriva Regatului Unit*. Spre deosebire de cauza *Pretty*, Curtea a observat, în cauza *Haas împotriva Elveției*, că reclamantul susținea nu numai că viața sa era dificilă și dureroasă, dar și că, dacă nu ar obține substanța în cauză, actul de sinucidere în sine ar fi lipsit de demnitate. În plus, și, din nou, spre deosebire de cauza *Pretty* reclamantul nu putea fi considerat, în fapt, o persoană infirmă, în măsura în care nu se afla în faza terminală unei boli degenerative incurabile, care l-ar fi împiedicat să își pună capăt vieții.

96. În *Koch împotriva Germaniei*, reclamantul s-a plâns că refuzul instanțelor naționale de a examina fondul plângerii sale referitoare la refuzul Institutului Federal de a-i acorda soției sale autorizația de a obține o doză letală de pentobarbital de sodiu a încălcat dreptul acestuia la respectarea vieții private și de familie în sensul art. 8 din Convenție. Curtea a constatat o încălcare a art. 8, din cauza refuzului instanțelor naționale de a examina fondul cererii sale.

97. Curtea nu consideră oportună extinderea aplicării art. 8 astfel încât să se impună statelor contractante o obligație procedurală de a pune la dispoziție o cale de atac prin care instanțele naționale să fie obligate să se pronunțe cu privire la fondul unui capăt de cerere potrivit căruia interdicția sinuciderii asistate ar încălca dreptul la respectarea vieții private și de familie [*Nicklinson și Lamb împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 84].

98. În cauza *Gard și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), medicii au decis să sisteze tratamentul prin care era menținut artificial în viață un copil care suferea de o boală genetică fatală. În urma unei examinări aprofundate a procedurii și a motivelor furnizate de autoritățile naționale pentru justificarea deciziei lor, Curtea a constatat că decizia respectivă, deși a fost luată împotriva voinței părinților, nu a constituit o ingerință arbitrară sau disproporționată contrară art. 8 (pct. 118-124).

g. Aspecte legate de persoanele cu dizabilități

99. În ceea ce privește o reclamantă cu dizabilități, Curtea a hotărât că lipsa accesului la clădirile publice și la clădirile deschise publicului i-a afectat viața într-o asemenea măsură încât a adus atingere dreptului acesteia la dezvoltare personală și de a stabili și dezvolta relații cu alte persoane și cu lumea înconjurătoare și că, prin urmare, statele ar putea avea obligația de a asigura accesul la clădirile publice. Cu toate acestea, Curtea a constatat, în cele din urmă, că reclamanta nu a demonstrat existența unei legături speciale între lipsa accesului la clădirile în cauză și nevoile specifice ale vieții sale private [*Zehnalova și Zehnal împotriva Republicii Cehe* (dec.); *Botta împotriva Italiei*; *Motka împotriva Poloniei* (dec.)].

100. Curtea a constatat, de asemenea, că decizia de a lua copiii a doi părinți nevăzători, pe motiv că s-a constatat că aceștia nu le ofereau îngrijiri adecvate, nu a fost justificată de circumstanțe și a încălcat dreptul părinților la respectarea vieții de familie, în sensul art. 8 (*Saviny împotriva Ucrainei*). Pe de altă parte, Curtea a constatat neîncălcarea art. 8 în ceea ce privește regimul juridic prevăzut în Franța pentru compensarea părinților pentru costurile implicate de îngrijirea unor copii cu dizabilități, chiar și în cazul în care părinții ar fi ales să nu aibă copilul, dacă nu ar fi existat o eroare a spitalului de stat în ceea ce privește diagnosticarea unui defect genetic [*Maurice împotriva Franței* (MC); *Draon împotriva Franței* (MC)]. Curtea oferă, de asemenea, statelor o marjă largă pentru a determina cuantumul ajutorului acordat părinților copiilor cu dizabilități (*La Parola și alții împotriva Italiei* (dec.)) și a hotărât

că, atunci când un stat oferă căi de atac adecvate la nivel național în cazul dizabilităților cauzate de o îngrijire necorespunzătoare la nașterea unui copil, nu există o încălcare a art. 8 (*Spyra și Kranczkowski împotriva Poloniei*, pct. 99-100).

h. Aspecte privind înhumarea

101. Exercițarea drepturilor prevăzute la art. 8 privind viața privată și de familie ține predominant de relațiile dintre ființe umane. Cu toate acestea, Curtea a constatat că modul în care a fost tratat corpul unei rude decedate, precum și aspecte privind prezența la înmormântare și acordarea unui ultim omagiu intră în sfera dreptului respectării vieții private și de familie (*Solska și Rybicka împotriva Poloniei*, pct. 104-108 și trimiterile citate).

102. Cauza *Lozovyye împotriva Rusiei*, de exemplu, a avut ca obiect victima unui omor, care a fost înhumată înainte ca părinții acesteia să fi fost informați cu privire la decesul său. În cauza respectivă, Curtea a reiterat faptul că orice persoană are dreptul de acces la informații referitoare la viața lor privată și/sau de familie (pct. 32) și că dreptul unei persoane de a participa la funeraliile unui membru al familiei sale intră sub incidența art. 8. În cazul în care autoritățile, dar nu și alți membri ai familiei, au luat la cunoștință decesul, autoritățile relevante au obligația să întreprindă cel puțin măsuri rezonabile pentru a asigura informarea membrilor familiei (pct. 38). Curtea a considerat că legislația și practica interne relevante nu erau suficient de clare, dar că acest lucru nu era suficient, în sine, pentru a determina constatarea unei încălcări a art. 8 (pct. 42). Pe de altă parte, a concluzionat că autoritățile naționale nu au acționat cu o diligență rezonabilă pentru a respecta obligația pozitivă menționată anterior, având în vedere informațiile de care dispuneau acestea pentru a identifica, localiza și informa părinții persoanei decedate (pct. 46).

103. În cauza *Hadri-Vionnet împotriva Elveției*, Curtea a constatat că neinformarea mamei de către municipalitate cu privire la locul și data înmormântării fiului său născut mort nu era permisă de lege și a încălcat dreptul acesteia la respectarea vieții private și de familie, în sensul art. 8 (*Pannullo și Forte împotriva Franței*). În mod similar, în cauza *Zorica Jovanovic împotriva Serbiei*, Curtea a susținut că neinformarea reclamantei de către spital cu privire la decesul fiului său nou-născut și dispariția ulterioară a corpului acestuia au încălcat art. 8, chiar dacă decesul copilului a avut loc în 1983 (Convenția a intrat în vigoare în Serbia în 2004), din cauza faptului că statul nu a furnizat nici până în prezent informații cu privire la ceea ce s-a întâmplat. Curtea a hotărât, de asemenea, că refuzul Rusiei de a permite ca un copil născut mort să poarte numele tatălui său biologic, ca urmare a prezumției legale a paternității soțului mamei copilului, a încălcat drepturile mamei protejate de art. 8, de a-și înhuma copilul sub numele adevăratului său tată (*Znamenskaya împotriva Rusiei*).

104. Membri unor familii au contestat, de asemenea, perioada cuprinsă între deces și înhumare, precum și tratamentul la care a fost supus trupul persoanei decedate înainte de a fi restituit familiei. De exemplu, Curtea a constatat că întârzierea majoră în ceea ce privește restituirea probelor prelevate de pe trupul neînsuflit al fiicei reclamantilor de către poliție, care i-a împiedicat pe aceștia să o înhumeze în timp util, le-a încălcat dreptul la respectarea vieții private și de familie (*Girard împotriva Franței*). Curtea a constatat, de asemenea, că prelevarea de organe de la o persoană decedată de către un spital, fără informarea și solicitarea consimțământului mamei acesteia, nu era prevăzută de lege și a încălcat dreptul acesteia la respectarea vieții private, în sensul art. 8 (*Petrova împotriva Letoniei*, pct. 97-98). Conform acestei jurisprudențe, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 în ceea ce privește prelevarea de țesuturi de la o persoană decedată, fără cunoștința și consimțământul soției sale, din cauza lipsei clarității legislației interne și a lipsei de garanții juridice împotriva arbitrarului (*Elberte împotriva Letoniei*, pct. 115).

105. Cu toate acestea, în cauza *Elli Poluhas Dodsbo împotriva Suediei*, deși Curtea a recunoscut că se afla în joc dreptul reclamantei la respectarea vieții private, prevăzut de art. 8, aceasta a constatat că refuzul Suediei de a permite transferul urnei care conținea cenușa soțului reclamantei într-un loc de veci aflat în zona în care locuia familia sa nu a încălcat art. 8, deoarece decizia a fost luată ținând seama în mod corespunzător de interesele soției persoanei decedate și s-a încadrat în marja largă de apreciere recunoscută statului în astfel de cazuri. Curtea a constatat, de asemenea, că reprezentantul unei

persoane decedate, care a încercat să împiedice statul să utilizeze ADN-ul defunctului în cadrul unei acțiuni în stabilirea paternității, nu a invocat un capăt de cerere care intra în sfera de aplicare a vieții private și, prin urmare, acesta nu putea să introducă o acțiune în numele persoanei decedate [*Succesiune Kresten Filtenborg Mortensen împotriva Danemarcei* (dec.)].

106. Curtea a abordat, de asemenea, politica statului de refuzare a restituirii, în vederea înhumării, a trupurilor persoanelor acuzate de terorism. Deși recunoaște că statul are interesul de a proteja siguranța publică, în special atunci când este în joc securitatea națională, Curtea a constatat că interdicția absolută privind restituirea trupurilor presupușilor teroriști nu a păstrat un echilibru adecvat între stat și drepturile membrilor familiei defunctului, protejate de art. 8 (*Sabanchiyeva și alții împotriva Rusiei*, pct. 146).

107. În cauza *Solska și Rybicka împotriva Poloniei*, Curtea a constatat că art. 8 este aplicabil în cazul exhumării persoanelor decedate împotriva voinței familiilor acestora, în contextul unei proceduri penale (pct. 107-108). În ceea ce privește decizia procurorului de dispunere a exhumării, Curtea a constatat că dreptul intern nu prevede suficiente garanții procedurale împotriva arbitrariului. Reclamantii au fost, prin urmare, privați de gradul minim de protecție la care erau îndreptățiți, cu încălcarea art. 8 (pct. 124-127).

i. Aspecte legate de mediu

108. Deși Convenția nu recunoaște niciun drept explicit la un mediu sănătos [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 96], Curtea s-a pronunțat în mai multe cauze, în care era în discuție calitatea mediului înconjurător, argumentând că bunăstarea unei persoane poate fi afectată negativ de condiții de mediu periculoase sau perturbatoare. Art. 8 se poate aplica în cauze în materie de mediu fie în cazul în care poluarea este cauzată direct de către stat, fie atunci când răspunderea statului decurge din absența unei reglementări corespunzătoare a activităților din sectorul privat. Trebuie să se țină seama de echilibrul echitabil care trebuie stabilit între interesele concurente ale individului și ale comunității în ansamblul ei; în ambele contexte, statul beneficiază de o anumită marjă de apreciere în ceea ce privește stabilirea măsurilor care trebuie adoptate pentru asigurarea respectării Convenției (*Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*; *Lopez Ostra împotriva Spaniei*, pct. 51; *Giacomelli împotriva Italiei*, pct. 78).

109. În cauza *Lopez Ostra împotriva Spaniei*, pct. 51, Curtea a hotărât că o poluare gravă a mediului ar putea aduce atingere dreptului la respectarea vieții private și de familie (și a domiciliului)², având în vedere că aceasta poate să afecteze bunăstarea unei persoane și să o împiedice să se bucure de domiciliul său, afectându-i astfel negativ viața privată și de familie. Reclamanta a susținut că locuința familială a fost supusă unei poluări grave cauzate de o stație de epurare a apelor reziduale, construită în cadrul unor tăbăcării private, cu subvenții de stat, pe un teren al municipalității aflat la 12 metri de domiciliul acesteia. În cauza *Giacomelli împotriva Italiei*, pct. 97-98, Curtea a constatat că poluarea cauzată de o stație privată de tratare a deșeurilor toxice, aflată la 30 de metri de domiciliul reclamantei, a constituit o încălcare a art. 8, iar în cauza *Fadeyeva împotriva Rusiei*, pct. 133-134, a apreciat că autoritățile naționale au încălcat dreptul unei femei la respectarea vieții private și a domiciliului, din cauza faptului că nu i-au oferit acesteia nicio soluție eficientă pentru a o ajuta să se mute dintr-o „zonă de securitate sanitară” periculoasă, situată în jurul celei mai mari întreprinderi siderurgice din Rusia, unde existau o poluare ridicată și emisii de substanțe chimice periculoase.

110. În mai multe cauze, s-a constatat că necomunicarea de informații cu privire la riscurile sau pericolele de mediu constituie o încălcare a art. 8 [*Tătar împotriva României*, pct. 97, în care autoritățile nu au realizat o evaluare adecvată a pericolelor de mediu cauzate de o societate (de exploatare) minieră; *Guerra și alții împotriva Italiei*, în care populația locală nu a primit informații esențiale care i-ar fi permis să evalueze riscurile la care erau expuse familiile, dacă ar fi continuat să trăiască în apropierea unei uzine chimice, până la încetarea producției de îngrășăminte în 1994].

² A se vedea și capitolul privind Domiciliul.

111. Curtea a constatat, de asemenea, că mirosul respingător care provenea de la o groapă de gunoi aflată în apropierea unei închisori și care intra în celula unui deținut, considerată a fi singurul „spațiu locuibil” de care a dispus acesta timp de mai mulți ani, intra sub incidența dreptului la respectarea vieții private și de familie (*Brândușe împotriva României*, pct. 64-67), la fel ca și neasigurarea de către autorități, pentru o perioadă îndelungată, a funcționării corespunzătoare a serviciului de colectare, tratare și eliminare a deșeurilor (*Di Sarno și alții împotriva Italiei*, pct. 112).

112. Curtea a stabilit că procesul decizional finalizat prin măsuri care constituie o ingerință trebuie să fie echitabil și să permită respectarea corespunzătoare a intereselor unei persoane, astfel cum sunt garantate de art. 8 (*Taşkin și alții împotriva Turciei*, pct. 118, în care autoritățile administrative nu au pus la dispoziția solicitanților o protecție procedurală eficientă în ceea ce privește exploatarea unei mine de aur; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, pct. 217).

113. Curtea a declarat art. 8 aplicabil într-o situație în care calitatea vieții private și posibilitățile de a se bucura de domiciliu erau afectate în mod negativ de zgomotul generat de aeronavele care utilizau aeroportul Heathrow (*Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, pct. 40). Cu toate acestea, în cele din urmă, Curtea a ajuns la concluzia că alegerea Guvernului de a nu reduce numărul zborurilor de noapte cu plecare de pe aeroportul Heathrow în interesul bunăstării economice a țării nu a încălcat drepturile persoanelor care trăiau în zona aflată dedesubtul rutelor aeriene corespunzătoare aeroportului Heathrow, având în vedere numărul mic de persoane afectate de tulburarea somnului [a se vedea, de asemenea, *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 129-130].

114. În mai multe cauze ulterioare legate de poluarea fonică, Curtea a constatat că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta dreptul reclamantului la respectarea domiciliului său și a vieții sale private. De exemplu, absența reglementării nivelurilor de zgomot ale unui club de noapte situat în apropierea domiciliului reclamantului din Valencia a constituit o încălcare a art. 8 din Convenție (*Moreno Gomez împotriva Spaniei*, pct. 62-63), la fel ca și nesoluționarea problemei poluării sonore excesive produse de traficul intens de pe strada unde locuia reclamantul, ca urmare a unor modificări aduse planului de organizare a circulației (*Dees împotriva Ungariei*, pct. 23) sau a problemei poluării sonore cauzate de un club de informatică dintr-un bloc de apartamente (*Mileva și alții împotriva Bulgariei*, pct. 97).

j. Orientarea sexuală și viața sexuală

115. Curtea a hotărât că elemente precum identitatea de gen, numele, precum și orientarea sexuală și viața sexuală constituie elemente importante ale sferei personale protejate de art. 8 (*B. împotriva Franței*, pct. 63; *Burghartz împotriva Elveției*, pct. 24; *Dudgeon împotriva Regatului Unit*, pct. 41; *Laskey, Jaggard și Brown împotriva Regatului Unit*, pct. 36; *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*). S-a constatat că legislația care incriminează actele sexuale consensuale între persoane homosexuale încalcă art. 8 (*A.D.T. împotriva Regatului Unit*, pct. 36-39; *Dudgeon împotriva Regatului Unit*, pct. 41). În plus, relația unui cuplu format din persoane de același sex intră sub incidența noțiunii de „viață privată”, în sensul art. 8 (*Orlandi și alții împotriva Italiei*, pct. 143). Cu toate acestea, art. 8 nu interzice incriminarea tuturor activităților sexuale care au loc în privat, cum ar fi incestul (*Stubing împotriva Germaniei*), sau practicile sexuale sado-masochiste (*Laskey, Jaggard și Brown împotriva Regatului Unit*).

116. Într-o serie de cauze, Curtea a hotărât că orice interdicție privind angajarea homosexualilor în armată constituie o încălcare a dreptului la respectarea vieții private, protejat de art. 8 (*Lustig-Prean și Beckett împotriva Regatului Unit*; *Smith și Grady împotriva Regatului Unit*; *Perkins și R. împotriva Regatului Unit*; *Beck și alții împotriva Regatului Unit*).

k. Activități profesionale sau comerciale

117. Deși din art. 8 nu derivă dreptul general al ocupării unui loc de muncă, dreptul de acces la o funcție publică și nici dreptul de a alege o anumită profesie, noțiunea de „viață privată” nu exclude, în principiu, activitățile cu caracter profesional sau comercial [*Jankauskas împotriva Lituaniei (nr. 2)*, pct. 56-57; *Fernández Martínez împotriva Spaniei* (MC), pct. 109-110; *Bărbulescu împotriva României* (MC),

pct. 71]. Într-adevăr, viața privată include dreptul unei persoane de a stabili și dezvolta relații cu alte persoane, inclusiv relații de natură profesională sau comercială (*C. împotriva Belgiei*, pct. 25; *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, pct. 165). În definitiv, majoritatea oamenilor au ocazii semnificative de a-și dezvolta relațiile cu lumea înconjurătoare în cadrul vieții lor profesionale [*Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 29; *Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 71 și trimiterele citate; *Antović și Mirković împotriva Muntenegrului*, pct. 42].

118. Așadar, restricțiile impuse în privința accesului la o profesie afectează „viața privată” [*Sidabras și Dziutas împotriva Lituaniei*, pct. 47; *Bigaeva împotriva Greciei*, pct. 22-25; a se vedea și *Jankauskas împotriva Lituaniei (nr. 2)*, pct. 56, și *Lekaviciene împotriva Lituaniei*, pct. 36, restricțiile privind înscrierea unei persoane în barou ca urmare a unei condamnări], precum și pierderea locului de muncă [*Fernández Martínez împotriva Spaniei* (MC), pct. 113]. De asemenea, s-a constatat că eliberarea din funcție constituie o ingerință în dreptul la respectarea vieții private (*Ozpinar împotriva Turciei*, pct. 43-48). În cauza *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, Curtea a constatat că o astfel de eliberare din funcție din cauza unor greșeli profesionale a constituit o ingerință în dreptul la respectarea „vieții private” în sensul art. 8 (pct. 165-167). Curtea a constatat o încălcare a art. 8 într-o cauză în care reclamantul a fost transferat pe un post mai puțin prestigios, într-un oraș mai puțin important din punct de vedere administrativ, în urma unui raport potrivit căruia acesta avea convingeri religioase aparte și din cauza faptului că soția acestuia purta vălul islamic (*Sodan împotriva Turciei*, pct. 57-60). O altă încălcare a fost constatată într-o cauză în care reclamantul a fost demis din postul său de profesor, ca urmare a unei modificări care a afectat echivalarea diplomei obținute de acesta în străinătate (*Şahin Kuş împotriva Turciei*, pct. 51-52).

119. Recent, în cauza *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), Curtea, reamintind un număr de precedente relevante (pct. 101, 104-105, 108 și 109), a stabilit principiile prin care evaluează dacă litigiile de muncă intră în sfera „vieții private” în temeiul art. 8 [pct. 115-117; a se vedea și *J.B. și alții împotriva Ungariei* (dec.), pct. 127-129]. Curtea a reținut că anumite aspecte ale vieții private pot fi afectate în urma unor asemenea litigii prin eliberare din funcție, retrogradare, neadmiterea într-o profesie sau alte măsuri nefavorabile similare. În speța respectivă, reclamantul a fost eliberat din funcția de președinte al unei instanțe pentru neîndeplinirea atribuțiilor sale administrative (competențe manageriale). Deși a fost eliberat din funcția de președinte, acesta a rămas judecător la aceeași instanță. Curtea nu a constatat aplicabilitatea art. 8 în speță deoarece, conform motivării Curții, decizia privea doar competențele manageriale, rolul său profesional rămânând intact. Decizia nu i-a afectat cariera de magistrat și nici nu a pus în discuție aspecte morale ori etice a personalității sau a caracterului acestuia. Pe scurt, în această situație, decizia a avut efecte negative limitate asupra vieții private a reclamantului și nu a depășit „nivelul de gravitate” pentru a ridica o problemă în temeiul art. 8 [*Denisov împotriva Ucrainei* (MC), pct. 126-133]. În urma cauzei *Denisov*, litigiile privind locul de muncă pot determina aplicarea art. 8 doar în cazul în care o persoană își pierde locul de muncă în urma a ceva ce a făcut în viața privată (abordare bazată pe motive) sau în cazul în care pierderea locului de muncă are un impact asupra vieții private (abordare bazată pe consecințe) (pct. 115-117)

120. Comunicările efectuate la locul de muncă pot fi acoperite de noțiunile de „viață privată” și „corespondență” în sensul art. 8 [*Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 73; *Libert împotriva Franței*, pct. 25]. Pentru a stabili dacă aceste noțiuni sunt aplicabile, Curtea a examinat în mai multe rânduri dacă persoanele în cauză aveau așteptări rezonabile cu privire la respectarea și protejarea vieții lor private. În acest context, Curtea a declarat că o așteptare rezonabilă privind respectarea vieții private este un factor important, dar nu neapărat decisiv. Este interesant de observat că, în cauza *Bărbulescu împotriva României* (MC), Curtea a decis să lase deschisă întrebarea dacă reclamantul avea așteptări rezonabile cu privire la respectarea vieții private, întrucât, în orice caz, „instrucțiunile unui angajator nu pot să reducă la zero exercitarea dreptului la viață privată socială la locul de muncă. Respectarea vieții private și a confidențialității comunicărilor se impune în continuare, chiar dacă acestea pot fi limitate în măsura în care este necesar.” Prin urmare, art. 8 a fost aplicabil. În concluzie, indiferent dacă o persoană are sau nu așteptări rezonabile privind viața privată, comunicările efectuate la locul de muncă intră în sfera noțiunilor de viață privată și corespondență (pct. 80). În această cauză,

Curtea a stabilit o listă detaliată cu factorii de care statele trebuie să țină seama în legătură cu obligația pozitivă care le revine în temeiul art. 8 din Convenție, în ceea ce privește comunicările care nu au caracter profesional, efectuate la locul de muncă (pct. 121-122).³

121. În cauza *Antović și Mirković împotriva Muntenegrului*, Curtea a subliniat că supravegherea video a angajaților la locul de muncă, indiferent dacă este secretă sau nu, constituie o intruziune semnificativă în viața lor privată (pct. 44). Această cauză privea instalarea unor echipamente de supraveghere video în amfiteatrele unei universități.

C. Viață privată

122. Conform jurisprudenței constante a Curții, noțiunea de viață privată include aspecte legate de identitatea unei persoane, cum ar fi numele, fotografia sau integritatea fizică și morală ale acesteia; scopul principal al garanției oferite de art. 8 din Convenție este să asigure dezvoltarea, fără ingerințe externe, a personalității fiecărei persoane în relațiile sale cu semenii săi. Prin urmare, există o zonă de interacțiune între o persoană și alte persoane, chiar și într-un context public, care poate intra în sfera de aplicare a vieții private [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 95]. În plus, noțiunea de „viață privată” este una largă, care nu se pretează unei definiții exhaustive și care include integritatea fizică și morală a unei persoane și, prin urmare, poate îngloba multiple aspecte ale identității unui individ, precum identitatea și orientarea sexuală, numele sau elemente legate de dreptul la imagine. Cuprinde informații personale cu privire la care o persoană poate avea încrederea legitimă că nu vor fi publicate fără consimțământul său [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 83].

123. În ceea ce privește supravegherea și colectarea de date private de către agenți ai statului, astfel de informații, atunci când sunt colectate și stocate în mod sistematic într-un dosar deținut de agenți ai statului, intră în sfera de aplicare a noțiunii de „viață privată” în sensul art. 8 § 1 din Convenție. Acest lucru a fost valabil cu atât mai mult într-o cauză în care unele informații au fost declarate false, existând riscul ca acestea să aducă atingere reputației reclamantului [*Rotaru împotriva României* (MC), pct. 44]. Aplicând acest principiu, Curtea a explicat că există o serie de elemente relevante de care trebuie să se țină seama pentru a stabili dacă viața privată a unei persoane este vizată de măsuri adoptate în afara domiciliului sau sediului privat al acesteia. Întrucât există situații în care o persoană se implică cu bună știință sau în mod intenționat în activități care sunt sau pot fi înregistrate sau raportate în mod public, așteptările rezonabile ale unei persoane în ceea ce privește viața privată ar putea constitui un factor important, dar nu neapărat decisiv [*Benedik împotriva Sloveniei*, pct. 101]. O persoană care merge pe stradă va fi văzută, în mod inevitabil, de orice persoană prezentă în locul respectiv. Monitorizarea prin mijloace tehnice a acestei scene care are loc în public (de exemplu, un agent de securitate care exercită o activitate de supraveghere prin intermediul unui sistem de televiziune cu circuit închis) are un caracter similar. Cu toate acestea, pot apărea considerente legate de viața privată în cazul în care astfel de materiale care țin de domeniul public sunt înregistrate sistematic sau permanent. Din acest motiv, dosarele alcătuite de serviciile de securitate privind o anumită persoană intră în domeniul de aplicare al art. 8, chiar și în cazul în care informațiile în cauză nu au fost culese prin utilizarea unei metode intruzive sau secrete [*P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, pct. 57].

124. În ceea ce privește activitățile online, informațiile asociate cu anumite adrese IP dinamice, care facilitează identificarea autorului unor astfel de activități, constituie, în principiu, date cu caracter personal, care nu sunt accesibile publicului. Așadar, utilizarea unor astfel de date ar putea să intre sub incidența art. 8 [*Benedik împotriva Sloveniei*, pct. 107-108]. În această privință, faptul că reclamantul nu a ascuns adresa sa IP dinamică nu a fost un factor decisiv pentru a stabili dacă așteptările acestuia privind viața privată au fost rezonabile (pct. 116). În schimb, anonimatul legat de activitățile online este un factor important, care trebuie luat în considerare (pct. 117).

³ A se vedea și capitolul Corepondența.

a. Dreptul la imagine și la protejarea fotografiilor; publicarea fotografiilor, a imaginilor și a articolelor

125. În ceea ce privește fotografiile, Curtea a afirmat că imaginea unei persoane constituie una din principalele caracteristici ale personalității sale, deoarece exprimă caracteristicile sale unice și o diferențiază de semenii săi. Prin urmare, dreptul unei persoane la protecția imaginii sale constituie una dintre componentele esențiale ale dezvoltării personale. Deși libertatea de exprimare include publicarea de fotografii, Curtea a constatat că protecția drepturilor și a reputației altor persoane are o importanță deosebită în acest domeniu, întrucât fotografiile pot conține informații foarte personale sau chiar intime cu privire la o persoană sau familia acesteia [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 103]. Curtea a precizat criteriile cheie de care trebuie să se țină seama atunci când dreptul la protecția reputației, garantat de art. 8, este pus în balanță cu dreptul la libertatea de exprimare, prevăzut la art. 10, după cum urmează: contribuția la o dezbatere de interes general; cât de cunoscută este persoana în cauză și care este subiectul reportajului; conduita anterioară a acesteia; conținutul, forma și consecințele publicării; circumstanțele în care au fost făcute fotografiile; gradul de severitate a sancțiunii impuse [*ibidem*, pct. 108-113; *Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 89-95; *Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 90-93].

126. Prin urmare, orice persoană, chiar și cunoscută publicului, se poate prevala de o „speranță legitimă” privind protejarea și respectarea vieții sale private [*Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 50-53 și 95-99; *Sciaccà împotriva Italiei*, pct. 29; *Reklos și Davourlis împotriva Greciei*, pct. 40; *Alkaya împotriva Turciei*, referitoare la protejarea adresei private a unei actrițe celebre]. Totuși, acest lucru nu este neapărat un factor decisiv [*Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 73]. Potrivit jurisprudenței Curții, această protecție implică, în principal, dreptul unei persoane de a controla utilizarea imaginii sale, inclusiv dreptul de a refuza publicarea acesteia [*Reklos și Davourlis împotriva Greciei*, pct. 40 și 43, care a avut ca obiect fotografiile cu un nou-născut făcute într-o clinică privată, fără acordul prealabil al părinților, ale căror negative au fost păstrate de fotograf; *Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2)* (MC), pct. 96].

127. Statul are obligația pozitivă de a asigura instituirea unor dispoziții de drept penal eficiente, pentru a interzice filmarea unei persoane fără consimțământul său, în special în cazul în care victima este un minor și incidentul are loc la domiciliul acesteia [*Soderman împotriva Suediei* (MC), pct. 117, referitoare la tentativa de filmare în secret a unei fete de 14 ani de către tatăl său vitreg, în timp ce aceasta era goală, și la plângerea acesteia cu privire la faptul că sistemul juridic suedez, care, la momentul faptelor, nu interzicea filmarea unei persoane fără consimțământul său, nu a protejat-o împotriva încălcării integrității sale personale].

128. Curtea a constatat că supravegherea video a locurilor publice în care date vizuale sunt înregistrate, stocate și puse la dispoziția publicului intră sub incidența art. 8 (*Peck împotriva Regatului Unit*, pct. 57-63). În special, s-a constatat că divulgarea către mass-media, în vederea difuzării, a unui material video cu tentativa de sinucidere a unui reclamant, înregistrat de camere video de supraveghere, a constituit o ingerință gravă în viața privată a reclamantului, chiar dacă acesta se afla într-un loc public la momentul respectiv (*ibidem*, pct. 87).

129. În cazul persoanelor arestate sau urmărite penal, Curtea a hotărât, în mai multe rânduri, că înregistrarea unui material video în contextul aplicării legii sau punerii la dispoziția presei a fotografiilor reclamantilor de către autoritățile polițienești a constituit o ingerință în dreptul lor la respectarea vieții private. Curtea a constatat încălcări ale art. 8 în cazul în care poliția a pus la dispoziția presei fotografii ale reclamantilor din dosarul oficial, fără consimțământul acestora (*Khuzhin și alții împotriva Rusiei*, pct. 115-118; *Sciaccà împotriva Italiei*, pct. 29-31; *Khmel împotriva Rusiei*, pct. 40; *Toma împotriva României*, pct. 90-93), și în care afișarea fotografiei reclamantului pe panoul cu persoanele urmărite de poliție nu era prevăzută de lege (*Giorgi Nikolaishvili împotriva Georgiei*, pct. 129-131).

130. Cu toate acestea, Curtea a constatat că fotografierea unei persoane suspectate de terorism fără consimțământul acesteia și păstrarea fotografiilor în cauză nu au fost disproporționate în raport cu

obiectivele de prevenire a terorismului, legitime într-o societate democratică (*Murray împotriva Regatului Unit*, pct. 93).

131. Art. 8 nu impune în mod necesar să i se acorde victimei despăgubiri pecuniare, dacă sunt instituite alte mecanisme de reparație (*Kahn împotriva Germaniei*, pct. 75). În această cauză, editorul care a încălcat interdicția de publicare a fotografiilor cu cei doi copii ai unui fost portar al echipei naționale de fotbal a Germaniei nu a fost obligat la plata de despăgubiri [a se vedea, de asemenea, *Egill Einarsson împotriva Islandei (nr. 2)*, pct. 36-37 și pct. 39, precum și trimiterile citate].

b. Protecția reputației unei persoane; calomnia

132. Dreptul la protecția reputației este un drept protejat de art. 8 din Convenție ca parte a dreptului la respectarea vieții private [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 83; *Chauvy și alții împotriva Franței*, pct. 70; *Pfeifer împotriva Austriei*, pct. 35; *Petrina împotriva României*, pct. 28; *Polanco Torres și Movilla Polanco împotriva Spaniei*, pct. 40].

133. Pentru ca art. 8 să fie aplicabil, atacul asupra reputației unei persoane trebuie să atingă un anumit nivel de gravitate și să aducă atingere exercitării de către o persoană a dreptului la respectarea vieții sale private [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 83; *Bédat împotriva Elveției* (MC), pct. 72; *Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 76; *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), pct. 112]. Această cerință se referă atât la reputația socială, cât și la cea profesională (*idem*). Trebuie să existe, de asemenea, o legătură suficientă între reclamant și pretinsa atingere adusă asupra reputației (*Putistin împotriva Ucrainei*, pct. 40). În cauzele care privesc acuzații de comportament infracțional, Curtea a luat în considerare, de asemenea, faptul că, în temeiul art. 6 § 2 din Convenție, persoanele particulare beneficiază prezumția de nevinovăție până la dovedirea vinovăției (*Jishkariani împotriva Georgiei*, pct. 41).

134. Curtea nu a constatat încălcarea art. 8 într-un caz care a avut ca obiect o înregistrare audio-video, care a fost difuzată parțial fără consimțământul persoanei în cauză, întrucât, printre altele, reportajul respectiv nu îl critica pe reclamant personal, ci mai degrabă denunța practicile comerciale dintr-un anumit sector (*Haldimann și alții împotriva Elveției*, pct. 52). În schimb, un reportaj televizat, care îl descria pe reclamant ca fiind „un vânzător de religie străin”, a constituit o încălcare a art. 8 (*Bremner împotriva Turciei*, pct. 72 și 84).

135. Curtea a luat în considerare, de asemenea, celebritatea reclamantului la momentul pretinselor declarații calomnioase, limitele unei critici acceptabile fiind mai largi în privința persoanelor publice decât în privința cetățenilor obișnuiți, precum și subiectul declarațiilor (*Jishkariani împotriva Georgiei*).

136. Convenția nu poate fi interpretată în sensul ca persoanele fizice să tolereze acuzații de săvârșirea unor infracțiuni, acuzații ce le sunt aduse public de către funcționari guvernamentali, de la care opinia publică se așteaptă să dețină informații verificabile cu privire la acuzațiile respective, fără ca astfel de declarații să fie susținute de fapte (*idem*, pct. 59-62). În același sens, în cauza *Egill Einarsson împotriva Islandei*, reclamantul, o personalitate binecunoscută în Islanda, a făcut obiectul unui comentariu ofensator pe Instagram, o aplicație online de partajare de fotografii, în care acesta a fost numit „violator”, însoțit de o fotografie a acestuia. Curtea a hotărât că un comentariu de acest tip poate să constituie o ingerință în viața privată a reclamantului, în măsura în care acesta atinge un anumit grad de gravitate (pct. 52). Curtea a subliniat că art. 8 trebuia să fie interpretat în sensul că persoanele publice, chiar și în cazul în care au stârnit o dezbateră aprinsă, prin comportamentul lor și prin comentariile lor publice, nu ar trebui să tolereze acuzațiile publice privind fapte penale săvârșite cu violență, fără ca astfel de declarații să fie susținute de fapte (pct. 52).

137. În ceea ce privește internetul, Curtea a subliniat importanța criteriului privind nivelul de gravitate [*Tamiz împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 80-81]. Până la urmă, milioane de utilizatori ai internetului publică zilnic comentarii online, iar mulți dintre acești utilizatori se exprimă într-o manieră care ar putea fi considerată ofensatoare sau chiar defăimătoare. Cu toate acestea, este probabil ca majoritatea comentariilor să aibă un caracter prea puțin important și/sau ca amploarea publicării lor să fie prea limitată pentru ca acestea să afecteze semnificativ reputația altei persoane. În cauza citată, reclamantul s-a plâns că anumite comentarii publicate pe un blog au adus atingere reputației sale. În

cadrul examinării sale pentru a stabili dacă a fost atins pragul minim de gravitate, Curtea a avut tendința să fie de acord cu instanțele naționale în privința faptului că, deși majoritatea comentariilor cu privire la care s-a plâns reclamantul au avut, fără îndoială, un caracter ofensator, în cele mai multe cazuri, era vorba despre „insulte cu caracter vulgar” – formulate într-un registru familiar, folosit adesea în comunicările de pe numeroase portaluri de Internet. În plus, multe dintre comentariile denunțate, care conțineau afirmații mai precise – și potențial ofensatoare –, au fost cel mai probabil interpretate de cititori ca fiind simple bănueli, care nu trebuiau luate în serios.

138. În cauza *Tamiz împotriva Regatului Unit* (dec.), Curtea s-a pronunțat cu privire la domeniul de aplicare al dreptului la respectarea vieții private, protejat de art. 8, în raport cu libertatea de exprimare garantată de art. 10 furnizorilor de servicii ale societății informaționale, cum ar fi Google Inc. (pct. 83-84). Curtea a constatat că statul în cauză dispunea de o marjă largă de apreciere și a subliniat rolul important pe care îl au astfel de furnizori de servicii în mediul online, și anume de a facilita accesului la informații și dezbateri pe multiple teme politice, sociale și culturale (pct. 90). În ceea ce privește comentariile postate pe un blog de către terți, Curtea a subliniat că art. 8 impune statelor contractante obligația pozitivă de a asigura protecția eficientă a dreptului la respectarea reputației persoanelor aflate sub jurisdicția lor [*Pihl împotriva Suediei* (dec.), pct. 28]. În cauza *Egill Einarsson împotriva Islandei (nr. 2)*, instanțele naționale au declarat nule și neavenite afirmațiile calomnioase postate pe Facebook, dar, având în vedere circumstanțele cauzei, au refuzat să acorde reclamantului despăgubiri sau rambursarea cheltuielilor de judecată. În opinia Curții, decizia de a nu acorda despăgubiri nu constituie, în sine, o încălcare a art. 8. Printre alți factori, faptul că declarațiile au fost publicate sub formă de comentarii pe o pagină de Facebook, printre alte sute sau mii de comentarii, și faptul că acestea au fost șterse de către autorul lor de îndată ce reclamantul a solicitat acest lucru, au fost luate în considerare atunci când s-a examinat dacă dreptul la reputație al reclamantului a fost protejat suficient (pct. 38-39).

139. În contextul litigiilor de muncă, *Denisov împotriva Ucrainei* (MC) stabilește principiile existente fundamentale ale jurisprudenței cu privire la „reputația socială și profesională” (pct. 115-117; a se vedea supra, „Activități profesionale sau comerciale”).

140. Art. 8 nu poate fi invocat pentru a contesta o prejudiciere a reputației care este consecința previzibilă a propriilor acțiuni. În cauza *Gillberg împotriva Suediei* (MC), pct. 67, reclamantul a susținut că respectiva sa condamnare penală i-a afectat exercitarea dreptului la respectarea „vieții private”, prejudiciind onoarea și reputația acestuia. Totuși, acest raționament nu a fost admis de Curte [a se vedea, de asemenea, *inter alia*, *Sidabras și Džiautas împotriva Lituaniei*, pct. 49; *Mikolajová împotriva Slovaciei*, pct. 57; *Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 76]. O condamnare penală în sine nu constituie o ingerință în dreptul la respectarea „vieții private”; același lucru se poate spune și despre alte fapte ilicite care atrag măsuri de răspundere legală cu efecte previzibile negative asupra „vieții private” [*Denisov împotriva Ucrainei* (MC), pct. 98]. Din contra, în *Vincent Del Campo împotriva Spaniei*, reclamantul nu a fost parte la procedură, nu a avut cunoștință de ea și nici nu a fost citat în instanță. Cu toate acestea, judecata în procedura respectivă s-a referit la el și la hărțuirea pretins comisă de reclamant. Curtea a reținut că acest lucru nu poate fi considerat o consecință previzibilă a acțiunii sale și nu poate fi susținut de motive întemeiate. Prin urmare, ingerința a fost disproporționată (pct. 39-42 și 48-56).

141. Curtea a constatat că, atunci când pune în balanță dreptul la viață privată, prevăzut la art. 8, și alte drepturi garantate de Convenție, statul trebuie să garanteze ambele drepturi și în cazul în care protecția unui drept are ca rezultat o ingerință în exercitarea celuilalt drept, trebuie să aleagă mijloace adecvate pentru a asigura proporționalitatea acestei ingerințe în raport cu obiectivul urmărit [*Fernández Martínez împotriva Spaniei* (MC), pct. 123]. Cauza respectivă a privit dreptul la viață privată/de familie și dreptul la organizare religioasă și autonomie. Curtea a constatat că refuzul de a reînnoi contractul unui profesor de religie și morală catolică, după ce acesta a dezvăluit public situația lui de „preot căsătorit” (pct. 89), nu a încălcat art. 8. În schimb, în ceea ce privește calomnia, Curtea a constatat că neîndeplinirea obligației de a efectua o anchetă adecvată privind divulgarea neautorizată a unor informații confidențiale sau de a proteja reputația și dreptul la prezumția de nevinovăție ale

reclamantei (un părinte suspectat de abuz asupra copiilor săi) a încălcat art. 8 (*Ageyevy împotriva Rusiei*, pct. 155).

142. Curtea aplică mai multe criterii atunci când pune în balanță libertatea de exprimare protejată de art. 10 și dreptul la respectarea vieții private, consacrat la art. 8. Acestea includ contribuția la o dezbatere de interes general; cât de cunoscută este persoana în cauză și care este subiectul reportajului; conduita anterioară a acesteia; metoda de obținere a informațiilor și veracitatea acestora; conținutul, forma și consecințele publicării; circumstanțele în care au fost făcute fotografiile; gradul de severitate a sancțiunii impuse [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 89-95]. Aceste criterii nu sunt exhaustive și trebuie transpuse și adaptate în funcție de circumstanțele particulare ale fiecărei cauze (*Axel Springer SE și RTL Television GMBH împotriva Germaniei*, pct. 42; *Jishkariani împotriva Georgiei*, pct. 46).

143. Deși presa nu trebuie să depășească anumite limite, în special în ceea ce privește protecția reputației și a drepturilor altora, totuși are obligația să transmită – într-un mod compatibil cu obligațiile și responsabilitățile sale – informații și idei cu privire la toate chestiunile de interes public, pe care publicul are dreptul să le primească, inclusiv rezumatele și comentariile privind procedurile judiciare [*Axel Springer AG împotriva Germaniei* (MC), pct. 79]. Curtea a subliniat, de asemenea, importanța rolului proactiv al presei, și anume de a dezvălui și de a aduce la cunoștința publicului informații care pot da naștere unui astfel de interes și unei asemenea debateri în cadrul societății [*Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței* (MC), pct. 114]. Atunci când relatează anumite evenimente, jurnaliștii au datoria de a da dovadă de prudență și precauție (*ibidem*, pct. 140).

144. În cauza *Sousa Goucha împotriva Portugaliei*, Curtea a făcut referire la criteriul „citorului rezonabil” în ceea ce privește abordarea problemelor legate de publicațiile satirice [pct. 50; a se vedea și *Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei*, pct. 24-26]; De asemenea, în contextul libertății de exprimare, ar trebui să se acorde o marjă de apreciere deosebit de largă parodiei (*Sousa Goucha împotriva Portugaliei*, pct. 50). În această cauză, o persoană celebră a susținut că a fost calomniată în timpul unei emisiuni televizate, la scurt timp după ce a făcut un anunț public cu privire la orientarea sa sexuală. Curtea a considerat că, întrucât gluma în cauză nu a fost făcută în contextul unei debateri privind o chestiune de interes public (a se vedea, *a contrario*, *Alves da Silva împotriva Portugaliei* și *Welsh și Silva Canha împotriva Portugaliei*), statul ar fi avut obligația să protejeze reputația persoanei în cauză numai dacă declarația respectivă ar fi depășit limitele considerate acceptabile în temeiul art. 10 (*Sousa Goucha împotriva Portugaliei*, pct. 51). Într-o cauză referitoare la utilizarea neconsimțită a prenumelui unei celebrități în cadrul unei campanii publicitare pentru țigări, Curtea a constatat că natura umoristică și comercială a reclamei, precum și comportamentul anterior al reclamantului erau mai importante decât argumentele formulate de reclamant în temeiul art. 8 (*Bohlen împotriva Germaniei*, pct. 58-60; a se vedea și *Ernst August von Hannover împotriva Germaniei*, pct. 57).

145. Până acum, Curtea a lăsat deschisă întrebarea dacă aspectul legat de viața de familie prevăzut la art. 8 protejează reputația unei societăți [*Firma EDV für Sie, Efs Elektronische Datenverarbeitung Dienstleistungs GmbH împotriva Germaniei* (dec.), pct. 23]. Cu toate acestea, în temeiul art. 10, trebuie menționat că, în ochii Curții, „demnitatea” unei instituții nu este asimilată cu cea a ființelor umane (*Kharlamov împotriva Rusiei*, pct. 29). În opinia Curții, protecția autorității unei universități rămâne un simplu interes instituțional care nu are în mod necesar aceeași putere cu „protecția reputației sau a drepturilor celorlalți” (a se vedea, de asemenea, *Uj împotriva Ungariei*, pct. 22, în care Curtea a constatat că există o diferență între vătămarea reputației unei persoane cu privire la statutul său social, cu eventualele consecințe asupra demnității sale, și vătămarea reputației comerciale a unei societăți, care nu are o dimensiune morală).

c. Protecția datelor

146. Stocarea de către o autoritate publică a unor informații referitoare la viața privată a unei persoane constituie o ingerință în sensul art. 8, în special în cazul în care aceste informații privesc

trecutul îndepărtat al unei persoane [*Rotaru împotriva României* (MC), pct. 43-44]. Utilizarea ulterioară a informațiilor stocate nu influențează în niciun fel această constatare [*Amann împotriva Elveției* (MC), pct. 65-67; *Leander împotriva Suediei*, pct. 48; *Kopp împotriva Elveției*, pct. 53]. Pentru a stabili dacă informațiile cu caracter personal păstrate de autorități implică vreun aspect al vieții private, Curtea va ține seama în mod corespunzător de contextul specific în care au fost înregistrate și păstrate informațiile în cauză, de natura informațiilor înregistrate, de modul în care sunt utilizate și prelucrate acestea, precum și de rezultatele care pot fi obținute [*S. și Marper împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 67]. Un profil ADN conține cantități importante de date cu caracter personal unice (*ibidem*, pct. 75). Documentele bancare conțin, fără îndoială, date cu caracter personal referitoare la o persoană fizică, indiferent dacă acestea conțin sau nu informații sensibile [*M.N. și alții împotriva San Marino*, pct. 51]. Cu toate acestea, Curtea ține seama de natura informațiilor în cauză pentru a stabili marja de apreciere a statului (*G.S.B. împotriva Elveției*, pct. 93).

147. Curtea a stabilit că art. 8 se poate aplica în cazurile în care dosarele sau datele de natură personală sau publică (de exemplu, informații cu privire la activitățile politice ale unei persoane) sunt colectate și stocate de servicii de informații sau de alte autorități ale statului [*Rotaru împotriva României* (MC), pct. 43-44; *Asociația „21 Decembrie 1989” și alții împotriva României*, pct. 115]; precum și în ceea ce privește înscrierea într-o bază de date națională a autorilor infracțiunilor sexuale (*Gardel împotriva Franței*, pct. 58) și lipsa de garanții în ceea ce privește colectarea, păstrarea și ștergerea amprentelor digitale ale persoanelor suspectate de săvârșirea unor infracțiuni, dar necondamnate (*M.K. împotriva Franței*, pct. 26). Curtea a decis, de asemenea, că art. 8 era aplicabil într-o cauză în care statul le-a impus atletilor de performanță să furnizeze, la intervale de trei luni, informații complete cu privire la locul în care se află și activitățile zilnice ale acestora, inclusiv privind activitățile desfășurate în weekend, și să actualizeze aceste informații, în cadrul efortului de combatere a dopajului în sport (*Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs - FNASS și alții împotriva Franței*, pct. 155-159).

148. Curtea ține seama, de asemenea, de contextul specific în care sunt obținute și stocate informațiile, precum și de natura informațiilor. În cauzele care implică persoane suspectate de terorism, Curtea a constatat că statele se bucură de o marjă de apreciere mai largă, în special în ceea ce privește stocarea informațiilor referitoare la persoanele implicate în activități teroriste din trecut (*Segerstedt-Wiberg și alții împotriva Suediei*, pct. 88). Curtea a constatat că înregistrarea și păstrarea de către autoritățile competente a principalelor date personale privind o persoană arestată sau chiar privind alte persoane prezente la momentul și locul arestării se încadrează în limitele legitime ale procesului de investigare a infracțiunilor teroriste (*Murray împotriva Regatului Unit*, pct. 93).

149. În ceea ce privește utilizarea tehnicilor științifice moderne în sistemul justiției penale, Curtea a constatat că protecția acordată de art. 8 din Convenție s-ar diminua într-o măsură inacceptabilă dacă astfel de tehnici ar fi autorizate cu orice preț și fără a pune în balanță cu atenție, pe de o parte, potențialele beneficii ale utilizării pe scară largă a unor astfel de tehnici și, pe de altă parte, interese importante care țin de protejarea vieții private [*S. și Marper împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 112].

150. Este puțin probabil ca o colectare nediferențiată și necondiționată a datelor privind antecedente penale să respecte cerințele art. 8, în absența unor reglementări clare și detaliate care să precizeze garanțiile aplicabile și să stabilească normele care reglementează, printre altele, circumstanțele în care pot fi colectate date, durata stocării acestora, modul în care pot fi utilizate și circumstanțele în care pot fi distruse (*M.M. împotriva Regatului Unit*, pct. 199).

151. Prelevarea de material celular și păstrarea acestuia, precum și determinarea și păstrarea profilurilor genetice extrase din mostre celulare, a constituit o ingerință în dreptul la respectarea vieții private în sensul art. 8 § 1 din Convenție [*S. și Marper împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 71-77; *Van der Velden împotriva Țărilor de Jos* (dec.); *W. împotriva Țărilor de Jos* (dec.)], deși acest lucru nu se aplică în mod necesar în cazul prelevării și păstrării profilurilor genetice ale persoanelor condamnate pentru infracțiuni, în vederea utilizării acestora în cadrul unor posibile proceduri penale viitoare [*Peruzzo și Martens împotriva Germaniei* (dec.), pct. 42 și 49]. O astfel de ingerință constituie o încălcare a art. 8 din Convenție numai în cazul în care se poate demonstra, în temeiul paragrafului al

doilea al art. 8, că aceasta este „prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe dintre obiectivele legitime enumerate la paragraful respectiv și este „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea obiectivului sau obiectivelor în cauză [*Peruzzo și Martens împotriva Germaniei* (dec.)]. Curtea a constatat o încălcare în cauza *Aycaguer împotriva Franței*, referitoare la stocarea profilurilor genetice ale persoanelor condamnate pentru infracțiuni, fără să se facă nicio diferență, în ceea ce privește durata stocării, în funcție de gravitatea infracțiunii, și fără să se asigure accesul la o procedură de ștergere a acestora (pct. 34, 38, 44 și 45).

152. Cauza *Caruana împotriva Maltei* (dec.) a avut ca obiect prelevarea unui tampon bucal de la soția unui suspect de omor. Curtea a reținut că prelevarea de probe biologice prin utilizarea unui tampon bucal nu cauzează, de obicei, vătămări corporale sau suferințe fizice ori psihice și, prin urmare, are o importanță minoră. În speță, prelevarea unei mostre fiind necesară pentru anchetarea unui omor, Curtea a constatat că măsura în cauză a fost proporțională (*ibidem*, pct. 41).

153. Protecția datelor cu caracter personal are o importanță fundamentală pentru exercitarea dreptului la respectarea vieții private și de familie, astfel cum este garantat de art. 8 din Convenție [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 133]. Astfel, utilizarea și difuzarea informațiilor referitoare la viața privată a unei persoane, care sunt stocate într-un registru secret, intră sub incidența art. 8 § 1 [*Leander împotriva Suediei*, pct. 48; *Rotaru împotriva României* (MC), pct. 46].

154. Dreptul intern trebuie să ofere garanții adecvate pentru a împiedica orice utilizare a datelor cu caracter personal care ar putea fi incompatibilă cu garanțiile prevăzute de acest articol (*Z împotriva Finlandei*, pct. 95). În conformitate cu constatările sale în cauza *S. și Marper împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 103, Curtea a stabilit că necesitatea unor astfel de garanții este cu atât mai mare în cazul în care protecția datelor cu caracter personal face obiectul unei prelucrări automate, în special atunci când aceste date sunt utilizate de organele de poliție. Dreptul național ar trebui, de asemenea, să conțină garanții de natură să protejeze astfel de date relevante în mod eficient împotriva utilizării necorespunzătoare și abuzurilor (*Gardel împotriva Franței*, pct. 62). Cu toate acestea, Curtea a concluzionat că înscrierea într-un registru național cu privire la autorii infracțiunilor sexuale nu a încălcat art. 8 (*B.B. împotriva Franței*, pct. 60; *Gardel împotriva Franței*, pct. 71; *M.B. împotriva Franței*, pct. 62).

155. Curtea a constatat că păstrarea pe o durată nedeterminată și divulgarea avertismentului înscris în cazierul judiciar al reclamantei, precum și consecințele acestui lucru asupra perspectivelor sale de angajare, a constituit o încălcare a art. 8 (*M.M. împotriva Regatului Unit*, pct. 207).

156. Curtea a constatat o încălcare a art. 8 într-o cauză în care au fost făcute publice informații referitoare la deținerea de către reclamant, cu 13 ani înainte, a postului de șofer al KGB (*Sõro împotriva Estoniei*, pct. 56-64). De asemenea, a fost considerată contrară art. 8 procedura lustrației, în cadrul căreia a fost dezvăluit faptul că reclamantul fusese colaborator al poliției secrete a fostului regim și că, în consecință, acesta nu îndeplinea cerința suplimentară impusă pentru ocuparea unei funcții publice (*Ivanovski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, pct. 176). Curtea a subliniat că statelor contractante care au avut, în trecut, un regim nedemocratic ar trebui să li se acorde o marjă largă de apreciere în ceea ce privește alegerea modului de gestionare a „moștenirii” acestor regimuri. În cauza *Anchev împotriva Bulgariei* (dec.), Curtea a hotărât că sistemul care presupunea dezvăluirea exclusiv a numelor persoanelor care dețineau funcții publice, despre care se considera că au colaborat cu regimul comunist, astfel cum reieșea din registrele fostului serviciu de securitate, se încadra în limitele marjei de apreciere de care dispuneau autoritățile bulgare (pct. 103-111 și 113).

157. În ceea ce privește protecția datelor cu caracter personal care fac parte din domeniul public, faptul că informațiile în cauză aparțin deja domeniului public nu le exclude în mod necesar din sfera protecției conferite de art. 8 [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 134]. Considerente care țin de viața privată sunt puse în discuție în cazul în care au fost colectate date privind o anumită persoană, au fost prelucrate sau utilizate date cu caracter personal sau materialele în cauză au fost publicate într-o manieră sau într-o măsură care depășește așteptările

rezonabile ale persoanelor în cauză (pct. 136). În cauza citată, Curtea a constatat că datele colectate, prelucrate și publicate de ziare, care ofereau detalii privind veniturile și activele impozabile ale unui număr mare de persoane, priveau în mod evident viața lor privată, în ciuda faptului că, în temeiul dreptului intern, publicul avea posibilitatea să obțină accesul la aceste date, sub rezerva respectării anumitor reguli (pct. 138). Dreptul intern trebuie să ofere garanții adecvate pentru a împiedica orice utilizare a datelor cu caracter personal care ar putea fi incompatibilă cu garanțiile prevăzute la art. 8. Curtea a constatat, în special, că art. 8 prevede dreptul la o formă de autodeterminare informațională, permițând unei persoane să invoce dreptul la respectarea vieții private în ceea ce privește date care, deși sunt neutre, sunt colectate, prelucrate și difuzate publicului, într-o formă sau într-o manieră care pune în discuție drepturile persoanelor în cauză prevăzute la art. 8 (pct. 137, a se vedea și pct. 198).

158. Cauza *M.L. și W.W. împotriva Germaniei* a abordat, pentru prima dată, problema arhivelor presei de pe internet, care conțin știri relatate anterior (pct. 90 și 102) și cea a respingerii cererii reclamanților de a obliga organizațiile mass-media să anonim�eze materialele din arhivele online referitoare la procesul penal și condamnarea acestora (pct. 116). Trebuie să se facă distincție între această situație și cauzele în care persoanele fizice își exercită drepturile în materie de protecție a datelor, în ceea ce privește datele lor cu caracter personal care sunt publicate pe internet și care, prin intermediul motoarelor de căutare (pct. 91), pot fi accesate și preluate de terți și utilizate de aceștia pentru stabilirea de profiluri (pct. 97).

d. Dreptul de acces la informațiile cu caracter personal

159. Aspectele relevante pentru dezvoltarea personală includ detaliile privind identitatea unei persoane ca ființă umană și interesul vital, protejat de Convenție, de a obține informațiile necesare pentru a descoperi adevărul cu privire la aspecte importante ale identității personale, cum ar fi identitatea părinților unei persoane, originea sa și aspecte ale copilăriei și dezvoltării timpurii ale acesteia [*Mikulic împotriva Croației*, pct. 54 și 64; *Odièvre împotriva Franței* (MC), pct. 42 și 44]. Nașterea unui copil, în special condițiile în care s-a născut, face parte din viața privată a acestuia și, ulterior, a adultului, garantată de art. 8 din Convenție (*ibidem*, pct. 29).

160. Curtea consideră că interesele unei persoane care solicită accesul la documente legate de viața sa privată și de familie trebuie să fie protejate atunci când un colaborator care a contribuit la întocmirea unui document din dosar nu este disponibil sau refuză în mod necorespunzător să își dea consimțământul. Un astfel de sistem este conform cu principiul proporționalității dacă prevede că o autoritate independentă este cea care decide, în cele din urmă, dacă trebuie sau nu să se acorde accesul la informații, atunci când un colaborator nu este disponibil sau nu își dă consimțământul [*Gaskin împotriva Regatului Unit*, pct. 49; *M.G. împotriva Regatului Unit*, pct. 27].

161. Problema accesului la informații cu privire la originea unei persoane și identitatea părinților săi biologici nu are aceeași natură cu cea a accesului la dosarul personal al unui copil luat în îngrijire sau cea a căutării dovezilor unor pretinse paternități [*Odièvre împotriva Franței* (MC), pct. 43].

162. În ceea ce privește accesul la informațiile cu caracter personal deținute de serviciile de informații, Curtea a hotărât că obstacolele în calea accesului pot constitui încălcări ale art. 8 (*Haralambie împotriva României*, pct. 96; *Joanna Szulc împotriva Poloniei*, pct. 87). Cu toate acestea, în cauzele care au ca obiect persoane suspectate de terorism, Curtea a hotărât, de asemenea, că interesele în materie de securitate națională și de combatere a terorismului prevalează asupra interesului reclamanților de a avea acces la informațiile referitoare la aceștia, din dosarele poliției securității (*Segerstedt-Wiberg și alții împotriva Suediei*, pct. 91). Deși Curtea a recunoscut că, în special, în procedurile legate de activitățile serviciilor de informații ale statului pot exista motive legitime de limitare a accesului la anumite documente și alte materiale, a constatat totuși că acest considerent nu mai este la fel de important în cazul procedurii lustrației (*Turek împotriva Slovaciei*, pct. 115).

163. Legea trebuie să prevadă o procedură eficientă și accesibilă, care să le permită reclamanților să aibă acces la orice informație importantă care îi privește (*Yonchev împotriva Bulgariei*, pct. 49-53). În această cauză, reclamantul, un ofițer de poliție, și-a depus candidatura pentru un post în cadrul unei misiuni internaționale, dar, în urma a două evaluări psihologice, a fost declarat inapt pentru a ocupa

respectivul post. Reclamantul s-a plâns că i s-a refuzat accesul la dosarul său personal deținut de Ministerul de Interne și, în special, la evaluările psihologice, pe motiv că anumite documente erau clasificate.

e. Informații cu privire la starea de sănătate

164. Respectarea confidențialității informațiilor medicale este un principiu esențial al sistemelor juridice ale tuturor părților contractante la Convenție. Aceasta este crucială nu numai pentru protejarea vieții private a unui pacient, dar și pentru păstrarea încrederii sale în personalul medical și în serviciile medicale, în general. Fără o astfel de protecție, persoanele care au nevoie de asistență medicală pot fi descurajate să furnizeze acele informații cu un caracter personal și intim, care ar putea fi necesare pentru prescrierea unui tratament adecvat, și chiar să solicite o astfel de asistență, ceea ce le poate pune în pericol propria sănătate și, în cazul bolilor transmisibile, pe cea a comunității. Prin urmare, dreptul intern trebuie să ofere garanții adecvate pentru a preveni orice astfel de comunicare sau divulgare a unor date cu caracter personal privind starea de sănătate a unei persoane, care ar putea fi incompatibilă cu garanțiile prevăzute la art. 8 din Convenție (*Z împotriva Finlandei*, pct. 95; *Mockutė împotriva Lituaniei*, pct. 93-94).

165. Dreptul la respectarea vieții private și alte considerente se aplică, de asemenea, în special în ceea ce privește protejarea confidențialității informațiilor referitoare la HIV, întrucât divulgarea unor astfel de informații poate avea consecințe devastatoare asupra vieții private și de familie a persoanei în cauză și asupra situației sale sociale și profesionale, inclusiv prin expunerea acesteia la stigmatizare și la o eventuală excludere [*Z. împotriva Finlandei*, pct. 96; *C.C. împotriva Spaniei*, pct. 33; *Y. împotriva Turciei* (dec.), pct. 68]. Interesul pentru protejarea confidențialității acestor informații are așadar o pondere importantă atunci când trebuie să se stabilească dacă o ingerință a fost proporțională cu obiectivul legitim urmărit. O astfel de ingerință este compatibilă cu art. 8 numai în cazul în care este justificată de un interes public superior [*Z. împotriva Finlandei*, pct. 96; *Y. împotriva Turciei* (dec.), pct. 78], este în interesul reclamantului însuși sau în interesul siguranței personalului medical al spitalului (*ibidem*, pct. 77-78). Divulgarea de către spitale de stat către Parchet a dosarelor medicale ale unor adepți ai cultului Martorii lui Iehova, ulterior refuzului acestora de a se supune unei transfuzii de sânge, a constituit o ingerință în dreptul reclamantilor la respectarea vieții private (*Avilkina și alții împotriva Rusiei*, pct. 54). Cu toate acestea, publicarea unui articol privind starea de sănătate mintală a unui medic psihiatru, expert tehnic judiciar, nu a încălcat art. 8, întrucât articolul în cauză a contribuit la o dezbatere de interes general (*Fürst-Pfeifer împotriva Austriei*, pct. 45).

166. Curtea a constatat că colectarea și stocarea pentru o perioadă foarte lungă a datelor privind sănătatea unei persoane, împreună cu divulgarea și utilizarea unor astfel de date în scopuri care nu au legătură cu motivele inițiale ale colectării lor, au constituit o ingerință disproporționată în dreptul la respectarea vieții private (*Surikov împotriva Ucrainei*, pct. 70 și 89, referitoare la divulgarea către un angajator a motivelor medicale pentru scutirea unui angajat de la efectuarea serviciului militar).

167. Divulgarea de către o clinică – fără acordul pacientei – a unor dosare medicale, inclusiv a informațiilor privind un avort, către Biroul de asigurări sociale și, prin urmare, unui cerc mai larg de funcționari publici a constituit o ingerință în dreptul pacientei la respectarea vieții private (*M.S. împotriva Suediei*, pct. 35). De asemenea, s-a hotărât că divulgarea de către instituții medicale a unor date medicale jurnaliștilor și Parchetului, precum și colectarea datelor medicale ale unui pacient de către o instituție responsabilă cu monitorizarea calității asistenței medicale, au constituit o ingerință în dreptul la respectarea vieții private (*Mockutė împotriva Lituaniei*, pct. 95). În această cauză, a existat, de asemenea, o ingerință contrară art. 8, din cauza informațiilor comunicate mamei reclamantei, având în vedere relația tensionată dintre aceasta din urmă și fiica sa (pct. 100).

168. Dreptul la acces efectiv la informații privind starea de sănătate și drepturile reproductive intră în sfera de aplicare a vieții private și de familie, în sensul art. 8 (*K.H. și alții împotriva Slovaciei*, pct. 44). Pot exista obligații pozitive inerente respectării efective a vieții private sau de familie, care impun statului să furnizeze unei persoane, în timp util, informații esențiale cu privire la riscurile existente pentru sănătatea acesteia (*Guerra și alții împotriva Italiei*, pct. 58 și 60). În special, în cazul în care un

stat desfășoară activități periculoase, care ar putea avea consecințe negative ascunse asupra sănătății persoanelor implicate în astfel de activități, respectarea vieții private și de familie, garantată de art. 8, impune instituirea unei proceduri eficiente și accesibile, care să permită acestor persoane să solicite și să afle toate informațiile relevante și adecvate [*McGinley și Egan împotriva Regatului Unit*, pct. 97 și 101; *Roche împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 167].

f. Constituirea de dosare sau colectarea de date de către serviciile de informații sau de către alte organe ale statului⁴

169. Curtea a hotărât că, în cazul în care un stat instituie o măsură de supraveghere secretă, a cărei existență nu este cunoscută de persoanele care fac obiectul controlului, având drept consecință faptul că respectiva supraveghere nu poate fi contestată, este posibil ca anumite persoane să fie private de drepturile pe care le au în temeiul art. 8, fără să știe acest lucru și fără să aibă posibilitatea de a exercita o cale de atac la nivel național sau în fața organelor Convenției (*Klass și alții împotriva Germaniei*, pct. 36). Acest lucru este valabil în special într-un context în care progresele tehnologice au permis evoluția metodelor de spionaj și supraveghere și în care statul poate avea interese legitime să apere ordinea, să prevină faptele penale sau să combată actele de terorism (*ibidem*, pct. 48). Un reclamant poate pretinde că este victima unei încălcări ocazionate de simpla existență a unor măsuri de supraveghere secretă sau a unei legislații care permite instituirea unor astfel de măsuri, în cazul în care sunt îndeplinite anumite condiții [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 171-172]. În această cauză, Curtea a constatat că abordarea din cauza *Kennedy* este cel mai bine adaptată la necesitatea de a garanta că natura secretă a măsurilor de supraveghere nu are ca rezultat măsuri imposibil de contestat în mod eficient și care se află în afara sferei controlului exercitat de autoritățile judiciare naționale și de Curte (*Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 124).

170. Simpla existență a unei legislații care permite unui sistem de monitorizare secretă a comunicațiilor implică un risc de supraveghere pentru toate persoanele cărora li se poate aplica legislația [*Weber și Saravia împotriva Germaniei* (dec.), pct. 78]. Deși autoritățile și organele legislative naționale dispun de o anumită marjă de apreciere pentru a stabili cea mai bună politică în acest domeniu, statele contractante nu beneficiază de o putere discreționară nelimitată de a supune persoanele aflate în jurisdicția lor unor măsuri de supraveghere secretă. Curtea a afirmat că statele contractante nu pot adopta, în numele luptei împotriva spionajului și a terorismului, orice măsură pe care o consideră adecvată, ci, mai degrabă, indiferent de sistemul de supraveghere adoptat, acestea trebuie să asigure garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor (*ibidem*, pct. 106). Competențele de supraveghere secretă a cetățenilor sunt acceptabile numai în măsura strict necesară pentru protejarea instituțiilor democratice [*Klass și alții împotriva Germaniei*, pct. 42; *Szabó și Vissy împotriva Ungariei*, pct. 72-73]. O astfel de ingerință trebuie susținută de motive pertinente și suficiente și trebuie să fie proporțională cu obiectivul sau obiectivele legitime urmărite (*Segerstedt-Wiberg și alții împotriva Suediei*, pct. 88).

171. De exemplu, Curtea a constatat încălcarea art. 8 în cazul interceptării și înregistrării unei conversații cu ajutorul unui echipament de transmisie radio, în cursul unei operațiuni de poliție sub acoperire, fără garanții procedurale [*Bykov împotriva Rusiei* (MC), pct. 81 și 83; *Oleynik împotriva Rusiei*, pct. 75-79]. În mod similar, colectarea și stocarea sistematică, de către serviciile de informații, a unor date referitoare la anumite persoane constituie o ingerință în viața privată a persoanelor în cauză, chiar dacă datele respective au fost colectate într-un loc public (*Peck împotriva Regatului Unit*, pct. 59; *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, pct. 57-59) sau priveau exclusiv activitățile profesionale ori publice ale persoanelor [*Amann împotriva Elveției* (MC), pct. 65-67; *Rotaru împotriva României* (MC), pct. 43-44]. Colectarea de date, prin intermediul unui dispozitiv GPS montat în automobilul unei persoane, precum și stocarea datelor privind locația persoanei respective și locuri publice în care s-a deplasat aceasta, au fost considerate, de asemenea, o ingerință în viața privată (*Uzun împotriva*

⁴ A se vedea și capitolul privind Corespondența (Supravegherea telecomunicațiilor într-un context penal și Supravegherea secretă specială a cetățenilor/organizațiilor).

Germaniei, pct. 51-53). Astfel, există o ingerință în dreptul la respectarea vieții private, astfel cum este protejat de art. 8 § 1 din Convenție, în cazul în care dreptul intern nu menționează suficient de clar domeniul de aplicare și modul de exercitare a puterii discreționare conferite autorităților naționale pentru a colecta și a stoca, într-o bază de date privind persoanele supravegheate, informații referitoare la viața privată a persoanelor fizice, în special atunci când nu furnizează, într-o formă accesibilă publicului, niciun indiciu privind existența unor garanții minime împotriva abuzurilor (*Shimovolos împotriva Rusiei*, pct. 66, în care numele reclamantului a fost înregistrat în „baza de date privind persoanele supravegheate”, în care au fost colectate informații privind deplasările sale în Rusia, cu trenul sau cu avionul). Legislația internă ar trebui să ofere garanții suficient de precise, eficiente și cuprinzătoare cu privire la dispunerea și executarea măsurilor de supraveghere, precum și la posibilitățile de reparare a consecințelor acestora (*Szabó și Vissy împotriva Ungariei*). Potrivit hotărârii în această cauză, necesitatea ca ingerința să fie „necesară într-o societate democratică” trebuie să fie interpretată ca impunând ca orice măsuri adoptate să fie strict necesare, atât pentru a proteja instituțiile democratice, în general, cât și pentru a obține informații esențiale în cadrul unei anumite operațiuni, în particular. Orice măsură de supraveghere secretă care nu îndeplinește criteriul necesității stricte ar putea fi considerată un abuz din partea autorităților (pct. 72-73)

172. Curtea a constatat, de asemenea, că, prin consultarea extraselor de cont ale unui avocat, s-a adus atingere dreptului său la respectarea secretului profesional, care intră în sfera de aplicare a noțiunii de viață privată (*Brito Ferrinho Bexiga Villa-Nova împotriva Portugaliei*, pct. 59).

g. Supravegherea poliției⁵

173. Curtea a hotărât că supravegherea prin GPS a unei persoane suspectate de terorism, precum și prelucrarea și utilizarea datelor astfel obținute, nu au încălcat art. 8 (*Uzun împotriva Germaniei*, pct. 81).

174. Cu toate acestea, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 într-o cauză în care poliția a înregistrat într-o bază secretă de date de supraveghere și a urmărit deplasările unei persoane, pe motiv că aceasta avea calitatea de membru al unei organizații pentru apărarea drepturilor omului (*Shimovolos împotriva Rusiei*, pct. 66, baza de date în care a fost înregistrat numele reclamantului fusese creată pe baza unui ordin de ministru, care nu fusese publicat și nici pus la dispoziția publicului. Prin urmare, publicul nu putea să știe motivele pentru care persoanele erau înregistrate în baza de date respectivă, ce tip de informații includea și pentru cât timp erau stocate, cum erau stocate și utilizate sau cine avea control asupra lor).

175. Curtea a stabilit că supravegherea comunicațiilor și a convorbirilor telefonice (inclusiv apelurile efectuate din spațiile comerciale, precum și de la domiciliu) intră în sfera noțiunii de viață privată și corespondență, în sensul art. 8 [*Halford împotriva Regatului Unit*, pct. 44; *Malone împotriva Regatului Unit*, pct. 64; *Weber și Saravia împotriva Germaniei* (dec.), pct. 76-79]. Acest lucru este valabil în mod necesar în cazul utilizării unor agenți sub acoperire (*Lüdi împotriva Elveției*, pct. 40).

176. Ascultarea convorbirilor telefonice și alte forme de interceptare a convorbirilor telefonice constituie o ingerință gravă în dreptul la respectarea vieții private și a corespondenței și, prin urmare, trebuie să se bazeze pe o lege deosebit de clară. Este esențial să existe norme clare și detaliate cu privire la acest subiect, în special având în vedere că metodele tehnice ce pot fi utilizate devin tot mai sofisticate (*Kruslin împotriva Franței*, pct. 33). Atunci când pun în balanță, pe de o parte, interesul statului pârât de protejare a securității sale naționale, prin măsuri de supraveghere secretă, și gravitatea ingerinței în dreptul unui reclamant la respectarea vieții sale private, pe de altă parte, autoritățile naționale beneficiază de o anumită marjă de apreciere în privința alegerii mijloacelor adecvate pentru atingerea obiectivului legitim de protejare a securității naționale. Cu toate acestea, trebuie să existe garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor. Astfel, Curtea ține seama de

⁵ Acest capitol ar trebui citit în coroborare cu cel referitor la Corespondență (Supravegherea telecomunicațiilor într-un context penal și Supravegherea secretă specială a cetățenilor/organizațiilor).

circumstanțele cauzei, cum ar fi natura, domeniul de aplicare și durata eventualelor măsuri, motivele necesare pentru dispunerea acestora, autoritățile care au competența de a autoriza, de a pune în aplicare și de a supraveghea aceste măsuri, precum și tipul de căi de atac prevăzute de legislația națională [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 232; *İrfan Güzel împotriva Turciei*, pct. 85].

177. Curtea a constatat încălcarea art. 8 în cazul în care conversațiile telefonice ale reclamantilor, legate de urmărirea penală lor pentru săvârșirea unor infracțiuni, au fost interceptate, „contorzitate” sau ascultate, cu încălcarea legii (*Malone împotriva Regatului Unit*; *Khan împotriva Regatului Unit*). Expresia „prevăzută de lege” nu impune doar respectarea legislației interne, aceasta referindu-se totodată la calitatea legislației, care trebuie să fie compatibilă cu statul de drept (*Halford împotriva Regatului Unit*, pct. 49). În contextul supravegherii sub acoperire de către autoritățile publice, dreptul intern trebuie să ofere protecție împotriva ingerințelor arbitrare în exercitarea de către o persoană a unui drept prevăzut la art. 8 (*Khan împotriva Regatului Unit*, pct. 26-28). În plus, legislația trebuie să fie redactată în termeni suficient de clari încât să le furnizeze persoanelor particulare indicii adecvate privind circumstanțele și condițiile în care autoritățile publice au dreptul să recurgă la astfel de măsuri sub acoperire (*ibidem*). În cazul în care nu există un sistem legal de reglementare a utilizării dispozitivelor de ascultare în secret a convorbirilor, iar orientările cu privire la acestea nu sunt nici obligatorii din punct de vedere juridic, nici direct accesibile publicului, ingerința nu este „prevăzută de lege”, astfel cum se prevede la art. 8 § 2 din Convenție, și, prin urmare, constituie o încălcare a art. 8 (*ibidem*, pct. 27-28).

178. Înregistrarea conversațiilor (telefonice) private de către un interlocutor și utilizarea privată a acestor înregistrări nu încalcă, în sine, dispozițiile art. 8, în cazul în care acestea sunt efectuate prin mijloace private. Cu toate acestea, trebuie să se facă distincție între această situație și supravegherea secretă și înregistrarea unor comunicări de către o persoană privată, în contextul și în beneficiul unei anchete oficiale – penală sau de alt tip – , cu complicitatea și asistență tehnică din partea organelor publice de anchetă (*Van Vondel împotriva Țărilor de Jos*, pct. 49). Divulgarea către mass-media a conținutului anumitor conversații, obținut prin interceptarea convorbirilor telefonice, ar putea constitui o încălcare a art. 8, în funcție de circumstanțele cauzei (*Draksas împotriva Lituaniei*, pct. 62).

179. Curtea consideră că supravegherea consultațiilor juridice desfășurate într-o secție de poliție este similară cu interceptarea convorbirilor telefonice dintre un avocat și un client, ținând seama de necesitatea de a asigura un grad sporit de protecție acestui tip de relație și, în special, de confidențialitatea schimburilor de informații care o caracterizează (*R.E. împotriva Regatului Unit*, pct. 131).

h. Competențele poliției în materie de interpellare și percheziție

180. Curtea a hotărât că există o zonă de interacțiune între o persoană și alte persoane, chiar și într-un context public, care ar putea intra sub incidența noțiunii de „viață privată” (*Gillan și Quinton împotriva Regatului Unit*, pct. 61). Curtea a constatat că interpellarea și percheziționarea unei persoane într-un loc public, fără o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, constituie o încălcare a art. 8 (*ibidem*, pct. 87).

181. Curtea a constatat, de asemenea, că pătrunderea agenților de poliție în domiciliul unui reclamant în lipsa acestuia, în condițiile în care riscul de tulburare a ordinii publice sau de săvârșire a unei infracțiuni era redus sau inexistent, a fost disproporționată în raport cu obiectivul legitim urmărit și, prin urmare, a constituit o încălcare a art. 8 (*McLeod împotriva Regatului Unit*, pct. 58; *Funke împotriva Franței*, pct. 48).

182. În ceea ce privește persoanele suspectate de infracțiuni legate de terorism, guvernele trebuie să păstreze un echilibru just între exercitarea de către persoana în cauză a dreptului care îi este garantat în temeiul art. 8 § 1 și necesitatea, prevăzută la art. 8 § 2, ca statul să adopte măsuri eficiente pentru prevenirea infracțiunilor de terorism (*Murray împotriva Regatului Unit*, pct. 90-91).

i. Viața privată în detenție

183. În cauza *Szafrański împotriva Poloniei*, Curtea a constatat că autoritățile naționale nu și-au îndeplinit obligația pozitivă de a-i asigura reclamantului un grad minim de intimitate și că, prin urmare, acestea au încălcat art. 8, întrucât reclamantul a fost nevoit să utilizeze toaleta în prezența altor deținuți, fiind astfel privat de un minim de intimitate necesar în viața de zi cu zi (pct. 39-41).

D. Identitate și autonomie

184. Art. 8 garantează fiecărui individ o sferă în care poate să-și urmărească neîngrădit dezvoltarea și împlinirea personală (*A.-M.V. împotriva Finlandei*, pct. 76; *Brüggemann și Scheuten împotriva Germaniei*, decizia Comisiei; *Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs - FNASS și alții împotriva Franței*, pct. 153).

a. Dreptul la dezvoltare personală și autonomie

185. Art. 8 din Convenție protejează dreptul la dezvoltare personală și dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte persoane și lumea înconjurătoare [*Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 29; *Pretty împotriva Regatului Unit*, pct. 61 și 67; *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, pct. 165-167; *El Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), pct. 248-250, privind răpirea secretă extrajudiciară și detenția arbitrară ale reclamantului].

186. Dreptul unor persoane care formează un cuplu de a formula o cerere de adopție, precum și dreptul de a beneficia de examinarea echitabilă a cererii lor, intră în domeniul de aplicare al noțiunii de „viață privată”, luând în considerare decizia acestora de a deveni părinți (*A.H. și alții împotriva Rusiei*, pct. 383). În cauza *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), Curtea a examinat separarea imediată și ireversibilă a unui cuplu de un copil născut în străinătate prin intermediul unei maternități de substituție, precum și impactul acestei separări asupra dreptului la respectarea vieții lor private. Curtea a pus în balanță interesul general aflat în joc și interesul reclamantilor de a-și asigura dezvoltarea personală prin continuarea relației lor cu copilul (pct. 215). În cauza *Lazoriva împotriva Ucrainei*, Curtea a hotărât că dorința reclamantei de a menține și de a dezvolta relația cu nepotul său de cinci ani, devenind tutorele său legal, dorință care avea o bază juridică și factuală adecvată, era, de asemenea, o chestiune care ținea de viața privată (pct. 66). În consecință, adopția copilului de către persoane terțe, care a avut ca efect încetarea raporturilor juridice dintre băiat și reclamantă și privarea acesteia de posibilitatea de a deveni tutorele copilului și de a-l lua în îngrijire, a constituit o ingerință în dreptul acesteia la respectarea vieții private (pct. 68).

187. Dreptul la dezvoltare personală și la autonomie personală nu acoperă orice activitate publică pe care o persoană dorește să o desfășoare împreună cu alte persoane [de exemplu, vânarea animalelor sălbatice folosind câini de vânătoare *Friend și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 40-43]. Într-adevăr, nu orice tip de relație intră în sfera noțiunii de viață privată. Astfel, dreptul de a deține un câine nu intră sub incidența protecției oferite de art. 8 (*X. împotriva Islandei*, decizia Comisiei).

b. Dreptul unei persoane de a-și afla originea

188. Curtea a recunoscut că dreptul unei persoane de a obține informații, cu scopul de a-și descoperi originea și identitatea părinților săi, face parte integrantă din identitatea protejată în temeiul dreptului la respectarea vieții private și de familie [*Odièvre împotriva Franței* (MC), pct. 42; *Gaskin împotriva Regatului Unit*, pct. 39].

189. Curtea a hotărât că statele nu au obligația de a supune unui test ADN pretinșii tați, dar că sistemul juridic trebuie să ofere mijloace alternative care să permită unei autorități independente să soluționeze rapid o acțiune în stabilirea paternității. De exemplu, în cauza *Mikulic împotriva Croației*, pct. 52-55, reclamanta s-a născut dintr-o relație extraconjugală și s-a plâns de incapacitatea sistemului judiciar croat de a soluționa acțiunea în stabilirea paternității, lăsând-o într-o situație de incertitudine cu privire la identitatea sa personală. În această cauză, Curtea a hotărât că, din cauza ineficienței instanțelor naționale, reclamanta a trăit o perioadă lungă de timp într-o stare de incertitudine în ceea ce privește identitatea personală a acesteia. În consecință, autoritățile croate nu au reușit să îi garanteze

reclamantei „respectarea” vieții sale private, la care avea dreptul în temeiul Convenției (*ibidem*, pct. 68). Curtea a hotărât, de asemenea, că trebuie să existe proceduri care să permită copiilor deosebit de vulnerabili, cum ar fi cei cu dizabilități, să aibă acces la informații cu privire la filiația lor (*A.M.M. împotriva României*, pct. 58-65).

190. În cauza *Odièvre împotriva Franței* (MC), reclamanta, care fusese adoptată, a solicitat accesul la informații care să îi permită identificarea mamei și a familiei sale naturale, dar cererea acesteia a fost respinsă în cadrul unei proceduri speciale, care le permitea mamelor să își păstreze anonimatul; Curtea a hotărât că nu este încălcat art. 8 în cazul în care statul asigură un echilibru just între interesele concurente (pct. 44-49).

191. Cu toate acestea, în cazul în care dreptul național nu a păstrat un echilibru între drepturile și interesele concurente aflate în joc, imposibilitatea unui copil abandonat la naștere de a avea acces la informații privind originea acestuia, care nu permit identificarea persoanelor, sau de a solicita dezvăluirea identității mamei sale a constituit o încălcare a art. 8 (*Godelli împotriva Italiei*, pct. 57-58).

c. Convingeri religioase și filozofice

192. Deși art. 9 reglementează majoritatea aspectelor legate de libertatea de gândire, de conștiință și de religie, Curtea a stabilit că divulgarea de informații despre convingerile religioase și filozofice personale poate determina aplicarea art. 8, întrucât aceste convingeri privesc unele dintre cele mai intime aspecte ale vieții private [*Folgerø și alții împotriva Norvegiei* (MC), pct. 98, în care Curtea a considerat că obligația impusă părinților, de a divulga autorităților școlare informații detaliate cu privire la convingerile religioase și filozofice ale acestora, poate constitui o încălcare a art. 8 din Convenție].

d. Aspectul dorit

193. Curtea a stabilit că alegerile personale în ceea ce privește aspectul pe care o persoană dorește să îl aibă, în spațiul public sau în privat, are legătură cu exprimarea personalității sale și, prin urmare, intră sub incidența noțiunii de viață privată. Curtea a constatat deja acest lucru, în ceea ce privește alegerea unei tunsori [*Popa împotriva României* (dec.), pct. 32-33], interdicția de a intra într-o universitate, impusă unui student din cauza faptului că acestea purta barbă [*Tiğ împotriva Turciei* (dec.)], interdicția de a purta haine destinate să ascundă fața în locuri publice, aplicată femeilor care doreau să poarte vălul (islamic) integral din motive legate de convingerile lor [*S.A.S. împotriva Franței* (MC), pct. 106-107], și interdicția impusă unui reclamant de a umbla gol într-un loc public [*Gough împotriva Regatului Unit*, pct. 182-184]. Cu toate acestea, este important de remarcat faptul că, în fiecare dintre aceste cauze, Curtea a constatat că restrângerea dreptului de a-și alege aspectul personal era proporțională. În schimb, interdicția absolută privind purtarea bărbii în închisoare a fost considerată o încălcare a art. 8 din Convenție, deoarece Guvernul nu a reușit să demonstreze existența unei nevoi sociale imperioase care să justifice o interdicție absolută (*Biržietis împotriva Lituaniei*, pct. 54 și 57-58).

e. Dreptul la un nume/documente de identitate

194. Curtea a stabilit că aspectele referitoare la numele și prenumele unei persoane intră sub incidența dreptului la respectarea vieții private [*Mentzen împotriva Letoniei* (dec.); *Henry Kismoun împotriva Franței*]. Curtea a hotărât că, în calitate de mijloc de identificare personală și de creare a unei legături cu o familie, numele unei persoane ține de viața sa privată și de familie și a constatat o încălcare a art. 8, într-o cauză în care autoritățile au refuzat înregistrarea noului nume de familie al reclamantului după căsătorie după ce acesta fusese înregistrat cu numele de familie comun soților (*Burghartz împotriva Elveției*, pct. 24).

195. Curtea a hotărât că prenumele intră, de asemenea, în domeniul de aplicare al „vieții private” (*Guillot împotriva Franței*, pct. 21-22; *Güzel Erdagöz împotriva Turciei*, pct. 43; *Garnaga împotriva Ucrainei*, pct. 36). Cu toate acestea, Curtea a constatat că unele legi privind înregistrarea prenumelor asigură un echilibru just, în timp ce altele nu fac acest lucru (a se compara *Guillot împotriva Franței* cu *Johansson împotriva Finlandei*). Cu privire la schimbarea numelui în procesul de schimbare de sex, a se vedea *S.V. împotriva Italiei*, pct. 70-75 (a se vedea infra, Identitatea de gen).

196. Curtea a hotărât că tradiția de a demonstra unitatea familiei prin obligarea femeilor căsătorite să adopte numele soților acestora nu mai este compatibilă cu Convenția [*Ünal Tekeli împotriva Turciei*, pct. 67-68]. Curtea a constatat o încălcare a art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8, din cauza unui tratament discriminatoriu ca urmare a refuzului autorităților de a permite persoanelor care formau un cuplu binațional să își păstreze propriul nume de familie după căsătorie (*Losonci Rose și Rose împotriva Elveției*, pct. 26). Simplul fapt că un nume poate avea o conotație negativă nu constituie o încălcare a art. 8 [*Stjerna împotriva Finlandei*, pct. 42; *Siskina și Siskins împotriva Letoniei* (dec.); *Macalin Moxamed Sed Dahir împotriva Elveției* (dec.), pct. 31].

197. În ceea ce privește confiscarea documentelor necesare pentru dovedirea identității unei persoane, Curtea a constatat că reținerea de către o instanță națională a actelor de identitate ale reclamantei, ulterior eliberării sale din arest, a constituit o ingerință în dreptul său la respectarea vieții private, întrucât documentele respective îi erau deseori necesare în viața de zi cu zi pentru a-și dovedi identitatea (*Smirnova împotriva Rusiei*, pct. 95-97). Cu toate acestea, Curtea a hotărât, de asemenea, că Guvernul poate refuza eliberarea unui nou pașaport unui cetățean care locuiește în străinătate, în cazul în care decizia în cauză este justificată de motive legate de siguranța publică, chiar dacă acest lucru ar putea avea implicații negative pentru viața privată și de familie a acestuia (*M. împotriva Elveției*, pct. 67).

f. Identitatea de gen⁶

198. Art. 8 se aplică în ceea ce privește recunoașterea juridică a identității de gen a transsexualilor care au făcut obiectul unei intervenții chirurgicale de schimbare de sex [*Hämäläinen împotriva Finlandei* (MC)], condițiile de acces la o intervenție de acest tip (*Schlumpf împotriva Elveției*; *L. împotriva Lituaniei*; *Y.Y. împotriva Turciei*), precum și recunoașterea juridică a identității de gen a persoanelor transgen care nu au fost supuse sau nu doresc să fie supuse unui tratament de conversie sexuală (*A.P., Garçon și Nicot împotriva Franței*, pct. 95-96).

199. Curtea a examinat o serie de cauze referitoare la recunoașterea oficială a transsexualilor după o intervenție chirurgicală de schimbare a sexului în Regatul Unit [*Rees împotriva Regatului Unit*; *Cossey împotriva Regatului Unit*; *X, Y și Z împotriva Regatului Unit*; *Sheffield și Horsham împotriva Regatului Unit*; *Christine Goodwin împotriva Regatului Unit* (MC); *I. împotriva Regatului Unit* (MC)]. În cauzele *Christine Goodwin împotriva Regatului Unit* (MC) și *I. împotriva Regatului Unit* (MC), Curtea a constatat o încălcare a art. 8, în lumina existenței unui consens european și internațional care favorizează recunoașterea juridică a noului sex dobândit de persoanele transsexuale în urma unei operații. În secolul al XXI-lea, dreptul transsexualilor de a se bucura pe deplin, asemenea concetățenilor acestora, de o dezvoltare personală și o integritate fizică și morală, nu poate fi considerat drept o chestiune controversată, care necesită timp, astfel încât să poată fi clarificate aspectele pe care le implică. Pe scurt, trebuia să se pună capăt situației nesatisfăcătoare în care se aflau persoanele transsexuale ulterior operației suferite, ele trăind între două lumi, neapartinând cu adevărat niciunuia din sexe [*Christine Goodwin împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 90; *Grant împotriva Regatului Unit*, pct. 40; *L. împotriva Lituaniei*, pct. 59].

200. Un aspect important a fost accesul la intervențiile chirurgicale de schimbare de sex și la alte tratamente destinate persoanelor transgen. Deși nu a constatat existența unui drept general de a avea acces la un astfel de tratament, Curtea a apreciat totuși că refuzul acoperirii costurilor de către sistemul de asigurări de sănătate pentru un astfel de tratament ar putea constitui o încălcare a art. 8 (*Schlumpf împotriva Elveției*; *Van Kuck împotriva Germaniei*). În mod similar, Curtea a constatat o încălcare într-o cauză în care absența unei legi care să reglementeze intervențiile chirurgicale de schimbare a sexului împiedica instituțiile medicale să ofere acces la astfel de proceduri (*L. împotriva Lituaniei*, pct. 57). Curtea s-a pronunțat, de asemenea, cu privire la amploarea marjei de apreciere de care beneficiază

⁶ A se vedea pct. 195.

statele în ceea ce privește recunoașterea unei schimbări a identității de gen (*A.P., Garçon și Nicot împotriva Franței*).

201. În cauza *Y.Y. împotriva Turciei*, reclamantul a solicitat autorizația de a suferi o intervenție chirurgicală de schimbare a sexului. Cererea acestuia nu a fost aprobată, întrucât nu îndeplinea cerința prealabilă privind incapacitatea permanentă de a procrea (pct. 44). Curtea a constatat că, refuzând timp de mulți ani să îi ofere posibilitatea de a avea acces la o operație de schimbare de sex, statul a încălcat dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private (pct. 121-122)

202. În cauza *A.P., Garçon și Nicot împotriva Franței*, Curtea a hotărât că, prin condiționarea recunoașterii identității sexuale a persoanelor transgen de realizarea unei operații sau a unui tratament de sterilizare (condiția privind sterilitatea), la care acestea nu doresc să se supună, s-a ajuns ca exercitarea deplină a dreptului lor la respectarea vieții private să fie subordonată condiției renunțării la exercitarea deplină a dreptului lor la respectarea integrității fizice, astfel cum este protejată nu doar de art. 8, ci și de art. 3 din Convenție (pct. 131), încălcându-se astfel dreptul acestora la respectarea vieții private (pct. 135). Cu toate acestea, Curtea a constatat că, în cadrul amplei marje de apreciere de care dispune, statul poate solicita stabilirea unui diagnostic prealabil de „sindrom de disforie de gen” (pct. 139-143) și efectuarea unui examen medical care să confirme realizarea conversiei sexuale (pct. 150-154).

203. În cauza *Hämäläinen împotriva Finlandei* (MC), reclamanta s-a plâns de faptul că recunoașterea deplină a noului său sex a fost condiționată de transformarea căsătoriei acesteia într-un parteneriat înregistrat. Curtea a subliniat că respectiva cauză ridică probleme care puteau avea implicații pentru viața de familie a reclamantei (care se născuse cu sex masculin și suferise o operație de schimbare de sex, devenind femeie), deoarece, în temeiul dreptului intern, transformarea căsătoriei existente într-un parteneriat înregistrat necesita consimțământul soției sale și, în plus, reclamanta și soția ei aveau un copil împreună. În consecință, s-a constatat că art. 8 din Convenție era aplicabil atât în ceea ce privește aspectul vieții private, cât și aspectul vieții de familie (pct. 60-61).

204. În cauza *S.V. împotriva Italiei*, autoritățile au refuzat schimbarea prenumelui reclamantului înainte de terminarea operației de schimbare de sex. Curtea a reținut că refuzul s-a bazat pe motive pur formale și nu a luat în considerare faptul că reclamantul se afla într-un proces de tranziție de gen de mai mulți ani rezultând într-o schimbare a înfățișării fizice și a identității sociale (pct. 70-75).

g. Dreptul la identitate etnică

205. Curtea a considerat că identitatea etnică, în special dreptul membrilor unei minorități naționale de a-și păstra identitatea și dreptul de a duce o viață privată și de familie conformă cu tradiția lor, face parte din dreptul la respectarea vieții private și de familie, garantat de art. 8, iar statele au, în consecință, obligația să faciliteze stilul de viață tradițional al minorităților, și nu să îl obstrucționeze în mod disproportionat. Curtea a constatat că refuzul autorităților de a înregistra originea etnică a unei persoane, astfel cum a fost declarată de persoana în cauză, a constituit o neîndeplinire a obligației pozitive a statului de a-i garanta reclamantului respectarea efectivă a vieții sale private (*Ciubotaru împotriva Moldovei*, pct. 53). Se consideră, de asemenea, că efectuarea unei anchete adecvate privind motivele discriminatorii care au stat la baza unui eveniment care se încadra în contextul unei atitudini ostile generalizate împotriva comunității rome, precum și punerea în aplicare a unor mecanisme eficiente de drept penal, fac, de asemenea, parte din obligația pozitivă a unui stat de a proteja respectarea identității etnice (*R.B. împotriva Ungariei*, pct. 88-91).

206. În contextul specific al unor demonstrații motivate de ostilitatea față de un grup etnic, care implică, în general, mai degrabă acte de intimidare decât violență fizică, Curtea s-a inspirat din principiile stabilite în cauzele care privesc art. 10 din Convenție. Astfel, elementele cheie care trebuie stabilite sunt: dacă declarațiile ofensatoare au fost făcute într-un context politic sau social tensionat, dacă acestea au constituit un apel direct sau indirect la violență, ură sau intoleranță și în ce măsură puteau să aibă consecințe dăunătoare (*Király și Dömötör împotriva Ungariei*, pct. 72 și urm.). Este necesar să existe un cadru juridic care să incrimineze manifestațiile împotriva minorităților și să asigure

o protecție eficientă împotriva hărțuirii, amenințărilor și abuzurilor verbale; în caz contrar, ar putea exista o percepție potrivit căreia autoritățile tolerează astfel de intimidări verbale și perturbări (pct. 80).

207. Curtea a constatat încălcarea art. 8 coroborat cu art. 14 în cazul în care autoritățile nu i-au protejat pe reclamânți de un atac asupra caselor acestora și au avut un anumit rol în atacul respectiv și nici nu au desfășurat o anchetă efectivă internă, luând în considerare contextul general al prejudecăților împotriva comunității rome în Ucraina (*Burlyta și alții împotriva Ucrainei*, pct. 169-170).

208. S-a constatat că faptul că o femeie de etnie romă trăia într-o rulotă face parte integrantă din identitatea sa etnică, de care statul ar trebui să țină seama atunci când instituie măsuri de evacuare forțată de pe un teren ocupat de rulote [*Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 73; *McCann împotriva Regatului Unit*, pct. 55]. Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 8 sub aspect procedural ca urmare a procedurii sumare de evacuare a unei familii de pe terenul ocupat de rulotele unde reclamantul și familia acestuia trăiau de peste 13 ani și care fusese pus la dispoziție de autoritatea locală; Curtea a afirmat că o ingerință atât de gravă impunea existența unor „motive de interes public deosebit de solide” și acordarea unei marje reduse de apreciere autorităților (*Connors împotriva Regatului Unit*, pct. 86). Cu toate acestea, Curtea a constatat deja că politicile naționale de amenajare a teritoriului pot să justifice deplasarea locurilor destinate rulotelor dacă se păstrează un echilibru just între drepturile individuale ale familiilor care trăiesc pe terenurile în cauză și drepturile privind mediul și alte drepturi ale comunității [*Jane Smith împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 119-120; *Lee împotriva Regatului Unit* (MC); *Beard împotriva Regatului Unit* (MC); *Coster împotriva Regatului Unit* (MC)].

209. Curtea a constatat că păstrarea pe termen nedeterminat de către autorități a amprentelor digitale, a mostrelor celulare și a profilurilor genetice ale reclamânților, ulterior încheierii procedurii penale îndreptate împotriva lor, precum și utilizarea datelor în cauză pentru a deduce originea etnică a persoanelor implicate, a încălcat dreptul reclamânților la respectarea identității etnice, garantat de art. 8 [*S. și Marper împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 66].

210. Curtea a constatat, de asemenea, că orice stereotipizare negativă a unui grup, atunci când aceasta atinge un anumit grad, este de natură să afecteze sentimentul de identitate al grupului, precum și sentimentele de stimă de sine și încredere în sine ale membrilor grupului. În acest sens, se poate considera că această stereotipizare afectează viața privată a membrilor grupului [*Aksu împotriva Turciei* (MC), pct. 58-61, în care reclamantul, de origine romă, s-a simțit ofensat de anumite pasaje din cartea „Țiganii din Turcia”, consacrată comunității rome; *Király și Dömötör împotriva Ungariei*, pct. 43, privind manifestații împotriva romilor, care au implicat mai degrabă intimidări verbale și amenințări decât acte de violență].

211. În cele din urmă, legăturile sociale dintre migranții stabiliți într-o țară și comunitatea în care trăiesc, indiferent dacă există sau nu o viață de familie, constituie o parte a identității sociale a unei persoane și intră sub incidența art. 8 [*Üner împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 59].

h. Apatridia, cetățenie și reședință

212. Curtea a recunoscut că, în anumite circumstanțe, dreptul la cetățenie intră sub incidența noțiunii de viață privată (*Genovese împotriva Maltei*). Deși dreptul de a dobândi o anumită cetățenie nu este garantat ca atare de către Convenție, Curtea a constatat că un refuz arbitrar de acordare a cetățeniei poate, în anumite circumstanțe, să ridice o problemă în temeiul art. 8, având în vedere impactul refuzului în cauză asupra vieții private [*Karashev împotriva Finlandei* (dec.); *Slivenko și alții împotriva Letoniei* (dec.) (MC); *Genovese împotriva Maltei*]. Pierderea cetățeniei deja dobândite poate constitui o ingerință similară – dacă nu chiar mai gravă – în dreptul persoanei în cauză la respectarea vieții sale private și de familie [*Ramadan împotriva Maltei*, pct. 85; *K2 împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 49, în contextul unor activități legate de terorism]. Pentru a stabili dacă o astfel de ingerință încalcă art. 8, trebuie abordate două aspecte distincte: dacă decizia de revocare a cetățeniei a fost arbitrară (un criteriu mai strict decât cel al proporționalității); și care au fost consecințele deciziei respective asupra reclamantului [*Ramadan împotriva Maltei*, pct. 86-89; *K2 împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 50].

213. Art. 8 nu poate fi interpretat ca garantând, în sine, dreptul la un anumit tip de permis de ședere; alegerea privind acordarea permisului este, în principiu, o chestiune care ține de competența exclusivă a autorităților naționale [*Kaftailova împotriva Letoniei* (radiere de pe rol) (MC), pct. 51]. Cu toate acestea, soluția propusă trebuie să îi permită persoanei în cauză să își exercite în mod liber dreptul la respectarea vieții private și/sau de familie (*B.A.C. împotriva Greciei*, pct. 35; *Hoti împotriva Croației*, pct. 121). Măsurile de restricționare a dreptului de ședere într-o țară pot determina, în anumite cazuri, o încălcare a art. 8, dacă acestea cauzează repercusiuni disproporționate asupra vieții private și/sau de familie a persoanelor în cauză (*Hoti împotriva Croației*, pct. 122).

214. În plus, în acest context, art. 8 poate implica obligația pozitivă de a asigura exercitarea efectivă a vieții private și/sau de familie a reclamantului (*Hoti împotriva Croației*, pct. 122). În același caz, autoritățile naționale au încălcat, timp de mai mulți ani, dreptul la respectarea vieții private al unui imigrant apatrid, întrucât nu au reglementat statutul de rezident al acestuia, lăsându-l astfel într-o situație de nesiguranță (pct. 126). Statul nu și-a respectat obligația pozitivă de a furniza o procedură eficientă și accesibilă sau o combinație de proceduri care să îi permită reclamantului să obțină soluționarea aspectelor legate de continuarea șederii sale și statutul său în Croația, luându-se în considerare în mod corespunzător interesele care țin de viața sa privată, în temeiul art. 8 (pct. 141).

215. Curtea a hotărât că nereglementarea șederii persoanelor care au fost „șterse” din registrul rezidenților permanenți, ulterior declarării independenței Sloveniei, constituie o încălcare a art. 8 [*Kurić și alții împotriva Sloveniei* (MC), pct. 339].

216. În cazul în care un neresortisant formulează o plângere credibilă potrivit căreia expulzarea în cauză riscă să îi încalce dreptul la respectarea vieții private și de familie, art. 13 coroborat cu art. 8 din Convenție impun statelor obligația de a pune la dispoziția persoanei în cauză posibilitatea efectivă de a contesta decizia de expulzare sau refuzul prelungirii dreptului de ședere și de a beneficia de examinarea aspectelor relevante cu suficiente garanții procedurale și suficient de temeinic, de către o instanță națională adecvată, care oferă garanții corespunzătoare de independență și imparțialitate [*De Souza Ribeiro împotriva Franței* (MC), pct. 83; *M. și alții împotriva Bulgariei*, pct. 122-132; *Al-Nashif împotriva Bulgariei*, pct. 133].

i. Starea civilă și statutul parental

217. Curtea a considerat că acele cauze care au ca obiect starea civilă sau statutul parental ale unei persoane intră în sfera vieții private și de familie. În special, aceasta a constatat că înregistrarea unei căsătorii, fiind o recunoaștere juridică a stării civile a unei persoane, privește, fără îndoială, atât viața privată, cât și viața de familie, și intră sub incidența art. 8 § 1 (*Dadouch împotriva Maltei*, pct. 48). Decizia unei instanțe austriece de a anula căsătoria unei reclamante a avut implicații asupra statutului său juridic și, în general, asupra vieții sale private. Cu toate acestea, având în vedere caracterul fictiv al căsătoriei, s-a constatat că ingerința în viața privată a acesteia a fost proporțională (*Benes împotriva Austriei*, decizia Comisiei).

218. În mod similar, procedurile referitoare la identitatea unui persoane în calitatea acesteia de părinte intră sub incidența vieții private și de familie. Astfel, Curtea a considerat că stabilirea dispozițiilor legale de reglementare a relației dintre un tată și copilul său prezumtiv intră în sfera vieții private [*Rasmussen împotriva Danemarcei*, pct. 33; *Yildirim împotriva Austriei* (dec.); *Krušković împotriva Croației*, pct. 20; *Ahrens împotriva Germaniei*, pct. 60; *Tsvetelin Petkov împotriva Bulgariei*, pct. 49-59; *Marinis împotriva Greciei*, pct. 58], la fel ca și acțiunea în tăgada paternității a unui tată prezumtiv (*R.L. și alții împotriva Danemarcei*, pct. 38; *Shofman împotriva Rusiei*, pct. 30-32). În plus, dreptul unor persoane de a solicita o adopție cu scopul de a deveni părinți intră în sfera de aplicare a vieții private (*A.H. și alții împotriva Rusiei*, pct. 383).

III. Viața de familie

A. Definiția vieții de familie și sensul noțiunii de familie

219. Componenta esențială a vieții de familie este dreptul de a conviețui, astfel încât relațiile de familie să se poată dezvolta normal (*Marckx împotriva Belgiei*, pct. 31) și fiecare membru al familiei să se poată bucura de compania celorlalți [*Olsson împotriva Suediei (nr. 1)*, pct. 59]. Noțiunea de viață de familie este un concept autonom (*Marckx împotriva Belgiei*, pct. 31). Prin urmare, problema existenței unei „vieți de familie” este, în esență, o chestiune de fapt, care depinde de existența reală, în practică, a unor legături personale strânse [*Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 140]. Prin urmare, Curtea va analiza legăturile de familie *de facto*, cum ar fi situația unor reclamânți care locuiesc împreună, în lipsa recunoașterii juridice a vieții de familie (*Johnston și alții împotriva Irlandei*, pct. 56). Alte elemente relevante includ durata relației și, în cazul persoanelor care formează un cuplu, problema stabilirii dacă acestea și-au demonstrat angajamentul una față de cealaltă având copii împreună (*X, Y și Z împotriva Regatului Unit*, pct. 36). În cauza *Ahrens împotriva Germaniei*, pct. 59, Curtea a constatat că nu există o viață de familie *de facto*, considerând că relația dintre mamă și reclamant se încheiase cu aproximativ un an înainte de momentul concepției copilului și că relația lor ulterioară a avut doar o natură sexuală. Conformitatea cu legea a comportamentului reclamantilor este, de asemenea, un factor care trebuie luat în considerare [*Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 156].

220. Un copil născut într-o relație conjugală face parte *ipso jure* din acea celulă „familială” din momentul nașterii sale și prin însăși nașterea sa (*Berrehab împotriva Țărilor de Jos*, pct. 21). Astfel, între copil și părinții săi există o legătură care constituie o viață de familie. Existența sau absența unei „vieți de familie”, în sensul art. 8, este o chestiune de fapt, care depinde de existența reală, în practică, a unor legături personale strânse, de exemplu interesul manifestat și angajamentul asumat de tată față de copil, atât înainte, cât și după naștere (*L. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 36).

221. În cazul în care a fost stabilită existența unei legături de familie cu un copil, statul trebuie să acționeze astfel încât să permită dezvoltarea acestei legături și trebuie să ofere garanții juridice care să permită integrarea copilului în familia sa, din momentul nașterii sau de îndată ce este posibil (*Kroon și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 32).

222. În ciuda absenței unei legături biologice și a unei relații parentale recunoscute juridic de statul pârât, Curtea a constatat că exista o viață de familie între părinții adoptivi, care au luat temporar un copil în plasament, și copilul în cauză, având în vedere legăturile personale strânse dintre aceștia, rolul asumat de adulți față de copil și timpul petrecut împreună (*Moretti și Benedetti împotriva Italiei*, pct. 48; *Kopf și Liberda împotriva Austriei*, pct. 37). În plus, în cauza *Wagner și J.M.W.L. împotriva Luxemburgului*, cu privire la imposibilitatea obținerii recunoașterii juridice în Luxemburg a unei hotărâri judecătorești peruane, prin care a fost pronunțată adopția cu efecte depline a celei de-a doua reclamante de către prima reclamantă, Curtea a recunoscut existența unei vieți de familie în absența recunoașterii juridice a adopției. Aceasta a ținut seama de faptul că, între reclamante, exista o legătură de familie *de facto* timp de peste zece ani și că prima reclamantă a acționat în calitate de mamă a copilului minor în toate privințele. În aceste cauze, plasamentul copilului la reclamantă a fost fie recunoscut, fie tolerat de autorități. Dimpotrivă, în *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), având în vedere absența oricărei legături biologice între copil și persoanele care intenționau să devină părinții acestuia, durata scurtă a relației cu copilul (aproximativ opt luni) și incertitudinea juridică a legăturii cu acesta, în ciuda existenței unui proiect parental și a calității legăturilor emoționale, Curtea a considerat că nu au fost îndeplinite condițiile necesare pentru a putea concluziona că a existat o viață familială *de facto* [a se face comparația și deosebirea cu *D. și alții împotriva Belgiei* (dec.)].

223. Art. 8 nu garantează nici dreptul de a întemeia o familie și nici dreptul de a adopta un copil. Dreptul la respectarea „vieții de familie” nu protejează simpla dorință de a întemeia o familie; acesta presupune existența unei familii sau, cel puțin, a unei potențiale relații, de exemplu între un copil născut în afara căsătoriei și tatăl său natural sau a unei relații bazate pe o căsătorie reală, chiar dacă viața de familie nu a fost încă stabilită pe deplin, ori a unei relații între un tată și copilul său legitim, chiar dacă se

dovedește, câțiva ani mai târziu, că această relație nu s-a bazat pe o legătură biologică [*Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 141]. Intenția unei reclamante de a dezvolta o „viață de familie” cu nepotul său, inexistentă anterior, devenind tutorele său legal, nu intră în sfera de aplicare a „vieții de familie”, astfel cum este protejată de art. 8 (*Lazoriva împotriva Ucrainei*, pct. 65).

224. Totuși, chiar și în cazul în care nu se constată existența unei vieți de familie, aspectul legat de viața privată al art. 8 poate fi aplicabil [*Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 165; *Lazoriva împotriva Ucrainei*, pct. 61 și 66].

B. Obligație procedurală

225. Deși art. 8 nu conține nicio cerință procedurală explicită (astfel cum s-a menționat supra), procesul decizional finalizat cu măsuri ce constituie o ingerință trebuie să fie echitabil și să permită respectarea în mod corespunzător a intereselor garantate de art. 8 (*Petrov și X. împotriva Rusiei*, pct. 101), în special în ceea ce privește luarea în îngrijire a copiilor [*W. împotriva Regatului Unit*, pct. 62 și 64; *McMichael împotriva Regatului Unit*, pct. 92; *T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 72-73]. De asemenea, Curtea a declarat că, în cauzele în care durata procedurii are un impact clar asupra vieții de familie a reclamantului, este necesară o abordare mai strictă, iar calea de atac oferită în dreptul intern ar trebui să fie atât preventivă, cât și compensatorie (*Macready împotriva Republicii Cehe*, pct. 48; *Kuppinger împotriva Germaniei*, pct. 137).

C. Marja de apreciere în ceea ce privește viața de familie⁷

226. Trebuie să se țină seama de o serie de factori pentru a stabili amploarea marjei de apreciere de care trebuie să beneficieze statul atunci când se pronunță asupra oricărei cauze în temeiul art. 8. Curtea recunoaște că autoritățile beneficiază de o marjă largă de apreciere, în special atunci când este evaluată necesitatea luării în îngrijire a unui copil printr-o procedură de urgență (*R.K. și A.K. împotriva Regatului Unit*) sau atunci când este adoptat un cadru legal în materie de divorț și este pus în aplicare în cazuri specifice (*Babiarz împotriva Poloniei*, pct. 47) sau în ceea ce privește stabilirea statutului juridic al unui copil (*Fröhlich împotriva Germaniei*, pct. 41).

227. Cu toate acestea, este necesară o examinare mai strictă în ceea ce privește orice alte limitări, cum ar fi limitările pe care aceste autorități le aplică exercitării de către părinți a drepturilor de vizitare și în ceea ce privește garanțiile juridice menite să asigure protecția efectivă a dreptului părinților și copiilor la respectarea vieții lor de familie. Astfel de limitări suplimentare implică pericolul ca legăturile de familie dintre un minor și unul sau ambii părinți să fie efectiv reduse [*Sahin împotriva Germaniei* (MC), pct. 65; *Sommerfeld împotriva Germaniei* (MC), pct. 63].

228. Marja de apreciere este mai limitată în ceea ce privește chestiunile legate de dreptul de vizită și dreptul de a primi informații (*Fröhlich împotriva Germaniei*) și mult mai restrânsă în ceea ce privește separarea prelungită a unui părinte și a unui copil. În astfel de cazuri, statele au obligația de a lua măsuri pentru a reuni părinții și copiii [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC); *K.A. împotriva Finlandei*].

D. Sfera de aplicare a vieții de familie

1. Cupluri

a. Căsătoriile neconforme cu dreptul ordinar, coabitarea *de facto*

229. Noțiunea de „familie” în sensul art. 8 din Convenție nu se limitează exclusiv la relațiile bazate pe căsătorie și poate include și alte „legături de familie” *de facto*, în cazul în care părțile coabitează în afara căsătoriei [*Johnston și alții împotriva Irlandei*, pct. 56; *Van der Heijden împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 50, care privea încercarea de a obliga reclamanta să depună mărturie, în cadrul unei

⁷ A se vedea pct. 261.

proceduri penale, împotriva partenerului său de lungă durată, împreună cu care locuia]. Chiar și în absența coabitării, pot exista legături suficient de solide pentru a constitui o viață de familie (*Kroon și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 30), întrucât o uniune stabilă poate exista independent de coabitare [*Vallianatos și alții împotriva Greciei* (MC), pct. 49 și 73]. Totuși, acest lucru nu înseamnă că familiilor și relațiilor *de facto* trebuie să li se acorde o recunoaștere juridică specifică (*Babiarz împotriva Poloniei*, pct. 54): astfel, obligațiile pozitive ale statului nu includ obligația de a accepta o cerere de divorț depusă de un reclamant care dorește să se recăsătorească după ce a avut un copil cu noua sa parteneră (pct. 56-57). În plus, deși este posibil ca, în prezent, coabitarea să nu fie un criteriu definitoriu pentru a determina stabilitatea unei relații de durată, aceasta este cu siguranță un element care ar putea permite infirmarea altor indicii care pun sub semnul întrebării sinceritatea unei căsătorii [*Concetta Schembri împotriva Maltei* (dec.), pct. 52, privind o căsătorie considerată fictivă].

230. De asemenea, Curtea a considerat că viața de familie ce se dorește a fi protejată poate intra, în mod excepțional, în domeniul de aplicare al art. 8, în special în cazurile în care faptul că viața de familie nu a fost încă pe deplin stabilită nu este imputabil reclamantului (*Pini și alții împotriva României*, pct. 143 și 146). În special, în cazul în care circumstanțele justifică acest lucru, viața de familie trebuie să se extindă la relația potențială dintre un copil născut în afara căsătoriei și tatăl său biologic. În astfel de cazuri, factorii relevanți care pot determina existența reală, în practică, a unor legături personale strânse includ natura relației dintre părinții naturali, precum și interesul manifestat și angajamentul asumat de tată față de copil, atât înainte, cât și după naștere [*Nylund împotriva Finlandei* (dec.); *L. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 36; *Anayo împotriva Germaniei*, pct. 57].

231. Totuși, în general, coabitarea nu este o condiție *sine qua non* a vieții de familie între părinți și copii (*Berrehab împotriva Țărilor de Jos*, pct. 21). Căsătoriile care nu sunt conforme cu dreptul național nu reprezintă un obstacol în ceea ce privește stabilirea existenței unei vieți de familie (*Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit*, pct. 63). Un cuplu care încheie o căsătorie pur religioasă, nerecunoscută de dreptul intern, poate intra sub incidența noțiunii de viață de familie, în sensul art. 8. Cu toate acestea, art. 8 nu poate fi interpretat ca impunând statului obligația de a recunoaște căsătoria religioasă, de exemplu în ceea ce privește drepturile succesoriale și pensiile de urmaș [*Serife Yiğit împotriva Turciei* (MC), pct. 97-98 și 102] sau în cazul în care căsătoria a fost încheiată de un copil de 14 ani (*Z.H. și R.H. împotriva Elveției*, pct. 44).

232. În cele din urmă, logodna în sine nu determină existența unei vieți de familie (*Wakefield împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei).

b. Cupluri formate din persoane de același sex

233. Relația pe care o întreține un cuplu format din persoane de același sex intră în sfera de aplicare a noțiunii de viață de familie, precum și a celei de viață privată, la fel ca un cuplu heterosexual [*Vallianatos și alții împotriva Greciei* (MC), pct. 73-74; *X și alții împotriva Austriei* (MC), pct. 95; *P.B. și J.S. împotriva Austriei*, pct. 30; *Schalk și Kopf împotriva Austriei*, pct. 92-94]. Acest principiu a fost stabilit pentru prima dată în cauza *Schalk și Kopf împotriva Austriei* în care Curtea a considerat că este artificial să se mențină opinia conform căreia, spre deosebire de un cuplu heterosexual, un cuplu homosexual nu se poate bucura de o „viață de familie” în sensul art. 8. Prin urmare, relația dintre reclamant, un cuplu de persoane de același sex care conviețuiau într-un parteneriat stabil de facto, intră sub incidența noțiunii de „viață de familie”, la fel ca și relația unui cuplu de persoane heterosexuale aflate în aceeași situație. Curtea a stabilit, de asemenea, că relația dintre două femei care trăiau împreună în cadrul unui parteneriat civil și copilul conceput de una din ele prin reproducere asistată, dar crescut de ambele femei, constituia o viață de familie în sensul art. 8 [*Gas și Dubois împotriva Franței* (dec.); *X și alții împotriva Austriei* (MC), pct. 96].

234. În 2010, Curtea a observat că exista un consens la nivel european privind recunoașterea juridică a cuplurilor formate din persoane de același sex, care s-a dezvoltat rapid în ultimul deceniu (*Schalk și Kopf împotriva Austriei*, pct. 105; a se vedea și *Orlandi și alții împotriva Italiei*, pct. 204-206). În cauzele *Schalk și Kopf împotriva Austriei*, pct. 108, și *Chapin și Charpentier împotriva Franței*, pct. 48, Curtea a

constatat că statele au libertatea, în temeiul art. 14, coroborat cu art. 8, de a restricționa accesul la căsătorie al cuplurilor heterosexuale.

235. Cu toate acestea, Curtea a constatat o încălcare a art. 14, coroborat cu art. 8, în cazul în care o lege interzicea cuplurilor formate din persoane de același sex să încheie uniuni civile, subliniind că, din cele 19 state părți la Convenție care au autorizat o formă de parteneriat înregistrat, alta decât căsătoria, numai două state au rezervat acest tip de parteneriat exclusiv cuplurilor heterosexuale [*Vallianatos și alții împotriva Greciei* (MC), pct. 91-92]. Constatând existența unei evoluții internaționale continue către recunoașterea juridică și ținând seama de circumstanțele specifice din Italia, Curtea a constatat că autoritățile italiene nu și-au îndeplinit obligația pozitivă care le revine în temeiul art. 8, de a se asigura că reclamanții au la dispoziție un cadru juridic specific, care prevede recunoașterea și protecția uniunilor persoanelor de același sex (*Oliari și alții împotriva Italiei*, pct. 178 și 180-185). Curtea a constatat că, în cadrul Consiliului Europei, douăzeci și patru din cele patruzeci și șapte state membre au adoptat deja o legislație prin care sunt recunoscute cuplurile formate din persoane de același sex și care le oferă acestora protecție juridică (pct. 178). Aceasta a observat că, în Italia, există un conflict între realitatea socială a reclamanților, care își trăiau relația de cuplu în mod deschis, și imposibilitatea acestora de a obține o recunoaștere oficială a relației lor. Subliniind că obligația de a garanta recunoaștere și protecție uniunilor între persoane de același sex nu ar impune statului italian nicio sarcină deosebită, Curtea a hotărât că, în absența căsătoriei, cuplurile formate din persoane de același sex, precum reclamanții, sunt interesate în mod deosebit să obțină posibilitatea de a încheia o formă de uniune civilă sau de parteneriat înregistrat, având în vedere că acest lucru ar constitui cea mai adecvată modalitate prin care ar putea obține recunoașterea juridică a relației lor și care le-ar garanta protecția relevantă – sub forma unor drepturi esențiale, relevante pentru un cuplu aflat într-o relație stabilă și serioasă –, fără să întâmpine obstacole inutile (pct. 173-174).

236. În ceea ce privește refuzul de a înregistra căsătoriile încheiate în străinătate între persoane de același sex, în cauza *Orlandi și alții împotriva Italiei*, autoritățile naționale nu au furnizat nicio formă de protecție uniunii reclamanților în calitate de persoane de același sex, ca urmare a vidului juridic existent în dreptul italian (în măsura în care acesta nu prevedea niciun tip de uniune care să poată proteja relația reclamanților). Având în vedere faptul că statul nu s-a asigurat că reclamanții dispun de un cadru juridic specific, care să prevadă recunoașterea și protecția uniunilor între persoane de același sex, a fost încălcat art. 8 (pct. 201).

237. În două cauze, Curtea a considerat că cuplurile homosexuale se află într-o situație diferită față de cuplurile heterosexuale. În cauza *Aldeguer Tomás împotriva Spaniei*, Curtea a constatat că nu a existat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 8 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 în cazul în care partenerul supraviețuitor din cadrul unui cuplu homosexual, spre deosebire de cel care forma un cuplu heterosexual, nu a putut obține o pensie de urmaș ulterior decesului partenerului său, care a survenit înainte de recunoașterea căsătoriei între persoane de același sex încheiată în 2005 (pct. 88-90). În cauza *Taddeuci și McCall împotriva Italiei*, Curtea a constatat o încălcare a art. 14 din Convenție coroborat cu art. 8, în cazul în care parteneri de același sex au fost împiedicați să locuiască împreună în Italia, ca urmare a refuzului de a i se acorda unuia din ei, care nu era cetățean al Uniunii Europene, un permis de ședere din motive familiale (pct. 98-99). Curtea a considerat că un cuplu format din persoane de același sex, în cadrul căruia unul dintre parteneri nu era cetățean al Uniunii Europene, se afla într-o situație diferită de cea a unui cuplu heterosexual necăsătorit, în cadrul căruia unul dintre parteneri nu era cetățean al Uniunii Europene și, prin urmare, era necesar să fie tratat diferit (pct. 85).

238. Cu toate acestea, într-o altă cauză referitoare la reglementarea permiselor de ședere în scopul reîntregii familiei, Curtea a considerat că cuplurile homosexuale și cele heterosexuale se află într-o situație similară (*Pajić împotriva Croației*, pct. 73). Curtea a afirmat că, prin excluderea tacită a cuplurilor homosexuale din domeniul său de aplicare, legislația națională a introdus o diferență de tratament bazată pe orientarea sexuală, încălcând astfel art. 8 din Convenție (pct. 79-84).

239. Într-o cauză în care reclamanta a solicitat schimbarea numărului din cartea de identitate aferent sexului masculin în cel corespunzător sexului feminin, după ce a suferit o intervenție chirurgicală de

schimbare de sex, viața sa de familie era implicată întrucât recunoașterea deplină a noului sex al acesteia impunea transformarea căsătoriei sale într-un parteneriat înregistrat [*Hämäläinen împotriva Finlandei* (MC), pct. 60-61]. Cu toate acestea, Curtea a constatat că transformarea căsătoriei reclamantei într-un parteneriat înregistrat nu ar constitui o încălcare a vieții de familie în sensul art. 8 (*ibidem*, pct. 86).

2. Părinți

Reproducerea asistată medicală/dreptul de a deveni părinte genetic

240. La fel ca în cazul noțiunii de viață privată (a se vedea supra „Drepturi reproductive”), noțiunea de viață de familie include dreptul la respectarea deciziei de a deveni părinte în sensul genetic [*Dickson împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 66; *Evans împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 72]. În consecință, dreptul unui cuplu de a recurge la reproducerea asistată medicală intră în sfera de aplicare a art. 8, fiind o formă de exprimare a vieții private și de familie [*S.H. și alții împotriva Austriei* (MC), pct. 82]. Cu toate acestea, dispozițiile art. 8 considerate separat nu garantează nici dreptul de a întemeia o familie, nici dreptul de a adopta un copil [*E.B. împotriva Franței* (MC), pct. 41].

241. Curtea consideră că, într-un domeniu sensibil precum procrearea artificială, trebuie să fie luate în serios preocupările bazate pe considerente de ordin moral sau pe acceptarea socială [*S. H. și alții împotriva Austriei* (MC), pct. 100]. Totuși, acestea nu constituie, în sine, motive suficiente pentru interzicerea totală a anumitor tehnici de procreare artificială, cum ar fi donarea de ovule; în ciuda marjei ample de apreciere acordată statelor contractante, cadrul juridic elaborat în acest scop trebuie să fie coerent, astfel încât să permită luarea în considerare în mod corespunzător a diferitelor interese legitime implicate (*ibidem*).

242. Curtea a constatat că nu a existat o încălcare a art. 8 într-o cauză în care dreptul intern i-a permis fostului partener al reclamantei să își retragă consimțământul privind conservarea și utilizarea de către aceasta a embrionilor pe care i-au creat împreună, împiedicând-o astfel să aibă vreodată un copil cu care să aibă o legătură genetică [*Evans împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 82].

243. De asemenea, art. 8 protejează copiii născuți de o mamă surrogat în afara statului membru în cauză, atunci când persoana care, în temeiul dreptului statului străin, este mama copilului din punct de vedere juridic nu poate înregistra legătura legală de filiație în temeiul dreptului francez. Cu toate acestea, Curtea nu impune statelor legalizarea maternității de substituție și, în plus, statele pot solicita, înainte de a elibera documentele de identitate ale copiilor născuți de mame surogat, o dovadă a legăturii de filiație față de acești copii (*Mennesson împotriva Franței; Labassee împotriva Franței; D. și alții împotriva Belgiei; Foulon și Bouvet împotriva Franței*, pct. 55-58).

244. Cauza *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC) a avut ca obiect separarea și plasarea spre adopție a unui copil conceput în străinătate, în urma unei sarcini surogat și adus înapoi în Italia, cu încălcarea legislației italiene privind adopția (pct. 215). Curtea a constatat că, în această cauză, nu exista nicio viață de familie și a examinat-o din perspectiva noțiunii de „viață privată”.

3. Copii

a. Dreptul membrilor unei familii de a se bucura unul de compania celuilalt

245. Dreptul părintelui și al copilului de a se bucura unul de compania celuilalt constituie un element fundamental al vieții de familie, în sensul art. 8 din Convenție (chiar dacă relația dintre părinți s-a destrămat) și măsurile interne care încalcă acest drept constituie o ingerință în dreptul protejat de art. 8 din Convenție [*Monory împotriva României și Ungariei*, pct. 70; *Zorica Jovanović împotriva Serbiei*, pct. 68; *Kutzner împotriva Germaniei*, pct. 58; *Elsholz împotriva Germaniei* (MC), pct. 43; *K. și T. împotriva Finlandei* (MC), pct. 151].

246. Curtea a constatat că răpirea secretă și în afara oricărui cadru legal a reclamantului, precum și lipsirea arbitrară de libertate a acestuia, au avut ca rezultat împiedicarea membrilor familiei de a se bucura unul de compania celuilalt și, prin urmare, au constituit o încălcare a art. 8 [*El-Masri împotriva*

Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (MC), pct. 248-250]. Curtea a constatat, de asemenea, încălcarea art. 8 într-o cauză în care reclamantul a fost ținut izolat mai mult de un an, separat de familia sa, care nu avea informații cu privire la soarta acestuia (*Nasr și Ghali împotriva Italiei*, pct. 305).

247. Curtea a constatat, de asemenea, că din cauza faptului că reclamantei nu i-au fost furnizate informații credibile cu privire la soarta fiului său au fost încălcate în mod continuu dreptul membrilor unei familii de a se bucura unul de compania celuilalt și dreptul reclamantei la respectarea vieții sale de familie (*Zorica Jovanović împotriva Serbiei*, pct. 74-75).

248. Refuzul de a-i permite unui copil să își însoțească mama în altă țară în scopul formării postuniversitare a acesteia din urmă, în absența consimțământului ambilor părinți, trebuie examinat în lumina interesului superior al copilului, evitându-se o abordare automată și formală (*Penchevi împotriva Bulgariei*, pct. 75).

b. Legăturile dintre mama biologică și copii

249. Calitatea de mamă biologică a unei persoane este suficientă pentru a avea capacitatea să se adreseze Curții și în numele copilului său, pentru a proteja interesele acestuia din urmă (*M.D. și alții împotriva Maltei*, pct. 27).

250. Curtea consideră că o mamă singură și copilul său constituie o formă de familie la fel de importantă ca altele. Acționând într-o manieră care să permită dezvoltarea normală a vieții de familie a unei femei necăsătorite și a copilului său, statul trebuie să evite orice discriminare bazată pe motive legate de naștere (*Marckx împotriva Belgiei*, pct. 31 și 34). Dezvoltarea vieții de familie a unei mame necăsătorite și a copilului său, recunoscut de aceasta, poate fi împiedicată în cazul în care copilul nu devine membru al familiei mamei și dacă stabilirea filiației produce efecte numai în cadrul relației dintre aceste două persoane (*ibidem*, pct. 45; *Kearns împotriva Franței*, pct. 72).

251. Un părinte natural care, în cunoștință de cauză, își dă consimțământul privind adopția unui copil, poate să fie ulterior împiedicat, din punct de vedere juridic, să anuleze această renunțare (*I.S. împotriva Germaniei*), însă un părinte trebuie să aibă capacitatea juridică de a face o astfel de declarație de renunțare. În cazul în care legislația nu protejează suficient drepturile părintești, atunci o decizie de adopție încalcă dreptul mamei la respectarea vieții de familie (*Zhou împotriva Italiei*). În mod similar, în cazul în care un copil a fost luat în îngrijire și separat de mamă în mod nejustificat, iar autoritatea locală nu a sesizat o instanță în vederea examinării problemei, mama naturală a fost privată de o participare adecvată la procesul decizional privind luarea în îngrijire a fiicei sale și, prin urmare, de protecția necesară a intereselor acestora, ceea ce a constituit o încălcare a dreptului la respectarea vieții de familie [*T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 83].

c. Legături dintre tatăl biologic și copii

252. Curtea observă că noțiunea de viață de familie prevăzută la art. 8 nu se limitează doar la relațiile bazate pe căsătorie și poate cuprinde și alte legături „de familie” *de facto* în cazul în care părțile coabitează în afara căsătoriei (*Keegan împotriva Irlandei*, pct. 44; *Kroon și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 30). S-a constatat că aplicarea acestui principiu se extinde și la relația dintre tații naturali și copiii acestora născuți în afara căsătoriei. De asemenea, Curtea consideră că art. 8 nu poate fi interpretat în sensul că protejează exclusiv o viață de familie deja stabilită, ci, în cazul în care circumstanțele justifică acest lucru, trebuie să se extindă la relația care s-ar putea dezvolta între un tată natural și un copil născut în afara căsătoriei [*Nylund împotriva Finlandei* (dec.); *Shavdarov împotriva Bulgariei*, pct. 40]. În acest din urmă caz, Curtea a admis că prezumția de paternitate implica faptul că reclamantul nu a fost în măsură să stabilească filiația paternă prin intermediul unei acțiuni în justiție, dar a subliniat că acesta ar fi putut face și alte demersuri pentru stabilirea unei legături paterne, constatând așadar că nu a existat o încălcare a art. 8.

253. În cazul în care existența sau absența unei vieți de familie privește o relație care s-ar putea dezvolta între un copil născut în afara căsătoriei și tatăl natural al acestuia, printre factorii care trebuie luați în considerare se numără natura relației dintre părinții naturali și interesul manifestat și angajamentul asumat de tată față de copil, atât înainte, cât și după naștere [*Nylund împotriva Finlandei*

(dec.)). Simpla legătură de rudenie biologică, în absența altor elemente juridice sau de fapt care să indice existența unei relații personale apropiate, nu este suficientă pentru a beneficia de protecția art. 8 (*L. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 37-40). Pe de altă parte, excluderea completă și automată a reclamantului din viața copilului său, ulterior pierderii paternității, fără a lua în considerare în mod corespunzător interesul superior al copilului, a constituit o nerespectare a vieții de familie a reclamantului (*Nazarenko împotriva Rusiei*, pct. 65-66; a se compara cu *Mandet împotriva Franței*, pct. 58). Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 8 în cazul în care reclamantii nu au fost în măsură să își stabilească paternitatea din cauza unui termen strict de prescripție (*Călin și alții împotriva României*, pct. 96-99)

254. În cauza *Shofman împotriva Rusiei*, referitoare la decizia unui tată de a introduce o acțiune în tăgada paternității, după ce a descoperit că nu era tatăl biologic al unui copil născut cu doi ani înainte, Curtea a constatat că introducerea unui termen de prescripție pentru formularea unei acțiuni în tăgada paternității putea fi justificată de dorința de a asigura securitatea juridică a relațiilor de familie și de a proteja interesele copilului (pct. 39). Cu toate acestea, Curtea a hotărât că stabilirea termenului de un an de la nașterea copilului, fără posibilitatea niciunei derogări, nu este neapărat proporțională, în special atunci când persoana în cauză nu are cunoștință de realitatea biologică (pct. 43) (a se vedea și *Paulík împotriva Slovaciei*, pct. 45-47).

255. În cazul copiilor născuți în afara căsătoriei, care doresc să introducă în fața instanțelor naționale o acțiune în stabilirea paternității, existența unui termen de prescripție nu este incompatibilă în sine cu Convenția (*Phinikaridou împotriva Ciprului*, pct. 51-52). Cu toate acestea, statele trebuie să păstreze un echilibru just între drepturile și interesele concurente aflate în joc (pct. 53-54) Aplicarea unui termen de prescripție rigid pentru introducerea unei acțiuni în stabilirea paternității, indiferent de circumstanțele specifice unei anumite cauze, și în special faptele cunoscute privind paternitatea, afectează însăși esența dreptului la respectarea vieții private, în sensul art. 8 (pct. 65).

256. O situație în care se permite ca o prezumție legală să prevaleze asupra realității biologice și sociale, fără a se ține seama atât de faptele stabilite, cât și de dorința persoanelor în cauză, și care nu avantajează efectiv pe nimeni, nu este compatibilă cu obligația de a asigura „respectarea” efectivă a vieții private și de familie, nici măcar ținând seama de marja de apreciere de care beneficiază statul (*Kroon și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 40).

257. Între copil și părinții săi există o legătură care constituie o viață de familie, chiar dacă, la nașterea sa, părinții nu mai locuiesc împreună sau relația lor s-a încheiat (*Berrehab împotriva Țărilor de Jos*, pct. 21). În cazul în care relația dintre reclamant și mama copilului a durat doi ani, perioadă în care aceștia au coabitat timp de un an și au intenționat să se căsătorească, iar concepția copilului lor a fost rezultatul unei decizii deliberate, rezultă că, din momentul nașterii copilului, între reclamant și fiica acestuia a existat o legătură care constituia o viață de familie, indiferent de statutul relației dintre reclamant și mama copilului (*Keegan împotriva Irlandei*, pct. 42-45). Astfel, autorizarea plasării spre adopție a copilului reclamantului, la scurt timp după nașterea acestuia, fără cunoștința sau acordul tatălui, a constituit o încălcare a art. 8 (*ibidem*, pct. 55).

258. Curtea a constatat că instanțele naționale nu și-au depășit marja amplă de apreciere, atunci când au luat în considerare refuzul reclamantului de a se supune testului genetic dispus de instanță și l-au declarat tatăl copilului, acordând prioritate dreptului acestuia din urmă la respectarea vieții private în raport cu dreptul reclamantului [*Canonne împotriva Franței* (dec.), pct. 34, și pct. 30 în ceea ce privește testele ADN]. Curtea a constatat că nu a existat o încălcare a art. 8 într-o cauză care implica refuzul, în interesul superior al copiilor în cauză, de a recunoaște paternitatea tatălui lor biologic (*R.L. și alții împotriva Danemarcei*). Curtea a observat că instanțele naționale au ținut seama de diferitele interese implicate și au acordat prioritate interesului superior al copiilor, în special interesului acestora privind păstrarea unității familiei. (pct. 47-48). În cauza *Fröhlich împotriva Germaniei*, Curtea a admis importanța pe care o poate avea pentru copil problema paternității, în viitor, când va începe să pună întrebări legate de originea sa, dar a hotărât că, la momentul respectiv, nu era în interesul superior al fetei de șase ani ca aceasta să se confrunte cu problema paternității. Drept urmare, refuzul instanțelor de a acorda unui potențial tată biologic dreptul de a-și vizita copilul sau de a dispune ca părinții legali

să îi furnizeze acestuia informații cu privire la situația personală a copilului nu a încălcat art. 8 (pct. 62-64).

d. Indemnizație de creștere a copilului, încredințarea copilului/autoritate părintească și drept de vizitare

259. Curtea a afirmat că, deși art. 8 nu include dreptul la concediu pentru creșterea copilului și nici nu impune statelor obligația pozitivă de a acorda indemnizații pentru creșterea copilului, în același timp, permițând unuia dintre părinți să stea acasă pentru a se ocupa de copii, concediul pentru creșterea copilului și indemnizația aferentă promovează viața de familie și afectează în mod necesar modul în care este organizată aceasta; astfel, concediul pentru creșterea copilului și indemnizațiile pentru creșterea copilului intră sub incidența art. 8 [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), pct. 130; *Petrovic împotriva Austriei*, pct. 26-29; *Di Trizio împotriva Elveției*, pct. 60-62].

260. Există un consens larg – inclusiv în dreptul internațional – care susține ideea potrivit căreia, în toate deciziile referitoare la copii, trebuie să primeze interesul superior al acestora [*Neulinger și Shuruk împotriva Elveției* (MC), pct. 135; *X împotriva Letoniei* (MC), pct. 96]. Interesul superior al copilului, în funcție de natura și gravitatea sa, poate să prevaleze în raport cu interesele părinților [*Sahin împotriva Germaniei* (MC), pct. 66]. Cu toate acestea, interesele părinților, în special cel de a avea o relație constantă cu copilul lor, rămân un factor de luat în considerare atunci când sunt puse în balanță diferitele interese aflate în joc (*Neulinger și Shuruk împotriva Elveției*, pct. 134). Interesele copilului impun menținerea legăturilor sale cu familia, cu excepția cazurilor în care atmosfera din familie s-a dovedit deosebit de neadecvată. Rezultă că legăturile de familie pot fi rupte numai în circumstanțe excepționale și că trebuie depuse toate eforturile pentru păstrarea relațiilor personale și, dacă este cazul, pentru „reîntregirea” familiei (*Gnaboré împotriva Franței*, pct. 59 și, pentru o revizuire a jurisprudenței, *Jansen împotriva Norvegiei*, pct. 88-93).

261. Deși art. 8 nu prevede nici o condiție procedurală explicită, procesul decizional finalizat trebuie să fie echitabil și să permită respectarea adecvată a intereselor garantate unei persoane de art. 8. Părinții ar trebui să fie suficient implicați în acest proces, văzut ca un întreg, pentru a le fi asigurată protecția adecvată a intereselor lor și pentru a putea să-și susțină pe deplin cauza. Instanțele interne trebuie să realizeze o analiză detaliată a întregii situații de familie și a unei întregi serii de factori, în special de natură factuală, emoțională, psihologică, materială și medicală, și să realizeze o evaluare echilibrată și rezonabilă a respectivelor interese ale fiecărei persoane, cu preocuparea constantă de a găsi cea mai bună soluție pentru copil, evaluarea fiind, în fiecare caz, o importanță crucială. Marja de apreciere acordată autorităților naționale competente va varia în funcție de natura problemelor și importanța intereselor în joc (*Petrov și X. împotriva Rusiei*, pct. 98-102).⁸

262. Curtea a constatat că, având în vedere nedivulgarea unor documente relevante părinților, în cursul procedurilor instituite de autorități în vederea plasării și menținerii în îngrijire a unui copil, procesul decizional prin care s-au stabilit modalitățile de încredințare a copilului și dreptul de vizită nu a oferit protecția necesară intereselor părinților, astfel cum sunt garantate de art. 8 [*T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 73]. Având în vedere refuzul de a dispune întocmirea unui raport independent de expertiză psihologică și absența unei audieri în fața unei instanțe regionale, reclamantul nu a fost implicat suficient în procesul decizional privind dreptul său de vizită și, prin urmare, au fost încălcate drepturile acestuia prevăzute la art. 8 [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC), pct. 53]. În cauza *Petrov și X. împotriva Rusiei*, cererea tatălui de prelungire a dreptului de ședere nu a fost examinată suficient și nu au fost invocate motive relevante și suficiente pentru acordarea dreptului de ședere pentru copilul mamei, cu încălcarea art. 8 (pct. 105-114 și jurisprudența citată).

263. Un părinte nu poate avea dreptul, în temeiul art. 8, de a lua măsuri care ar putea dăuna sănătății și dezvoltării copilului [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC), pct. 50; *T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 71; *Ignaccolo-Zenide împotriva României* pct. 94; *Nuutinen împotriva Finlandei*, pct. 128].

⁸ A se vedea supra, capitolul Marja de apreciere în ceea ce privește viața de familie.

Astfel, în cazul în care o fetiță în vârstă de 13 ani și-a exprimat în mod clar, timp de mai mulți ani, dorința de a nu-și vedea tatăl, obligarea acesteia să îl vadă i-ar perturba în mod grav echilibrul emoțional și psihologic; decizia de a i se refuza tatălui acordarea unui drept de vizitare a fost adoptată în interesul copilului (*Sommerfeld împotriva Germaniei* (MC), pct. 64-65; *Buscemi împotriva Italiei*, pct. 55). În cazul unui tată prezumtiv, care a solicitat să i se furnizeze informații cu privire la presupusul copil al acestuia și să i se permită să îl viziteze, în ciuda refuzului părinților legali, Curtea a admis că este probabil ca acest lucru să aibă efect desfacerea căsătoriei părinților legali ai copilului, punând astfel în pericol bunăstarea copilului, care și-ar pierde unitatea familiei și relațiile stabilite în cadrul acesteia (*Fröhlich împotriva Germaniei*, pct. 42 și 62-63). Curtea a constatat că dreptul la respectarea vieții private și de familie al fiicei unui cuplu divorțat a fost încălcat din cauza duratei procedurii de încredințare a copilului și a faptului că, în ciuda vârstei și a maturității sale, instanțele naționale nu i-au permis să își exprime opinia referitoare la care părinte ar trebui să aibă grijă de ea (*M. și M. împotriva Croației*, pct. 171-172).

264. În cauzele referitoare la relația dintre părinte și copilul său, există obligația de a dovedi o diligență excepțională, având în vedere riscul ca trecerea timpului să conducă la o determinare *de facto* a problemei. Această obligație, care este decisivă pentru a determina dacă o cauză a fost examinată într-un termen rezonabil, astfel cum se prevede la art. 6 § 1 din Convenție, face parte, de asemenea, din cerințele procedurale implicite prevăzute la art. 8 (*Ribić împotriva Croației*, pct. 92). La evaluarea a ceea ce se consideră a fi interesul superior al copilului, este necesar să fie puse în balanță, în mod suficient, consecințele potențiale negative de lungă durată ale pierderii contactului cu părinții copilului și obligația pozitivă de a lua măsuri pentru a ușura întregirea familiei de îndată ce acest lucru este posibil în mod rezonabil. Este imperativ să fie luate în considerare efectele de lungă durată pe care le poate avea separarea permanentă a copilului de mama sa naturală (*Jansen împotriva Norvegiei*, pct. 104). Astfel cum a arătat Curtea în această cauză, riscul de răpire a copilului reclamantei de către tată (și, prin urmare, al protecției copilului) nu ar trebui să aibă precădere asupra abordării suficiente a drepturilor mamei de a avea contact cu copilul său (pct. 103).

265. De asemenea, este necesar ca statele să prevadă măsuri care să garanteze executarea deciziilor privind încredințarea și drepturile părintești (*Raw și alții împotriva Franței*; *Vorozhba împotriva Rusiei*, pct. 97; *Malec împotriva Poloniei*, pct. 78). Dacă este necesar, astfel de măsuri pot include investigații privind locația în care se află un copil, locație care a fost ascunsă de celălalt părinte (*Hromadka și Hromadkova împotriva Rusiei*, pct. 168). Curtea a constatat, de asemenea, că, bazându-se pe o serie de măsuri automate și stereotipizate, pentru a asigura exercitarea dreptului tatălui de a-și vizita copilul, instanțele naționale nu au adoptat măsurile adecvate care să permită stabilirea unei relații veritabile între reclamant și copilul său și exercitarea deplină a dreptului său de vizitare (*Giorgioni împotriva Italiei*, pct. 75-77; *Macready împotriva Republicii Cehe*, pct. 66; *Bondavalli împotriva Italiei*, pct. 81-84). De asemenea, s-a constatat o încălcare într-o cauză în care, timp de aproximativ 10 ani, nu a fost efectuată nicio nouă expertiză psihiatrică independentă cu privire la reclamantă (*Cincimo împotriva Italiei*, pct. 73-75). O altă încălcare a fost constatată într-o cauză în care, timp de peste șapte ani, reclamantul nu și-a putut exercita dreptul de vizitare în condițiile stabilite de instanțe, din cauza opoziției mamei copilului și a neadoptării unor măsuri adecvate de către instanțele naționale (*Strumia împotriva Italiei*, pct. 122-125). Astfel, rolul instanțelor naționale este acela de a stabili ce măsuri pot fi adoptate pentru depășirea obstacolelor existente și pentru facilitarea relației dintre copil și părintele care nu exercită autoritatea părintească; de exemplu, faptul că instanțele interne nu au avut în vedere nicio modalitate prin care un reclamant să fie ajutat să depășească obstacolele generate de handicapul său (surditate, acesta comunicând prin limbajul semnelor, în timp ce fiul său era, de asemenea, surd, dar putea să comunice verbal) a determinat Curtea să constate o încălcare (*Kacper Nowakowski împotriva Poloniei*, pct. 95).

266. În ceea ce privește măsurile care au împiedicat reclamantii să părăsească zone apropiate și care au făcut mai dificilă exercitarea de către aceștia a dreptului lor de a păstra legătura cu membrii familiei care locuiau în afara enclavelor, Curtea a constatat încălcări ale art. 8 [*Nada împotriva Elveției* (MC), pct. 165 și 198; *Agraw împotriva Elveției*, pct. 51; *Mengsha Kimfe împotriva Elveției*, pct. 69-72].

e. Răpirea internațională de copii

267. În ceea ce privește răpirea internațională de copii, obligațiile impuse de art. 8 statelor contractante trebuie să fie interpretate luând în considerare, în special, Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii (*Iglesias Gil și A.U.I. împotriva Spaniei*, pct. 51; *Ignaccolo-Zenide împotriva României*, pct. 95) și Convenția din 20 noiembrie 1989 cu privire la drepturile copilului (*Maire împotriva Portugaliei*, pct. 72).

268. În acest sens, este important să se stabilească dacă a fost păstrat un echilibru just între interesele concurente implicate – ale copilului, ale celor doi părinți și ale ordinii publice –, în cadrul marjei de apreciere acordate statelor în materie (*Maumousseau și Washington împotriva Franței*, pct. 62; *Rouiller împotriva Elveției*), ținând seama totuși de faptul că interesul superior al copilului trebuie să fie primordial [*Gnavoré împotriva Franței*, pct. 59; *X împotriva Letoniei* (MC), pct. 95]. În această din urmă cauză, Curtea a constatat că există un consens larg – inclusiv în dreptul internațional – care susține ideea potrivit căreia, în toate deciziile referitoare la copiii, trebuie să primeze interesul superior al acestora (pct. 96). Cu toate acestea, interesele părinților, în special cel de a avea o relație constantă cu copilul lor, rămân un factor de luat în considerare atunci când sunt puse în balanță diferitele interese aflate în joc (*ibidem*, pct. 95; *Kutzner împotriva Germaniei*, pct. 58). De exemplu, părinților trebuie să li se acorde ocazia adecvată de a participa la procesul decizional (*López Guió împotriva Slovaciei*).

269. Pentru a asigura o interpretare armonioasă a Convenției europene și a Convenției de la Haga, elementele care pot constitui o excepție de la înapoierea imediată a copilului, în temeiul articolelor 12, 13 și 20 din Convenția de la Haga, trebuie, în primul rând, să fie într-adevăr luate în considerare de către instanța sesizată, care trebuie să pronunțe o hotărâre suficient de motivată cu privire la acest aspect și, ulterior, trebuie să fie evaluate în lumina art. 8 din Convenția europeană. Prin urmare, art. 8 din Convenție impune autorităților naționale o obligație procedurală potrivit căreia, atunci când evaluează o cerere de înapoierea unui copil, instanțele trebuie să examineze afirmațiile credibile cu privire la existența unui „risc grav” pentru copilul în cauză, în cazul înapoierii sale, și să formuleze o hotărâre care să furnizeze motive specifice. În ceea ce privește natura exactă a „riscului grav”, excepția prevăzută la articolul 13 litera b) din Convenția de la Haga se referă numai la situațiile care depășesc ceea ce poate suporta în mod rezonabil un copil [*X împotriva Letoniei* (MC), pct. 106-107].

270. Curtea consideră că depășirea semnificativă a termenului fără caracter obligatoriu de 6 săptămâni, prevăzut la articolul 11 din Convenția de la Haga, în absența unor circumstanțe susceptibile să scutească instanțele naționale de obligația de a-l respecta cu strictețe, nu este conformă cu obligația pozitivă de a acționa rapid în cadrul procedurilor de înapoiere a copiilor (*G.S. împotriva Georgiei*, pct. 63; *G.N. împotriva Poloniei*, pct. 68; *K.J. împotriva Poloniei*, pct. 72; *Carlson împotriva Elveției*, pct. 76; *Karrer împotriva României*, pct. 54; *R.S. împotriva Poloniei*, pct. 70; *Blaga împotriva României*, pct. 83; *Monory împotriva României și Ungariei*, pct. 82).

271. Executarea hotărârilor referitoare la răpirea de copii trebuie, de asemenea, să fie adecvată și eficientă, având în vedere caracterul urgent al acestora (*V.P. împotriva Rusiei*, pct. 154).

f. Adopția

272. Curtea a stabilit că deși dreptul de a adopta nu este inclus ca atare în drepturile garantate de Convenție, relațiile dintre un părinte adoptiv și copilul adoptat sunt, de regulă, de aceeași natură ca relațiile de familie aflate sub protecția art. 8 (*Kurochkin împotriva Ucrainei*; *Ageyevy împotriva Rusiei*). O adopție legală și autentică poate constitui o viață de familie, chiar și în absența coabitării sau a unor legături reale între copilul adoptat și părinții adoptivi (*Pini și alții împotriva României*, pct. 143-148; *Topčić-Rosenberg împotriva Croației*, pct. 38).

273. Cu toate acestea, dispozițiile art. 8 considerate separat nu garantează nici dreptul de a întemeia o familie, nici dreptul de a adopta un copil [*Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), pct. 141; *E.B. împotriva Franței* (MC)]. În plus, un stat membru nu este obligat să recunoască drept o adopție toate formele de tutelă, cum ar fi „kafala” (*Harroudj împotriva Franței*, pct. 51; *Chbihi Loudoudi și alții*

împotriva Belgiei). Autoritățile dispun de o amplă marjă de apreciere în materie de adopție (*Wagner și J.M.W.L. împotriva Luxemburgului*, pct. 128).

274. Curtea a afirmat că obligațiile impuse de art. 8 în materie de adopție și efectele adopției asupra relației dintre persoanele care adoptă și copiii adoptați trebuie să fie interpretate în lumina Convenției de la Haga din 29 mai 1993 asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, a Convenției Organizației Națiunilor Unite din 20 noiembrie 1989 cu privire la drepturile copilului și a Convenției europene în materia adopției de copii (*Pini și alții împotriva României*, pct. 139-140).

275. Nu există nicio obligație în temeiul art. 8 din Convenție de a extinde dreptul la adopție coparentală în cazul cuplurilor necăsătorite [*X și alții împotriva Austriei* (MC), pct. 136; *Gas și Dubois împotriva Franței*, pct. 66-69; *Emonet și alții împotriva Elveției*, pct. 79-88]. Statele nu au obligația de a trata în mod egal cuplurile heterosexuale căsătorite și cuplurile homosexuale necăsătorite în ceea ce privește condițiile de acces la adopție (*Gas și Dubois împotriva Franței*, pct. 68). Cu toate acestea, odată ce statele au oferit cuplurilor necăsătorite acces la adopție, aceasta trebuie să devină accesibilă atât cuplurilor heterosexuale, cât și celor homosexuale, cu condiția ca acestea să se afle într-o situație similară relevantă [*X și alții împotriva Austriei* (MC), pct. 112 și 130].

276. În ceea ce privește adoptarea copiilor de către unul sau mai mulți părinți homosexuali, Curtea a constatat existența unor opinii divergente atât la nivel național, cât și între țări, și a concluzionat că autoritățile naționale au putut considera, în mod legitim și rezonabil, că dreptul de a adopta un copil, invocat de către reclamant, este limitat de interesele copiilor care ar putea fi adoptați (*Fretté împotriva Franței*, pct. 42).

277. Principiile în materie de adopție sunt aplicabile chiar și atunci când părțile solicită executarea unei hotărâri de adopție pronunțate în străinătate, care nu poate fi aplicată în temeiul dreptului țării lor native (*Negrepointis-Giannisis împotriva Greciei*).

278. Vidul juridic existent în dreptul civil din Turcia în ceea ce privește adopția monoparentală a constituit o încălcare a art. 8; la data la care reclamanta a depus cererea, nu exista un cadru de reglementare pentru recunoașterea prenumelui părintelui adoptiv necăsătorit, în locul prenumelui părintelui natural (*Gözüm împotriva Turciei*, pct. 53).

279. Dacă revocarea adopției copiilor de către reclamânți îi privează pe aceștia total de o viață de familie împreună cu copiii, revocarea fiind ireversibilă și în contradicție cu scopul reunirii acestora, o astfel de măsură poate fi aplicată numai în circumstanțe excepționale și poate fi justificată numai de o cerință imperativă legată de interesul superior al copiilor [*Ageyevy împotriva Rusiei*, pct. 144; *Johansen împotriva Norvegiei*; *Scozzari și Giunta împotriva Italiei* (MC), pct. 148; *Zaiet împotriva României*, pct. 50].

280. Cauza *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC) a avut ca obiect separarea și plasarea spre adopție a unui copil conceput în străinătate, cu ajutorul unei mame purtătoare, și adus înapoi în Italia, cu încălcarea legislației italiene privind adopția (pct. 215). Faptele cauzei priveau aspecte sensibile din punct de vedere etic – adoptarea, luarea în îngrijire a unui copil, reproducerea asistată medical și maternitatea de substituție – cu privire la care statele membre beneficiază de o marjă largă de apreciere (pct. 194). Curtea a constatat că, în această cauză, nu exista nicio viață de familie și a examinat-o din perspectiva noțiunii de „viață privată”.

g. Familii care iau un copil în plasament

281. Curtea poate recunoaște existența unei vieți de familie *de facto* între asistenții maternali și un copil luat de aceștia în plasament, ținând seama de timpul petrecut împreună, de calitatea relației lor și de rolul jucat de adult în viața copilului (*Moretti și Benedetti împotriva Italiei*, pct. 48-52, în care Curtea a constatat o încălcare a obligației pozitive a statului, în măsura în care cererea formulată de reclamânți, prin care au solicitat pronunțarea unei hotărâri speciale de adopție în privința copilului care fusese plasat în familia lor imediat după nașterea sa, pentru o perioadă de cinci luni, nu a fost examinată cu atenție înainte ca respectivul copil să fie declarat adoptabil și înainte ca alt cuplu să fie

selectat în vederea adopției; a se vedea și *Jolie și alții împotriva Belgiei*, decizia Comisiei, în ceea ce privește examinarea relației dintre asistenții maternali și copiii de care au avut grijă).

282. De asemenea, Curtea a hotărât (atunci când a trebuit să stabilească dacă exista dreptul de a consulta documente referitoare la condițiile plasamentului unui copil) că persoanele aflate în situația reclamantului (care crescuse într-o familie de plasament) aveau un interes vital, protejat de Convenție, să aibă acces la informațiile necesare pentru a-și cunoaște și a-și înțelege copilăria și dezvoltarea timpurie (*Gaskin împotriva Regatului Unit*, pct. 49).

h. Autoritatea părintească și luarea în îngrijire de către stat

283. Viața de familie nu se încheie atunci când un copil este luat în îngrijire de autoritățile publice (*Johansen împotriva Norvegiei*, pct. 52; *Eriksson împotriva Suediei*, pct. 58), sau odată cu divorțul părinților (*Mustafa și Armağan Akin împotriva Turciei*, pct. 19). Este bine stabilit faptul că luarea copiilor din grija părinților și plasarea lor în grija statului constituie o ingerință în dreptul la respectarea vieții de familie, care necesită o justificare din perspectiva art. 8 § 2 (*Kutzner împotriva Germaniei*, pct. 58-60).

284. Curtea a stabilit că autoritățile beneficiază de o marjă largă de apreciere atunci când stabilește necesitatea luării în îngrijire a unui copil (*B.B. și F.B. împotriva Germaniei*, pct. 47; *Johansen împotriva Norvegiei*, pct. 64). În plus, trebuie să se țină seama de faptul că autoritățile naționale beneficiază de un contact direct cu toate persoanele implicate [*Olsson împotriva Suediei (nr. 2)*, pct. 90], adesea chiar în etapa în care se preconizează măsurile de luare în îngrijire sau imediat după aplicarea lor. Cu toate acestea, este necesar un control mai strict în ceea ce privește orice restricții suplimentare, cum ar fi restricțiile impuse de autoritățile în cauză în privința dreptului de vizită al părinților [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC), pct. 64; *A.D. și O.D. împotriva Regatului Unit*, pct. 83].

285. În două cauze privind recurgerea sistematică la pedepse corporale în creșterea copiilor, obiectivul principal a fost acela de a stabili dacă procesul decizional, considerat în ansamblul său, a oferit părinților protecția necesară a intereselor lor și dacă măsurile alese au fost proporționale (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, pct. 79; *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, pct. 92). Astfel, măsura de retragere a autorității părintești, care ar trebui să fie pusă în aplicare doar ca măsură de ultimă instanță, trebuie să se limiteze la aspectele strict necesare pentru a preveni orice risc real și iminent de tratamente degradante și să fie utilizată numai în privința copiilor care sunt expuși unui astfel de risc (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, pct. 84; *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, pct. 97). În plus, instanțele naționale trebuie să ofere motive detaliate pentru care nu exista nicio altă opțiune disponibilă pentru protejarea copiilor și care să implice încălcarea drepturilor familiei într-o măsură mai mică (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, pct. 85; *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, pct. 98). Obligațiile procedurale prevăzute implicit de art. 8 includ, de asemenea, garanția că părinții sunt în măsură să își prezinte toate argumentele (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, pct. 80; *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, pct. 93). Aceste obligații impun, de asemenea, ca instanțele interne să își întemeieze constatările pe o bază factuală suficientă și să nu pară arbitrar sau nerezonabile (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, pct. 81). De exemplu, în cauza *Wetjen și alții împotriva Germaniei*, autoritățile naționale s-au bazat pe declarații ale părinților și ale copiilor înșiși pentru a constata că aceștia din urmă au fost sau ar fi putut fi bătuți cu bățul.

286. Hotărârile sau evaluările greșite realizate de profesioniști nu determină, în sine, incompatibilitatea măsurilor de luare în îngrijire a copiilor cu cerințele de la art. 8 (*B.B. și F.B. împotriva Germaniei*, pct. 48). Atât autoritățile medicale, cât și cele sociale, au datoria de a proteja copiii și nu pot fi trase la răspundere de fiecare dată când, privite în retrospectivă, preocupări reale și rezonabile privind siguranța copiilor în raport cu membrii familiei lor se dovedesc eronate (*R.K. și A.K. împotriva Regatului Unit*, pct. 36; *A.D. și O.D. împotriva Regatului Unit*, pct. 84). Rezultă că deciziile de la nivel național pot fi examinate doar în lumina situației existente la momentul adoptării acestor decizii de către autoritățile naționale (*B.B. și F.B. împotriva Germaniei*, pct. 48).

287. Astfel, Curtea a apreciat că, în cazul în care autoritățile naționale s-au confruntat cu acuzații de abuzuri fizice grave, care, cel puțin la prima vedere, păreau credibile, retragerea temporară a autorității

părintești a fost suficient justificată (*B.B. și F.B. împotriva Germaniei*, pct. 49). Totuși, Curtea a considerat că o decizie pronunțată în cadrul acțiunii principale, prin care s-a dispus retragerea permanentă a autorității părintești, nu a oferit motive suficiente și, prin urmare, a constituit o încălcare a art. 8 (*ibidem*, pct. 51-52). În cauza *Wetjen și alții împotriva Germaniei*, Curtea a constatat că riscul de a fi bătut cu bățul sistematic și regulat a constituit un motiv relevant pentru retragerea parțială a autorității părintești și pentru luarea în îngrijire a copiilor (pct. 78) (a se vedea și *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, pct. 91). Curtea a apreciat dacă instanțele naționale au păstrat un echilibru just între interesele părinților și interesul superior al copiilor (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, pct. 79-85).

288. În cazul în care retragerea autorității părintești s-a bazat pe o distincție care a decurs, în principal, din considerente religioase, Curtea a hotărât că a existat o încălcare a art. 8 coroborat cu art. 14 (*Hoffmann împotriva Austriei*, pct. 36, în ceea ce privește retragerea drepturilor părintești ale reclamantei, după divorțul acesteia de tatăl celor doi copii, din cauza faptului că era adeptă a cultului Martorii lui Iehova). În plus, decizia de luare în îngrijire a unui nou-născut sănătos, pentru că mama acestuia a ales să părăsească spitalul mai devreme decât i-au recomandat medicii, a fost disproporționată și a constituit o încălcare a art. 8 (*Hanzelkovi împotriva Republicii Ceha*, pct. 79).

289. Faptul că un copil ar putea fi plasat într-un mediu mai prielnic pentru creșterea sa nu poate justifica, de sine stătător, o măsură obligatorie de luare a acestuia din grija părinților săi biologici; trebuie să existe alte circumstanțe care să indice „necesitatea” unei astfel de ingerințe în dreptul părinților garantat de art. 8, de a se bucura de o viață de familie împreună cu copilul lor [*K. și T. împotriva Finlandei* (MC), pct. 173]. În cazul în care autoritățile au decis să înlocuiască internarea într-un centru de plasament cu o măsură mai extinsă, respectiv privarea de autoritatea părintească și de încuviințarea adopției, Curtea a avut în vedere principiul că „astfel de măsuri pot fi puse în aplicare doar în circumstanțe excepționale și pot fi justificate doar de o cerință imperativă referitoare la interesul superior al copiilor” (*S.S. împotriva Sloveniei*, pct. 85-87, 96 și 103; *Aune împotriva Norvegiei*, pct. 66). Nici situația financiară a mamei, fără a se ține seama de schimbarea acestei situații, nu poate justifica luarea unui copil din grija mamei sale (*R.M.S. împotriva Spaniei*, pct. 92). De asemenea, s-a constatat o încălcare în cazul în care autoritățile naționale și-au bazat decizia exclusiv pe dificultățile financiare și sociale ale reclamantului, fără a-i oferi acestuia o asistență socială adecvată (*Akinnibosun împotriva Italiei*, pct. 83-84). Curtea a constatat o încălcare a art. 8 în cauza *Soares De Melo împotriva Portugaliei*, în care copiii unei femei, care trăiau în condiții precare, au fost luați în îngrijire în vederea adopției, ceea ce a condus la ruperea legăturilor de familie (pct. 118-123). Nu s-a constatat totuși o încălcare în cazul în care drepturile părintești i-au fost retrase unei mame afectate de tulburări psihice (și adopția ulterioară) atât timp cât nu exista o posibilitate reală ca reclamanta să se îngrijească din nou de copil în ciuda evoluțiilor pozitive făcute în ajutorul mamei (*S.S. împotriva Sloveniei*, pct. 97 și 103-104).

290. O decizie prin care se dispune luarea în plasament a unui copil ar trebui să fie considerată drept o măsură temporară, care urmează să fie suspendată imediat ce acest lucru este permis de circumstanțe, iar orice măsură de punere în aplicare a acestei decizii de plasament temporar ar trebui să fie în concordanță cu obiectivul final de reunire a părinților naturali și a copilului [în special, *Olsson împotriva Suediei (nr. 1)*, pct. 81]. Autorităților competente le revine obligația pozitivă, încă de la începutul perioadei de plasament, această obligație crescând progresiv, de a lua măsuri pentru a facilita reîntregirea familiei, de îndată ce acest lucru este posibil în mod rezonabil, fiind însă necesar să fie întotdeauna pusă în balanță cu obligația de a ține seama de interesul superior al copilului [*K. și T. împotriva Finlandei* (MC), pct. 173]. Curtea a constatat o încălcare a art. 8 într-o cauză în care autoritățile naționale au declarat adoptabili copiii reclamantei, fără să depună toate eforturile necesare pentru a menține relația părinte-copil (*S.H. împotriva Italiei*, pct. 58). A constatat o încălcare în cazul în care mamei i s-a refuzat acordarea dreptului de vizită al copilului său aflat într-un centru de plasament din cauza riscului de răpire de către tată. Astfel cum a subliniat Curtea, riscul de răpire al copilului reclamantei de către tată (și, prin urmare, aspectul protecției sale) nu ar trebui să aibă precădere asupra abordării suficiente a drepturilor mamei de a avea contact cu copilul său (*Jansen împotriva Norvegiei*, pct. 103-104).

291. Art. 8 impune ca hotărârile judecătorești care vizează, în principiu, facilitarea vizitelor dintre părinți și copiii acestora, astfel încât să poată fi restabilite relațiile în vederea reîntregirii familiei, trebuie să fie puse în executare într-o manieră eficientă și coerentă. Nu ar fi logic să se ofere posibilitatea unor vizite, dacă modul de punere în aplicare a acestei decizii s-ar traduce în practică prin îndepărtarea ireversibilă a copilului de părintele său natural. În consecință, autoritățile nu au păstrat un echilibru just între interesele unei reclamante și ale copiilor săi, garantate de art. 8, ca urmare a absenței unui termen limită pentru o decizie de plasament și a comportamentului și atitudinilor negative ale personalului centrului de plasament în cauză, care au determinat o separare ireversibilă a copiilor de mama lor [*Scozzari și Giunta împotriva Italiei* (MC), pct. 181 și 215].

292. O decizie prin care s-a dispus plasamentul în regim de urgență a copilului reclamantei și faptul că autoritățile nu au luat suficiente măsuri pentru a permite o posibilă reîntregire a familiei reclamanților, fără să se țină seama de eventuale dovezi ale unei îmbunătățiri a situației acestora, a constituit de asemenea, o încălcare a dreptului la respectarea vieții de familie, însă deciziile ulterioare de plasament în regim obișnuit și de restricționare a dreptului lor de vizită nu au constituit o astfel de încălcare [*K. și T. împotriva Finlandei* (MC), pct. 170, 174, 179 și 194].

4. Alte relații de familie

a. Relațiile cu frații și surorile și cu bunicii

293. Poate exista o viață de familie și între frați/surori (*Moustaquim împotriva Belgiei*, pct. 36; *Mustafa și Armağan Akin împotriva Turciei*, pct. 19) și între mătuși/unchi și nepoții lor (*Boyle împotriva Regatului Unit*, pct. 41-47). Cu toate acestea, potrivit abordării tradiționale, legăturile strânse care nu constituie o viață de familie intră, în general, în sfera de aplicare a vieții private (*Znamenskaya împotriva Rusiei*, pct. 27 și jurisprudența citată).

294. Curtea a recunoscut că relația dintre adulți, pe de o parte, și părinții, frații și surorile acestora, pe de altă parte, constituie o viață de familie protejată în temeiul art. 8, chiar și în cazul în care adultul în cauză nu locuiește împreună cu părinții sau frații/surorile sale (*Boughanemi împotriva Franței*, pct. 35) și chiar dacă acesta și-a întemeiat un cămin și o familie separate (*Moustaquim împotriva Belgiei*, pct. 35 și 45-46; *El Boujaidi împotriva Franței*, pct. 33).

295. Curtea a afirmat că viața de familie include cel puțin legăturile dintre rudele apropiate, de exemplu cele dintre bunici și nepoți, deoarece rudele respective pot juca un rol important în viața de familie [*Marckx împotriva Belgiei*, pct. 45; *Bronda împotriva Italiei*, pct. 51; *T.S. și J.J. împotriva Norvegiei* (dec.), pct. 23]. Dreptul la respectarea vieții de familie a bunicii în raport cu nepoții lor implică, în primul rând, dreptul de a menține o relație bunici-nepoți normală, prin contactul dintre aceștia [*Kruškić împotriva Croației* (dec.), pct. 111; *Mitovi împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, pct. 58]. Cu toate acestea, Curtea consideră că, de regulă, contactul dintre bunici și nepoți are loc cu acordul persoanei care deține autoritatea părintească, ceea ce înseamnă că accesul unui bunic la nepotul său rămâne, în mod normal, la latitudinea părinților copilului în cauză [*Kruškić împotriva Croației* (dec.), pct. 112].

296. Principiul privind dreptul părintelui și al copilului de a se bucura unul de compania celuilalt se aplică, de asemenea, în cauzele care privesc relația dintre un copil și bunicii săi (*L. împotriva Finlandei*, pct. 101; *Manuello și Nevi împotriva Italiei*, pct. 54, 58-59, cu privire la suspendarea dreptului de vizită al nepoatei, în cazul bunicii). În special în cazul în care părinții naturali sunt absenți, s-a constatat că există legături de familie între unchi și mătuși, pe de o parte, și nepoți și nepoate, pe de altă parte (*Butt împotriva Norvegiei*, pct. 4 și 76; *Jucius și Juciuvienė împotriva Lituaniei*, pct. 27). Cu toate acestea, în condiții normale, relația dintre bunici și nepoți are o natură și o intensitate diferite față de relația dintre părinte și copil și, prin urmare, prin însăși natura sa, aceasta necesită, în general, un grad mai mic de protecție [*Kruškić împotriva Croației* (dec.), pct. 110; *Mitovi împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, pct. 58].

297. Într-o jurisprudență mai recentă, Curtea a declarat că legăturile de familie dintre adulți și părinții sau frații/surorile lor beneficiază de o protecție mai redusă, cu excepția cazului în care există dovezi

privind elemente suplimentare de dependență, care depășesc legăturile emoționale normale [*Benhebbă împotriva Franței*, pct. 36; *Mokrani împotriva Franței*, pct. 33; *Onur împotriva Regatului Unit*, pct. 45; *Slivenko împotriva Letoniei* (MC), pct. 97; *A.H. Khan împotriva Regatului Unit*, pct. 32].

b. Dreptul unui unei persoane private de libertate de a păstra legătura cu membrii familiei

298. O parte esențială a dreptului unei persoane private de libertate la respectarea vieții de familie constă în sprijinirea acesteia în vederea menținerii legăturii cu rudele sale apropiate [*Messina împotriva Italiei* (nr. 2), pct. 61; *Kurkowski împotriva Poloniei*, pct. 95; *Vintman împotriva Ucrainei*, pct. 78]. Curtea a acordat o importanță deosebită recomandărilor Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), în care a subliniat că regimurile de executare a pedepselor privative de libertate de lungă durată „ar trebui să vizeze compensarea într-un manieră pozitivă și proactivă a efectelor de desocializare ale pedepsei privative de libertate” [*Khoroshenko împotriva Rusiei* (MC), pct. 144]. Restricțiile precum limitarea numărului de vizite din partea familiei, supravegherea acestor vizite și impunerea persoanei private de libertate a unui regim special de detenție sau a unor aranjamente speciale de vizită constituie o ingerință în drepturile garantate acesteia la art. 8 [*Piechowicz împotriva Poloniei*, pct. 212; *Van der Ven împotriva Țărilor de Jos*, pct. 69; *Khoroshenko împotriva Rusiei* (MC), pct. 106 și 146; *Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), pct. 193-195; *Vidish împotriva Rusiei*, pct. 40]. De asemenea, refuzul de a transfera un reclamant într-un penitenciar situat mai aproape de locuința părinților săi a constituit o încălcare a art. 8 (*Rodzevillo împotriva Ucrainei*, pct. 85-87; *Khodorkovskiy și Lebedev împotriva Rusiei*, pct. 831-851). În cauza *Polyakova și alții împotriva Rusiei*, Curtea a constatat o încălcare a art. 8, având în vedere că dreptul intern aplicabil nu oferea suficiente garanții împotriva abuzurilor legate de distribuția geografică a deținuților (pct. 116).

299. În contextul transferurilor intra-statale, deși autoritățile naționale dispun de o marjă amplă de apreciere în ceea ce privește executarea sentințelor, această putere discreționară nu este absolută, în special în ceea ce privește distribuția populației penitenciare (*Rodzevillo împotriva Ucrainei*, pct. 83). Curtea s-a pronunțat, de asemenea, cu privire la cererile de transfer interstatal al persoanelor condamnate. În cauza *Serce împotriva României*, pct. 56, reclamantul, un resortisant turc care executa o pedeapsă cu închisoarea de 18 ani în România, s-a plâns de refuzul autorităților române de a-l transfera în alt stat membru al Consiliului Europei, și anume Turcia, pentru a executa restul pedepsei acolo, mai aproape de soția și copiii săi. Deși că s-a constatat că respectivele condițiile neigienice în care a fost deținut acesta în România, lipsa de activități și a oportunităților de lucru, precum și supraaglomerarea la care a fost supus acesta, i-au încălcat drepturile prevăzute la art. 3, Curtea a confirmat că art. 8 din Convenție nu era aplicabil în cazul cererii sale de transfer interstatal. În cauza *Palfreeman împotriva Bulgariei* (dec.), referitoare la refuzul autorităților de a transfera un deținut într-un stat nemembru al Consiliului Europei, Curtea a subliniat faptul că în Convenție nu se prevede un drept al deținuților de a-și alege locul de detenție (pct. 36) și a examinat problema aplicabilității art. 8, în lumina dispozițiilor tratatului bilateral relevant privind transferul deținuților condamnați (pct. 33-36).

300. Refuzul de a-i permite unui deținut să participe la înmormântarea părinților săi a fost considerat drept o ingerință în dreptul la respectarea vieții private și de familie (*Ptoski împotriva Poloniei*, pct. 39). Cu toate acestea, Curtea a considerat că o decizie de restricționare a dreptului de vizită al unui deținut a fost necesară și proporțională, având în vedere necesitatea unui regim specific de detenție care era în vigoare la momentul respectiv [*Enea împotriva Italiei* (MC), pct. 131-135].

5. Imigrare și expulzare

301. Curtea a afirmat că un stat are dreptul, în temeiul dreptului internațional și sub rezerva obligațiilor prevăzute prin tratate, să controleze intrarea străinilor și șederea acestora pe teritoriul său (*Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit*, pct. 67; *Boujlifa împotriva Franței*, pct. 42). În plus, Convenția nu garantează dreptul unui resortisant străin de a intra sau de a se stabili într-o anumită țară. Prin urmare, autoritățile naționale nu au obligația de a permite unui străin să se

stabilească în țara lor [*Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 103]. Corolarul dreptului unui stat de a controla imigrația este obligația străinilor, precum reclamanta în această cauză, de a se supune controalelor și procedurilor în materie de imigrație și de a părăsi teritoriul statului contractant atunci când se dispune acest lucru, dacă intrarea sau șederea pe teritoriul respectiv le este refuzată în mod legal (*ibidem*, pct. 100). Cu toate acestea, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 într-o cauză în care autoritățile nu au garantat dreptul reclamantului la respectarea vieții private ca urmare a faptului că nu au instituit o procedură eficientă și accesibilă, ceea ce ar fi permis examinarea cererii de azil a reclamantului într-un termen rezonabil, reducându-se astfel pe cât posibil situația precară a acestuia (*B.A.C. împotriva Greciei*, pct. 46).

a. Copiii din centrele de detenție

302. Deși dreptul părintelui și al copilului de a se bucura unul de compania celuilalt constituie un element fundamental al vieții de familie [*Olsson împotriva Suediei (nr. 1)*, pct. 59], nu se poate deduce că simpla menținere a unității familiei garantează în mod necesar respectarea dreptului la viața de familie, în special în cazul în care familia se află în detenție (*Popov împotriva Franței*, pct. 134; *Bistieva și alții împotriva Poloniei*, pct. 73). Măsura privării de libertate trebuie să fie proporțională cu scopul urmărit de către autorități; în cazul familiilor, la evaluarea proporționalității, autoritățile trebuie să țină seama de interesul superior al copilului (*Popov împotriva Franței*, pct. 140). În cazul în care un stat a reținut în mod sistematic minori imigranți însoțiți, în absența oricărui indiciu că familia urma să se sustragă autorităților, măsura privării de libertate timp de 15 zile, într-un centru de detenție în regim închis, a fost disproporționată în raport cu scopul urmărit și a constituit o încălcare a art. 8 (*ibidem*, pct. 147-148). Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 8 în două cauze în care o familie a fost plasată în detenție administrativă, timp de 18 zile în prima cauză și timp de 9 zile în a doua cauză, în vreme ce autoritățile nu au luat toate măsurile necesare pentru a executa decizia de expulzare și nu exista niciun risc special de fugă (*A.B. și alții împotriva Franței*, pct. 155-156; *R.K. și alții împotriva Franței*, pct. 114 și 117). Cu toate acestea, în alte două cauze, detenția unei familii pentru o perioadă de 8 și, respectiv, 10 zile nu a fost considerată disproporționată (*A.M. și alții împotriva Franței*, pct. 97; *R.C. și V.C. împotriva Franței*, pct. 83).

303. În cauza *Bistieva și alții împotriva Poloniei*, cererea a fost depusă de membrii unei familii care au fost deținuți într-un centru cu regim închis timp de 5 luni, la 20 de zile de la transferul acestora din Germania, unde aceștia au fugit la scurt timp după ce autoritățile poloneze au respins prima lor cerere de azil (pct. 79). Curtea a susținut că, chiar și în lumina riscului ca familia să se sustragă autorităților, acestea nu au furnizat suficiente motive pentru a justifica măsura privării de libertate pentru o perioadă atât de lungă (pct. 88) Într-adevăr, detenția minorilor necesită mai multă promptitudine și un grad mai mare de profesionalism din partea autorităților (pct. 87).

304. Interesul statelor de a dejuca tentativele de eludare a normelor privind imigrația nu trebuie să priveze minorii străini, în special pe cei care sunt neînsoțiți, de protecția pe care o necesită statutul acestora (*Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, pct. 81). În această cauză, riscul sustragerii celei de-a doua reclamante de la supravegherea autorităților belgiene era minim, nefiind necesară detenția acesteia într-un centru cu regim închis pentru adulți (pct. 83)

b. Reîntregirea familiei

305. În materie de imigrare, art. 8, considerat separat, nu poate fi interpretat ca impunând unui stat obligația generală de a respecta alegerea unui cuplu căsătorit a țării în care să locuiască după căsătorie sau de a autoriza reîntregirea familiei pe teritoriul său [*Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 107; *Biao împotriva Danemarcei* (MC), pct. 117]. Cu toate acestea, într-o cauză referitoare la viața de familie, precum și la imigrare, întinderea obligației unui stat de a admite pe teritoriul său rudele persoanelor care locuiesc pe teritoriul respectiv variază în funcție de circumstanțele speciale ale persoanelor implicate și de interesul general (*Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit*, pct. 67-68; *Gül împotriva Elveției*, pct. 38; *Ahmut împotriva Țărilor de Jos*, pct. 63; *Sen împotriva Țărilor de Jos*; *Osman împotriva Danemarcei*, pct. 54; *Berisha împotriva Elveției*, pct. 60).

306. În acest context, factorii care trebuie luați în considerare sunt măsura în care viața de familie este efectiv perturbată, amploarea legăturilor persoanelor în cauză cu statul contractant, existența unor obstacole insurmontabile în calea stabilirii familiei în țara de origine a uneia sau a mai multora dintre aceste persoane și existența unor elemente legate de controlul imigrației (de exemplu, antecedente de încălcare a legislației în domeniul imigrației) sau unor considerente de ordine publică în favoarea expulzării de pe teritoriu [*Rodrigues da Silva și Hoogkamer împotriva Țărilor de Jos*, pct. 38; *Ajayi și alții împotriva Regatului Unit* (dec.); *Solomon împotriva Țărilor de Jos* (dec.)].

307. Un alt aspect important este dacă viața de familie a început într-un moment în care persoanele implicate cunoșteau faptul că situația uneia dintre acestea era de așa natură, din perspectiva legislației privind imigrarea, încât continuarea acelei vieți de familie în statul gazdă urma să fie de la bun început precară [*Sarumi împotriva Regatului Unit* (dec.); *Shebashov împotriva Letoniei* (dec.)]. În acest caz, expulzarea membrului familiei străin ar fi incompatibilă cu art. 8 numai în circumstanțe excepționale [*Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit*, pct. 68; *Mitchell împotriva Regatului Unit* (dec.); *Ajayi și alții împotriva Regatului Unit* (dec.); *Rodrigues da Silva și Hoogkamer împotriva Țărilor de Jos*; *Biao împotriva Danemarcei* (MC), pct. 138]. De exemplu, în cauza *Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), având în vedere mai mulți factori cumulați, Curtea a constatat că, în speța reclamantului, circumstanțele au fost într-adevăr excepționale. Procesul de reîntregire a familiei trebuie să fie, de asemenea, suficient de transparent și să se desfășoare fără întârzieri nejustificate (*Tanda-Muzinga împotriva Franței*, pct. 82).

c. Decizii de returnare și de expulzare

308. Dreptul unui stat de a controla intrarea și șederea străinilor pe teritoriul său se aplică indiferent dacă un străin a intrat pe teritoriul țării gazdă când era deja adult ori la o vârstă foarte fragedă sau chiar dacă s-a născut acolo [*Üner împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 54]. Deși o serie de state contractante au adoptat acte legislative sau norme care prevăd că imigranții aflați de mult timp pe teritoriul statelor în cauză, care s-au născut acolo sau care au sosit acolo în primii ani ai copilăriei nu pot fi expulzați pe baza cazierului lor judiciar, un astfel de drept absolut de a nu fi expulzat nu poate fi dedus din art. 8 (*ibidem*, pct. 55). Cu toate acestea, sunt necesare motive foarte serioase pentru a justifica expulzarea unui migrant stabilit pe teritoriul unei țări, care a petrecut în mod legal majoritatea sau toată copilăria și tinerețea într-o țară gazdă [*Maslov împotriva Austriei* (MC), pct. 75]. Ținând seama de viața de familie a reclamantului și de faptul că acesta a săvârșit doar o infracțiune gravă în 1999, Curtea a declarat că expulzarea lui în Albania și interdicția de a se întoarce în Grecia, impusă acestuia pe întreaga durată a vieții, au încălcat art. 8 din Convenție (*Kolonja împotriva Greciei*, pct. 57-58). Din contra, în cauza *Levakovic împotriva Danemarcei*, pct. 42-45, Curtea nu a constatat încălcarea „vieții private” unui adult migrant condamnat, după împlinirea vârstei majoratului, pentru săvârșirea unor infracțiuni grave, care nu avea copii și nici elemente de dependență cu părinții sau frații și care demonstrase în mod consistent lipsa dorinței de a respecta dispozițiile legale. Curtea a arătat în mod clar că, spre deosebire de cauza *Maslov împotriva Austriei* (MC), autoritățile nu și-au întemeiat decizia de expulzare a reclamantului pe baza unor infracțiuni săvârșite de acesta când era minor (a se vedea, în special, pct. 44-45).

309. În cadrul analizei unor astfel de cauze, Curtea înțelege, în general, marja de apreciere în sensul că, dacă instanțe interne independente și imparțiale au examinat cu atenție faptele, aplicând standardele relevante din domeniul drepturilor omului conforme cu Convenția și jurisprudența sa și punând, în mod adecvat în speță, în balanță interesele personale ale reclamantului cu interesul public general, nu este de competența Curții să substituie propria sa apreciere a faptelor celei a instanțelor naționale (inclusiv, în special, propria sa apreciere asupra detaliilor de fapt ale proporționalității). Singura excepție la această regulă este atunci când există „motive întemeiate” pentru a proceda astfel (*Ndidi împotriva Regatului Unit*, pct. 76). De exemplu, în 2 cauze privind expulzarea migranților stabiliți, Curtea nu și-a substituit concluziile sale celor ale instanțelor interne, care au examinat în detaliu circumstanțele personale ale reclamanților, au pus cu grijă în balanță interesele concurente, au luat în considerare criteriile stabilite în jurisprudența proprie și au ajuns la concluzii „nici arbitrare, nici vădit nerezonabile” [*Hamesevic împotriva Danemarcei* (dec.), pct. 43; *Alam împotriva Danemarcei* (dec.), pct. 35].

310. Curtea examinează, de asemenea, interesul superior și bunăstarea copiilor, în special gravitatea dificultăților cu care se poate confrunta oricare din copiii reclamantului în țara în care acesta urmează să fie expulzat, precum și soliditatea legăturilor sociale, culturale și familiale cu țara gazdă și cu țara de destinație [*Üner împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 58; *Udeh împotriva Elveției*, pct. 52]. Curtea a afirmat că, în cadrul exercițiului de punere în balanță a intereselor aflate în joc, ar trebui ca, în raport cu expulzarea unui părinte, să fie luate în considerare interesul superior al copiilor minori, dar și dificultățile implicate de întoarcerea acestui părinte în țara de origine [*Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 117-118].

311. În cauzele care privesc imigrarea, între părinți și copiii adulți există o viață de familie numai în cazul în care aceștia pot demonstra existența unor elemente suplimentare de dependență în afară de legăturile emoționale normale [*Kwaky-Nti și Dufie împotriva Țărilor de Jos* (dec.); *Slivenko împotriva Letoniei* (MC), pct. 97; *A.S. împotriva Elveției*, pct. 49; *Levakovic împotriva Danemarcei*, pct. 35 și 44]. Cu toate acestea, astfel de legături pot fi luate în considerare din perspectiva aspectului de „viață privată” [*Slivenko împotriva Letoniei* (MC)]. Într-o serie de cauze referitoare la tineri care nu și-au întemeiat încă propria familie, Curtea a admis că relația lor cu părinții și cu alți membri apropiați ai familiei constituie, de asemenea, o viață de familie (*Maslov împotriva Austriei*, pct. 62).

312. În cazul expulzărilor contestate pe baza unei pretinse ingerințe în viața privată și de familie, pentru ca o cale de atac să fie efectivă, nu este neapărat necesar ca aceasta să aibă un efect suspensiv automat [*De Souza Ribeiro împotriva Franței* (MC), pct. 83]. Cu toate acestea, în materie de imigrare, în cazul în care există o plângere întemeiată potrivit căreia expulzarea riscă să aducă atingere dreptului străinului în cauză la respectarea vieții sale private și de familie, art. 13, coroborat cu art. 8 din Convenție, prevede că statele trebuie să pună la dispoziția persoanei respective posibilitatea efectivă de a contesta decizia de expulzare și refuzul acordării unui permis de ședere, precum și de a beneficia de o examinare suficient de temeinică și care să includă suficiente garanții procedurale, de către o instanță internă competentă, care oferă garanții corespunzătoare de independență și imparțialitate (*M. și alții împotriva Bulgariei*, pct. 122-132; *Al-Nashif împotriva Bulgariei*, pct. 133).

313. Curtea a constatat o încălcare a dreptului reclamantului la respectarea vieții sale private și de familie, într-o cauză în care obligația impusă reclamantului de a nu se sustrage justiției și confiscarea pașapoartelor sale internaționale l-au împiedicat pe acesta să călătorească în Germania, unde locuise mai mulți ani și unde continua să locuiască familia acestuia (*Kotiy împotriva Ucrainei*, pct. 76).

314. Expulzarea avută în vedere în țara sa de origine a unei persoane care suferea de o boală gravă, în condițiile în care existau îndoeli cu privire la disponibilitatea unui tratament medical adecvat în statul respectiv, ar fi constituit o încălcare a art. 8 [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), pct. 221-226].

d. Permise de ședere

315. Nici art. 8 și nici orice altă dispoziție din Convenție nu pot fi interpretate ca garantând, ca atare, dreptul la acordarea unui anumit tip de permis de ședere, cu condiția ca soluția oferită de autorități să îi permită persoanei în cauză să își exercite fără obstacole dreptul la respectarea vieții private și/sau de familie (*B.A.C. împotriva Greciei*, pct. 35). În special, în cazul în care un permis de ședere îi permite titularului să locuiască pe teritoriul țării gazdă și să își exercite în mod liber dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, acordarea unui astfel de permis constituie, în principiu, o măsură suficientă pentru a îndeplini cerințele art. 8. În astfel de cazuri, Curtea nu este abilitată să se pronunțe dacă persoanei în cauză ar trebui să i se acorde un anumit statut juridic mai degrabă decât un altul, această alegere fiind un aspect care ține de competența exclusivă a autorităților naționale (*Hoti împotriva Croației*, pct. 121).

6. Interese materiale

316. „Viața de familie” nu include numai relațiile sociale, morale sau culturale, ci cuprinde, de asemenea, interese de natură materială, astfel cum o demonstrează, între altele, obligațiile de întreținere și poziția ocupată în sistemele juridice interne ale majorității statelor contractante de către instituția rezervei succesoriale (în franceză, „*réserve héréditaire*”). Astfel, Curtea a admis că dreptul la

moștenire al copiilor în raport cu părinții, precum și cel al nepoților în raport cu bunicii, este atât de strâns legat de viața de familie încât intră sub incidența art. 8 (*Marckx împotriva Belgiei*, pct. 52; *Pla și Puncernau împotriva Andorrei*, pct. 26). Cu toate acestea, art. 8 nu prevede că un copil ar trebui să aibă dreptul de a fi recunoscut, în scopuri succesoriale, ca moștenitor al unei persoane decedate (*Haas împotriva Țărilor de Jos*, pct. 43).

317. Curtea a hotărât că acordarea unei alocații familiale permite statelor „să demonstreze că respectă viața de familie”, în sensul art. 8; așadar, alocația respectivă intră în sfera de aplicare a acestei dispoziții (*Fawsie împotriva Greciei*, pct. 28).

318. Cu toate acestea, Curtea a constatat că noțiunea de viață de familie nu este aplicabilă în cazul unei acțiuni în despăgubiri introduse împotriva unei părți terțe, ca urmare a decesului logodnicei reclamantului [*Hofmann împotriva Germaniei* (dec.)]. „Viața de familie” este, de asemenea, strâns legată de „domiciliu” sau „viața privată” în ceea ce privește, de exemplu, atacul asupra caselor și distrugerea bunurilor (*Burlya și alții împotriva Ucrainei*).

7. Privilegiul testimonial

319. Încercarea de a determina o persoană să fie audiat ca martor într-o procedură penală împotriva altei persoane cu care respectiva persoană întreține o relație ce poate fi înțeleasă ca viață de familie constituie o ingerință în dreptul său la respectarea „vieții de familie” [*Van der Heijden împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 52; *Kryževičius împotriva Lituaniei*, pct. 51]. Asemenea martori sunt scutiți de dilema morală de a avea de ales între a da o declarație veridică și astfel, posibil, punând în pericol relația cu suspectul sau de a oferi o declarație nesigură, chiar dând o declarație mincinoasă, pentru a proteja relația [*Van der Heijden împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 65]. Pentru acest motiv, regula se aplică doar declarației verbale (mărturie), spre deosebire de proba reală, care există independent de voința persoanei [*Caruana împotriva Maltei* (dec.), pct. 35].

320. Dreptul de a nu da declarație constituie o excepție de la obligația civică normală recunoscută a fi în interesul general. Prin urmare, acolo unde e recunoscută, poate fi subiect al unor condiții și formalități, având categoriile de beneficiari stabiliți în mod clar. Este necesară punerea în balanță a două interese publice concurente: interesul public în trimiterea în judecată pentru comiterea unei infracțiuni grave și interesul public pentru protecția vieții de familie de ingerința statului [*Van der Heijden împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 62 și 67].

321. De exemplu, Curtea acceptă această restrângere a exercitării privilegiului testimonial la persoanele ale căror legături cu suspectul, verificate în mod obiectiv prin tragerea unei linii la căsătorie sau parteneriate înregistrate (dar nu extinsă la relații de lungă durată), sunt acceptabile [*Van der Heijden împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 67-68]. Cauza *Kryževičius împotriva Lituaniei* avea ca obiect un soț obligat să dea declarație într-o procedură penală în care soția sa era „martor special”. În dreptul intern, scutirea de la obligația de a da declarații se referea doar la „suspect” sau „inculpat” atunci când făcea referire la membrii de familie, dar nu și la „martor special”. Cu toate acestea, statutul său fiind aproape similar cu cel de suspect, se poate spune că procedura penală se situa „împotriva” soției reclamantului. Prin urmare, pedepsirea reclamantului pentru că a refuzat să dea declarație în procedura penală care o implica pe soția sa ca suspect a constituit o ingerință în dreptul său la respectarea „vieții sale de familie” (pct. 51). S-a constatat că refuzul acordării către soț a privilegiului testimonial a constituit o încălcare a art. 8 (pct. 65 și 69).

IV. Domiciliu⁹

A. Aspecte generale

1. Domeniul de aplicare al noțiunii de „domiciliu”

322. Noțiunea de „domiciliu” este un concept autonom, care nu depinde de încadrarea din dreptul intern [*Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), pct. 206]. În consecință, răspunsul la întrebarea dacă o locuință constituie „un domiciliu”, intrând astfel sub incidența protecției prevăzute la art. 8 § 1, depinde de circumstanțele de fapt, și anume existența unor legături suficiente și continue cu un anumit loc [*Winterstein și alții împotriva Franței*, pct. 141 și trimiterile citate; *Prokopovich împotriva Rusiei*, pct. 36; *McKay-Kopecka împotriva Poloniei* (dec.); în ceea ce privește expulzarea forțată, a se vedea *Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), pct. 206-207, și *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), pct. 260]. În plus, termenul „home” utilizat în versiunea în limba engleză a art. 8 nu trebuie interpretat în mod strict, întrucât termenul francez echivalent, „domicile”, are o conotație mai amplă (*Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 30).

323. Noțiunea de „domiciliu” nu se limitează la un bun deținut în proprietate sau închiriat de reclamant. Aceasta se poate extinde la ocuparea pe termen lung, în fiecare an, pentru perioade lungi, a unui imobil care aparține unei rude (*Menteș și alții împotriva Turciei*, pct. 73). Noțiunea de „domiciliu” nu se limitează la acele locuințe legal stabilite (*Buckley împotriva Regatului Unit*, pct. 54) și poate fi invocată de o persoană care trăiește într-un apartament al cărui contract de închiriere nu este pe numele său (*Prokopovich împotriva Rusiei*, pct. 36). Aceasta se poate aplica în cazul unei locuințe sociale ocupate de reclamant în calitate de chiriaș, chiar dacă, în temeiul dreptului intern, dreptul de folosință a acesteia a încetat (*McCann împotriva Regatului Unit*, pct. 46), sau în cazul ocupării unei locuințe timp de mai mulți ani (*Brežec împotriva Croației*, pct. 36).

324. Noțiunea de „domiciliu” nu se limitează la locuințele tradiționale. Prin urmare, aceasta include, printre altele, rulote și alte tipuri de domiciliu mobile [*Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 71-74]. Aceasta include colibele sau bungalow-urile instalate pe un teren, indiferent de aspectul legalității ocupării terenului în cauză, în temeiul dreptului intern (*Winterstein și alții împotriva Franței*, pct. 141; *Yordanova și alții împotriva Bulgariei*, pct. 103). Art. 8 se poate aplica, de asemenea, reședințelor secundare sau caselor de vacanță [*Demades împotriva Turciei*, pct. 32-34; *Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.); *Sagan împotriva Ucrainei*, pct. 51-54].

325. Acest concept se extinde la biroul sau sediul profesional al unei persoane [*Buck împotriva Germaniei*, pct. 31; *Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 29-31], sediul unui ziar (*Saint-Paul Luxembourg S.A. împotriva Luxemburgului*, pct. 37), un cabinet notarial (*Popovi împotriva Bulgariei*, pct. 103) sau biroul unui profesor universitar (*Steege împotriva Germaniei* (dec.)). Se aplică, de asemenea, sediului social, sucursalelor sau altor spații profesionale ale unei societăți [*Société Colas Est și alții împotriva Franței*, pct. 41; *Kent Pharmaceuticals Limited și alții împotriva Regatului Unit* (dec.)].

326. În plus, Curtea nu exclude posibilitatea ca centrele de formare și locurile de desfășurare a evenimentelor și competițiilor sportive, precum și anexele acestora, de exemplu o cameră de hotel, în cazul evenimentelor în deplasare, să fie considerate echivalente noțiunii de „domiciliu” în sensul art. 8 (*Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs - FNASS împotriva Franței*, pct. 158).

327. Deși Curtea a recunoscut existența unui „domiciliu” în favoarea unei asociații care s-a plâns de măsuri de supraveghere (*Asociația pentru integrare europeană și drepturile omului și Ekimdzhiev împotriva Bulgariei*), o asociație nu se poate pretinde ea însăși victima unei încălcări a dreptului de respectare a domiciliului, din cauza poluării [*Asselbourg și alții împotriva Luxemburgului* (dec.)].

328. Curtea a stabilit anumite limite privind extinderea protecției prevăzute la art. 8. Nu se aplică în cazul unui teren pe care se intenționează construirea unei case sau în cazul unei persoane originare

⁹ A se vedea capitolul Aspecte legate de mediu.

dintr-o anumită regiune [*Loizidou împotriva Turciei (fond)*, pct. 66]; nu se extinde nici la o spălătorie, un bun comun al coproprietarilor unui bloc de apartamente, concepută pentru o utilizare ocazională (*Chelu împotriva României*, pct. 45); cabina de machiaj a unui artist [*Hartung împotriva Franței* (dec.)]; terenul utilizat de proprietari pentru practicarea unor sporturi sau pe care proprietarul permite desfășurarea unui sport [de exemplu, vânătoarea, *Friend și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 45]; clădirile și instalațiile industriale, cum ar fi o moară, o brutărie sau un depozit, utilizate exclusiv în scopuri profesionale (*Khamidov împotriva Rusiei*, pct. 131) sau locurile în care sunt adăpostite animale de fermă [*Leveau și Fillon împotriva Franței* (dec.)].

329. În plus, în cazul în care un reclamant invocă drept „domiciliu” un loc pe care acesta nu l-a ocupat niciodată sau aproape niciodată, ori pe care nu îl mai ocupă de o perioadă lungă de timp, este posibil ca legăturile cu locul respectiv să fie atât de slabe încât nu mai poate fi ridicată nicio problemă din perspectiva art. 8 (*Andreou Papi împotriva Turciei*, pct. 54). Posibilitatea ca o persoană să moștenească un bun nu reprezintă o legătură suficient de concretă pentru a se constata existența unui „domiciliu” [*Demopoulos și alții împotriva Turciei* (dec.) (MC), pct. 136-137]. În plus, art. 8 nu se extinde la garantarea dreptului de a cumpăra o casă [*Strunjak și alții împotriva Croației* (dec.)] sau la impunerea autorităților unei obligații generale de a respecta alegerea unui domiciliu comun de către un cuplu căsătorit (*Mengesha Kimfe împotriva Elveției*, pct. 61). Art. 8 nu recunoaște nici dreptul de a obține o locuință [*Ward împotriva Regatului Unit* (dec.); *Codona împotriva Regatului Unit* (dec.)].

2. Exemple de „ingerință”

330. Următoarele exemple pot fi citate ca posibile „ingerințe” în dreptul unei persoane la respectarea domiciliului :

- distrugerea deliberată a unei locuințe de către autorități [*Selçuk și Asker împotriva Turciei*, pct. 86; *Akdivar și alții împotriva Turciei* (MC), pct. 88; *Menteş și alții împotriva Turciei*, pct. 73] sau confiscarea acestora [*Aboufadda împotriva Franței* (dec.)];
- refuzul de a le permite persoanelor strămutate să se întoarcă la domiciliile lor [*Cipru împotriva Turciei* (MC), pct. 174], care poate echivala cu o „încălcare continuă” a art. 8;
- transferul locuitorilor unui sat printr-o decizie a autorităților [*Noack și alții împotriva Germaniei* (dec.)];
- pătrunderea în domiciliul unei persoane de către agenți de poliție (*Gutsanovi împotriva Bulgariei*, pct. 217) și percheziționarea acestuia (*Murray împotriva Regatului Unit*, pct. 86);
- percheziții și confiscări (*Chappell împotriva Regatului Unit*, pct. 50-51; *Funke împotriva Franței*, pct. 48), fiind cunoscut faptul că existența unei cooperări cu poliția nu înseamnă că nu a avut loc o „ingerință” (*Saint-Paul Luxembourg S.A. împotriva Luxemburgului*, pct. 38) și că este irelevant dacă infracțiunea care a determinat efectuarea percheziției a fost săvârșită de o terță parte (*Buck împotriva Germaniei*);
- ocuparea sau deteriorarea unei proprietăți (*Khamidov împotriva Rusiei*, pct. 138) ori evacuarea din locuință (*Orlić împotriva Croației*, pct. 56 și trimiterile citate), inclusiv o hotărâre de evacuare neexecutate încă (*Gladysheva împotriva Rusiei*, pct. 91; *Ćosić împotriva Croației*, pct. 22).

331. Alte exemple de „ingerințe”:

- modificarea condițiilor unui contract de închiriere (*Berger-Krall și alții împotriva Sloveniei*, pct. 264);
- pierderea locuinței din cauza unei decizii de expulzare [*Slivenko împotriva Letoniei* (MC), pct. 96];
- imposibilitatea unui cuplu, din cauza reglementărilor privind imigrația, de a-și întemeia un cămin împreună și de a trăi o viață de familie (*Hode și Abdi împotriva Regatului Unit*, pct. 43);
- decizii privind planificare urbanistică (*Buckley împotriva Regatului Unit*, pct. 60);

- hotărâri de expropriere (*Howard împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei) și decizii prin care se dispune unor societăți să permită accesul auditorilor fiscali la sediul lor și să le permite acestora să copieze datele stocate pe serverele lor (*Bernh Larsen Holding AS și alții împotriva Norvegiei*, pct. 106);
- hotărâre de evacuare din rulote, barăci sau bungalow-uri, instalate ilegal pe un teren timp de mai mulți ani (*Winterstein și alții împotriva Franței*, pct. 143) sau din locuințele improvizate fără autorizație (*Yordanova și alții împotriva Bulgariei*, pct. 104);
- strămutarea ca rezultat al unui atac motivat de ostilitatea față de comunitatea romă (*Burlyu și alții împotriva Ucrainei*, pct. 166);
- imposibilitatea unei persoane de a obține eliminarea numelui său din registrul reședințelor permanente (*Babylonova împotriva Slovaciei*, pct. 52);
- obligația de a obține o autorizație pentru a locui în propriul domiciliu și obligarea la plata unei amenzi pentru ocuparea în mod ilegal a propriei locuințe (*Gillow împotriva Regatului Unit*, pct. 47).

Curtea a constatat, de asemenea, că imposibilitatea persoanelor strămutate, în contextul unui conflict, de a se întoarce în locuințele acestora a constituit o „ingerință” în exercitarea drepturilor garantate acestora la art. 8 [*Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), pct. 207; *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), pct. 260].

3. Marja de apreciere

332. În măsura în care, în acest domeniu, problemele ridicate pot depinde de o multitudine de factori locali și de opțiunile de politici de amenajare urbană și rurală, statele contractante beneficiază, în principiu, de o marjă amplă de apreciere [*Noack și alții împotriva Germaniei* (dec.)]. Cu toate acestea, rămâne la latitudinea Curții să stabilească dacă a existat o eroare vădită de apreciere [*Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 92]. Punerea în aplicare a acestor alegeri poate încălca dreptul unei persoane la respectarea domiciliului său, fără a ridica însă o problemă în temeiul Convenției, atunci când sunt îndeplinite anumite condiții și sunt puse în aplicare măsuri adiacente [*Noack și alții împotriva Germaniei* (dec.)]. Cu toate acestea, atunci când dreptul aflat în joc este esențial pentru exercitarea efectivă a unor drepturi intime sau fundamentale, marja de apreciere acordată autorităților devine mai restrânsă (*Connors împotriva Regatului Unit*, pct. 82).

B. Locuințele

333. Art. 8 nu poate fi interpretat ca recunoscând unei persoane dreptul de a primi o locuință [*Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 99] sau dreptul de a trăi într-un anumit loc [*Garib împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 141]. Dreptul unei persoane la respectarea domiciliului nu înseamnă doar dreptul la spațiul fizic în sine, ci și dreptul de a trăi în mod pașnic în acest spațiu. Acesta poate implica necesitatea adoptării unor măsuri de către autorități, în special în ceea ce privește executarea hotărârilor judecătorești (*Cvijetić împotriva Croației*, pct. 51-53). O ingerință poate să fie de natură fizică, de exemplu intrarea neautorizată în locuința unei persoane [*Cipru împotriva Turciei* (MC), pct. 294], sau non-fizică, precum poluarea fonică, emisiile, mirosurile etc. (*Moreno Gomez împotriva Spaniei*, pct. 53).

334. Deși art. 8 protejează individul împotriva ingerințelor autorităților publice, acesta poate implica, de asemenea, adoptarea de către stat a unor măsuri menite să garanteze dreptul unei persoane la respectarea „domiciliului” său (*Novoseletskiy împotriva Ucrainei*, pct. 68), chiar și în sfera relațiilor dintre persoane particulare (*Surugiu împotriva României*, pct. 59). Curtea a constatat o încălcare de către stat a obligațiilor sale pozitive, din cauza faptului că autoritățile nu au luat măsuri ca urmare a plângerilor repetate formulate de un reclamant, potrivit cărora anumite persoane au intrat în curtea acestuia și câteva căruțe cu gunoi au fost răsturnate în fața ușii și sub ferestrele acestuia (*ibidem*, pct. 67-68; pentru o cauză în care s-a constatat că autoritățile nu și-au încălcat obligația pozitivă, a se vedea

Osman împotriva Regatului Unit, pct. 129-130). Faptul că autoritățile naționale nu au pus în executare o hotărâre de evacuare a unei persoane dintr-un apartament, în favoarea proprietarului, a fost considerat o încălcare de către stat a obligațiilor sale pozitive care decurg din art. 8 (*Pibernik împotriva Croației*, pct. 70). S-a considerat că restituirea cu întârziere de către autoritățile publice a unui apartament aflat într-o stare neadecvată pentru locuit a încălcat dreptul reclamantului la respectarea domiciliului său (*Novoseletskyi împotriva Ucrainei*, pct. 84-88).

335. Curtea solicită statelor membre să pună în balanță interesele concurente aflate în joc [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 98], indiferent dacă respectiva cauză este examinată din perspectiva unei ingerințe din partea unei autorități publice, care trebuie să fie justificată în temeiul art. 8 §2, sau din perspectiva obligațiilor pozitive care impun statului adoptarea unui cadru juridic pentru protejarea dreptului unei persoane la respectarea domiciliului, prevăzut la paragraful 1.

336. În ceea ce privește amploarea marjei de apreciere a statului în acest domeniu, trebuie să se acorde o importanță deosebită gradului de intruziune în sfera personală a reclamantului (*Connors împotriva Regatului Unit*, pct. 82; *Gladysheva împotriva Rusiei*, pct. 91-96). Având în vedere importanța crucială a drepturilor garantate de art. 8 în ceea ce privește identitatea, autodeterminarea și integritatea fizică și morală a persoanei, marja de apreciere a aspectelor legate de locuințe este mai restrânsă în ceea ce privește drepturile garantate de art. 8 decât în privința celor prevăzute la art. 1 din Protocolul nr. 1 (*ibidem*, pct. 93).

337. Pentru a stabili dacă statul și-a depășit marja de apreciere atunci când a definit cadrul juridic aplicabil, Curtea ține seama în special de garanțiile procedurale existente (*Connors împotriva Regatului Unit*, pct. 92). Curtea a hotărât, printre altele, că pierderea locuinței de către o persoană constituie o formă extremă de ingerință în dreptul la respectarea domiciliului. Orice persoană expusă riscului de a fi victima unei ingerințe atât de grave ar trebui să poată beneficia, în principiu, de examinarea proporționalității unei asemenea măsuri de către o instanță independentă, în lumina principiilor relevante care decurg din art. 8 din Convenție, în ciuda faptului că, în temeiul legislației interne, dreptul acesteia de folosință a încetat (*McCann împotriva Regatului Unit*, pct. 50). Acest principiu a fost dezvoltat în contextul locuințelor aflate în proprietatea statului sau proprietate colectivă [*F.J.M. împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 37 și referințele citate]. Cu toate acestea, a fost delimitată o distincție dintre proprietarii autorității publice și cei particulari conform căreia principiul nu se aplică în mod automat în cazul în care posesia este solicitată de către o persoană fizică ori o societate (pct. 41). În special, atunci când posesia este solicitată de către o persoană particulară ori de către o organizație, punerea în balanță a intereselor concurente ale părților poate fi consacrată în legislația internă astfel încât să nu mai fie nevoie ca o instanță să cântărească interesele respective la soluționarea unei acțiuni pentru acordarea posesiei (pct. 45).

1. Proprietari

338. În cazul în care o autoritate publică are de a face cu un cumpărător de bună credință a unui bun care a fost obținut în mod nelegal de proprietarul anterior, instanțele naționale nu pot să dispună automat evacuarea, fără a examina cu mai multă atenție proporționalitatea măsurii sau circumstanțele specifice ale cazului. Faptul că locuința este recuperată de stat și nu de către o altă persoană particulară, ale cărei interese legate de apartamentul în cauză ar fi putut fi implicate, are, de asemenea, o importanță deosebită (*Gladysheva împotriva Rusiei*, pct. 90-97).

339. Uneori, este necesar ca un stat membru să instituie sechestru asigurator asupra locuinței unei persoane în vederea vânzării sale silite, pentru a asigura plata taxelor datorate statului. Totuși, aceste măsuri trebuie să fie puse în aplicare astfel încât să se asigure respectarea dreptului persoanei în cauză la domiciliul său. Într-o cauză referitoare la condițiile unei vânzări silite prin licitație a unei case, pentru a se asigura plata unei datorii fiscale, Curtea a constatat o încălcare, întrucât nu au fost protejate în mod adecvat interesele proprietarului (*Rousk împotriva Suediei*, pct. 137-142). Mai general, în ceea ce privește concilierea dreptului unei persoane la respectarea domiciliului cu vânzarea forțată a unei case, în vederea plății unor datorii, a se vedea *Vrzić împotriva Croației*, pct. 13.

340. Obligația de a solicita o autorizație de ocupare a unei locuințe deținute pe o insulă, pentru a preveni suprapopularea insulei, nu contravine în sine art. 8. Cu toate acestea, cerința privind proporționalitatea nu este îndeplinită în cazul în care autoritățile naționale nu țin seama suficient, printre altele, de situația specială a proprietarilor (*Gillow împotriva Regatului Unit*, pct. 56-58).

341. Curtea a examinat problema pierderii iminente a unei locuințe, în urma unei decizii de demolare a acesteia, pe motiv că a fost construită fără autorizație, cu încălcarea reglementărilor aplicabile în materie de urbanism (*Ivanova și Cherkezov împotriva Bulgariei*). Curtea a examinat, în principal, dacă demolarea era „necesară într-o societate democratică”. Aceasta s-a bazat pe hotărârile pronunțate în cauze anterioare, în care a constatat că procedurile de evacuare dintr-o locuință trebuie să respecte interesele protejate de art. 8, pierderea locuinței de către o persoană fiind o formă extremă de ingerință în dreptul acesteia la respectarea domiciliului, indiferent dacă persoana în cauză aparține sau nu unui grup vulnerabil. Pentru a concluziona că a existat o încălcare a art. 8 în speță, Curtea s-a întemeiat pe constatarea potrivit căreia instanțele naționale au trebuit să se pronunțe doar cu privire la problema ilegalității și acestea s-au limitat la analizarea problemei respective, fără a examina potențialul efect disproporționat al executării ordinului de demolare asupra situației personale a reclamanților (*ibidem*, pct. 49-62).

342. De asemenea, Curtea a hotărât că, în cazul în care un stat adoptă un cadru legislativ care obligă o persoană particulară să își împartă locuința cu persoane străine (de gospodăria sa), trebuie să instituie reglementări detaliate și garanțiile procedurale necesare pentru a asigura protejarea intereselor tuturor părților implicate, astfel cum sunt prevăzute de Convenție (*Irina Smirnova împotriva Ucrainei*, pct. 94).

2. Chiriași

343. Curtea s-a pronunțat asupra unor litigii referitoare la evacuarea chiriașilor (a se vedea trimiterile citate în *Ivanova și Cherkezov împotriva Bulgariei*, pct. 52). Un ordin de evacuare dintr-o locuință, emis de autorități, trebuie să se dovedească necesar și să respecte garanțiile procedurale, în cadrul unui proces decizional echitabil, desfășurat în fața unei instanțe independente, care respectă cerințele de la art. 8 (*Connors împotriva Regatului Unit*, pct. 81-84; *Bjedov împotriva Croației*, pct. 70-71). Nu este suficient doar să se precizeze că măsura este prevăzută de legislația națională, fără a se ține seama de circumstanțele individuale în cauză (*Ćosić împotriva Croației*, pct. 21). În plus, măsura trebuie să urmărească un obiectiv legitim și trebuie să se demonstreze că pierderea locuinței este proporțională cu obiectivele legitime urmărite, în conformitate cu art. 8 § 2. Trebuie așadar să se țină seama de circumstanțele de fapt ale locatarului ale cărui interese legitime trebuie să fie protejate (*Orlić împotriva Croației*, pct. 64; *Gladysheva împotriva Rusiei*, pct. 94-95; *Kryvitska și Kryvitskyi împotriva Ucrainei*, pct. 50; *Andrey Medvedev împotriva Rusiei*, pct. 55).

344. Astfel, Curtea a decis că o *procedură sumară* de evacuare a unui chiriaș, măsură care nu oferă garanții procedurale adecvate, implică o încălcare a Convenției, chiar dacă măsura în cauză a urmărit obiectivul legitim de a asigura aplicarea corespunzătoare a reglementărilor legale privind locuințele (*McCann împotriva Regatului Unit*, pct. 55). Rezilierea unui contract de închiriere, fără nicio posibilitate de a beneficia de examinarea proporționalității măsurii de către o instanță independentă, a fost considerată o încălcare a art. 8 (*Kay și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 74). Principiul nu se aplică în mod automat în cazul în care proprietarul era o persoană fizică ori o organizație [*Vrzić împotriva Croației*, pct. 67; *F.J.M. împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 41].

În plus, continuarea ocupării proprietății unei persoane, cu încălcarea unui ordin de evacuare executoriu, emis de o instanță care a constatat ilegalitatea ocupării locuinței respective, încalcă art. 8 (*Khamidov împotriva Rusiei*, pct. 145).

345. În hotărârea *Larkos împotriva Ciprului* (MC), Curtea a susținut că protejarea diferențiată a chiriașilor împotriva evacuării – în funcție de tipul de proprietate închiriată, adică proprietate de stat sau privată – implică o încălcare a art. 14, coroborat cu art. 8 (pct. 31-32). Cu toate acestea, s-a considerat că nu este discriminatoriu să se ofere posibilitatea cumpărării apartamentelor în care locuiesc numai chiriașilor apartamentelor aflate în proprietatea statului, în vreme ce locatarii

apartamentelor aflate în proprietate privată nu pot face acest lucru [*Strunjak și alții împotriva Croației* (dec.)]. În plus, stabilirea unor criterii pe baza cărora pot fi alocate *locuințe sociale*, în cazul în care oferta disponibilă este insuficientă pentru satisfacerea cererii, este legitimă în măsura în care aceste criterii nu sunt arbitrare sau discriminatorii (*Bah împotriva Regatului Unit*, pct. 49; a se vedea, mai general, referitor la chiriașii locuințelor sociale, *Paulić împotriva Croației* și *Kay și alții împotriva Regatului Unit*).

346. Curtea a constatat că nu a existat o încălcare a art. 8 în ceea ce privește o reformă a sectorului locuințelor, ca urmare a tranziției de la un regim socialist la o economie de piață, ceea ce a condus la o diminuare generală a protecției juridice acordate titularilor de „*contracte de închiriere protejate în regim special*”. În ciuda majorării chiriei și a diminuării garanției privind posibilitatea de a rămâne în apartamente, chiriașii au beneficiat în continuare de o protecție specială mai mare decât cea acordată în mod normal chiriașilor [*Berger-Krall și alții împotriva Sloveniei*, pct. 273 și trimerile citate; totuși, a se compara cu *Galović împotriva Croației* (dec.), pct. 65].

3. Partenerii chiriașilor/ocupare neautorizată

347. Protecția prevăzută la art. 8 din Convenție nu se limitează la ocuparea legală/autorizată a unui imobil, în temeiul dreptului intern (*McCann împotriva Regatului Unit*, pct. 46; *Bjedov împotriva Croației*, pct. 58; *Ivanova și Cherkezov împotriva Bulgariei*, pct. 49). În fapt, Curtea a extins protecția art. 8 la ocupanta unui apartament, la închirierea căruia avea dreptul doar partenerul acesteia (*Prokopovich împotriva Rusiei*, pct. 37; a se vedea și *Korelc împotriva Sloveniei*, pct. 82), precum și la o persoană care a locuit ilegal într-un apartament timp de aproape 40 de ani (*Brežec împotriva Croației*, pct. 36). Pe de altă parte, atunci când se analizează dacă obligația impusă unei persoane de a-și părăsi locuința este proporțională cu obiectivul legitim urmărit, este extrem de relevant dacă locuința a fost sau nu ilegal stabilită [*Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 102].

348. Curtea a constatat o încălcare a art. 14, coroborat cu art. 8, în cazul în care unui locatar i s-a interzis cesiunea contractului de locațiune, ulterior decesului partenerului său de același sex (*Karner împotriva Austriei*, pct. 41-43; *Kozak împotriva Poloniei*, pct. 99).

4. Minorități și persoanele vulnerabile

349. Curtea ține seama, de asemenea, de vulnerabilitatea unui locatar, jurisprudența sa protejând stilul de viață al minorităților. În special, a subliniat vulnerabilitatea romilor și nomazilor, precum și necesitatea de a acorda o atenție deosebită nevoilor și modurilor de viață specifice acestora (*Connors împotriva Regatului Unit*, pct. 84). Acest lucru poate impune autorităților naționale obligații pozitive [*Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 96; *Yordanova și alții împotriva Bulgariei*, pct. 129-130 și 133], în anumite limite [*Codona împotriva Regatului Unit* (dec.)]. Măsurile impuse în ceea ce privește staționarea rulotelor țiganilor au un impact asupra dreptului la respectarea „domiciliului” acestora [*Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 73]. În cazul în care apar probleme, Curtea pune accent pe acțiunile întreprinse de autoritățile naționale pentru a găsi o soluție [*Stenegry și Adam împotriva Franței* (dec.)].

350. În această privință, Curtea a reiterat criteriile de evaluare a respectării cerințelor prevăzute la art. 8 în hotărârea pronunțată în cauza *Winterstein și alții împotriva Franței* (pct. 148 și trimerile citate). A constatat că nu a existat o încălcare în cazul în care situația dificilă a reclamanților a fost luată în considerare în mod corespunzător, motivele invocate de autoritățile responsabile cu amenajarea urbană au fost relevante și suficiente, iar mijloacele utilizate nu au fost disproporționate [*Buckley împotriva Regatului Unit*, pct. 84; *Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 114]. În ceea ce privește măsurile de evacuare a persoanelor din locul în care trăiau, Curtea a constatat o încălcare în cauzele *Connors împotriva Regatului Unit*, pct. 95; *Yordanova și alții împotriva Bulgariei*, pct. 144; *Winterstein și alții împotriva Franței*, pct. 156 și 167; *Buckland împotriva Regatului Unit*, pct. 70; *Bagdonavicius și alții împotriva Rusiei*, pct. 107 (privind evacuările forțate și distrugerea unor locuințe, fără niciun plan de relocare).

351. Curtea a hotărât, de asemenea, că atitudinea generală a autorităților, prin care a fost perpetuat sentimentul de nesiguranță al romilor, ale căror locuințe și bunuri au fost distruse, precum și incapacitatea repetată a autorităților de a pune capăt ingerințelor, în special, în viața lor de familie, au constituit o încălcare gravă a art. 8 [*Moldovan și alții împotriva României (nr. 2)*, pct. 108-109; *Burlyu și alții împotriva Ucrainei*, pct. 169-170].

352. O măsură care afectează o minoritate nu reprezintă *ipso facto* o încălcare a art. 8 [*Noack și alții împotriva Germaniei* (dec.)]. În această cauză, Curtea a examinat dacă argumentele invocate pentru a justifica transferul locuitorilor unei comune, dintre care unii aparțineau unei minorități naționale, într-o altă localitate erau relevante și dacă această ingerință a fost proporțională cu obiectivul urmărit, având în vedere faptul că a afectat o minoritate.

353. Persoanele care nu au capacitate juridică sunt, de asemenea, deosebit de vulnerabile. Prin urmare, art. 8 impune statului obligația pozitivă de a le acorda acestora o protecție specială. În consecință, faptul că o persoană fără capacitate juridică a fost deposedată de locuința sa, fără să aibă posibilitatea să participe efectiv la procedură sau să beneficieze de examinarea de către instanțe a proporționalității măsurii în cauză, a constituit o încălcare a art. 8 [*Zehentner împotriva Austriei*, pct. 63 și 65]. Ar trebui să se facă trimitere la garanțiile existente în dreptul intern (*A.-M.V. împotriva Finlandei*, pct. 82-84 și 90). În cauza citată, Curtea a constatat că nu a existat o încălcare a art. 8 ca urmare a refuzului de a respecta dorințele unui adult cu deficiențe intelectuale în ceea ce privește educația sa și locul său de reședință.

354. Curtea a hotărât că a existat o ingerință în dreptul la respectarea domiciliului, în cazul copiilor afectați din punct de vedere psihologic de faptul că au asistat în mod repetat la acte de violență săvârșite de tatăl lor împotriva mamei lor, în locuința familiei (*Eremia împotriva Republicii Moldova*, pct. 74). Curtea a constatat o încălcare a art. 8 în speță, pe motiv că sistemul judiciar nu a reacționat în mod corespunzător la gravele acte de violență domestică săvârșite (pct. 78-79).

355. Un refuz din partea autorităților sociale de a furniza asistență în ceea ce privește locuința unei persoane care suferă de o boală gravă ar putea, în anumite circumstanțe, să ridice o problemă din perspectiva art. 8, din cauza impactului unui astfel de refuz asupra vieții private a persoanei în cauză [*O'Rourke împotriva Regatului Unit* (dec.)].

356. În jurisprudența sa, Curtea ține seama de documentele de drept internațional relevante și stabilește amploarea marjei de apreciere a statelor membre (*A.-M.V. împotriva Finlandei*, pct. 73-74 și 90).

5. Vizite și percheziții domiciliare, ridicarea de bunuri

357. Pentru a obține probe materiale ale anumitor infracțiuni, autoritățile naționale pot considera necesar să recurgă la măsuri care implică pătrunderea în domiciliul unei persoane private. Acțiunile agenților de poliție la pătrunderea în locuințe trebuie să fie proporționale cu obiectivul urmărit (*McLeod împotriva Regatului Unit*, pct. 53-57), la fel ca orice acțiune întreprinsă în interiorul locuinței în cauză (*Vasylchuk împotriva Ucrainei*, pct. 83, în ceea ce privește devastarea unor spații private).

358. Hotărârea în cauza *Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs - FNASS și alții împotriva Franței* privește obligația impusă atleților profesioniști, care fac parte dintr-un „grup țintă”, de a comunica în prealabil locul în care se află, astfel încât să poată fi efectuate controale antidoping inopinate. Curtea a subliniat că vizitele domiciliare în scopul efectuării unor astfel de testări sunt foarte diferite de cele desfășurate sub supravegherea instanțelor, acestea din urmă fiind orientate către investigarea unor infracțiuni sau ridicarea unor bunuri. Astfel de controale aduc atingere, prin definiție, esenței dreptului la respectarea domiciliului și nu pot fi asimilate vizitelor efectuate la domiciliul atleților (pct. 186). Curtea a considerat că reducerea sau eliminarea obligațiilor de care s-au plâns reclamanții ar putea spori pericolele reprezentate de dopaj pentru sănătatea lor și a întregii comunități sportive și ar contraveni consensului european și internațional privind necesitatea de a efectua controale inopinate (pct. 190).

359. Cetățenii trebuie să fie protejați împotriva riscurilor de pătrundere abuzivă a agenților de poliție în locuințele lor. Curtea a constatat o încălcare a art. 8 în cazul în care membrii unei unități speciale de intervenție, care purtau cagule și erau înarmați cu mitraliere, au pătruns în domiciliul unei persoane particulare, în zorii zilei, pentru a-i comunica reclamantului acuzațiile aduse acestuia și pentru a-l escorta la secția de poliție. Curtea a subliniat faptul că ar trebui să fie instituite garanții pentru evitarea oricărui abuz și pentru protejarea demnității umane în astfel de circumstanțe (*Kučera împotriva Slovaciei*, pct. 119 și 122; a se vedea și *Rachwalski și Ferenc împotriva Poloniei*, pct. 73). Aceste garanții ar putea să includă chiar și obligația statului de a efectua o anchetă efectivă în cazul în care acesta este singurul mijloc legal de clarificare a acuzațiilor privind perchezițiile domiciliare ilegale (*H.M. împotriva Turciei*, pct. 26-27 și 29: încălcarea aspectului procedural al art. 8, din cauza caracterului neadecvat al anchetei; în ceea ce privește importanța unei astfel de protecții procedurale, a se vedea *Vasylchuk împotriva Ucrainei*, pct. 84).

360. Măsurile care implică pătrunderea în locuințele persoanelor particulare trebuie să fie „prevăzute de lege”, ceea ce presupune respectarea procedurii legale (*L.M. împotriva Italiei*, pct. 29 și 31) și a garanțiilor existente (*Panteleyenko împotriva Ucrainei*, pct. 50-51; *Kilyen împotriva României*, pct. 34), trebuie să urmărească unul din scopurile legitime enumerate la art. 8 § 2 (*Smirnov împotriva Rusiei*, pct. 40) și trebuie să fie „necesare într-o societate democratică” pentru îndeplinirea scopului în cauză (*Camenzind împotriva Elveției*, pct. 47).

361. Următoarele sunt exemple de măsuri care urmăresc obiective legitime: măsuri adoptate de autoritatea în materie de concurență pentru a proteja concurența economică (*DELTA PEKÁRNY a.s. împotriva Republicii Ceha*, pct. 81); combaterea evaziunii fiscale (*Keslassy împotriva Franței* (dec.), și *K.S. și M.S. împotriva Germaniei*, pct. 48]; strângerea de probe circumstanțiale și materiale în cauzele penale, de exemplu cele care implică falsificarea, abuzul de încredere și emiterea de cecuri fără acoperire (*Van Rossem împotriva Belgiei*, pct. 40), traficul de droguri (*Işıldak împotriva Turciei*, pct. 50), comerțul ilegal de medicamente (*Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH împotriva Austriei*, pct. 55); și protejarea sănătății și a „drepturilor și libertăților altora”, în contextul combaterii dopajului în sport (*Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs - FNASS și alții împotriva Franței*, pct. 165-166).

362. Curtea apreciază, de asemenea, relevanța și caracterul adecvat al argumentelor invocate pentru a justifica astfel de măsuri, precum și respectarea principiului proporționalității în circumstanțele specifice ale cauzei (*Buck împotriva Germaniei*, pct. 45), precum și dacă legislația și practica pertinente prevăd garanții adecvate și relevante pentru a împiedica autoritățile să adopte măsuri arbitrare (*Gutsanovi împotriva Bulgariei*, pct. 220; în ceea ce privește criteriile aplicabile, a se vedea *Iliya Stefanov împotriva Bulgariei*, pct. 38-39; *Smirnov împotriva Rusiei*, pct. 44). De exemplu, judecătorul nu poate pur și simplu să semneze un proces-verbal, să aplice pe acesta ștampila oficială a instanței, precizând data și ora deciziei, urmate de mențiunea „aprobat”, fără să emită o ordonanță separată, care să indice motivele aprobării (*Gutsanovi împotriva Bulgariei*, pct. 223). În ceea ce privește o percheziție domiciliară care a fost efectuată în temeiul unui mandat care ar fi putut fi obținut prin încălcarea dreptului intern și internațional, a se vedea *K.S. și M.S. împotriva Germaniei*, pct. 49-53.

363. Curtea este deosebit de atentă în cazul în care dreptul intern permite efectuarea de percheziții domiciliare fără un mandat judecătoresc. Admite astfel de percheziții în cazul în care lipsa unui mandat este compensată de un control judecătoresc ulterior efectiv cu privire la legalitatea și necesitatea măsurii (*Işıldak împotriva Turciei*, pct. 51; *Gutsanovi împotriva Bulgariei*, pct. 222). Pentru aceasta este necesar ca persoanele interesate să poată beneficia de un control judecătoresc *de facto* și *de jure* al legalității măsurii și să obțină despăgubiri adecvate, în cazul în care se constată nelegalitatea măsurii în cauză (*DELTA PEKÁRNY a.s. împotriva Republicii Ceha*, pct. 87). O percheziție domiciliară dispusă de un procuror în absența controlului unei autorități judiciare constituie o încălcare a art. 8 (*Varga împotriva României*, pct. 70-74).

364. Curtea consideră că un mandat de percheziție trebuie să fie însoțit de anumite limitări, astfel încât ingerința pe care o autorizează să nu fie potențial nelimitată și, prin urmare, disproporționată. Textul mandatului trebuie să specifice domeniul său de aplicare (pentru a se asigura faptul că

percheziția se concentrează exclusiv pe infracțiunile care fac obiectul anchetei) și condițiile de executare a acestuia (pentru a facilita controlul amplorii operațiunilor). Un mandat formulat în termeni generali, care nu furnizează informații cu privire la ancheta în cauză sau la obiectele care trebuie ridicate, nu asigură un echilibru just între drepturile părților implicate, având în vedere competențele ample pe care le conferă anchetatorilor (*Van Rossem împotriva Belgiei*, pct. 44-50 și trimiterile citate; *Bagiyeva împotriva Ucrainei*, pct. 52).

365. O percheziție a poliției poate fi considerată disproporționată dacă aceasta nu a fost precedată de măsuri de precauție rezonabile și disponibile (*Keegan împotriva Regatului Unit*, pct. 33-36: lipsa unei verificări prealabile adecvate a identității rezidenților locației percheziționate), sau în cazul în care acțiunea întreprinsă a fost excesivă (*Vasylchuk împotriva Ucrainei*, pct. 80 și 84). S-a constatat că o descindere efectuată de poliție la orele 6 a.m., fără un motiv suficient, la domiciliul unei persoane, în absența sa, în condițiile în care aceasta era victima, și nu persoana anchetată, nu a fost „necesară” într-o societate democratică (*Zubal' împotriva Slovaciei*, pct. 41-45, unde Curtea a evidențiat, de asemenea, impactul asupra reputației persoanei în cauză). Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 8 în cazul perchezițiilor și confiscărilor efectuate la domiciliul unei persoane particulare în legătură cu o simplă contravenție, care ar fi fost comisă, în plus, de o terță persoană (*Buck împotriva Germaniei*, pct. 52).

366. Curtea poate ține seama de prezența reclamantului și a altor martori în timpul efectuării unei percheziții domiciliare (*Bagiyeva împotriva Ucrainei*, pct. 53), acesta fiind un factor care îi permite reclamantului să controleze în mod efectiv amploarea percheziției efectuate (*Maslák și Micháľková împotriva Republicii Ceha*, pct. 79). În schimb, o percheziție efectuată în prezența persoanei în cauză, a avocatului său, a altor doi martori și a unui expert, dar în absența unei autorizații prealabile din partea unei instanțe și a unui control ulterior efectiv este insuficientă pentru a preveni riscul unui abuz de putere din partea organelor de cercetare penală (*Gutsanovi împotriva Bulgariei*, pct. 225).

367. De asemenea, trebuie să existe garanții adecvate și suficiente atunci când se efectuează o percheziție într-un stadiu atât de incipient al procedurii penale, cum este cercetarea preliminară a poliției, care precedă ancheta preliminară (*Modestou împotriva Greciei*, pct. 44). În speță, Curtea a constatat că, în această etapă, o percheziție a fost disproporționată, având în vedere termenii vagi ai mandatului, lipsa unui control judiciar anterior, faptul că reclamantul nu a fost prezent fizic în timpul percheziției și lipsa unui control judiciar ulterior imediat (pct. 52-54).

368. Invers, garanțiile instituite de dreptul național și aspectele practice ale percheziției pot conduce la o constatare a neîncălării art. 8 (*Camenzind împotriva Elveției*, pct. 46, și *Paulić împotriva Croației* în ceea ce privește o percheziție cu o sferă limitată, destinată confiscării unui telefon neautorizat; *Cronin împotriva Regatului Unit* (dec.) și *Ratushna împotriva Ucrainei*, pct. 82, cu privire la existența unor garanții adecvate.

369. În ceea ce privește vizitele la domiciliu și ridicările efectuate de către agenți vamali, Curtea a considerat disproporționate competențele extinse conferite autorităților vamale, coroborate cu lipsa unui mandat judiciar [*Miailhe împotriva Franței (nr. 1)*; *Funke împotriva Franței*; *Crémieux împotriva Franței*].

370. Protecția cetățenilor și a instituțiilor împotriva amenințărilor terorismului și problemelor specifice legate de arestarea și detenția persoanelor suspectate de infracțiuni legate de terorism este luată în considerare de către Curte atunci când examinează compatibilitatea cu art. 8 § 2 din Convenție a unei măsuri care constituie o ingerință (*Murray împotriva Regatului Unit*, pct. 91; *H.E. împotriva Turciei*, pct. 48-49). Legislația privind combaterea terorismului trebuie să asigure o protecție adecvată împotriva abuzurilor și să fie respectată de autorități (*Khamidov împotriva Rusiei*, pct. 143). În ceea ce privește o operațiune antiteroristă, a se vedea și *Menteş și alții împotriva Turciei*, pct. 73.

371. În cauza *Sher și alții împotriva Regatului Unit*, autoritățile au suspectat un atac terorist iminent și au inițiat investigații extrem de complexe în vederea împiedicării atacului. Curtea a admis că mandatul de percheziție a fost formulat în termeni destul de generali. Cu toate acestea, a considerat că lupta împotriva terorismului și caracterul urgent al situației puteau justifica o percheziție întemeiată pe un

mandat formulat în termeni mai generali decât ar fi fost admisibil în alte circumstanțe. În astfel de cazuri, ar trebui să se acorde poliției o anumită flexibilitate în ceea ce privește aprecierea, pe baza descoperirilor din cursul percheziției, a elementelor care ar putea avea legătură cu activități teroriste, precum și ridicarea acestora în vederea unei examinări mai aprofundate (pct. 174-176).

C. Spații comerciale

372. Drepturile garantate de art. 8 din Convenție pot include dreptul la respectarea sediului social al unei societăți, al sucursalelor sau al altor spații comerciale ale unei societăți (*Société Colas Est și alții împotriva Franței*, pct. 41). În ceea ce privește sediul unei persoane fizice, care era, de asemenea, sediul central al unei societăți deținute de aceasta, a se vedea *Chappell împotriva Regatului Unit*, pct. 63.

373. Marja de apreciere acordată statului în ceea ce privește aprecierea necesității unei ingerințe este mai amplă atunci când măsura percheziției vizează persoane juridice și nu persoane fizice (*DELTA PEKÁRNY a.s. împotriva Republicii Cehe*, pct. 82; *Bernh Larsen Holding AS și alții împotriva Norvegiei*, pct. 159).

374. Perchezițiile sau vizitele și ridicările de obiecte efectuate în sediile comerciale pot fi conforme cu cerințele art. 8 (*Keslassy împotriva Franței* (dec.); *Société Canal Plus și alții împotriva Franței*, pct. 55-57). Astfel de măsuri sunt disproporționate în raport cu obiectivele legitime urmărite și, prin urmare, contravin drepturilor protejate de art. 8, în cazul în care nu există motive „relevante și suficiente” care să le justifice și nici garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor (*Société Colas Est și alții împotriva Franței*, pct. 48-49).

375. În ceea ce privește amploarea competențelor de cercetare ale autorităților fiscale cu privire la serverele informatice, Curtea a subliniat, de exemplu, interesul public de a asigura un control efectiv al informațiilor furnizate de societățile reclamante în scopul calculării impozitelor și importanța existenței unor garanții eficiente și adecvate împotriva abuzurilor din partea autorităților fiscale (*Bernh Larsen Holding AS și alții împotriva Norvegiei*, pct. 172-174, neîncălcare).

376. În ceea ce privește inspecțiile efectuate la sediul unei societăți în contextul unor practici anticoncurențiale, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 în cazul în care nu a fost solicitată sau acordată o autorizare prealabilă de efectuare a inspecției de către un judecător, nu a fost efectuat un control a posteriori efectiv al necesității ingerinței și nu existau reglementări cu privire la posibila distrugere a copiilor ridicate în timpul inspecției (*DELTA PEKÁRNY a.s. împotriva Republicii Cehe*, pct. 92).

D. Cabinete de avocatură

377. Noțiunea de „domiciliu” de la art. 8 § 1 din Convenție nu se referă numai la domiciliul unei persoane fizice, ci și la cabinetul unui avocat sau la o firmă de avocatură (*Buck împotriva Germaniei*, pct. 31-32; *Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 30-33). Percheziția efectuată la sediul unui avocat poate constitui o încălcare a secretului profesional, ce reprezintă fundamentul relației de încredere existente între un avocat și clientul său (*André și altul împotriva Franței*, pct. 41). În consecință, aceste măsuri trebuie să fie însoțite de „garanții procedurale speciale”, iar avocatul trebuie să aibă acces la „un control eficient” pentru a le contesta. Acest lucru nu este valabil în cazul în care o cale de atac nu permite anularea efectelor percheziției contestate (*Xavier Da Silveira împotriva Franței*, pct. 37, 42 și 48).

378. Având în vedere impactul acestor măsuri, adoptarea și punerea lor în aplicare trebuie să fie reglementate de norme foarte clare și precise (*Petri Sallinen și alții împotriva Finlandei*, pct. 90; *Wolland împotriva Norvegiei*, pct. 62). Rolul avocaților în apărarea drepturilor omului reprezintă un motiv suplimentar pentru care perchezițiile efectuate la sediul acestora ar trebui să facă obiectul unor controale foarte stricte (*Heino împotriva Finlandei*, pct. 43; *Kolesnichenko împotriva Rusiei*, pct. 31).

379. Aceste măsuri pot viza infracțiuni care implică avocatul în mod direct sau, dimpotrivă, nu au nicio legătură cu acesta. În unele cazuri, percheziția în cauză avea ca scop eliminarea dificultăților întâmpinate de autorități în obținerea de probe incriminatoare (*André și altul împotriva Franței*, pct. 47), fiind încălcat astfel secretul profesional al avocatului (*Smirnov împotriva Rusiei*, pct. 46 și 49).

Importanța secretului profesional al avocatului a fost subliniată întotdeauna în raport cu art. 6 din Convenție (dreptul la apărare), de la pronunțarea hotărârii în cauza *Niemietz împotriva Germaniei* (pct. 37). Curtea face referire, de asemenea, la protejarea reputației unui avocat (*ibidem*, pct. 37; *Buck împotriva Germaniei*, pct. 45).

380. Convenția nu interzice impunerea anumitor obligații avocaților, care pot viza relațiile cu clienții lor. Acest lucru este valabil, în special, în cazul în care se constată existența unor dovezi credibile ale participării unui avocat la o infracțiune sau în contextul unor eforturi de combatere a anumitor practici ilegale. Curtea a subliniat că este esențial să se prevadă un cadru strict pentru astfel de măsuri (*André și altul împotriva Franței*, pct. 42). Pentru un exemplu de percheziție efectuată la sediul unei firme de avocatură, în conformitate cu cerințele Convenției, a se vedea *Jacquier împotriva Franței* (dec.) și *Wolland împotriva Norvegiei*.

381. Faptul că o vizită la domiciliu s-a desfășurat în prezența decanului Baroului este o „garanție procedurală specială” (*Roemen și Schmit împotriva Luxemburgului*, pct. 69; *André și altul împotriva Franței*, pct. 42-43), dar prezența decanului respectiv nu este suficientă în sine (*ibidem*, pct. 44-46). Curtea a constatat o încălcare din cauza lipsei unui mandat judiciar și a unui control judiciar a posteriori efectiv (*Heino împotriva Finlandei*, pct. 45).

382. Existența unui mandat de percheziție, care să menționeze motive pertinente și suficiente pentru emiterea unei comisii rogatorii, nu reprezintă în mod necesar o garanție împotriva tuturor riscurilor de abuz, întrucât trebuie să se țină seama, de asemenea, de amploarea sa și de competențele conferite inspectorilor. Prin urmare, Curtea a constatat o încălcare în cazul unui mandat de percheziție cu o sferă de aplicare prea largă, conferind prea multe competențe anchetatorilor, și în cazul în care nu s-a ținut seama de statutul de avocat al persoanei în cauză și nu s-a luat nicio măsură pentru a proteja în mod corespunzător secretul profesional al acesteia (*Kolesnichenko împotriva Rusiei*, pct. 32-35; *Iliya Stefanov împotriva Bulgariei*, pct. 39-44; *Smirnov împotriva Rusiei*, pct. 48; *Aleksanyan împotriva Rusiei*, pct. 216).

383. De asemenea, Curtea a contestat ridicările de obiecte și înscrisuri și perchezițiile care, deși erau însoțite de garanții procedurale speciale, au fost disproporționate în raport cu obiectivul legitim urmărit (*Roemen și Schmit împotriva Luxemburgului*, pct. 69-72). Pentru a aprecia dacă amploarea ingerinței a fost proporțională și, prin urmare, „necesară într-o societate democratică”, Curtea a luat în considerare volumul documentelor care trebuiau examinate de către autorități, perioada necesară pentru examinarea acestora și amploarea inconvenientelor cauzate reclamantului (*Wolland împotriva Norvegiei*, pct. 80).

384. Trebuie subliniat faptul că, în conformitate cu art. 8, o percheziție poate ridica probleme din perspectiva respectării „domiciliului”, a „corespondenței” și a „vieții private ” (*Golovan împotriva Ucrainei*, pct. 51; *Wolland împotriva Norvegiei*, pct. 52).

E. Locuințele jurnaliștilor

385. Perchezițiile efectuate la sediul unui ziar, care au ca scop obținerea de informații cu privire la sursele jurnaliștilor, pot ridica o problemă din perspectiva art. 8 (și, prin urmare, nu se limitează exclusiv la o examinare în temeiul art. 10 din Convenție). Perchezițiile desfășurate la sediile avocaților pot avea ca scop descoperirea surselor jurnaliștilor (*Roemen și Schmit împotriva Luxemburgului*, pct. 64-72).

386. În cauza *Ernst și alții împotriva Belgiei*, Curtea a considerat ca fiind disproporționate o serie de percheziții efectuate la sediile profesionale și private ale jurnaliștilor, deși a admis că acestea au fost însoțite de unele garanții procedurale. În fapt, jurnaliștii nu erau acuzați de săvârșirea niciunei infracțiuni și mandatele de percheziție erau redactate în termeni generali și nu conțineau nicio informație cu privire la ancheta în cauză, sediile care trebuiau inspectate și obiectele care trebuiau ridicate. În consecință, aceste mandate au conferit prea multe competențe anchetatorilor, care au putut astfel să copieze și să ridice un volum considerabil de date electronice. Mai mult, jurnaliștii nu au fost informați cu privire la motivele efectuării perchezițiilor (pct. 115-116).

387. Curtea a examinat o percheziție desfășurată la sediul central al unei societăți care edita un ziar, cu scopul de a confirma identitatea autorului unui articol publicat în presă. Curtea a hotărât că faptul că jurnaliștii și angajații societății au cooperat cu poliția nu însemna că respectiva percheziție și ridicarea aferentă de obiecte și înscrisuri au fost mai puțin intruzive. Autoritățile competente ar trebui să pună în aplicare în mod rezonabil și moderat astfel de măsuri, ținând seama de necesitățile concrete ale cauzei (*Saint-Paul Luxembourg S.A. împotriva Luxemburgului*, pct. 38 și 44).

F. Mediu de la domiciliu

1. Abordare generală

388. Convenția nu garantează în mod explicit dreptul la un mediu sănătos și liniștit (*Kyrtatos împotriva Greciei*, pct. 52), dar atunci când o persoană este afectată direct și grav de poluare fonică sau de alt tip, poate fi ridicată o problemă din perspectiva art. 8 [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 96; *Moreno Gómez împotriva Spaniei*, pct. 53]. Art. 8 poate fi aplicabil dacă poluarea este cauzată direct de stat sau dacă acesta din urmă este răspunzător, în absența unor norme corespunzătoare care să reglementeze activitățile din sectorul privat în cauză.

389. Cu toate acestea, pentru a ridica o problemă în temeiul art. 8, poluarea mediului trebuie să aibă consecințe directe și imediate asupra dreptului la respectarea domiciliului [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 96]. De exemplu, o simplă referire la riscurile de poluare generate de o activitate industrială viitoare nu este suficientă în sine pentru a-i conferi unui reclamant statutul de victimă [*Asselbourg și alții împotriva Luxemburgului* (dec.)].

390. Consecințele poluării mediului trebuie să atingă un anumit prag de gravitate, fără a fi necesar să pună serios în pericol sănătatea persoanei în cauză (*López Ostra împotriva Spaniei*, pct. 51). Aprecierea acestui prag minim depinde de circumstanțele cauzei, cum ar fi intensitatea și durata neplăcerilor cauzate (*Udovičić împotriva Croației*, pct. 139), precum și efectele fizice sau psihice ale acestora (*Fadeyeva împotriva Rusiei*, pct. 69).

391. În consecință, art. 8 nu include nici „degradarea generală a mediului” (*Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, pct. 42), nici cazul unui prejudiciu care este neglijabil în comparație cu pericolele de mediu inerente vieții în toate orașele moderne (*Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, pct. 188).

392. Pragul de gravitate necesar nu este atins atunci când zgomotul pulsator generat de turbine eoliene [*Fägerskiöld împotriva Suediei* (dec.)] sau zgomotul provenit de la un cabinet stomatologic [*Galev și alții împotriva Bulgariei* (dec.)] sunt insuficiente pentru a cauza un prejudiciu grav rezidenților și pentru a-i împiedica să se bucure de locuința lor [a se vedea, de asemenea, în ceea ce privește o fabrică de prelucrare a cărnii *Koceniak împotriva Poloniei* (dec.)]. Pe de altă parte, nivelul zgomotului provocat de focurile de artificii lansate în apropierea unei locuințe din mediul rural poate atinge pragul de gravitate necesar (*Zammit Maempel împotriva Maltei*, pct. 38).

393. Simplul fapt că activitatea care cauzează pretense neplăceri este ilegală nu este suficient în sine pentru a determina aplicarea art. 8. Curtea trebuie să decidă dacă neplăcerile în cauză au atins pragul de gravitate necesar [*Furlepa împotriva Poloniei* (dec.)].

394. Cauza *Dzemyuk împotriva Ucrainei* avea ca obiect un cimitir aflat în apropierea locuinței și a sistemului de aprovizionare cu apă ale reclamantului. Nivelul ridicat de bacterii identificate în apa potabilă din puțul reclamantului, asociat cu o încălcare flagrantă a reglementărilor în materie de siguranță și sănătate a mediului, a confirmat existența unor riscuri de mediu, în special a unei poluări grave a apei, care au atins un nivel suficient de gravitate pentru a determina aplicarea art. 8. Ilegalitatea amplasării cimitirului a fost recunoscută în diferite hotărâri judecătorești interne, dar autoritățile locale competente nu au respectat hotărârea judecătorească definitivă, prin care s-a dispus închiderea cimitirului. Curtea a hotărât că ingerința în dreptul reclamantului la respectarea domiciliului său și a vieții sale private și de familie nu era „prevăzută de lege” (pct. 77-84 și 87-92).

395. Curtea permite o anumită flexibilitate în ceea ce privește dovedirea consecințelor nefaste ale poluării asupra dreptului la respectarea domiciliului (*Fadeyeva împotriva Rusiei*, pct. 79). Deși

reclamantul nu a putut furniza niciun document oficial din partea autorităților interne, care să ateste pericolul existent, cererea acestuia nu este în mod necesar inadmisibilă (*Tătar împotriva României*, pct. 96).

396. Atunci când examinează o acuzație privind o poluare a mediului care afectează dreptul la respectarea „domiciliului”, Curtea adoptă o abordare în două etape. Aceasta examinează, în primul rând, fondul deciziilor autorităților naționale și, în al doilea rând, procesul decizional [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 99]. Încălcarea poate implica o ingerință arbitrară din partea autorităților publice sau o neîndeplinire a obligațiilor pozitive ale acestora. Curtea reiterează că, în ambele contexte, trebuie să se țină seama de echilibrul just care trebuie păstrat între interesele concurente ale persoanei și ale comunității în ansamblu (*Moreno Gómez împotriva Spaniei*, pct. 55).

397. Exercitarea efectivă a dreptului la respectarea domiciliului impune adoptarea de către stat a tuturor măsurilor rezonabile și adecvate necesare pentru protejarea persoanelor împotriva deteriorării grave a mediului lor (*Tătar împotriva României*, pct. 88). Acest lucru presupune instituirea unui cadru legislativ și administrativ, care să permită prevenirea unor astfel de prejudicii. Statul dispune de o amplă marjă de apreciere în acest domeniu, deoarece Curtea nu recunoaște existența vreunui statut special al drepturilor omului în materie de mediu [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 100 și 122].

398. Statul trebuie să asigure un echilibru just între interesele concurente aflate în joc (*Fadeyeva împotriva Rusiei*, pct. 93; *Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, pct. 218). În domeniul poluării fonice, Curtea a admis argumentul privind interesele economice ale operării unor aeroporturi internaționale importante în apropierea unor zone rezidențiale (*Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, pct. 42), inclusiv a zborurilor din timpul nopții [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 126]. Cu toate acestea, Curtea a constatat că nu s-a păstrat un astfel de echilibru just în cazul în care autoritățile nu au oferit o soluție eficientă care să implice mutarea locuitorilor din zona periculoasă din jurul unui mare combinat siderurgic și nu au adoptat măsuri pentru reducerea poluării industriale la niveluri acceptabile (*Fadeyeva împotriva Rusiei*, pct. 133).

399. Curtea ține seama de măsurile puse în aplicare de autoritățile naționale. A constatat o încălcare a dreptului la respectarea domiciliului în cauza *López Ostra împotriva Spaniei*, pct. 56-58, în care autoritățile au împiedicat închiderea unei stații de tratare a apelor uzate periculoase. Pasivitatea autorităților locale în ceea ce privește poluarea sonoră continuă generată de un club de noapte, care depășea nivelurile de zgomot permise, a determinat constatarea unei încălcări în cauza *Moreno Gómez împotriva Spaniei*, pct. 61. Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a dreptului la respectarea domiciliului, din cauza incapacității prelungite a autorităților italiene de a asigura buna funcționare a serviciilor de colectare, tratare și eliminare a deșeurilor, în cauza *DiSarno și alții împotriva Italiei*, pct. 112).

400. Procesul decizional trebuie să implice în mod necesar anchete și studii corespunzătoare, care să permită evaluarea efectelor nefaste asupra mediului ale activităților în discuție [*Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 128]. Cu toate acestea, în cauza citată, Curtea a subliniat că acest lucru nu înseamnă că autoritățile pot lua decizii numai în cazul în care sunt disponibile date exhaustive și măsurabile cu privire la toate aspectele care trebuie soluționate. Anchetele trebuie să asigure un echilibru just între interesele concurente implicate (*ibidem*).

401. Curtea a evidențiat importanța accesului publicului la constatările anchetelor și studiilor efectuate și la informațiile care îi permit să aprecieze pericolul la care este expus (*Giacomelli împotriva Italiei*, pct. 83). În consecință, Curtea a criticat faptul că persoanele care locuiesc în apropierea unei fabrici de extracție, care utilizează cianură de sodiu, nu au avut posibilitatea să participe la procesul decizional (*Tătar împotriva României*). Spre deosebire de cauza *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 120, localnicii nu au avut acces la concluziile studiului care a stat la baza acordării autorizației de funcționare a fabricii și nu li s-au furnizat alte informații oficiale cu privire la acest subiect. Nu au fost respectate dispozițiile interne care reglementau dezbaterile publice (*Tătar împotriva României*, pct. 115-124). Cu toate acestea, într-o altă cauză, Curtea a observat că publicul a avut acces la

informațiile necesare pentru a identifica și evalua pericolele asociate cu exploatarea a două terminale de gaz natural lichefiat (*Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*, pct. 247-250).

402. De asemenea, ar trebui ca orice persoană să poată formula o acțiune în fața unei instanțe, în cazul în care consideră că interesele sale nu au fost luate în considerare suficient în cadrul procesului decizional (*Tătar împotriva României*, pct. 88). Acest lucru presupune ca autoritățile în cauză să execute hotărârile judecătorești definitive și obligatorii. Curtea a constatat o încălcare a art. 8 într-o cauză în care autoritățile locale nu au executat o hotărâre judecătorească definitivă, prin care s-a dispus închiderea unui cimitir, a cărui proximitate de domiciliul reclamantului a cauzat o contaminare bacteriologică a rețelei sale de alimentare cu apă (*Dzemyuk împotriva Ucrainei*, pct. 92).

403. Alegerea mijloacelor de soluționare a problemelor de mediu este lăsată la latitudinea statelor, care nu sunt obligate să pună în aplicare nicio măsură specifică solicitată de persoane private [de exemplu, protejarea sănătății lor împotriva emisiilor de particule provenite de la autovehicule: *Greenpeace e.V. și alții împotriva Germaniei* (dec.)]. Într-un astfel de domeniu complex, art. 8 nu le impune autorităților naționale să se asigure că fiecare persoană în parte beneficiază de o locuință care respectă anumite standarde de mediu (*Grimkovskaya împotriva Ucrainei*, pct. 65).

2. Poluare fonică, probleme cu vecinii și alte efecte negative

404. În cazul în care aceste efecte negative depășesc inconvenientele obișnuite pe care le implică traiul cu vecinii (*Apanasewicz împotriva Poloniei*, pct. 98), acestea pot afecta dreptul de folosință pașnică a locuinței, indiferent dacă sunt cauzate de persoane fizice, de activități comerciale sau de agenții publice (*Martínez împotriva Spaniei*, pct. 42 și 51). Dacă se atinge pragul de gravitate necesar, autoritățile naționale, care au fost informate în mod corespunzător cu privire la neplăcerile în cauză, au obligația de a lua măsuri eficiente pentru a asigura respectarea dreptului de folosință pașnică a locuinței (*Mileva și alții împotriva Bulgariei*, pct. 97, încălcare cauzată de neîmpiedicarea funcționării ilegale a unui club de informatică, care provoca poluare sonoră într-un bloc de apartamente). Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 8, din cauza tulburării liniștii pe timpul nopții, cauzată de o discotecă (*Martínez împotriva Spaniei*, pct. 47-54, precum și trimiterile citate) sau de un bar (*Udovičić împotriva Croației*, pct. 159), ori de lipsa unei reacții eficiente din partea autorităților, ca urmare a unor plângeri privind tulburări grave și repetate din partea unor vecini (*Surugiu împotriva României*, pct. 67-69). Există, de asemenea, o încălcare în cazul în care statul a luat măsuri necorespunzătoare pentru a reduce nivelul excesiv de zgomot cauzat de traficul rutier de pe strada unde este situată o locuință (*Deés împotriva Ungariei*, pct. 21-24). Introducerea unui mecanism de sancțiuni care impune construirea unui ecran de protecție împotriva zgomotului nu este suficient dacă mecanismul în cauză nu este pus în aplicare în timp util și în mod eficient (*Bor împotriva Ungariei*, pct. 27).

405. Curtea examinează consecințele concrete ale pretinselor efecte negative și situația în ansamblu (*Zammit Maempel împotriva Maltei*, pct. 73, neîncălcare). De exemplu, a constatat că nu este ridicată nicio problemă din perspectiva art. 8 în cazul în care au fost omise măsurătorile tehnice corespunzătoare (*Oluić împotriva Croației*, pct. 51), sau în cazul în care reclamantii nu au demonstrat că au suferit prejudicii specifice din cauza neplăcerilor incriminate [*Borysiewicz împotriva Poloniei*, cu privire la un atelier de croitorie; *Frankowski împotriva Poloniei* (dec.), cu privire la traficul rutier; *Chis împotriva României* (dec.), cu privire la activitatea unui bar]. De asemenea, nu există o încălcare în cazul în care autoritățile au luat măsuri pentru a limita impactul inconvenientelor în cauză și a existat un proces decizional adecvat (*Flamenbaum și alții împotriva Franței*, pct. 141-160; a se vedea și recapitularea principiilor generale aplicabile, la pct. 133-138).

3. Activități poluante și potențial periculoase

406. Pericolele de mediu care rezultă din astfel de activități trebuie să aibă consecințe directe asupra dreptului la respectarea domiciliului și să atingă un prag minim de gravitate. Un exemplu relevant în acest sens este poluarea gravă a apei (*Dubetska și alții împotriva Ucrainei*, pct. 110 și 113). Temerile sau plângerile neîntemeiate nu sunt suficiente [*Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, pct. 78; a se vedea și *Furlepa împotriva Poloniei* (dec.) cu privire la activitatea unui magazin de piese auto și a unui atelier

de reparații auto; *Walkuska împotriva Poloniei* (dec.) cu privire la o fermă de porci]. În plus, reclamanții pot fi parțial responsabili pentru situația criticată (*Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei*, pct. 48-50, neîncălcare).

407. Curtea a constatat, în special, încălcări ale art. 8 din cauza unor deficiențe imputabile autorităților, în cauze care implică utilizarea unor procedee industriale periculoase (*Tătar împotriva României*) și a unor emisii toxice (*Fadeyeva împotriva Rusiei*), precum și inundarea unor locuințe situate în aval față de un rezervor de apă, imputabile neglijenței autorităților (*Kolyadenko și alții împotriva Rusiei*). În cauza *Giacomelli împotriva Italiei*, Curtea a constatat o încălcare din cauza absenței unei evaluări prealabile a impactului asupra mediului și a nerespectării obligației de a suspenda activitățile unei uzine care genera emisii toxice, aflată în apropierea unei zone rezidențiale. Pe de altă parte, Curtea a constatat că nu a existat o încălcare, într-o cauză în care autoritățile competente și-au îndeplinit obligațiile de protejare și informare a locuitorilor (*Hardy și Maile împotriva Regatului Unit*). Uneori, autoritățile trebuie să adopte măsuri rezonabile și adecvate, chiar și în cazurile în care nu sunt direct responsabile pentru poluarea cauzată de o fabrică, dacă acest lucru este necesar pentru protejarea drepturilor persoanelor private. De exemplu, în temeiul art. 8, autoritățile naționale trebuie să asigure un echilibru just între interesul economic al autorităților locale, de a menține activitatea economică a principalului angajator din regiune – o uzină care emană în atmosferă substanțe chimice periculoase – și interesul locuitorilor de a-și proteja locuințele (*Băcilă împotriva României*, pct. 66-72, încălcare).

V. Corespondență

A. Aspecte generale

1. Sfera de aplicare a noțiunii de „corespondență”

408. Dreptul la respectarea „corespondenței”, în sensul art. 8 § 1 vizează protejarea confidențialității comunicărilor într-o gamă largă de situații diferite. Această noțiune include în mod evident corespondența de natură privată sau profesională (*Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 32 *in fine*), inclusiv în cazul în care expeditorul sau destinatarul este o persoană deținută (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 84; *Mehmet Nuri Özen și alții împotriva Turciei*, pct. 41), dar și pachetele confiscate de agenți vamali (*X împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei). De asemenea, include convorbirile telefonice între membrii unei familii (*Margareta și Roger Andersson împotriva Suediei*, pct. 72), sau cu terțe persoane (*Lüdi împotriva Elveției*, pct. 38-39; *Klass și alții împotriva Germaniei*, pct. 21 și 41; *Malone împotriva Regatului Unit*, pct. 64), apelurile telefonice efectuate din spații profesionale sau de la domiciliu [*Amann împotriva Elveției* (MC), pct. 44; *Halford împotriva Regatului Unit*, pct. 44-46; *Copland împotriva Regatului Unit*, pct. 41; *Kopp împotriva Elveției*, pct. 50], precum și cele efectuate dintr-un centru de detenție (*Petrov împotriva Bulgariei*, pct. 51), și „interceptarea” de informații referitoare la aceste convorbiri (data, durata, numerele formate) (*P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, pct. 42).

409. *Noile tehnologii* intră, de asemenea, sub incidența art. 8, în special mesajele electronice (e-mailurile) [*Copland împotriva Regatului Unit*, pct. 41; *Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 72], utilizarea Internetului (*Copland împotriva Regatului Unit*, pct. 41-42), și datele stocate pe servere informatice (*Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH împotriva Austriei*, pct. 45), inclusiv pe hard-diskuri (*Petri Sallinen și alții împotriva Finlandei*, pct. 71) și dischete (*Iliya Stefanov împotriva Bulgariei*, pct. 42).

410. Sunt vizate, de asemenea, formele mai vechi de comunicare electronică, cum ar fi telexul (*Christie împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei), mesajele transmise prin pager (*Taylor-Sabori împotriva Regatului Unit*), și transmisiunile radio private (*X și Y împotriva Belgiei*, decizia Comisiei), cu excepția transmisiunilor care sunt efectuate pe o frecvență publică și care sunt, așadar, accesibile altor persoane (*B.C. împotriva Elveției*, decizia Comisiei).

Exemple de „ingerințe”

411. Conținutul și forma corespondenței nu sunt relevante în ceea ce privește problema ingerințelor (*A. împotriva Franței*, pct. 35-37; *Frérot împotriva Franței*, pct. 54). De exemplu, deschiderea și citirea unei bucăți de hârtie pliate, pe care un avocat a scris un mesaj și pe care a înmănat-o ulterior clienților săi, sunt considerate o „ingerință” (*Laurent împotriva Franței*, pct. 36). Nu există niciun principiu de *minimis* pentru ca o ingerință să aibă loc: este suficientă deschiderea unei scrisori [*Narinen împotriva Finlandei*, pct. 32; *Idalov împotriva Rusiei* (MC), pct. 197].

412. Orice formă de cenzură, interceptare, control, confiscare și alte obstacole intră sub incidența art. 8. A împiedica o persoană să inițieze o corespondență constituie cea mai amplă formă de „ingerință” în exercitarea „dreptului la respectarea corespondenței” (*Golder împotriva Regatului Unit*, pct. 43).

413. Alte forme de ingerință în dreptul la respectarea corespondenței pot include următoarele acte imputabile autorităților publice:

- controlul corespondenței (*Campbell împotriva Regatului Unit*, pct. 33), realizarea de copii (*Foxley împotriva Regatului Unit*, pct. 30) sau ștergerea anumitor pasaje (*Pfeifer și Plankl împotriva Austriei*, pct. 43);
- interceptarea prin diverse mijloace și înregistrarea conversațiilor personale sau profesionale [*Amann împotriva Elveției* (MC), pct. 45], de exemplu, prin ascultarea convorbirilor telefonice (*Malone împotriva Regatului Unit*, pct. 64, și, în ceea ce privește contorizarea convorbirilor, pct. 83-84; a se vedea și *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, pct. 42), chiar și atunci când ascultarea convorbirilor este efectuată de pe linia unei terțe părți (*Lambert împotriva Franței*, pct. 21); și
- stocarea datelor interceptate referitoare la utilizarea telefonului, a adresei de e-mail și a internetului (*Copland împotriva Regatului Unit*, pct. 44). Simplul fapt că astfel de date pot fi obținute în mod legitim, de exemplu din facturile telefonice, nu constituie o piedică în calea constatării unei „ingerințe”; de asemenea, este irelevant faptul că informațiile nu au fost dezvăluite unor părți terțe sau nu au fost utilizate în cadrul unor proceduri disciplinare sau de altă natură împotriva persoanei în cauză (*ibidem*, pct. 43).

Alte forme de ingerință pot include:

- redirecționarea corespondenței electronice către un terț (*Luordo împotriva Italiei*, pct. 72 și 75, cu privire la un judecător sindic; *Herczegfalvy împotriva Austriei*, pct. 87-88, cu privire la tutorele unei persoane internate într-un spital de psihiatrie);
- copierea unor fișiere electronice, inclusiv a celor care aparțin unor societăți (*Bernh Larsen Holding AS și alții împotriva Norvegiei*, pct. 106);
- Copierea unor documente care conțin date bancare și stocarea ulterioară a acestora de către autorități (*M.N. și alții împotriva San Marino*, pct. 52); și
- măsurile secrete de supraveghere [*Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 122-124; *Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC) și trimerile citate.

414. O „contribuție esențială” a autorităților la o înregistrare efectuată de o persoană particulară constituie o ingerință din partea unei „autorități publice” (*A. împotriva Franței*, pct. 36; *Van Vondel împotriva Țărilor de Jos*, pct. 49; *M.M. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 39, referitoare la o înregistrare efectuată de către o persoană privată cu permisiunea prealabilă a procurorului).

2. Obligații pozitive

415. Până în prezent, Curtea a identificat mai multe obligații pozitive pe care le au statele în legătură cu dreptul la respectarea corespondenței, cum ar fi:

- obligația pozitivă a statului în ceea ce privește comunicările care nu au caracter profesional, efectuate de angajați la locul de muncă [*Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 113 și 115-120].
- obligația de a împiedica publicarea conținutului unor conversații private [*Craxi împotriva Italiei* (nr. 2), pct. 68-76];

- obligația de pune la dispoziția deținuților materialele necesare pentru corespondența lor cu Curtea de la Strasbourg (*Cotleț împotriva României*, pct. 60-65; *Gagiu împotriva României*, pct. 91-92);
- obligația de a executa o hotărâre a Curții Constituționale, prin care se dispune distrugerea casetelor audio care conțin înregistrări ale conversațiilor telefonice între un avocat și clientul său (*Chadimová împotriva Republicii Cehe*, pct. 146); și
- obligația de a păstra un echilibru just între dreptul la respectarea corespondenței și dreptul la libertatea de exprimare [*Benediktsdóttir împotriva Islandei* (dec.)].

3. Abordare generală

416. Situația denunțată poate intra sub incidența art. 8 § 1, atât din punctul de vedere al dreptului la respectarea corespondenței, cât și din perspectiva altor drepturi protejate de art. 8 (dreptul la respectarea domiciliului, a vieții private și a vieții de familie) (*Chadimová împotriva Republicii Cehe*, pct. 143 și trimiterile citate).

417. O ingerință poate fi justificată numai în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la paragraful al doilea al articolului 8. Astfel, dacă nu este contrară art. 8, ingerința trebuie să fie „prevăzută de lege”, să urmărească unul sau mai multe „scopuri legitime” și să fie „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea acestora.

418. Noțiunea de „lege” de la art. 8 § 2 privește atât țările care au un sistem de drept comun, cât și țările „continentale” (*Kruslin împotriva Franței*, pct. 29). În cazul în care consideră că o ingerință nu este „prevăzută de lege”, Curtea nu mai examinează, de regulă, îndeplinirea celorlalte cerințe prevăzute de art. 8 § 2 [*Messina împotriva Italiei (nr. 2)*, pct. 83; *Enea împotriva Italiei* (MC), pct. 144; *Meimanis împotriva Letoniei*, pct. 66].

419. Curtea acordă statelor contractante o marjă de apreciere în temeiul art. 8 pentru reglementarea aspectelor care țin de acest domeniu, dar această marjă face în continuare obiectul examinării de către Curtea a respectării Convenției (*Szuluk împotriva Regatului Unit*, pct. 45 și trimiterile citate).

420. Curtea a subliniat importanța instrumentelor internaționale relevante în acest domeniu, inclusiv a regulilor penitenciare europene (*Nusret Kaya și alții împotriva Turciei*, pct. 26-28 și 55).

B. Corespondența deținuților¹⁰

1. Principii generale

421. Exercițarea unui anumit grad de control asupra corespondenței deținuților este acceptabilă și nu este, în sine, incompatibilă cu dispozițiile Convenției, având în vedere cerințele obișnuite și rezonabile ale detenției (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 98; *Golder împotriva Regatului Unit*, pct. 45). Cu toate acestea, un astfel de control nu trebuie să depășească necesitățile impuse de obiectivul legitim urmărit în conformitate cu art. 8 § 2 din Convenție. Deși poate fi necesar să fie monitorizat contactul deținuților cu lumea exterioară, inclusiv contactul telefonic, normele aplicate trebuie să asigure persoanelor deținute o protecție adecvată împotriva ingerințelor arbitrare din partea autorităților naționale (*Doerga împotriva Țărilor de Jos*, pct. 53).

422. Deschiderea (*Demirtepe împotriva Franței*, pct. 26), controlarea (*Kornakovs împotriva Letoniei*, pct. 158) și confiscarea (*Birznieks împotriva Letoniei*, pct. 124) corespondenței unui deținut cu Curtea intră sub incidența art. 8, la fel ca și refuzul de a pune la dispoziția unui deținut materialele necesare pentru corespondența sa cu Curtea (*Cotleț împotriva României*, pct. 65).

423. Pentru a aprecia gradul de admisibilitate al unor astfel de controale, ar trebui să se țină seama de faptul că posibilitatea unui deținut de a scrie și de a primi scrisori este, uneori, singura sa legătură cu lumea exterioară (*Campbell împotriva Regatului Unit*, pct. 45). Un control general și sistematic a

¹⁰ A se vedea și capitolul privind art. 34 (Cerere individuală).

întregii corespondențe a deținuților, fără nicio reglementare privind punerea în aplicare a unei astfel de practici și fără nicio motivare din partea autorităților, ar fi contrar Convenției (*Petrov împotriva Bulgariei*, pct. 44).

424. Exemplele de „ingerință”, în sensul art. 8 § 1, includ:

- interceptarea unei scrisori de către administrația unui penitenciar (*McCallum împotriva Regatului Unit*, pct. 31) sau neexpedierea unei scrisori (*William Faulkner împotriva Regatului Unit*, pct. 11; *Mehmet Nuri Özen și alții împotriva Turciei*, pct. 42);
- restricționarea (*Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 110) sau distrugerea corespondenței (*Fazil Ahmet Tamer împotriva Turciei*, pct. 52 și 54 în ceea ce privește un sistem de filtrare);
- deschiderea unei scrisori (*Narinen împotriva Finlandei*, pct. 32) – inclusiv în cazul funcționării deficitare a serviciului poștal din cadrul penitenciarului (*Demirtepe împotriva Franței*, pct. 26) sau în cazul în care corespondența este pur și simplu deschisă, înainte de a-i fi înmănată destinatarului [*Faulkner împotriva Regatului Unit* (dec.)]; și;
- întârzierile în transmiterea corespondenței (*Cotleț împotriva României*, pct. 34) sau refuzul de a redirecționa către adresa unui anumit deținut e-mailurile trimise la adresa penitenciarului [*Helander împotriva Finlandei* (dec.), pct. 48].

Sunt luate în considerare și schimburile de scrisori între doi deținuți (*Pfeifer și Plankl împotriva Austriei*, pct. 43), la fel ca și refuzul de a înapoia o carte unui deținut (*Ospina Vargas împotriva Italiei*, pct. 44).

425. De asemenea, o „ingerință” poate să rezulte din:

- ștergerea anumitor pasaje (*Fazil Ahmet Tamer împotriva Turciei*, pct. 10 și 53; *Pfeifer și Plankl împotriva Austriei*, pct. 47);
- limitarea numărului de colete și pachete pe care un deținut este autorizat să le primească (*Aliev împotriva Ucrainei*, pct. 180); și
- înregistrarea și stocarea conversațiilor telefonice ale unui deținut (*Doerga împotriva Țărilor de Jos*, pct. 43) sau a conversațiilor dintre un deținut și rudele acestuia, în timpul vizitelor (*Wisse împotriva Franței*, pct. 29).

Același lucru este valabil și pentru impunerea unei sancțiuni disciplinare care implică interdicția absolută de a trimite sau de a primi scrisori, timp de 28 de zile (*McCallum împotriva Regatului Unit*, pct. 31) și a unei restricții privind utilizarea de către deținuți a limbii materne în cursul conversațiilor telefonice (*Nusret Kaya și alții împotriva Turciei*, pct. 36).

426. Ingerința trebuie să îndeplinească cerințele de legalitate prevăzute la art. 8 § 2. Legislația trebuie să fie formulată suficient de clar, astfel încât să ofere oricărei persoane indicii privind circumstanțele și condițiile în care autoritățile publice sunt abilitate să recurgă la astfel de măsuri (*Lavents împotriva Letoniei*, pct. 135). În fața Curții, guvernul pârât are obligația să precizeze dispoziția legală în temeiul căreia corespondența deținuților în cauză a fost monitorizată de autoritățile naționale (*Di Giovine împotriva Italiei*, pct. 25).

427. Cerința de legalitate se referă nu numai la existența unui temei legal în dreptul intern, ci și la calitatea legii, care ar trebui să fie clară, previzibilă în ceea ce privește efectele sale și accesibilă persoanei în cauză, care trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele actelor sale (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 88).

428. Legislația nu este compatibilă cu Convenția în cazul în care nu reglementează nici durata măsurilor de monitorizare a corespondenței deținuților și nici motivele care le pot justifica, în cazul în care nu indică suficient de clar domeniul de aplicare și modalitățile de exercitare ale puterii discreționare conferite autorităților competente în domeniul relevant, sau în cazul în care le oferă acestor autorități o marjă de apreciere prea amplă [*Labita împotriva Italiei* (MC), pct. 176 și 180-184; *Niedbafa împotriva Poloniei*, pct. 81-82; *Lavents împotriva Letoniei*, pct. 136].

429. Următoarele măsuri, printre altele, nu sunt „prevăzute de lege”:

- cenzura impusă cu încălcarea dispozițiilor care o interzic în mod expres [*Idalov împotriva Rusiei* (MC), pct. 201] sau în absența unor dispoziții care o autorizează (*Demirtepe împotriva Franței*, pct. 27) sau impusă de către o autoritate care își depășește competențele de care dispune în conformitate cu legislația aplicabilă [*Labita împotriva Italiei* (MC), pct. 182];
- cenzura practică în temeiul unui act nepublicat, inaccesibil publicului (*Poltoratskiy împotriva Ucrainei*, pct. 158-160);
- norme privind monitorizarea apelurilor telefonice ale deținuților care nu sunt suficient de clare și detaliate pentru a-i furniza reclamantului o protecție adecvată (*Doerga împotriva Țărilor de Jos*, pct. 53).

430. Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 8, din cauza refuzului de a transmite o scrisoare de la un deținut la altul, pe baza unei instrucțiuni interne fără caracter obligatoriu (*Frérot împotriva Franței*, pct. 59).

431. În cazul în care dreptul intern autorizează ingerințe, acesta trebuie să includă garanții care permit prevenirea abuzurilor de putere din partea autorităților penitenciare. Nu este suficientă o lege care se limitează la identificarea categoriei de persoane a căror corespondență „poate fi cenzurată” și instanța competentă, fără a preciza durata măsurii sau motivele care o pot justifica (*Calogero Diana împotriva Italiei*, pct. 32-33).

432. Curtea constată o încălcare în cazul în care dispozițiile de drept intern privind controlul corespondenței deținuților oferă autorităților naționale o marjă de apreciere prea amplă și conferă administrației penitenciarului autoritatea de a reține orice corespondență considerată „neadecvată reeducării condamnatului”, astfel încât „controlul corespondenței pare deci automat, independent de orice decizie a unei autorități judecătorești și nesupus căilor de atac” (*Petra împotriva României*, pct. 37). Cu toate acestea, deși o lege care conferă o putere discreționară trebuie să precizeze domeniul de aplicare al acesteia (*Domenichini împotriva Italiei*, pct. 32), Curtea admite că este imposibil să se atingă un nivel absolut de certitudine în ceea ce privește redactarea legii în cauză (*Calogero Diana împotriva Italiei*, pct. 32).

433. Modificările aduse unei legi atacate nu permit repararea încălcărilor care au avut loc înainte de intrarea lor în vigoare [*Enea împotriva Italiei* (MC), pct. 147; *Argenti împotriva Italiei*, pct. 38].

434. Ingerința în dreptul unui deținut la respectarea corespondenței sale trebuie, de asemenea, să fie necesară într-o societate democratică (*Yefimenko împotriva Rusiei*, pct. 142). O astfel de „necesitate” trebuie evaluată în raport cu cerințele obișnuite și rezonabile ale detenției. În special „apărarea ordinii publice și prevenirea faptelor penale” (*Kwiek împotriva Poloniei*, pct. 47; *Jankauskas împotriva Lituaniei*, pct. 21) pot justifica ingerințele mai ample în privința unei persoane private de libertate decât în cazul unei persoane aflate în libertate. Astfel, exclusiv în această măsură, privarea legală de libertate, în sensul art. 5, influențează aplicarea art. 8 în cazul persoanelor private de libertate (*Golder împotriva Regatului Unit*, pct. 45). În orice caz, măsura în cauză trebuie să fie proporțională în sensul art. 8 § 2. Amploarea controlului și existența unor garanții adecvate împotriva abuzurilor reprezintă criterii esențiale pentru această evaluare (*Tsonyo Tsonov împotriva Bulgariei*, pct. 42).

435. Natura corespondenței care face obiectul controlului poate fi, de asemenea, luată în considerare. Anumite schimburi de scrisori, de exemplu cele cu un avocat, ar trebui să beneficieze de un nivel sporit de confidențialitate, în special în cazul în care acestea conțin plângeri împotriva autorităților penitenciare (*Yefimenko împotriva Rusiei*, pct. 144). În ceea ce privește amploarea și natura ingerinței, monitorizarea întregii corespondențe a unui deținut, fără să se facă nicio distincție între diferitele categorii de destinatari, determină o perturbare a echilibrului dintre interesele implicate (*Petrov împotriva Bulgariei*, pct. 44). Simpla teamă legată de posibilitatea ca deținutul să se sustragă justiției sau să influențeze martorii nu poate justifica, în sine, autorizarea la nivel general a unei verificări sistematice a întregii corespondențe a unui deținut (*Jankauskas împotriva Lituaniei*, pct. 22).

436. S-a constatat că interceptarea unor scrisori private, pe motiv că acestea erau formulate „în mod intenționat în termeni injurioși la adresa autorităților penitenciare”, nu a fost „necesară într-o societate democratică” în cauza *Silver și alții împotriva Regatului Unit* (pct. 64, 91 și 99).

437. În plus, este important să se facă distincția între minorii plasați sub supraveghere educațională și persoanele deținute, atunci când se apreciază restricțiile privind corespondența și comunicările telefonice. Marja de apreciere a autorităților este mai restrânsă în primul caz (*D.L. împotriva Bulgariei*, pct. 104-109).

2. Cazurile în care poate fi necesară o ingerință în corespondența deținuților

438. Ulterior pronunțării hotărârii în cauza *Silver și alții împotriva Regatului Unit* jurisprudența Curții a recunoscut că exercitarea unui anumit grad de control asupra corespondenței deținuților este necesară și nu este, în sine, incompatibilă cu Convenția. Curtea a statuat în special că:

- controlul corespondenței deținuților poate fi legitim atunci când este întemeiat pe motive legate de menținerea ordinii în penitenciar (*Kepeneklioglu împotriva Turciei*, pct. 31; *Silver și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 101);
- unele măsuri de control – spre deosebire de ingerințele automate, generalizate –, care au ca scop apărarea ordinii publice și prevenirea faptelor penale, pot fi justificate; de exemplu, în cazul corespondenței cu persoane periculoase sau în ceea ce privește aspecte nejuridice [*Jankauskas împotriva Lituaniei*, pct. 21-22; *Faulkner împotriva Regatului Unit* (dec.)];
- în cazul în care se permite accesul la un telefon, ținând seama de condițiile obișnuite și rezonabile ale vieții în detenție, acesta poate să fie supus unor restricții legitime, având în vedere, de exemplu, necesitatea utilizării acestei facilități în comun cu alți deținuți și cerințele privind apărarea ordinii publice și prevenirea faptelor penale [*A.B. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 93; *Coșcodar împotriva României* (dec.), pct. 30];
- interzicerea trimiterii unei scrisori care nu este scrisă pe un formular oficial nu ridică probleme, cu condiția ca aceste formulare să fie ușor de obținut [*Faulkner împotriva Regatului Unit* (dec.)];
- interdicția impusă unui deținut străin, de a trimite rudelor sale o scrisoare formulată într-o limbă pe care autoritățile penitenciare nu o înțeleg, nu ridică o problemă în cazul în care reclamantul a refuzat oferta unei traduceri gratuite, fără să ofere un motiv convingător, și a primit permisiunea de a trimite alte două scrisori [*Chishti împotriva Portugaliei* (dec.)];
- limitarea numărului de colete și pachete poate fi justificată de scopul de a asigura securitatea penitenciarelor și de a evita problemele de logistică, cu condiția menținerii unui echilibru între interesele aflate în joc (*Aliev împotriva Ucrainei*, pct. 181-182);
- nu a fost considerată disproporționată o sancțiune disciplinară minoră, care a constat în reținerea unui pachet trimis unui deținut, aplicată din cauza nerespectării cerinței de a trimite corespondența prin intermediul autorităților penitenciare [*Puzinas împotriva Lituaniei (nr. 2)*, pct. 34; totuși, a se compara cu *Buglov împotriva Ucrainei*, pct. 137];
- de asemenea, o întârziere de trei săptămâni în trimiterea unei scrisori fără caracter urgent, din cauza necesității de a obține instrucțiuni din partea unui superior ierarhic, nu a fost considerată o încălcare (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 104).

3. Corespondența scrisă

439. Art. 8 nu garantează deținuților dreptul de a alege materialele pentru redactarea scrisorilor. Obligarea deținuților de a utiliza pentru corespondența lor hârtia specială a închisorii nu constituie o ingerință în dreptul acestora la respectarea corespondenței, cu condiția ca hârtia respectivă să poată fi procurată cu ușurință (*Cotleț împotriva României*, pct. 61).

440. Art. 8 nu impune statelor obligația suportării taxelor legate de întreaga corespondență a deținuților (*Boyle și Rice împotriva Regatului Unit*, pct. 56-58). Totuși, acest aspect ar trebui să fie apreciat de la caz la caz, deoarece ar putea apărea o problemă în cazul în care, din cauza lipsei mijloacelor financiare, corespondența unui deținut a fost împiedicată în mod serios. Astfel, Curtea a hotărât că:

- refuzul administrației închisorii de a pune la dispoziția unui reclamant care nu dispune de resursele financiare necesare pentru achiziționarea unor astfel de materiale, plicuri, ștampile și hârtie de scris, necesare pentru corespondența cu Curtea de la Strasbourg, poate constitui o neîndeplinire de către statul pârât a obligației sale pozitive de a asigura exercitarea efectivă a dreptului la respectarea corespondenței (*Cotleț împotriva României*, pct. 59 și 65);
- în cazul unui deținut fără niciun mijloc financiar sau sprijin, care depinde în totalitate de autoritățile penitenciare, aceste autorități trebuie să îi furnizeze materialele necesare, în special timbre, pentru corespondența sa cu Curtea (*Gagiu împotriva României*, pct. 91-92).

441. O ingerință în dreptul la corespondență, cu privire la care se constată că a avut loc *accidental*, ca urmare a unei erori imputabile autorităților penitenciare, și care este urmată de o confirmare explicită și de o reparație suficientă (de exemplu, adoptarea de către autorități a unor măsuri care să garanteze că eroarea nu va fi repetată) nu ridică o problemă în temeiul Convenției [*Armstrong împotriva Regatului Unit* (dec.); *Tsonyo Tsonev împotriva Bulgariei*, pct. 29).

442. Statul are responsabilitatea de a face dovada primirii efective a corespondenței de către deținut; în eventualitatea unui dezacord între reclamant și guvernul pârât în fața Curții, cu privire la predarea efectivă a unei scrisori, Guvernul nu se poate limita la prezentarea unui registru în care este înscrisă corespondența adresată deținutului și primită în închisoare, fără să stabilească cu certitudine faptul că respectiva scrisoare a ajuns efectiv la destinatarul său (*Messina împotriva Italiei*, pct. 31).

443. Autoritățile responsabile cu trimiterea și primirea corespondenței ar trebui să informeze deținuții cu privire la orice probleme legate de funcționarea serviciului poștal (*Grace împotriva Regatului Unit*, raportul Comisiei, pct. 97).

4. Conversațiile telefonice

444. Art. 8 din Convenție nu le conferă deținuților dreptul de a efectua apeluri telefonice, în special în cazul în care facilitățile oferite pentru comunicarea prin scrisori sunt disponibile și adecvate [*A.B. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 92; *Ciszewski împotriva Poloniei* (dec.)]. Cu toate acestea, în cazul în care dreptul intern le permite deținuților să aibă conversații telefonice, de exemplu, cu rudele acestora, sub supravegherea autorităților penitenciare, o restricție impusă în privința convorbirilor telefonice poate constitui o „ingerință” în exercitarea dreptului la respectarea corespondenței lor, în sensul art. 8 § 1 din Convenție (*Nusret Kaya și alții împotriva Turciei*, pct. 36). În practică, trebuie să se țină seama de faptul că deținuții trebuie să folosească în comun un număr limitat de aparate de telefonie și că autoritățile trebuie să mențină ordinea și să prevină faptele penale [*Daniliuc împotriva României* (dec.); a se vedea și *Davison împotriva Regatului Unit* (dec.), în ceea ce privește tarifele pentru apelurile telefonice efectuate din închisoare].

445. S-a constatat că interdicția impusă pentru o anumită perioadă de timp unui deținut, de a utiliza cabina telefonică a închisorii pentru a-și suna partenera cu care avea o relație de 4 ani și împreună cu care avea un copil, pe motiv că aceștia nu erau căsătoriți, constituie o încălcare a art. 8, coroborat cu art. 14 (*Petrov împotriva Bulgariei*, pct. 54).

446. Într-un penitenciar cu regim de maximă siguranță, ținerea evidenței numerelor de telefon pe care un deținut dorea să le apeleze – măsură care i-a fost notificată – a fost considerată necesară din motive de securitate și pentru a evita săvârșirea altor infracțiuni (deținutul avea la dispoziție alte modalități pentru a păstra legătura cu rudele sale, cum ar fi scrisorile și vizitele) [*Coșcodar împotriva României* (dec.), pct. 30].

5. Corespondența dintre deținuți și avocații lor

447. Art. 8 se aplică, fără deosebire, corespondenței cu un avocat care a fost deja numit de către un client și celei cu un potențial avocat (*Schönenberger și Durmaz împotriva Elveției*, pct. 29).

448. Corespondența dintre un deținut și avocatul său are un „statut privilegiat în temeiul art. 8 din Convenție” (*Campbell împotriva Regatului Unit*, pct. 48; *Piechowicz împotriva Poloniei*, pct. 239). Aceasta poate constitui o etapă preliminară a exercitării dreptului de a introduce o acțiune, de exemplu

pentru denunțarea tratamentelor aplicate în cursul detenției (*Ekinci și Akalin împotriva Turciei*, pct. 47), și poate avea un impact asupra pregătirii apărării, adică asupra exercitării unui alt drept prevăzut la art. 6 din Convenție (*Golder împotriva Regatului Unit*, pct. 45 *in fine*).

449. Curtea consideră că respectarea principiului confidențialității relației avocat-client este fundamentală [*Helander împotriva Finlandei* (dec.), pct. 53]. Controlul sistematic al acestui tip de corespondență contravine principiului respectiv (*Petrov împotriva Bulgariei*, pct. 43).

450. Cu toate acestea, Curtea admite că autoritățile penitenciare pot deschide o scrisoare adresată de un avocat unui deținut, atunci când au motive întemeiate să creadă că această scrisoare conține un element ilicit care nu a fost descoperit prin mijloacele normale de detecție. Cu toate acestea, scrisoarea ar trebui doar să fie deschisă, nu și citită (*Campbell împotriva Regatului Unit*, pct. 48; *Erdem împotriva Germaniei*, pct. 61). Protecția corespondenței unui deținut cu avocatul acestuia impune statelor membre obligația de a oferi garanții adecvate pentru a împiedica citirea scrisorii, cum ar fi deschiderea scrisorii în prezența deținutului în cauză (*Campbell împotriva Regatului Unit*, pct. 48).

451. Citirea scrisorilor adresate de un deținut unui avocat sau primite de la acesta ar trebui să fie permisă numai în circumstanțe excepționale, atunci când autoritățile au motive întemeiate să creadă că „privilegiul confidențialității face obiectul unui abuz”, în sensul că scrisoarea în cauză are un conținut care pune în pericol securitatea instituției penitenciare ori siguranța altor persoane, sau are un caracter penal în alt fel. Ce anume poate fi considerat „motiv întemeiat” depinde de ansamblul circumstanțelor, dar presupune existența unor fapte sau a unor informații care ar convinge un observator obiectiv că se abuzează de modalitatea de comunicare privilegiată (*Campbell împotriva Regatului Unit*, pct. 48; *Petrov împotriva Bulgariei*, pct. 43). Orice excepții de la acest privilegiu trebuie să fie însoțite de garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor (*Erdem împotriva Germaniei*, pct. 65).

452. Prevenirea terorismului este un context excepțional și implică urmărirea obiectivelor legitime de protejare a „securității naționale”, de „apărare a ordinii” și de „prevenire a infracțiunilor” (*Erdem împotriva Germaniei*, pct. 60 și 66-69). În cauza citată, contextul procesului în curs de desfășurare, amenințarea teroristă, cerințele de securitate, existența unor garanții procedurale și a unui alt canal de comunicare între acuzat și avocatul său au determinat Curtea să constate încălcarea art. 8.

453. S-a constatat că interceptarea scrisorilor în care erau denunțate condițiile de detenție și anumite acțiuni întreprinse de autoritățile penitenciare nu a fost conformă cu dispozițiile art. 8 § 2 (*Ekinci și Akalin împotriva Turciei*, pct. 47).

454. S-a considerat că reținerea de către procuror a unei scrisori din partea unui avocat, prin care acesta informa o persoană arestată cu privire la drepturile sale, a încălcat art. 8 § 2 (*Schönenberger și Durmaz împotriva Elveției*, pct. 28-29).

455. Art. 34 din Convenție (a se vedea infra) poate fi, de asemenea, aplicabil în cazul restricționării corespondenței între un deținut și un avocat în ceea ce privește sesizarea Curții de la Strasbourg și participarea la procedura în fața sa (*Shtukurov împotriva Rusiei*, pct. 140, în ceea ce privește, în special, interzicerea convorbirilor telefonice și a corespondenței). Cu toate acestea, corespondența dintre un reclamant efectiv sau potențial și reprezentantul său în fața Curții ar trebui să aibă un statut privilegiat (*Boris Popov împotriva Rusiei*, pct. 43 și 112).

456. Totuși, Curtea a specificat că statul dispune de o anumită marjă de apreciere pentru stabilirea modalităților de corespondență la care trebuie să aibă acces deținutul. Astfel, refuzul autorităților penitenciare de a redirecționa către un deținut un e-mail, transmis acestuia de către avocatul său la adresa de e-mail a închisorii, este justificat în cazul în care există alte mijloace efective și suficiente de transmitere a corespondenței [*Helander împotriva Finlandei* (dec.), pct. 54, în care dreptul intern prevedea că deținutul și avocații acestora trebuiau să comunice prin scrisori, telefonic sau în cadrul vizitelor].

6. Corespondența cu Curtea

457. Corespondența unui deținut cu instituțiile Convenției intră sub incidența art. 8. Curtea a constatat că a existat o ingerință în dreptul la respectarea corespondenței în cazul în care au fost deschise scrisori

adresate deținuților de către instituțiile Convenției [*Peers împotriva Greciei*, pct. 81; *Valašinas împotriva Lituaniei*, pct. 128-129; *Idalov împotriva Rusiei* (MC), pct. 197-201]. La fel ca în alte cazuri, o astfel de ingerință încalcă art. 8, cu excepția cazului în care este aceasta este „prevăzută de lege”, urmărește unul dintre scopurile legitime prevăzute la art. 8 § 2 și este „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea acestui scop (*Petra împotriva României*, pct. 36).

458. În cazul specific în care doar una din numeroase scrisori a fost „deschisă din greșeală”, într-o instituție în care tocmai fusese transferat reclamantul, Curtea a constatat că nu existau dovezi privind existența unei intenții deliberate din partea autorităților de a aduce atingere dreptului la respectarea corespondenței reclamantului cu instituțiile Convenției, care să poată fi considerată o ingerință în dreptul său la respectarea corespondenței, în sensul art. 8 § 1 [*Touroude împotriva Franței* (dec.); *Sayoud împotriva Franței* (dec.)].

459. Pe de altă parte, în cazul în care „controlul corespondenței este automat, necondiționat, independent de orice decizie a unei autorități judecătorești și nesupus căilor de atac”, acesta nu este „prevăzut de lege” (*Petra împotriva României*, pct. 37; *Kornakovs împotriva Letoniei*, pct. 159).

460. Litigiile privind corespondența dintre deținuți și Curte pot ridica, de asemenea, o problemă în temeiul art. 34 din Convenție, în cazul în care există obstacole în calea „exercitării efective” a dreptului la o cerere individuală (*Shekhov împotriva Rusiei*, pct. 53 și trimiterile citate; *Yefimenko împotriva Rusiei*, pct. 164).

461. Părțile contractante la Convenție s-au angajat să se asigure că autoritățile lor nu împiedică „în niciun fel” exercitarea efectivă a dreptului de a sesiza Curtea. Prin urmare, este extrem de important ca reclamantii, declarați sau potențiali, să poată comunica în mod liber cu Curtea, fără a fi descurajați de către autorități să utilizeze o cale de atac în temeiul Convenției și fără să fie supuși niciunei presiuni pentru retragerea sau modificarea capelor de cerere [*Ilașcu și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), pct. 480; *Cotleț împotriva României*, pct. 69]. Refuzul de a transmite corespondența unui reclamant, care servește, în principiu, la stabilirea respectării termenului de 6 luni, în sensul art. 35 § 1 din Convenție, este un exemplu tipic de împiedicare a exercitării efective a dreptului de a introduce o cerere în fața Curții (*Kornakovs împotriva Letoniei*, pct. 166). Situațiile care intră sub incidența art. 34 din Convenție includ:

- interceptarea de către autoritățile penitenciare a scrisorilor din partea Curții sau adresate Curții (*Maksym împotriva Poloniei*, pct. 31-33 și trimiterile citate), chiar dacă este vorba despre o simplă confirmare de primire (*Yefimenko împotriva Rusiei*, pct. 163);
- impunerea unei pedepse unui deținut pentru trimiterea unei scrisori Curții (*Kornakovs împotriva Letoniei*, pct. 168-169);
- actele care constituie o formă de presiune sau acte de intimidare [*Ilașcu și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), pct. 481];
- refuzul autorităților penitenciare de a furniza fotocopii ale documentelor care trebuie să fie anexate la formularul de cerere sau întâzieri nejustificate în acest sens (*Igors Dmitrijevs împotriva Letoniei*, pct. 91 și 100; *Gagiu împotriva României*, pct. 95-96; *Moisejevs împotriva Letoniei*, pct. 184);
- în general, lipsa accesului efectiv la documente necesare pentru depunerea unei cereri în fața Curții (*Vasilij Ivashchenko împotriva Ucrainei*, pct. 123 și 125).

462. Trebuie să se țină seama de faptul că, având în vedere că sunt închiși într-un spațiu limitat, au un contact redus cu persoanele apropiate sau cu lumea exterioară și sunt permanent supuși autorității administrației penitenciare, deținuții se află, fără îndoială, într-o situație de vulnerabilitate și dependență (*Cotleț împotriva României*, pct. 71; *Kornakovs împotriva Letoniei*, pct. 164). În consecință, angajamentul autorităților de a se abține de la împiedicarea exercitării dreptului de a introduce o cerere, poate fi, în anumite circumstanțe, însoțit de obligația de a furniza facilitățile necesare unui deținut aflat într-o poziție de vulnerabilitate și dependență față de conducerea penitenciarului (*Naydyon împotriva Ucrainei*, pct. 64) și care nu este în măsură să obțină prin mijloace proprii

documentele solicitate de grefa Curții pentru depunerea unei cereri valabile (*Vasiliy Ivashchenko împotriva Ucrainei*, pct. 103-107).

463. În conformitate cu art. 47 din *Regulamentul Curții*, formularul de cerere trebuie să fie însoțit de documente relevante care să îi permită Curții să se pronunțe. În aceste circumstanțe, autoritățile au obligația de a le furniza reclamantilor, la cerere, documentele de care au nevoie astfel încât Curtea să poată efectua o examinare adecvată și eficientă a cererii lor (*Naydyon împotriva Ucrainei*, pct. 63 și trimiterile citate). Nefurnizându-i reclamantului în timp util documentele necesare pentru a depune o cerere în fața Curții, statul și-a încălcat obligația care îi revine în temeiul art. 34 din Convenție [*Iambor împotriva României (nr. 1)*, pct. 216; și a contrario *Ustyantsev împotriva Ucrainei*, pct. 99]. Cu toate acestea, trebuie să se sublinieze că:

- astfel cum a evidențiat Curtea, nu există niciun drept automat de a primi de la autoritățile penitenciare fotocopii ale tuturor documentelor (*Chaykovskiy împotriva Ucrainei*, pct. 94-97);
- nu toate întârzierile în ceea ce privește expedierea corespondenței către Curte sunt criticabile (întârzieri de 4 până la 5 zile: *Yefimenko împotriva Rusiei*, pct. 131 și 159; de 6 zile: *Shchebetov împotriva Rusiei*, pct. 84), în special în cazul în care nu există intenția deliberată de a-l împiedica pe reclamant să introducă o cerere în fața Curții (pentru o întârziere puțin mai mare: *Valašinas împotriva Lituaniei*, pct. 134), dar autoritățile au obligația de a transmite corespondența fără întârzieri nejustificate (*Sevastyanov împotriva Rusiei*, pct. 86);
- acuzațiile formulate de un reclamant cu privire la împiedicarea corespondenței sale cu Curtea trebuie să fie suficient de bine întemeiate (*Valašinas împotriva Lituaniei*, pct. 136; *Michael Edward Cooke împotriva Austriei*, pct. 48) și trebuie să atingă un nivel minim de gravitate pentru a putea fi calificate drept acte sau omisiuni contrare art. 34 din Convenție (*Kornakovs împotriva Letoniei*, pct. 173; *Moisejevs împotriva Letoniei*, pct. 186);
- guvernul pârât trebuie să ofere Curții o explicație rezonabilă ca răspuns la acuzații coerente și credibile privind existența unor obstacole în calea dreptului de a introduce o cerere (*Klyakhin împotriva Rusiei*, pct. 120-121);
- posibilitatea ca plicurile Curții să fie falsificate, pentru a face contrabandă cu materiale interzise în închisoare, constituie un risc atât de neglijabil încât poate fi eliminat (*Peers împotriva Greciei*, pct. 84).

7. Corespondența cu jurnaliștii

464. Dreptul la libertatea de exprimare în contextul corespondenței este protejat de art. 8 din Convenție. În principiu, un deținut poate trimite materiale în vederea publicării (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 99; *Fazil Ahmet Tamer împotriva Turciei*, pct. 53). În practică, conținutul materialului este un factor care trebuie luat în considerare.

465. De exemplu, s-a constatat că o decizie prin care s-a interzis unui deținut aflat în arest preventiv să trimită două scrisori unor jurnaliști a constituit o ingerință. Totuși, autoritățile naționale au subliniat că acestea conțineau acuzații defăimătoare la adresa martorilor și organelor de urmărire penală, în cursul procedurii penale. În plus, reclamantul a avut posibilitatea de a prezenta aceste acuzații în fața instanțelor și nu a fost privat de contactul cu lumea exterioară. Prin urmare, interzicerea corespondenței sale cu presa a fost considerată de către Curte ca fiind proporțională cu obiectivul legitim urmărit, și anume prevenirea faptelor penale [*Jöcks împotriva Germaniei* (dec.)].

466. În sens mai larg, în cazul unei scrisori care nu a fost transmisă presei, dar care este susceptibilă să fie publicată, poate fi luată în considerare protecția drepturilor personalului penitenciarului, vizat în scrisoarea respectivă (*W. împotriva Regatului Unit*, pct. 52-57).

8. Corespondența dintre un deținut și un medic

467. Curtea a abordat, pentru prima dată, monitorizarea corespondenței medicale a unui deținut în cauza *Szuluk împotriva Regatului Unit*. Cazul a avut ca obiect controlarea de către medicul

penitenciarului a corespondenței deținutului în cauză cu medicul specialist care monitoriza tratamentul acestuia în spital, cu privire la afecțiunea medicală care îi pune în pericol viața. Curtea a admis că un deținut care suferă de o afecțiune care îi pune în pericol viața dorește să fie asigurat de către un specialist extern că beneficiază de un tratament medical adecvat în cadrul penitenciarului. Având în vedere circumstanțele cazului, Curtea a constatat că, deși monitorizarea corespondenței medicale deținutului s-a limitat la medicul penitenciarului, aceasta nu a păstrat un echilibru just în raport cu dreptul deținutului la respectarea corespondenței sale (49-53).

9. Corespondența cu rudele apropiate sau cu alte persoane

468. Este esențial ca autoritățile să ajute deținuții să păstreze legătura cu rudele apropiate. În această privință, Curtea a subliniat importanța recomandărilor formulate în Regulile penitenciare europene (*Nusret Kaya și alții împotriva Turciei*, pct. 55).

469. Exercițarea unui anumit grad de control asupra interacțiunii deținuților cu lumea exterioară poate fi necesară [*Coșcodar împotriva României* (dec.); *Baybaşın împotriva Țărilor de Jos* (dec.)], în cazul detenției într-un penitenciar de maximă siguranță].

470. Curtea face o distincție între corespondența unui deținut cu infractori sau alte persoane periculoase și corespondența legată de viața privată și de familie (*Čiapas împotriva Lituaniei*, pct. 25). Cu toate acestea, interceptarea unor scrisori de la o rudă apropiată a unui deținut acuzat de infracțiuni grave ar putea fi necesară pentru a preveni faptele penale și pentru a asigura desfășurarea corespunzătoare a procesului penal în curs (*Kwiek împotriva Poloniei*, pct. 48).

471. Este posibil să i se interzică unui deținut aflat într-o închisoare de maximă siguranță să corespundeze în limba aleasă de acesta, din motive de securitate speciale – cum ar fi prevenirea riscului de evadare – în cazul în care deținutul vorbește una sau mai multe din limbile pe care deținuții sunt autorizați să le utilizeze în contactul lor cu rudele apropiate [*Baybaşın împotriva Țărilor de Jos* (dec.)].

472. Cu toate acestea, Curtea nu a acceptat practica prin care deținuții care doresc să vorbească la telefon cu rudele acestora în singura limbă utilizată în relația cu familia, sunt obligați să se supună, pe propria cheltuială, unei proceduri preliminare, prin care să se verifice dacă, într-adevăr, aceștia nu știu să vorbească limba oficială (*Nusret Kaya și alții împotriva Turciei*, pct. 59-60). Curtea a constatat, de asemenea, că este contrară dispozițiilor art. 8 impunerea unui deținut a obligației de a furniza în prealabil, pe propria cheltuială, o traducere în limba oficială a scrisorilor sale private, redactate în limba sa maternă (*Mehmet Nuri Özen și alții împotriva Turciei*, pct. 60).

473. O scrisoare adresată de un deținut familiei sale (sau o scrisoare privată din partea unui deținut pentru altul, precum în cauza *Pfeifer și Plankl împotriva Austriei*, pct. 47) nu poate fi interceptată pur și simplu pentru că aceasta conține critici sau limbaj neadecvat la adresa personalului penitenciarului (*Vlasov împotriva Rusiei*, pct. 138), cu excepția cazului în care există o amenințare de recurgere la violență (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 65 și 103).

10. Corespondența dintre un deținut și alți destinatari

474. Corespondența deținuților cu alți destinatari poate fi cenzurată, de exemplu, cu Ombudsmanul (*Niedbata împotriva Poloniei*, pct. 81) sau cu organizațiile neguvernamentale (*Jankauskas împotriva Lituaniei*, pct. 19).

C. Corespondența avocaților¹¹

475. Corespondența dintre un avocat și clientul său, indiferent de scopul acesteia, este protejată în temeiul art. 8 din Convenție, care îi conferă o protecție sporită în ceea ce privește confidențialitatea (*Michaud împotriva Franței*, pct. 117-119). Acest lucru este justificat de faptul că avocații au un rol fundamental într-o societate democratică, și anume apărarea justițiabililor. Conținutul documentelor interceptate este irelevant (*Laurent împotriva Franței*, pct. 47). Secretul profesional reprezintă „baza

¹¹ Nu include și cazul corespondenței cu deținuții, aspect abordat în capitoul anterior (Corespondența deținuților).

relației de încredere dintre avocat și client” (*ibidem*) și orice risc de a se aduce atingere acestuia ar putea avea repercusiuni asupra bunei administrări a justiției și, prin urmare, asupra drepturilor garantate de art. 6 din Convenție (*Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 37; *Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH împotriva Austriei*, pct. 65). De principiul secretului profesional depinde indirect, dar în mod necesar, dreptul oricărei persoane la un proces echitabil, inclusiv dreptul oricărei persoane „acuzate de săvârșirea unei infracțiuni” de a nu se autoincrimina (*Michaud împotriva Franței*, pct. 118).

476. Curtea a examinat, de exemplu, compatibilitatea cu art. 8 din Convenție a netransmiterii unei scrisori din partea unui avocat către clientul său (*Schönenberger și Durmaz împotriva Elveției*) și a ascultării liniilor telefonice ale unei firme de avocatură (*Kopp împotriva Elveției*).

477. Termenul „corespondență” este interpretat în sens larg. Acesta include dosarele scrise ale avocaților (*Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 32-33; *Roemen și Schmit împotriva Luxemburgului*, pct. 65), hard-diskurile (*Petri Sallinen și alții împotriva Finlandei*, pct. 71), datele electronice (*Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH împotriva Austriei*, pct. 66-68; *Robathin împotriva Austriei*, pct. 39), fișierele informatice și conturile de email (*Vinci Construction și GTM Génie Civil et Services împotriva Franței*, pct. 69) și o bucată de hârtie pliată, pe care un avocat a scris un mesaj și pe care a înmânat-o ulterior clienților săi (*Laurent împotriva Franței*, pct. 36).

478. Deși secretul profesional are o importanță majoră pentru avocat, clientul său și buna administrare a justiției, acesta nu este inviolabil (*Michaud împotriva Franței*, pct. 123 și 128-129). În cauza citată, Curtea a examinat dacă obligația ca avocații să raporteze suspiciunile lor privind exercitarea unor activități ilegale de spălare de bani de către clienții lor, atunci când astfel de suspiciuni au apărut în afara contextului misiunii lor de apărare, a constituit o ingerință disproporționată în exercitarea secretului profesional al avocaților (neîncălcare). În *Versini-Campinchi și Crasnianski împotriva Franței*, Curtea a examinat interceptarea conversației unui avocat cu un client a cărui linie telefonică era ascultată, care a dezvăluit săvârșirea unei infracțiuni de către respectivul avocat. Curtea a hotărât că, în anumite circumstanțe, poate exista o excepție de la principiul confidențialității relației avocat-client (pct. 79-80).

479. Legislația care prevede obligația unui avocat de a raporta suspiciuni reprezintă o ingerință „continuă” în dreptul avocatului la respectarea relației profesionale cu clienții săi (*Michaud împotriva Franței*, pct. 92). Ingerința poate să aibă loc și în cadrul unor proceduri îndreptate împotriva avocaților înșiși (*Robathin împotriva Austriei*; *Sérvulo & Associados - Sociedade de Advogados, RL și alții împotriva Portugaliei*).

480. O percheziție efectuată la cabinetul unui avocat, în cadrul unor proceduri penale îndreptate împotriva unui terț, poate, chiar dacă urmărește un scop legitim, să aducă atingere în mod disproporționat secretului profesional al avocatului (*Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 37).

481. Ingerința în „corespondența” unui avocat determină o încălcare a art. 8 în cazul în care aceasta nu este justificată în mod corespunzător. În acest scop, ingerința trebuie să fie „prevăzută de lege” (*Robathin împotriva Austriei*, pct. 40-41), să urmărească unul dintre „scopurile legitime” enumerate la art. 8 § 2 [*Tamosius împotriva Regatului Unit* (dec.); *Michaud împotriva Franței*, pct. 99 și 131] și să fie „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea acestui scop. Noțiunea de necesitate în sensul art. 8 presupune existența unei nevoi sociale imperioase și, în special, proporționalitatea ingerinței cu scopul legitim urmărit (*ibidem*, pct. 120). În cazul în care ingerința afectează un avocat sau o firmă de avocatură, trebuie să existe garanții speciale.

482. Curtea a subliniat că, întrucât ascultarea convorbirilor telefonice constituie o ingerință gravă în dreptul unui avocat la respectarea corespondenței sale, aceasta trebuie să se bazeze pe o „lege” deosebit de precisă, în special având în vedere că tehnologiile utilizabile devin tot mai sofisticate (*Kopp împotriva Elveției*, pct. 73-75). În cauza citată, Curtea a constatat o încălcare a art. 8, în primul rând deoarece legea nu preciza modul în care trebuia să se facă distincția între aspecte legate în mod specific de activitatea unui avocat și cele legate de alte activități decât cea de avocat și, în al doilea rând, interceptarea convorbirilor telefonice a fost efectuată de către autorități fără niciun control din partea

unui judecător independent (a se vedea, de asemenea, în ceea ce privește protecția acordată de „lege”, *Petri Sallinen și alții împotriva Finlandei*, pct. 92).

483. Mai presus de toate, legislația și practica trebuie să ofere garanții adecvate și eficiente împotriva abuzului și arbitrarului (*Iliya Stefanov împotriva Bulgariei*, pct. 38). Printre factorii luați în considerare de Curte se numără aspectul dacă percheziția s-a bazat pe un mandat emis în temeiul unei suspiciuni rezonabile (pentru o cauză în care inculpatul a fost achitat ulterior, a se vedea *Robathin împotriva Austriei*, pct. 46). Domeniul de aplicare al mandatului trebuie să fie suficient de limitat. Curtea a subliniat importanța efectuării percheziției în prezența unui observator independent, pentru a se garanta că nu sunt ridicate materiale care intră sub incidența secretului profesional [*Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH împotriva Austriei*, pct. 57; *Tamosius împotriva Regatului Unit* (dec.); *Robathin împotriva Austriei*, pct. 44]. În plus, trebuie să existe un control suficient al legalității și al executării mandatului (*ibidem*, pct. 51; *Iliya Stefanov împotriva Bulgariei*, pct. 44; *Wolland împotriva Norvegiei*, pct. 67-73).

484. Atunci când sunt examinate afirmații întemeiate, potrivit cărora documente identificate în mod precis au fost ridicate, deși acestea nu au legătură cu ancheta sau sunt acoperite de privilegiul avocat-client, judecătorul trebuie să efectueze un „control specific al proporționalității” și să dispună restituirea acestora, după caz (*Vinci Construction și GTM Génie Civil et Services împotriva Franței*, pct. 79). De exemplu, în cauza *Wolland împotriva Norvegiei* (neîncălcare), Curtea a subliniat că documentele electronice au fost puse la dispoziția reclamantului în cursul procedurii percheziției, în măsura în care hard-diskul și laptopul i-au fost înapoiate în termen de două zile de la percheziția inițială care a avut loc la cabinetul său (pct. 55-80).

485. Nerespectarea garanțiilor procedurale relevante în cadrul efectuării perchezițiilor și confiscărilor de date implică o încălcare a art. 8 [*Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH împotriva Austriei*, pct. 66-68; a contrario *Tamosius împotriva Regatului Unit* (dec.)].

486. Există o jurisprudență amplă privind gradul de precizie a mandatului: acesta trebuie să conțină informații suficiente cu privire la obiectul percheziției, pentru a se putea aprecia dacă echipa însărcinată cu ancheta a acționat în mod ilegal sau și-a depășit competențele. Percheziția trebuie să fie efectuată sub supravegherea unui jurist suficient de calificat și de independent (*Iliya Stefanov împotriva Bulgariei*, pct. 43), a cărui sarcină este să identifice documentele care sunt protejate de secretul profesional al avocaților și care nu ar trebui să fie ridicate. Trebuie să existe o garanție concretă împotriva oricărei ingerințe în secretul profesional și în buna administrare a justiției (*ibidem*).

487. Curtea a criticat următoarele aspecte:

- un mandat de percheziție formulat în termeni excesiv de generali, care au lăsat organelor de urmărire penală o marjă de apreciere nelimitată în privința stabilirii documentelor care sunt „de interes” pentru ancheta penală (*Aleksanyan împotriva Rusiei*, pct. 216);
- un mandat de percheziție bazat pe o suspiciune plauzibilă, dar formulat în termeni excesiv de generali (*Robathin împotriva Austriei*, pct. 52);
- un mandat care autorizează poliția să confişte, pentru o perioadă de două luni complete, întregul computer al reclamantului și toate dischetele sale, care conțin materiale protejate de privilegiul profesiei juridice (*Iliya Stefanov împotriva Bulgariei*, pct. 41-42).

488. Faptul că protecția documentelor confidențiale este asigurată de un judecător constituie o garanție importantă [*Tamosius împotriva Regatului Unit* (dec.)]. Același lucru este valabil și în cazul în care legislația criticată păstrează însăși esența misiunii de apărare a avocatului și instituie un filtru care protejează secretul profesional (*Michaud împotriva Franței*, pct. 126-129).

489. În numeroase cauze, problema corespondenței avocaților a fost strâns legată de cea a perchezițiilor efectuate la cabinetele acestora (prin urmare, trimiterea va fi făcută la capitolul Cabinete de avocatură).

490. În cele din urmă, supravegherea secretă a consultărilor unui deținut cu avocatul său, la o secție de poliție, trebuie să fie examinată din perspectiva principiilor stabilite de Curte în ceea ce privește

interceptarea convorbirilor telefonice dintre un avocat și un client, având în vedere necesitatea de a asigura o protecție sporită acestei relații și, în special, confidențialității schimburilor care o caracterizează (*R.E. împotriva Regatului Unit*, pct. 131).

491. În ceea ce privește persoanele puse în mod oficial sub acuzare și plasate sub escorta poliției, controlul corespondenței lor cu un avocat nu este, în sine, incompatibil cu dispozițiile Convenției. Cu toate acestea, un astfel de control este permis numai atunci când autoritățile au motive întemeiate să creadă că respectiva corespondență conține un element ilicit (*Laurent împotriva Franței*, pct. 44 și 46).

D. Supravegherea telecomunicațiilor într-un context penal¹²

492. În acest context, cerințele de la art. 8 § 2 sus-menționate trebuie, desigur, să fie îndeplinite (*Kruslin împotriva Franței*, pct. 26; *Huvig împotriva Franței*, pct. 25). În special, o astfel de supraveghere trebuie să servească la descoperirea adevărului. Întrucât reprezintă o ingerință gravă în dreptul la respectarea corespondenței, trebuie să se întemeieze pe o „lege” care este deosebit de precisă (*Huvig împotriva Franței*, pct. 32) și trebuie să facă parte dintr-un cadru legislativ care oferă o securitate juridică suficientă (*ibidem*). Normele trebuie să fie clare și detaliate (tehnologiile utilizabile devin tot mai sofisticate), precum și accesibile și previzibile, astfel încât oricine să poată prevedea consecințele propriilor acte (*Valenzuela Contreras împotriva Spaniei*, pct. 59 și 61). Această cerință privind existența unor norme suficient de clare se referă atât la circumstanțele, cât și la condițiile autorizării și desfășurării supravegherii. Întrucât punerea în aplicare a măsurilor de supraveghere secretă a comunicațiilor nu este supusă controlului persoanelor în cauză sau al publicului larg, „legea” ar contraveni statului de drept dacă nu ar exista limite ale marjei (legale) de apreciere acordate executivului sau unui judecător. În consecință, legea trebuie să precizeze domeniul de aplicare și modul de exercitare ale acestei puteri discreționare suficient de clar încât să ofere individului o protecție adecvată împotriva ingerințelor arbitrare [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 230]. Dacă există vreun risc de arbitrar în cadrul punerii sale în aplicare, legea nu este compatibilă cu cerința de legalitate [*Bykov împotriva Rusiei* (MC), pct. 78-79]. Într-un astfel de domeniu sensibil, precum recurgerea la supravegherea secretă, autoritatea competentă trebuie să precizeze motivele imperioase care justifică o astfel de măsură intruzivă, respectând totodată instrumentele juridice aplicabile (*Dragojević împotriva Croației*, pct. 94-98).

493. Curtea a constatat o încălcare a dreptului la respectarea corespondenței în următoarele cauze, de exemplu: *Kruslin împotriva Franței*, pct. 36; *Huvig împotriva Franței*, pct. 35; *Malone împotriva Regatului Unit*, pct. 79; *Valenzuela Contreras împotriva Spaniei*, pct. 60-61; *Prado Bugallo împotriva Spaniei*, pct. 30; *Matheron împotriva Franței*, pct. 43; *Dragojević împotriva Croației*, pct. 101; *Šantare și Labaznikovs împotriva Letoniei*, pct. 62.

494. O persoană care a făcut obiectul unei măsuri de interceptare a convorbirilor telefonice trebuie să aibă acces la „un control efectiv”, pentru a putea contesta măsura în cauză [*Marchiani împotriva Franței* (dec.)]. Refuzul de a recunoaște calitatea unei persoane de a contesta interceptarea convorbirilor sale telefonice, pe motiv că linia telefonică ascultată era a unei părți terțe, încalcă dispozițiile Convenției (*Lambert împotriva Franței*, pct. 38-41).

495. Curtea a susținut că măsurile legale adoptate de poliție pentru a obține numerele de telefon apelate de la un post telefonic dintr-un apartament au fost necesare în contextul unei anchete privind suspiciuni legate de săvârșirea unei infracțiuni (*P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, pct. 42-51). Curtea a ajuns la o concluzie similară în cazul în care ascultarea convorbirilor telefonice a constituit unul din principalele acte de urmărire penală, destinate să determine implicarea unor persoane într-o amplă operațiune de trafic de droguri, și care a făcut obiectul unui „control eficient” [*Coban împotriva Spaniei* (dec.)].

¹² A se vedea și capitolul Constituirea de dosare sau colectarea de date de către serviciile de informații sau de către alte organe ale statului.

496. În general, Curtea recunoaște rolul interceptării convorbirilor telefonice într-un context penal, atunci când aceasta este prevăzută de lege și este necesară într-o societate democratică, în special pentru siguranța publică, apărarea ordinii sau prevenirea infracțiunilor. Astfel de măsuri sprijină poliția și instanțele în sarcina lor de prevenire și sancționare a infracțiunilor. Cu toate acestea, statul trebuie să organizeze punerea lor în aplicare astfel încât să se prevină orice abuz sau arbitrar [*Dumitru Popescu împotriva României (nr. 2)*].

497. În contextul unei cauze penale, operațiunile de interceptare a convorbirilor telefonice care au fost dispuse de un judecător, au fost efectuate sub supravegherea acestuia din urmă, au fost însoțite de garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor și au făcut obiectul unui control ulterior efectuat de către o instanță, au fost considerate proporționale cu scopul legitim urmărit [*Aalmoes și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.); *Coban împotriva Spaniei* (dec.)]. Curtea a constatat, de asemenea, că nu a existat o încălcare a art. 8 atunci când nu a existat niciun indiciu că interpretarea și aplicarea dispozițiilor legale invocate de autoritățile naționale au fost atât de arbitrare sau vădit nerezonabile încât să confere operațiunilor de interceptare a convorbirilor telefonice un caracter ilegal (*Irfan Güzel împotriva Turciei*, pct. 88).

498. În plus, statul trebuie să asigure protecția eficientă a datelor astfel obținute și a dreptului persoanelor ale căror discuții pur private au fost astfel interceptate de către autoritățile de aplicare a legii [*Craxi împotriva Italiei (nr. 2)*, pct. 75 și 83, încălcare]. În cauza *Drakšas împotriva Lituaniei*, Curtea a constatat o încălcare din cauza unei scurgeri de informații în presă și a difuzării unei conversații private înregistrate, cu aprobarea autorităților, de pe linia telefonică a unui politician anchetat de către organele de urmărire penală (pct. 60). Cu toate acestea, s-a considerat că publicarea legală, în cadrul unei proceduri constituționale, a înregistrărilor unor conversații care nu erau private, ci de natură profesională și politică, nu a încălcat art. 8 (*ibidem*, pct. 61).

E. Corespondența persoanelor particulare, a profesioniștilor și a societăților¹³

499. Dreptul la respectarea corespondenței acoperă sfera vieții private, de familie și profesionale. În cauza *Margareta și Roger Andersson împotriva Suediei*, Curtea a constatat o încălcare din cauza restricțiilor impuse în privința comunicării prin scrisori și prin telefon, între o mamă și copilul său, care se afla în grija serviciilor sociale, privându-i astfel de aproape orice mijloc de a păstra legătura pentru o perioadă de aproximativ un an și jumătate (pct. 95-97).

500. În cauza *Copland împotriva Regatului Unit*, Curtea a constatat o încălcare din cauza monitorizării, fără niciun temei juridic, a apelurilor telefonice, a e-mailurilor și a utilizării internetului ale unui funcționar public (pct. 48-49). În cauza *Halford împotriva Regatului Unit*, care a avut ca obiect supravegherea la locul de muncă de către un angajator din domeniul public, Curtea a constatat o încălcare, în măsura în care niciun instrument juridic nu reglementa interceptarea apelurilor efectuate de pe telefonul funcționarului public în cauză (pct. 51).

501. Comunicările efectuate de la un sediu profesional privat pot intra sub incidența noțiunii de „corespondență” [*Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 74]. În cauza citată, angajatorul a acuzat un angajat de utilizarea unui serviciu de mesagerie instantanee pe internet, pentru efectuarea unor conversații private de pe calculatorul de serviciu. Curtea a hotărât că instrucțiunile unui angajator nu pot să reducă la zero exercitarea dreptului la viață privată socială la locul de muncă. Respectarea vieții private și a confidențialității comunicărilor se impune în continuare, chiar dacă acestea pot fi limitate în măsura în care este necesar [*Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 80].

502. Statelor contractante trebuie să li se acorde o marjă de apreciere extinsă pentru a evalua necesitatea adoptării unui cadru juridic care reglementează condițiile în care un angajator poate să adopte o politică de reglementare a comunicărilor care nu au caracter profesional, electronice sau de

¹³ A se vedea și capitolul de la pct. 117.

altă natură, ale angajaților acestuia la locul lor de muncă. Cu toate acestea, marja de apreciere de care beneficiază statele în acest domeniu nu poate fi nelimitată; autoritățile au obligația pozitivă să se asigure că punerea în aplicare de către un angajator a unor măsuri de monitorizare a corespondenței și a altor comunicări, indiferent de sfera de aplicare și durata acestora, este „însoțită de garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor”. În această privință, proporționalitatea și garanțiile procedurale împotriva arbitrarului sunt elemente esențiale [*Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 119-120].

503. Curtea a stabilit o listă detaliată a factorilor de care trebuie să se țină seama pentru a aprecia respectarea acestei obligații pozitive: (i) dacă angajatul a fost informat, în termeni clari și în prealabil, asupra posibilității ca angajatorul să monitorizeze corespondența și celelalte comunicări ale sale, precum și cu privire la punerea în aplicare a unor astfel de măsuri; (ii) care este amploarea monitorizării efectuate de angajator și gradul de intruziune în viața privată a angajatului (flux și conținut); (iii) dacă angajatorul a invocat motive legitime pentru a justifica monitorizarea acestor comunicări și accesul la conținutul lor efectiv; (iv) dacă este posibilă instituirea unui sistem de monitorizare bazat pe metode și măsuri mai puțin intruzive; (v) cât de grave au fost consecințele monitorizării pentru angajatul care a făcut obiectul acesteia și în ce fel a utilizat angajatorul rezultatele măsurii de monitorizare; și (vi) dacă angajatului i s-au oferit garanții corespunzătoare, în special dacă angajatul a fost informat în prealabil cu privire la posibilitatea accesării conținutului comunicărilor sale. În cele din urmă, angajații ale căror comunicări au fost monitorizate ar trebui să aibă acces la „o cale de atac în fața unui organ judiciar care are competența de a se pronunța, cel puțin în esență, cu privire la respectarea criteriilor enunțate mai sus, precum și asupra legalității măsurilor contestate” [*Bărbulescu împotriva României* (MC), pct. 121-122].

504. Jurisprudența privește, de asemenea, monitorizarea corespondenței în contextul falimentului unei societăți comerciale (*Foxley împotriva Regatului Unit*, pct. 30 și 43). În cauza *Luordo împotriva Italiei*, Curtea a constatat o încălcare a art. 8, având în vedere consecințele unei proceduri de faliment excesiv de lungi asupra dreptului persoanei falimentare (reclamantul) la respectarea corespondenței sale (pct. 78). Cu toate acestea, instituirea unui sistem de monitorizare a corespondenței acestuia nu este, în sine, criticabilă (a se vedea, de asemenea, *Narinen împotriva Finlandei*).

505. Problema corespondenței societăților este strâns legată de cea a perchezițiilor efectuate la sediile acestora (în consecință, se face referire la capitolul Sediile societăților comerciale). De exemplu, în cauza *Bernh Larsen Holding AS și alții împotriva Norvegiei*, Curtea a constatat că nu a existat o încălcare ca urmare a unei decizii prin care s-a dispus ca o societate să transmită o copie a tuturor datelor de pe serverul informatic pe care aceasta îl utiliza în comun cu alte societăți. Deși legea aplicabilă nu impunea o autorizare prealabilă de către o instanță judecătorească, Curtea a ținut seama de existența unor garanții eficiente și adecvate împotriva abuzurilor, de interesele societăților și ale angajaților acestora, precum și de interesul public privind realizarea unor controale fiscale eficiente (pct. 172-175). Cu toate acestea, Curtea a constatat o încălcare în cauza *DELTA PEKÁRNY a.s. împotriva Republicii Cehe*, referitoare la inspecția efectuată la un sediu comercial cu scopul de a găsi probe circumstanțiale și materiale privind existența unui acord de preț ilicit, care a încălcat regulile de concurență. Curtea s-a referit la lipsa unei autorizări prealabile de către o instanță judecătorească, la lipsa unui control *ex-post* al necesității măsurii, precum și la lipsa unor norme de reglementare a posibilității de a distruge datele obținute (pct. 92-93).

F. Supravegherea secretă specială a cetățenilor/organizațiilor¹⁴

506. În prima hotărâre pronunțată în materie de supraveghere secretă, *Klass și alții împotriva Germaniei*, pct. 48, Curtea a precizat, în special următoarele: „În prezent, societățile democratice sunt amenințate de forme extrem de sofisticate de spionaj și de terorism, ceea ce impune ca statul să fie

¹⁴ A se vedea și capitolul Constituirea de dosare sau colectarea de date de către serviciile de informații sau de către alte organe ale statului.

capabil, pentru a combate eficient astfel de amenințări, să asigure supravegherea secretă a elementelor subversive care operează în jurisdicția sa. Prin urmare, Curtea trebuie să admită faptul că existența unei legislații care acordă competențe de supraveghere secretă a corespondenței, a trimiterilor poștale și a telecomunicațiilor este necesară într-o societate democratică, în condiții excepționale, în interesul securității naționale și/sau pentru apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor.” Cu toate acestea, competențele de supraveghere secretă a cetățenilor, caracteristice statului polițienesc, sunt tolerabile în temeiul Convenției numai în măsura strict necesară pentru protejarea instituțiilor democratice (*ibidem*, pct. 42; *Szabó și Vissy împotriva Ungariei*, pct. 72-73). În această ultimă cauză, Curtea a clarificat noțiunea de „strictă necesitate”. Astfel, o măsură de supraveghere secretă trebuie, în general, să fie strict necesară pentru apărarea instituțiilor democratice și, în special, pentru obținerea de informații vitale în cadrul unei anumite operațiuni. În caz contrar, ar exista un „abuz” din partea autorităților (pct. 73).

507. În principiu, Curtea nu recunoaște o *actio popularis*, astfel încât, pentru a putea depune o cerere în conformitate cu art. 34, o persoană trebuie să fie în măsură să demonstreze că a fost „afectată în mod direct” de măsura contestată. Cu toate acestea, având în vedere particularitățile măsurilor secrete de supraveghere și importanța de a garanta că acestea sunt supuse unui control și unei supravegheri efective, Curtea admite căile de atac generale îndreptate împotriva legislației care reglementează acest domeniu [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 165]. În cauza citată, Curtea a precizat condițiile în care un reclamant se poate pretinde „victimă” unei încălcări a art. 8, fără să fie necesar să demonstreze că i-au fost efectiv aplicate măsuri de supraveghere secretă. S-a bazat pe abordarea adoptată în cauza *Kennedy împotriva Regatului Unit* pe care a considerat-o cel mai bine adaptată necesității de a garanta că natura secretă a măsurilor de supraveghere nu are ca rezultat măsuri care nu pot fi contestate în mod efectiv și care se află în afara controlului exercitat de Curte și autoritățile judiciare naționale. În consecință, reclamantul poate pretinde că este victima unei încălcări a Convenției în cazul în care acesta intră sub incidența legislației care autorizează măsurile de supraveghere secretă (fie pentru că aparține unui grup de persoane vizate de legislație, fie pentru că legislația afectează direct orice persoană) și dacă nu sunt disponibile căi de atac pentru a contesta această supraveghere secretă. În plus, chiar și în cazul în care există căi de atac, este posibil ca un reclamant să pretindă că este o victimă din cauza simplei existențe a unor măsuri secrete sau a unei legislații care le permite, dacă acesta este în măsură să demonstreze că, din cauza situației sale personale, poate fi expus riscului de a fi supus unor astfel de măsuri (pct. 171-172). A se vedea, de asemenea, în ceea ce privește calitatea de „victimă”, *Szabó și Vissy împotriva Ungariei*, pct. 32-39 și trimiterile citate.

508. Hotărârea în cauza *Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC) conține o expunere detaliată a jurisprudenței Curții întemeiată pe art. 8, cu privire la „legalitatea” („calitatea legii”) și „necesitatea” (caracterul adecvat și eficacitatea garanțiilor împotriva caracterului arbitrar și riscului de abuz) unui sistem de supraveghere secretă (pct. 227-303). În această cauză examinată de Marea Cameră, deficiențele cadrului juridic intern, care reglementează supravegherea secretă a comunicațiilor de telefonie mobilă, au condus la constatarea unei încălcări a art. 8 (pct. 302-303).

509. Supravegherea secretă a unei persoane poate fi justificată în temeiul art. 8 numai dacă aceasta este „prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe dintre „scopurile legitime” la care se referă art. 8 § 2 și este „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea unor astfel de obiective (*Szabó și Vissy împotriva Ungariei*, pct. 54; *Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 130).

510. Primul aspect se referă la faptul că măsura de supraveghere trebuie să aibă un temei legal în dreptul intern și să fie compatibilă cu statul de drept. Prin urmare, legea trebuie să îndeplinească anumite cerințe de calitate: aceasta trebuie să fie accesibilă persoanei în cauză și să fie previzibilă în ceea ce privește efectele sale (*Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 151). În materie de interceptare a comunicărilor, „caracterul previzibil” nu poate fi înțeles în același mod ca în multe alte domenii. În contextul special al măsurilor secrete de supraveghere, caracterul previzibil nu poate însemna că o persoană ar trebui să fie în măsură să prevadă situațiile în care este posibil ca autoritățile să le intercepteze comunicările, astfel încât aceasta să își poată adapta comportamentul în consecință

(*Weber și Saravia împotriva Germaniei*, pct. 93). Cu toate acestea, pentru a evita ingerințele arbitrare, este esențial să existe norme clare și detaliate privind interceptarea convorbirilor telefonice. Legea trebuie să fie suficient de clară încât să le ofere cetățenilor indicii privind circumstanțele și condițiile în care autoritățile publice sunt abilitate să recurgă la astfel de măsuri secrete [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 229; *Asociația pentru Integrare Europeană și Drepturile Omului și Ekimdzhiiev împotriva Bulgariei*, pct. 75]. În plus, legea trebuie să precizeze suficient de clar domeniul de aplicare și modalitățile de exercitare ale marjei de apreciere acordate executivului sau unei instanțe, astfel încât să ofere individului o protecție adecvată împotriva ingerințelor arbitrare [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 230; *Malone împotriva Regatului Unit*, pct. 68; *Huvig împotriva Franței*, pct. 29; *Weber și Saravia împotriva Germaniei* (dec.), pct. 94].

511. O lege privind măsuri de supraveghere secretă trebuie să ofere următoarele garanții minime de protecție împotriva abuzurilor de putere: să definească natura infracțiunilor susceptibile să genereze emiterea unui mandat de interceptare și categoriile de persoane susceptibile să facă obiectul unei măsuri de interceptare; să stabilească un termen limită pentru durata executării măsurii în cauză; să prevadă procedura care trebuie urmată pentru examinarea, utilizarea și păstrarea datelor obținute, măsurile de precauție care trebuie luate pentru comunicarea datelor către alte părți și circumstanțele în care este posibilă sau necesară ștergerea ori distrugerea înregistrărilor [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 231 și 238-301; *Amann împotriva Elveției* (MC), pct. 56-58].

512. În cele din urmă, recurgerea la măsuri de supraveghere secretă trebuie să urmărească un obiectiv legitim și să fie „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea acestui obiectiv.

Autoritățile naționale beneficiază de o anumită marjă de apreciere în acest sens. Totuși, această marjă face obiectul unui control european care vizează atât legislația, cât și deciziile de aplicare a acesteia. Curtea trebuie să fie convinsă există garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor (*Klass și alții împotriva Germaniei*, pct. 50). Aprecierea acestui aspect depinde de ansamblul circumstanțelor cauzei, de exemplu natura, sfera de aplicare și durata eventualelor măsuri, motivele necesare pentru dispunerea acestora, autoritățile care au competența să le autorizeze, să le pună în aplicare și să le controleze, precum și tipurile de căi de atac prevăzute de dreptul național. Procedurile de supraveghere a dispunerii și punerii în aplicare a unor măsuri restrictive trebuie să fie de natură să limiteze „ingerința” la ceea ce este „necesar într-o societate democratică” [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 232 și trimiterile citate].

513. Examinarea și controlul măsurilor de supraveghere secretă pot interveni în cadrul a trei etape: în momentul dispunerii măsurii de supraveghere, în cursul punerii sale în aplicare sau ulterior încetării sale (*ibidem*, pct. 233-234 și trimiterile citate). În ceea ce privește primele două etape, procedurile existente trebuie să prevadă ele însele garanții adecvate și echivalente care să protejeze drepturile persoanei. Având în vedere că abuzurile se pot produce cu ușurință, în principiu, este de dorit să se încredințeze controlul măsurilor de supraveghere unei instanțe, întrucât controlul judecătoresc oferă cele mai bune garanții de independență și imparțialitate, precum și o procedură adecvată. În ceea ce privește cea de-a treia etapă – respectiv încetarea supravegherii – problema notificării a posteriori a măsurilor de supraveghere este strâns legată de cea a eficienței căilor de atac în fața instanțelor și, prin urmare, de existența unor garanții efective împotriva folosirii abuzive a competențelor de supraveghere. În principiu, persoana vizată nu poate sesiza instanțele judecătorești decât în cazul în care aceasta este informată cu privire la măsurile adoptate fără cunoștința sa și, astfel, poate să conteste retroactiv legalitatea lor sau, în altă ipoteză, suspectând că îi sunt sau i-au fost interceptate comunicările, persoana în cauză poate sesiza instanțele judecătorești, acestea având competență chiar dacă persoana care a făcut obiectul interceptării nu a fost informată cu privire la măsura în cauză (*ibidem*, pct. 233-234).

514. Trebuie subliniat faptul că, în cauzele în care legislația prin care se autorizează supravegherea secretă este ea însăși contestată, problema legalității ingerinței este strâns legată de întrebarea dacă s-a respectat criteriul „necesității” și, prin urmare, este oportun să se examineze în solidar criteriile potrivit cărora măsura în cauză trebuie să fie „prevăzută de lege” și „necesară” (*Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 155; *Kvasnica împotriva Slovaciei*, pct. 84). În acest sens, „calitatea legii” implică

faptul că dreptul intern trebuie să fie nu doar accesibil și previzibil în ceea ce privește aplicarea sa, dar trebuie, în plus, să garanteze că măsurile de supraveghere secretă sunt aplicate numai atunci când sunt „necesare într-o societate democratică”, în special prin furnizarea unor garanții suficiente și efective împotriva abuzurilor [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 236]. În cauza citată, nu s-a contestat faptul că interceptarea comunicațiilor de telefonie mobilă a avut un temei în dreptul național și a urmărit obiective legitime în sensul art. 8 § 2, și anume apărarea securității naționale și a siguranței publice, prevenirea infracțiunilor și protejarea bunăstării economice a țării. Totuși, nu este suficient. În plus, este necesar să se aprecieze accesibilitatea legislației naționale, sfera de aplicare și durata măsurilor de supraveghere secretă, procedurile care trebuie urmate pentru păstrarea, consultarea, examinarea, utilizarea, transmiterea și distrugerea datelor interceptate, procedurile de autorizare, modalitățile de control al aplicării măsurilor, existența unor eventuale mecanisme de notificare și căile de atac prevăzute în dreptul intern (*ibidem*, pct. 238-301).

515. *Sfera de aplicare a măsurilor de supraveghere secretă*: cetățenilor trebuie să li se ofere indicii adecvate privind circumstanțele în care autoritățile publice sunt abilitate să recurgă la astfel de măsuri. În special, este important să se stabilească în mod clar natura infracțiunilor susceptibile să genereze emiterea unui mandat de interceptare și să fie definite categoriile de persoane susceptibile să facă obiectul unei interceptări a convorbirilor telefonice [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 243 și 247] În ceea ce privește natura infracțiunilor, condiția privind previzibilitatea nu impune statelor să facă o listă exhaustivă în care să menționeze infracțiunile specifice care pot conduce la adoptarea unei măsuri de interceptare. Cu toate acestea, ar trebui furnizate suficiente detalii cu privire la natura infracțiunilor în cauză (*Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 159). Măsurile de interceptare ce vizează o persoană care nu este bănuită de o infracțiune, dar care ar putea deține informații cu privire la o astfel de infracțiune, pot fi justificate în temeiul art. 8 din Convenție [*Greuter împotriva Țărilor de Jos* (dec.), privind o măsură de interceptare a convorbirilor telefonice dispusă și supravegheată de către un judecător, despre care reclamantul a fost informat]. Cu toate acestea, categoriile de persoane care pot face obiectul unei măsuri de interceptare a convorbirilor telefonice nu sunt definite suficient de clar în cazul în care acestea includ nu numai suspecti sau acuzați, ci și „orice altă persoană implicată în săvârșirea unei infracțiuni”, fără să ofere nicio explicație cu privire la modul în care trebuie interpretată această sintagmă [*Iordachi și alții împotriva Republicii Moldova*, pct. 44, în care reclamantii au susținut că erau expuși unui risc serios de a face obiectul unei măsuri de interceptare a convorbirilor telefonice, din cauza faptului că erau membri ai unei organizații neguvernamentale, specializată în reprezentarea reclamantilor în fața Curții; a se vedea și *Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 245; *Szabó și Vissy împotriva Ungariei*, pct. 67 și 73]. În cauza *Amann împotriva Elveției* (MC), privind un dosar deschis și păstrat de către autorități în urma interceptării unei convorbiri telefonice, Curtea a constatat o încălcare, întrucât, printre altele, legislația relevantă nu reglementa în detaliu situația persoanelor care erau monitorizate „întâmplător” (pct. 61).

516. *Durata măsurilor de supraveghere*: problema duratei totale a măsurilor de interceptare poate fi lăsată la aprecierea autorităților responsabile pentru emiterea și reînnoirea mandatelor de interceptare, cu condiția să existe garanții adecvate, cum ar fi precizări clare în dreptul intern cu privire la data expirării mandatului de interceptare, condițiile în care poate fi reînnoit un mandat și circumstanțele în care acesta trebuie să fie anulat [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 250; *Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 161]. În cauza *Iordachi și alții împotriva Republicii Moldova*, legislația națională a fost criticată pentru că nu stabilea un termen suficient de clar în cazul autorizării unei măsuri de supraveghere (pct. 45).

517. *Procedurile de urmat pentru păstrarea, consultarea, examinarea, utilizarea, transmiterea și distrugerea datelor interceptate* [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 253-256]. Păstrarea automată, timp de 6 luni, a unor date vădit lipsite de interes nu poate fi considerată justificată în temeiul art. 8 (*ibidem*, pct. 255). Cauza *Liberty și alții împotriva Regatului Unit* privea interceptarea de către Ministerul Apărării, pe baza unui mandat, a comunicărilor externe ale organizațiilor care activează în domeniul (protecției) libertăților civile. Curtea a constatat o încălcare, hotărând în special

că publicul nu a avut la dispoziție nicio indicație privind procedura aplicabilă selectării în vederea examinării, partajării, păstrării și distrugerii materialelor interceptate (pct. 69).

518. *Procedurile de autorizare*: pentru a stabili dacă procedurile de autorizare sunt în măsură să garanteze că supravegherea secretă nu este dispusă la întâmplare, contrar legii sau fără o examinare corespunzătoare, Curtea va lua în considerare o serie de factori, incluzând, în special, autoritatea competentă să autorizeze supravegherea, domeniul de aplicare a examinării pe care o efectuează și conținutul autorizației de interceptare [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 257-267; a se vedea și *Szabó și Vissy împotriva Ungariei*, pct. 73 și 75-77, cu privire la măsurile de supraveghere supuse autorizării judiciare prealabile de către ministrul Justiției și chestiunea măsurilor de urgență, pct. 80-81]. În cazul în care un sistem permite serviciilor secrete și poliției să intercepteze direct comunicațiile oricărui cetățean, fără a le impune obligația de a prezenta o autorizație de interceptare furnizorului de servicii de comunicații sau altcuiva, necesitatea unor garanții împotriva arbitrarului și abuzului pare deosebit de mare [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 270].

519. *Controlul aplicării măsurilor de supraveghere secretă*: obligația impusă organelor de interceptare, de a păstra arhive despre interceptări, este deosebit de importantă pentru a garanta organului de control un acces efectiv la detaliile operațiunilor de supraveghere întreprinse [*Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 165; *Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 275-285]. Deși, în principiu, este de dorit să se încredințeze unui judecător sarcina de control al măsurilor de supraveghere, controlul efectuat de către un organism non-judiciar poate fi considerat compatibil cu Convenția, cu condiția ca organul de control să fie independent de autoritățile care efectuează supravegherea și să fie investit cu suficiente competențe și atribuții pentru a exercita un control eficient și permanent (*ibidem*, pct. 272; *Klass și alții împotriva Germaniei*, pct. 56). Competențele organului de control cu privire la infracțiuni pe care le poate depista constituie totodată un aspect important pentru evaluarea eficacității controlului pe care îl exercită [*ibidem*, pct. 53, cauză în care organul de interceptare trebuia să înceteze imediat interceptarea în cazul în care Comisia G 10 considera că măsura este ilegală sau inutilă; *Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 168, cauză în care toate elementele interceptate au trebuit să fie distruse imediat după ce comisarul pentru interceptarea comunicațiilor a constatat ilegalitatea interceptării; *Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 282].

520. *Notificarea privind interceptarea comunicațiilor și căile de atac disponibile* [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 286-301]. Caracterul secret al măsurilor de supraveghere ridică problema notificării persoanei în cauză, astfel încât aceasta din urmă să poată contesta legalitatea respectivelor măsuri. Deși lipsa unei notificări a posteriori adresate persoanelor afectate de măsuri de supraveghere secretă, imediat după ridicarea acestora, nu poate constitui, în sine, o încălcare, este de dorit informarea persoanei vizate după ridicarea măsurilor, „de îndată ce notificarea poate fi emisă fără a pune în pericol scopul restricției” [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 287-290; *Cevat Özel împotriva Turciei*, pct. 34-37]. Problema necesității notificării unei persoane cu privire la faptul că este supusă unor măsuri de interceptare este indisolubil legată de cea a caracterului efectiv al căilor de atac [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), pct. 286].

521. În ceea ce privește operațiunile secrete de supraveghere antiteroristă, este necesar să existe garanții adecvate și efective împotriva abuzurilor statului la exercitarea atribuțiilor sale de monitorizare strategică (*Weber și Saravia împotriva Germaniei*). Curtea admite că o consecință firească a faptului că, la ora actuală, terorismul îmbracă forme diverse, este recurgerea de către guverne la tehnologii de vârf, inclusiv supravegherea în masă a comunicațiilor, pentru a preveni incidentele iminente. Cu toate acestea, o legislație care reglementează astfel de operațiuni trebuie să ofere garanțiile necesare împotriva abuzurilor, în ceea ce privește dispunerea și aplicarea măsurilor de supraveghere, precum și a eventualelor măsuri reparatorii (*Szabó și Vissy împotriva Ungariei*, pct. 64, 68 și 78-81). Deși Curtea admite că pot exista situații de extremă urgență, în care cerința privind acordarea unei autorizații judiciare prealabile ar implica riscul de a pierde timp prețios, în astfel de cazuri, orice măsură autorizată în prealabil de o autoritate non-judiciară trebuie să facă obiectul unui control judecătoresc *ex-post* (pct. 81).

522. Cauza *Kennedy împotriva Regatului Unit* privea un fost deținut care milita împotriva erorilor judiciare și susținea că este victima unor măsuri de supraveghere. Curtea a subliniat că competența de a dispune măsuri de supraveghere secretă a cetățenilor este admisibilă în temeiul art. 8 doar în cazul în care există garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor.

523. În cauza *Asociația pentru Integrare Europeană și Drepturile Omului și Ekimdzhiev împotriva Bulgariei*, o asociație fără scop lucrativ și un avocat care asigurau reprezentarea reclamantilor în procedurile desfășurate în fața Curții de la Strasbourg susțineau că era posibil să fie supuși unor măsuri de supraveghere în orice moment, fără nicio notificare. Curtea a observat că legislația națională relevantă nu oferea garanții suficiente împotriva riscului de abuz, inerent oricărui sistem de supraveghere secretă, și că, prin urmare, ingerința în exercitarea de către reclamanti a drepturilor garantate de art. 8 nu era „prevăzută de lege”.

524. Cauza *Asociația „21 Decembrie 1989” și alții împotriva României* privește o asociație care protejează interesele participanților la manifestații antiguvernamentale și ale victimelor acestora. Curtea a constatat o încălcare a art. 8 (pct. 171-175; *a contrario Kennedy împotriva Regatului Unit*, pct. 169, neîncălcare).

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri și decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii și rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea citată se face la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Mențiunea „ (dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „ (MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile Camerei care nu sunt definitive, în sensul art. 44 din Convenție, la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate în lista de mai jos cu un asterisc (*). Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43”. În cazul în care colegiul Marii Camere admite cererea de retrimiteră, hotărârea Camerei devine caducă și Marea Cameră pronunță ulterior o hotărâre definitivă”.

Hyperlink-urile către cauzele citate în versiunea electronică a Ghidului fac legătura cu baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărârile și deciziile pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet; cauzele comunicate, avizele consultative și rezumatele juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența), precum și cu baza de date a Comisiei (decizii și rapoarte) și cu rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC oferă, de asemenea, acces la traduceri ale unor cauze importante ale Curții în peste 30 de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți.

— A —

A împotriva Croației, nr. 55164/08, 14 octombrie 2010

A. împotriva Franței, 23 noiembrie 1993, seria A nr. 277-B

A, B și C împotriva Irlandei (MC), nr. 25579/05, CEDO 2010

A, B și C împotriva Letoniei, nr. 30808/11, 31 martie 2016

A.B. împotriva Țărilor de Jos, nr. 37328/97, 29 ianuarie 2002

A.B. și alții împotriva Franței, nr. 11593/12, 12 iulie 2016

A.D. și O.D. împotriva Regatului Unit, nr. 28680/06, 16 martie 2010

A.D.T. împotriva Regatului Unit, nr. 35765/97, CEDO 2000-IX

A.H. și alții împotriva Rusiei, nr. 6033/13 și alte 15 cereri, 17 ianuarie 2017

A.H. Khan împotriva Regatului Unit, nr. 6222/10, 20 decembrie 2011

A.K. împotriva Letoniei, nr. 33011/08, 24 iunie 2014

A.K. și L. împotriva Croației, nr. 37956/11, 8 ianuarie 2013

A.M. și A.K. împotriva Ungariei (dec.), nr. 21320/15 și 35837/15, 4 aprilie 2017.

A.M. și alții împotriva Franței, nr. 24587/12, 12 iulie 2016

A.M.M. împotriva României, nr. 2151/10, 14 februarie 2012

A.-M.V. împotriva Finlandei, nr. 53251/13, 23 martie 2017

A.N. împotriva Lituaniei, nr. 17280/08, 31 mai 2016

A.P., Garçon și Nicot împotriva Franței, nr. 79885/12 și alte 2 cereri, CEDO 2017 (extrase)

A.S. împotriva Elveției, nr. 39350/13, 30 iunie 2015

Aalmoes și alții împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 16269/02, 25 noiembrie 2004

Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit, 28 mai 1985, seria A nr. 94

Aboufadda împotriva Franței (dec.), nr. 28457/10, 4 noiembrie 2014

Acmanne și alții împotriva Belgiei, nr. 10435/83, decizia Comisiei din 10 decembrie, Decizii și rapoarte (DR) 40

Ageyevy împotriva Rusiei, nr. 7075/10, 18 aprilie 2013
Agraw împotriva Elveției, nr. 3295/06, 29 iulie 2010
Ahmut împotriva Țărilor de Jos, 28 noiembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-VI*
Ahrens împotriva Germaniei, nr. 45071/09, 22 martie 2012
Airey împotriva Irlandei, 9 octombrie 1979, seria A nr. 32
Ajayi și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 27663/95, 22 iunie 1999
Akdivar și alții împotriva Turciei, 16 septembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV*
Akinnibosun împotriva Italiei, nr. 9056/14, 16 iulie 2015
Aksu împotriva Turciei (MC), nr. 4149/04 și 41029/04, CEDO 2012
Alam împotriva Danemarcei (dec.), nr. 33809/15, 6 iunie 2017
Al-Nashif împotriva Bulgariei, nr. 50963/99, 20 iunie 2002
Aldeguer Tomás împotriva Spaniei, nr. 35214/09, 14 iunie 2016
Aleksanyan împotriva Rusiei, nr. 46468/06, 22 decembrie 2008
Alexandru Enache împotriva României, nr. 16986/12, 3 octombrie 2017
Aliiev împotriva Ucrainei, nr. 41220/98, 29 aprilie 2003
Alkaya împotriva Turciei, nr. 42811/06, 9 octombrie 2012
Alves da Silva împotriva Portugaliei, nr. 41665/07, 20 octombrie 2009
Amann împotriva Elveției (MC), nr. 27798/95, CEDO 2000-II
Anayo împotriva Germaniei, nr. 20578/07, 21 decembrie 2010
Anchev împotriva Bulgariei (dec.), nr. 38334/08 și 68242/16, 5 decembrie 2017
André și altul împotriva Franței, nr. 18603/03, 24 iulie 2008.
Andreou Papi împotriva Turciei, nr. 16094/90, 22 septembrie 2009
Andrey Medvedev împotriva Rusiei, nr. 75737/13, 13 septembrie 2016
Anghel împotriva Italiei, nr. 5968/09, 25 iunie 2013
Animal Defenders International împotriva Regatului Unit (MC), nr. 48876/08, CEDO 2013 (extrase)
Antović și Mirković împotriva Muntenegrului, nr. 70838/13, 28 noiembrie 2017
Apanasewicz împotriva Poloniei, nr. 6854/07, 3 mai 2011
Argenti împotriva Italiei, nr. 56317/00, 10 noiembrie 2005
Armstrong împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 48521/99, 25 septembrie 2001
Asselbourg și alții împotriva Luxemburgului (dec.), nr. 29121/95, CEDO 1999-VI
Asociația „21 Decembrie 1989” și alții împotriva României, nr. 33810/07 și 18817/08, 24 mai 2011
Asociația pentru Integrare Europeană și Drepturile Omului și Ekimdzhiiev împotriva Bulgariei, nr. 62540/00, 28 iunie 2007
August împotriva Regatului Unit (dec), nr. 36505/02, 21 ianuarie 2003
Aune împotriva Norvegiei, nr. 52502/07, 28 octombrie 2010
Avilkina și alții împotriva Rusiei, nr. 1585/09, 6 iunie 2013
Axel Springer AG împotriva Germaniei (MC), nr. 39954/08, 7 februarie 2012
Axel Springer SE și RTL Television GMBH împotriva Germaniei, nr. 51405/12, 21 septembrie 2017
Aycaguer împotriva Franței, nr. 8806/12, 22 iunie 2017

— B —

B. împotriva Franței, 25 martie 1992, seria A nr. 232-C
B. împotriva Regatului Unit, 8 iulie 1987, seria A nr. 121
B. împotriva Republicii Moldova, nr. 61382/09, 16 iulie 2013
B. împotriva României (nr. 2), nr. 1285/03, 19 februarie 2013
B.A.C. împotriva Greciei, nr. 11981/15, 13 octombrie 2016
B. B. împotriva Franței, nr. 5335/06, 17 decembrie 2009
B.B. și F.B. împotriva Germaniei, nr. 18734/09 și 9424/11, 14 martie 2013
B.C. împotriva Elveției, nr. 21353/93, decizia Comisiei din 27 februarie 1995
Babiarz împotriva Poloniei, nr. 1955/10, 10 ianuarie 2017
Babylonová împotriva Slovaciei, nr. 69146/01, CEDO 2006-VIII
Bagdonavicius și alții împotriva Rusiei, nr. 19841/06, 11 octombrie 2016

Bagiyeva împotriva Ucrainei, nr. 41085/05, 28 aprilie 2016
Bah împotriva Regatului Unit, nr. 56328/07, CEDO 2011
Baybaşın împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 13600/02, 6 octombrie 2005
Baytüre și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 3270/09, 12 martie 2013
Băcilă împotriva României, nr. 19234/04, 30 martie 2010
Bărbulescu împotriva României (MC), nr. 61496/08, CEDO 2017 (extrase)
Beard împotriva Regatului Unit (MC), nr. 24882/94, 18 ianuarie 2001
Beck și alții împotriva Regatului Unit, nr. 48535/99 și alte 2 cereri, 22 octombrie 2002
Bédat împotriva Elveției (MC), nr. 56925/08, CEDO 2016
Benhebba împotriva Franței, nr. 53441/99, 10 iulie 2003
Benedik împotriva Sloveniei, nr. 62357/14, 24 aprilie 2018
Benediktsdóttir împotriva Islandei (dec.), nr. 38079/06, 16 iunie 2009
Benes împotriva Austriei, nr. 18643/91, decizia Comisiei din 6 ianuarie 1992, DR 72
Bensaid împotriva Regatului Unit, nr. 44599/98, CEDO 2001-I
Berger-Krall și alții împotriva Sloveniei, nr. 14717/04, 12 iunie 2014
Berisha împotriva Elveției, nr. 948/12, 30 iulie 2013
Bernh Larsen Holding AS și alții împotriva Norvegiei, nr. 24117/08, 14 martie 2013
Berrehab împotriva Țărilor de Jos, 21 iunie 1988, seria A nr. 138
Bevacqua și S. împotriva Bulgariei, nr. 71127/01, 12 iunie 2008
Bianchi împotriva Elveției, nr. 7548/04, 22 iunie 2006
Biao împotriva Danemarcei (MC), nr. 38590/10, CEDO 2016
Biao împotriva Danemarcei, nr. 38590/10, 25 martie 2014
Bigaeva împotriva Greciei, nr. 26713/05, 28 mai 2009
Biržietis împotriva Lituaniei, nr. 49304/09, 14 iunie 2016
Birznieks împotriva Letoniei, nr. 65025/01, 31 mai 2011
Bistieva și alții împotriva Poloniei, nr. 75157/14, 10 aprilie 2018
Bjedov împotriva Croației, nr. 42150/09, 29 mai 2012
Blaga împotriva României, nr. 54443/10, 1 iulie 2014
Boffa și alții împotriva San Marino, nr. 26536/95, decizia Comisiei din 15 ianuarie 1998, DR 27
Bohlen împotriva Germaniei, nr. 53495/09, 19 februarie 2015
Bondavalli împotriva Italiei, nr. 35532/12, 17 noiembrie 2015
Bor împotriva Ungariei, nr. 50474/08, 18 iunie 2013
Boris Popov împotriva Rusiei, nr. 23284/04, 28 octombrie 2010
Borysiewicz împotriva Poloniei, nr. 71146/01, 1 iulie 2008
Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei (MC), nr. 45036/98, 30 iunie 2005
Botta împotriva Italiei, 24 februarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-I*
Boughanemi împotriva Franței, 24 aprilie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-II*
Boujlifa împotriva Franței, 21 octombrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-VI*
Boyle împotriva Regatului Unit, 28 februarie 1994, seria A nr. 282-B
Boyle și Rice împotriva Regatului Unit, 27 aprilie 1988, seria A nr. 131
Brândușe împotriva României, nr. 6586/03, 7 aprilie 2009
Brecknell împotriva Regatului Unit, nr. 32457/04, 27 noiembrie 2007
Bremner împotriva Turciei, nr. 37428/06, 13 octombrie 2015
Brežec împotriva Croației, nr. 7177/10, 18 iulie 2013
Brito Ferrinho Bexiga Villa-Nova împotriva Portugaliei, nr. 69436/10, 1 decembrie 2015
Bronda împotriva Italiei, nr. 9 iunie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-IV*
Brüggemann și Scheuten împotriva Germaniei, nr. 6959/75, decizia Comisiei din 19 mai 1976, DR 5
Buck împotriva Germaniei, nr. 41604/98, 28 aprilie 2005
Buckland împotriva Regatului Unit, nr. 40060/08, 18 septembrie 2012
Buckley împotriva Regatului Unit, 25 septembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV*
Buglov împotriva Ucrainei, nr. 28825/02, 10 iulie 2014
Burghartz împotriva Elveției, 22 februarie 1994, seria A nr. 280-B

Burlya și alții împotriva Ucrainei, nr. 3289/10, 6 noiembrie 2018
Buscemi împotriva Italiei, nr. 29569/95, CEDO 1999-VI
Butt împotriva Norvegiei, nr. 47017/09, 4 decembrie 2012
Bykov împotriva Rusiei (MC), nr. 4378/02, 10 martie 2009

— C —

C. împotriva Belgiei, 7 august 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III
C.A.S. și C.S. împotriva României, nr. 26692/05, 20 martie 2012
C.C. împotriva Spaniei, nr. 1425/06, 6 octombrie 2009
Calogero Diana împotriva Italiei, 15 noiembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-V
Camenzind împotriva Elveției, 16 decembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VIII
Camp și Bourimi împotriva Țărilor de Jos, nr. 28369/95, CEDO 2000-X
Campbell împotriva Regatului Unit, 25 martie 1992, seria A nr. 233
Canonne împotriva Franței (dec.), nr. 22037/13, 2 iunie 2015
Carlson împotriva Elveției, nr. 49492/06, 6 noiembrie 2008
Caruana împotriva Maltei (dec.), nr. 41079/16, 15 mai 2018
Călin și alții împotriva României, nr. 25057/11 și alte 2 cereri, 19 iulie 2016
Cevat Özel împotriva Turciei, nr. 19602/06, 7 iunie 2016
Chadimová împotriva Republicii Cehe, nr. 50073/99, 18 aprilie 2006
Chapin și Charpentier împotriva Franței, nr. 40183/07, 9 iunie 2016
Chapman împotriva Regatului Unit (MC), nr. 27238/95, CEDO 2001-I
Chappell împotriva Regatului Unit, 30 martie 1989, seria A nr. 152-A
Chauvy și alții împotriva Franței, nr. 64915/01, CEDO 2004-VI
Chaykovskiy împotriva Ucrainei, nr. 2295/06, 15 octombrie 2009
Chbihi Loudoudi și alții împotriva Belgiei, nr. 52265/10, 16 decembrie 2014
Chelu împotriva României, nr. 40274/04, 12 ianuarie 2010
Chiragov și alții împotriva Armeniei (MC), nr. 13216/05, CEDO 2015
Chiș împotriva României (dec.), nr. 55396/07, 9 septembrie 2014
Chishti împotriva Portugaliei (dec.), nr. 57248/00, 2 octombrie 2003
Christie împotriva Regatului Unit, nr. 21482/93, decizia Comisiei din 27 iunie 1994, DR 78-B
Christine Goodwin împotriva Regatului Unit (MC), nr. 28957/95, CEDO 2002-VI
Chukayev împotriva Rusiei, nr. 36814/06, 5 noiembrie 2015
Čiapas împotriva Lituaniei, nr. 4902/02, 16 noiembrie 2006
Cincimino împotriva Italiei, nr. 68884/13, 28 aprilie 2016
Ciszewski împotriva Poloniei (dec.), nr. 38668/97, 13 iulie 2004
Ciubotaru împotriva Republicii Moldova, nr. 27138/04, 27 aprilie 2010
Coban împotriva Spaniei (dec.), nr. 17060/02, 25 septembrie 2006
Codarcea împotriva României, nr. 31675/04, 2 iunie 2009
Codona împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 485/05, 7 februarie 2006
Concetta Schembri împotriva Maltei (dec.), nr. 66297/13, 19 septembrie 2017
Connors împotriva Regatului Unit, nr. 66746/01, 27 mai 2004
Copland împotriva Regatului Unit, nr. 62617/00, CEDO 2007-I
Coșcodar împotriva României (dec.), nr. 36020/06, 9 martie 2010
Cossey împotriva Regatului Unit, 27 septembrie 1990, seria A nr. 184
Ćosić împotriva Croației, nr. 28261/06, 15 ianuarie 2009
Costa și Pavan împotriva Italiei, nr. 54270/10, 28 august 2012
Costello-Roberts împotriva Regatului Unit, 25 martie 1993, seria A nr. 247-C
Coster împotriva Regatului Unit (MC), nr. 24876/94, 18 ianuarie 2001
Cotleț împotriva României, nr. 38565/97, 3 iunie 2003
Couderc și Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței (MC), nr. 40454/07, CEDO 2015 (extrase)
Courten împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 4479/06, 4 noiembrie 2008
Craxi împotriva Italiei (nr. 2), nr. 25337/94, 17 iulie 2003

Crémieux împotriva Franței, 25 februarie 1993, seria A nr. 256-B
Cronin împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 15848/03, 6 iunie 2004
Csoma împotriva României, nr. 8759/05, 15 ianuarie 2013
Cvijetić împotriva Croației, nr. 71549/01, 26 februarie 2004
Cipru împotriva Turciei (MC), nr. 25781/94, 10 mai 2001

— D —

D. și alții împotriva Belgiei (dec.), nr. 29176/13, 8 iulie 2014
D.L. împotriva Bulgariei, nr. 7472/14, 19 mai 2016
Dadouch împotriva Maltei, nr. 38816/07, 20 iulie 2010
Daniliuc împotriva României (dec.), nr. 7262/06, 2 octombrie 2012
Davison împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 52990/08, 2 martie 2010
De Souza Ribeiro împotriva Franței (MC), nr. 22689/07, CEDO 2012
Deés împotriva Ungariei, nr. 2345/06, 9 noiembrie 2010
DELTA PEKÁRNY a.s. împotriva Republicii Cehe, nr. 97/11, 2 octombrie 2014
Demades împotriva Turciei, nr. 16219/90, 31 iulie 2003
Demirtepe împotriva Franței, nr. 34821/97, CEDO 1999-IX (extrase)
Demopoulos și alții împotriva Turciei (dec.) (MC), nr. 46113/99 și alte 7 cereri, CEDO 2010
Denisov împotriva Ucrainei (MC), nr. 76639/11, 25 septembrie 2018
Diamante și Pelliccioni împotriva San Marino, nr. 32250/08, 27 septembrie 2011
Di Giovine împotriva Italiei, nr. 39920/98, 26 iulie 2001
Di Sarno și alții împotriva Italiei, nr. 30765/08, 10 ianuarie 2012
Di Trizio împotriva Elveției, nr. 7186/09, 2 februarie 2016
Dickson împotriva Regatului Unit (MC), nr. 44362/04, CEDO 2007-V
Doerga împotriva Țărilor de Jos, nr. 50210/99, 27 aprilie 2004
Doğan și alții împotriva Turciei (MC), nr. 62649/10, 26 aprilie 2016
Domenichini împotriva Italiei, 15 noiembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-V*
Đorđević împotriva Croației, nr. 41526/10, CEDO 2012
Dragojević împotriva Croației, nr. 68955/11, 15 ianuarie 2015
Drakšas împotriva Lituaniei, nr. 36662/04, 31 iulie 2012
Draon împotriva Franței (reparație echitabilă - radiere) (MC), nr. 1513/03, CEDO 2006-IX
Dubetska și alții împotriva Ucrainei, nr. 30499/03, 10 februarie 2011
Dubská și Krejzová împotriva Republicii Cehe (MC), nr. 28859/11 și 28473/12, 15 noiembrie 2016
Dudgeon împotriva Regatului Unit, 22 octombrie 1981, seria A nr. 45
Dumitru Popescu împotriva României (nr. 2), nr. 71525/01, 26 aprilie 2007
Đurđević împotriva Croației, nr. 52442/09, CEDO 2011 (extrase)
Durisotto împotriva Italiei (dec.), nr. 62804/13, 6 mai 2014
Dzemyuk împotriva Ucrainei, nr. 42488/02, 4 septembrie 2014

— E —

E.B. împotriva Franței (MC), nr. 43546/02, 22 ianuarie 2008
Ebcin împotriva Turciei, nr. 19506/05, 1 februarie 2011
Egill Einarsson împotriva Islandei, nr. 24703/15, 7 noiembrie 2017
Ekinci și Akalin împotriva Turciei, nr. 77097/01, 30 ianuarie 2007
Elberte împotriva Letoniei, nr. 61243/08, CEDO 2015
El Boujaïdi împotriva Franței, 26 septembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-VI*
El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (MC), nr. 39630/09, CEDO 2012
Elli Poluhas Dödsbo împotriva Suediei, nr. 61564/00, CEDO 2006-I
Elsholz împotriva Germaniei (MC), nr. 25735/94, CEDO 2000-VIII
Emonet și alții împotriva Elveției, nr. 39051/03, 13 decembrie 2007
Enea împotriva Italiei (MC), nr. 74912/01, CEDO 2009

Erdem împotriva Germaniei, nr. 38321/97, CEDO 2001-VII (extrase)
Eremia împotriva Republicii Moldova, nr. 3564/11, 28 mai 2013
Eriksson împotriva Suediei, 22 iunie 1989, seria A nr. 156
Ernst și alții împotriva Belgiei, nr. 33400/96, 15 iulie 2003
Ernst August von Hannover împotriva Germaniei, nr. 53649/09, 19 februarie 2015
Eryiğit împotriva Turciei, nr. 18356/11, 10 aprilie 2018
Estate of Kresten Filtenborg Mortensen împotriva Danemarcei (dec.), nr. 1338/03, CEDO 2006-V
Evans împotriva Regatului Unit (MC), nr. 6339/05, CEDO 2007-I

— F —

Fadeyeva împotriva Rusiei, nr. 55723/00, CEDO 2005-IV
Fägerskiöld împotriva Suediei (dec.), nr. 37664/04, 26 februarie 2008
Fawsie împotriva Greciei, nr. 40080/07, 28 octombrie 2010
Faulkner împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 37471/97, 18 septembrie 2001
Fazil Ahmet Tamer împotriva Turciei, nr. 6289/02, 5 decembrie 2006
Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs - FNASS și alții împotriva Franței, nr. 48151/11 și 77769/13, 18 ianuarie 2018
Fernández Martínez împotriva Spaniei (MC), nr. 56030/07, CEDO 2014 (extrase)
Firma EDV für Sie, Efs Elektronische Datenverarbeitung Dienstleistungs GmbH împotriva Germaniei (dec.), nr. 32783/08, 2 septembrie 2014
F.J.M. împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 76202/16, 29 noiembrie 2018
Flamenbaum și alții împotriva Franței, nr. 3675/04 și 23264/04, 13 decembrie 2012
Folgerø și alții împotriva Norvegiei (MC), nr. 15472/02, CEDO 2007-III
Foulon și Bouvet împotriva Franței, nr. 9063/14 și 10410/14, 21 iulie 2016
Foxley împotriva Regatului Unit, nr. 33274/96, 20 iunie 2000
Frankowski împotriva Poloniei (dec.), nr. 25002/09, 20 septembrie 2011
Frérot împotriva Franței, nr. 70204/01, 12 iunie 2007
Fretté împotriva Franței, nr. 36515/97, CEDO 2002-I
Friend și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 16072/06 și 27809/08, 24 noiembrie 2009
Fröhlich împotriva Germaniei, nr. 16112/15, 26 iulie 2018
Funke împotriva Franței, 25 februarie 1993, seria A nr. 256-A
Furlepa împotriva Poloniei (dec.), nr. 62101/00, 18 martie 2008
Fürst-Pfeifer împotriva Austriei, nr. 33677/10 și 52340/10, 17 mai 2016

— G —

G.B. împotriva Lituaniei, nr. 36137/13, 19 ianuarie 2016
G.N. împotriva Poloniei, nr. 2171/14, 19 iulie 2016
G.S. împotriva Georgiei, nr. 2361/13, 21 iulie 2015
G.S.B. împotriva Elveției, nr. 28601/11, 22 decembrie 2015
Gagiu împotriva României, nr. 63258/00, 24 februarie 2009
Galev și alții împotriva Bulgariei (dec.), nr. 18324/04, 29 septembrie 2009
Galović împotriva Croației (dec.), nr. 54388/09, 5 martie 2013
Gard și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 39793/17, 27 iunie 2017
Gardel împotriva Franței, nr. 16428/05, CEDO 2009
Garib împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 43494/09, CEDO 2017
Garnaga împotriva Ucrainei, nr. 20390/07, 16 mai 2013
Gas și Dubois împotriva Franței (dec.), nr. 25951/07, 31 august 2010
Gas și Dubois împotriva Franței, nr. 25951/07, 15 martie 2012
Gaskin împotriva Regatului Unit, 7 iulie 1989, seria A nr. 160
Genovese împotriva Maltei, nr. 53124/09, 11 octombrie 2011
Georgel și Georgeta Stoicescu împotriva României, nr. 9718/03, 26 iulie 2011

Giacomelli împotriva Italiei, nr. 59909/00, CEDO 2006-XII
Gillan și Quinton împotriva Regatului Unit, nr. 4158/05, CEDO 2010 (extrase)
Gillberg împotriva Suediei (MC), nr. 41723/06, 3 aprilie 2012
Gillow împotriva Regatului Unit, 24 noiembrie 1986, seria A nr. 109
Giorgi Nikolaishvili împotriva Georgiei, nr. 37048/04, 13 ianuarie 2009
Giorgioni împotriva Italiei, nr. 43299/12, 15 septembrie 2016
Girard împotriva Franței, nr. 22590/04, 30 iunie 2011
Gladysheva împotriva Rusiei, nr. 7097/10, 6 decembrie 2011
Glass împotriva Regatului Unit, nr. 61827/00, CEDO 2004-II
Gnahoré împotriva Franței, nr. 40031/98, CEDO 2000-IX
Godelli împotriva Italiei, nr. 33783/09, 25 septembrie 2012
Golder împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1975, seria A nr. 18
Golovan împotriva Ucrainei, nr. 41716/06, 5 iulie 2012
Gough împotriva Regatului Unit, nr. 49327/11, 28 octombrie 2014
Gözüm împotriva Turciei, nr. 4789/10, 20 ianuarie 2015
Grace împotriva Regatului Unit, nr. 11523/85, raportul Comisiei din 15 decembrie 1988
Grant împotriva Regatului Unit, nr. 32570/03, CEDO 2006-VII
Greenpeace E.V. și alții împotriva Germaniei (dec.), nr. 18215/06, 12 mai 2009
Greuter împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 40045/98, 19 martie 2002
Grimkovskaya împotriva Ucrainei, nr. 38182/03, 21 iulie 2011
Guerra și alții împotriva Italiei, 19 februarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-I*
Guillot împotriva Franței, 24 octombrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-V*
Gül împotriva Elveției, 19 februarie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-I*
Gutsanovi împotriva Bulgariei, nr. 34529/10, CEDO 2013 (extrase)
Güzel Erdagöz împotriva Turciei, nr. 37483/02, 21 octombrie 2008

— H —

H. E. împotriva Turciei, nr. 30498/96, 22 decembrie 2005
H.M. împotriva Turciei, nr. 34494/97, 8 august 2006
Haas împotriva Țărilor de Jos, nr. 36983/97, CEDO 2004-I
Haas împotriva Elveției, nr. 31322/07, CEDO 2011
Haase împotriva Germaniei, nr. 11057/02, CEDO 2004-III (extrase)
Hachette Filipacchi Associés împotriva Franței, nr. 71111/01, 14 iunie 2007
Hadri-Vionnet împotriva Elveției, nr. 55525/00, 14 februarie 2008
Hadzhieva împotriva Bulgariei, nr. 45285/12, 1 februarie 2018
Hajduová împotriva Slovaciei, nr. 2660/03, 30 noiembrie 2010
Haldimann și alții împotriva Elveției, nr. 21830/09, CEDO 2015
Halford împotriva Regatului Unit, 25 iunie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-III*
Hämäläinen împotriva Finlandei (MC), nr. 37359/09, CEDO 2014
Hamesevic împotriva Danemarcei (dec.), nr. 25748/15, 16 mai 2017
Hanzelkovi împotriva Republicii Cehe, nr. 43643/10, 11 decembrie 2014
Haralambie împotriva României, nr. 21737/03, 27 octombrie 2009
Hardy și Maile împotriva Regatului Unit, nr. 31965/07, 14 februarie 2012
Harroudj împotriva Franței, nr. 43631/09, 4 octombrie 2012
Hartung împotriva Franței (dec.), nr. 10231/07, 3 noiembrie 2009
Hatton și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 36022/97, CEDO 2003-VIII
Havelka și alții împotriva Republicii Cehe, nr. 23499/06, 21 iunie 2007
Heino împotriva Finlandei, nr. 56720/09, 15 februarie 2011
Helander împotriva Finlandei (dec.), nr. 10410/10, 10 septembrie 2013
Henry Kismoun împotriva Franței, nr. 32265/10, 5 decembrie 2013
Herczegfalvy împotriva Austriei, 24 septembrie 1992, seria A nr. 244
Hode și Abdi împotriva Regatului Unit, nr. 22341/09, 6 noiembrie 2012

Hofmann împotriva Germaniei (dec.), nr. 1289/09, 23 februarie 2010
Hoffmann împotriva Austriei, 23 iunie 1993, seria A nr. 255-C
Hokkanen împotriva Finlandei, 23 septembrie 1994, seria A nr. 299-A
Hoti împotriva Croației, nr. 63311/14, 26 aprilie 2018
Howard împotriva Regatului Unit, nr. 10825/84, decizia Comisiei din 18 octombrie 1985, DR 52
Hristozov și alții împotriva Bulgariei, nr. 47039/11 și 358/12, CEDO 2012 (extrase)
Hromadka și Hromadkova împotriva Rusiei, nr. 22909/10, 11 decembrie 2014
Huvig împotriva Franței, 24 aprilie 1990, seria A nr. 176-B

— | —

İrfan Güzel împotriva Turciei, nr. 35285/08, 7 februarie 2017
I. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 25680/94, 11 iulie 2002
I.G. și alții împotriva Slovaciei, nr. 15966/04, 13 noiembrie 2012
I.S. împotriva Germaniei, nr. 31021/08, 5 iunie 2014
Iambor împotriva României (nr. 1), nr. 64536/01, 24 iunie 2008
Ibrahim Keskin împotriva Turciei, nr. 10491/12, 27 martie 2018
Idalov împotriva Rusiei (MC), nr. 5826/03, 22 mai 2012
Iglesias Gil și A.U.I. împotriva Spaniei, nr. 56673/00, CEDO 2003-V
Ignaccolo-Zenide împotriva României, nr. 31679/96, CEDO 2000-I
Igors Dmitrijevs împotriva Letoniei, nr. 61638/00, 30 noiembrie 2006
Ilașcu și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei (MC), nr. 48787/99, CEDO 2004-VII
Iliya Stefanov împotriva Bulgariei, nr. 65755/01, 22 mai 2008
Iordachi și alții împotriva Republicii Moldova, nr. 25198/02, 10 februarie 2009
Irlanda împotriva Regatului Unit, 18 ianuarie 1978, seria A nr. 25
Irina Smirnova împotriva Ucrainei, nr. 1870/05, 13 octombrie 2016
Işıldak împotriva Turciei, nr. 12863/02, 30 septembrie 2008
Ivan Atanasov împotriva Bulgariei, nr. 12853/03, 2 decembrie 2010
Ivanova și Cherkezov împotriva Bulgariei, nr. 46577/15, 21 aprilie 2016
Ivanovski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 29908/11, 21 ianuarie 2016

— J —

Jacquier împotriva Franței (dec.), nr. 45827, 1 septembrie 2009
Jane Smith împotriva Regatului Unit (MC), nr. 25154/94, 18 ianuarie 2001
Jankauskas împotriva Lituaniei, nr. 59304/00, 24 februarie 2005
Jankauskas împotriva Lituaniei (nr. 2), nr. 50446/09, 27 iunie 2017
Jansen împotriva Norvegiei, nr. 2822/16, 6 septembrie 2018
Jeronovičs împotriva Letoniei (MC), nr. 44898/10, CEDO 2016
Jeunesse împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 12738/10, 3 octombrie 2014
Jishkariani împotriva Georgiei, nr. 18925/09, 20 septembrie 2018
Jöcks împotriva Germaniei (dec.), nr. 23560/02, 23 martie 2006
Joanna Szulc împotriva Poloniei, nr. 43932/08, 13 noiembrie 2012
Johansen împotriva Norvegiei, 7 August 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III
Johansson împotriva Finlandei, nr. 10163/02, 6 septembrie 2007
Johnston și alții împotriva Irlandei, 18 decembrie 1986, seria A nr. 112
Jolie și alții împotriva Belgiei, nr. 11418/85, decizia Comisiei din 14 mai 1986, DR 47
Jovanovic împotriva Suediei, nr. 10592/12, 22 octombrie 2015
Jucius și Juciuvienė împotriva Lituaniei, nr. 14414/03, 25 noiembrie 2008
Jurica împotriva Croației, nr. 30376/13, 2 mai 2017

— K —

K2 împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 42387/13, 7 februarie 2017

K.A. împotriva Finlandei, nr. 27751/95, 14 ianuarie 2003
K.H. și alții împotriva Slovaciei, nr. 32881/04, CEDO 2009 (extrase)
K.J. împotriva Poloniei, nr. 30813/14, 1 martie 2016
K. și T. împotriva Finlandei (MC), nr. 25702/94, CEDO 2001-VII
K.S. și M.S. împotriva Germaniei, nr. 33696/11, 6 octombrie 2016
K.U. împotriva Finlandei, nr. 2872/02, CEDO 2008
Kacper Nowakowski împotriva Poloniei, nr. 32407/13, 10 ianuarie 2017
Kahn împotriva Germaniei, nr. 16313/10, 17 martie 2016
Kaluczka împotriva Ungariei, nr. 57693/10, 24 aprilie 2012
Kaftailova împotriva Letoniei (radiere) (MC), nr. 59643/00, 7 decembrie 2007
Karasev împotriva Finlandei (dec.), nr. 31414/96, CEDO 1999-II
Karner împotriva Austriei, nr. 40016/98, CEDO 2003-IX
Karrer împotriva României, nr. 16965/10, 21 februarie 2012
Kay și alții împotriva Regatului Unit, nr. 37341/06, 21 septembrie 2010
Kearns împotriva Franței, nr. 35991/04, 10 ianuarie 2008
Keegan împotriva Irlandei, 26 mai 1994, seria A nr. 290
Keegan împotriva Regatului Unit, nr. 28867/03, CEDO 2006-X
Kennedy împotriva Regatului Unit, nr. 26839/05, 18 mai 2010
Kent Pharmaceuticals Limited și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 9355/03, 11 octombrie 2005
Kepeneklioğlu împotriva Turciei, nr. 73520/01, 23 ianuarie 2007
Keslassy împotriva Franței (dec.), nr. 51578/99, CEDO 2002-I
Khamidov împotriva Rusiei, nr. 72118/01, 15 noiembrie 2007
Khan împotriva Regatului Unit, nr. 35394/97, CEDO 2000-V
Kharlamov împotriva Rusiei, nr. 27447/07, 8 octombrie 2015
Khmel împotriva Rusiei, nr. 20383/04, 12 decembrie 2013
Khodorkovskiy și Lebedev împotriva Rusiei, nr. 11082/06 și 13772/05, 25 iulie 2013
Khoroshenko împotriva Rusiei (MC), nr. 41418/04, CEDO 2015
Khuzhin și alții împotriva Rusiei, nr. 13470/02, 23 octombrie 2008
Kilyen împotriva României, nr. 44817/04, 25 februarie 2014
Király și Dömötör împotriva Ungariei, nr. 10851/13, 17 ianuarie 2017
Klass și alții împotriva Germaniei, 6 septembrie 1978, seria A nr. 28
Klyakhin împotriva Rusiei, nr. 46082/99, 30 noiembrie 2004
Knecht împotriva României, nr. 10048/10, 2 octombrie 2012
Koceniak împotriva Poloniei (dec.), nr. 1733//06, 17 iunie 2014
Koch împotriva Germaniei, nr. 497/09, 19 iulie 2012
Kocherov și Sergeeva împotriva Rusiei, nr. 16899/13, 29 martie 2016
Kolesnichenko împotriva Rusiei, nr. 19856/04, 9 aprilie 2009
Kolonja împotriva Greciei, nr. 49441/12, 19 mai 2016
Kolyadenko și alții împotriva Rusiei, nr. 17423/05 și alte 5 cereri, 28 februarie 2012
Konovalova împotriva Rusiei, nr. 37873/04, 9 octombrie 2014
Konstantin Markin împotriva Rusiei (MC), nr. 30078/06, CEDO 2012 (extrase)
Kopf și Liberda împotriva Austriei, nr. 1598/06, 17 ianuarie 2012
Kopp împotriva Elveției, 25 martie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-II*
Korelc împotriva Sloveniei, nr. 28456/03, 12 mai 2009
Kornakovs împotriva Letoniei, nr. 61005/00, 15 iunie 2006
Kotiy împotriva Ucrainei, nr. 28718/09, 5 martie 2015
Kozak împotriva Poloniei, nr. 13102/02, 2 martie 2010
Kroon și alții împotriva Țărilor de Jos, 27 octombrie 1994, seria A nr. 297-C
Kruslin împotriva Franței, 24 aprilie 1990, seria A nr. 176-A
Kruškić împotriva Croației (dec.), nr. 10140/13, 25 noiembrie 2014
Krušković împotriva Croației, nr. 46185/08, 21 iunie 2011
Kryvitska și Kryvitskyi împotriva Ucrainei, nr. 30856/03, 2 decembrie 2010

Kryževičius împotriva Lituaniei, nr. 67816/14, 11 decembrie 2018
Kuppinger împotriva Germaniei, nr. 62198/11, 15 ianuarie 2015
Kučera împotriva Slovaciei, nr. 48666/99, 17 iulie 2007
Kurić și alții împotriva Sloveniei (MC), nr. 26828/06, CEDO 2012 (extrase)
Kurkowski împotriva Poloniei, nr. 36228/06, 9 aprilie 2013
Kurochkin împotriva Ucrainei, nr. 42276/08, 20 mai 2010
Kutzner împotriva Germaniei, nr. 46544/99, CEDO 2002-I
Kvasnica împotriva Slovaciei, nr. 72094/01, 9 iunie 2009
Kwakye-Nti și Dufie împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 31519/96, 7 noiembrie 2000
Kwiek împotriva Poloniei, nr. 51895/99, 30 mai 2006
Kyrtatos împotriva Greciei, nr. 41666/98, CEDO 2003-VI (extrase)

— L —

L. împotriva Finlandei, nr. 25651/94, 27 aprilie 2000
L. împotriva Lituaniei, nr. 27527/03, CEDO 2007-IV
L. împotriva Țărilor de Jos, nr. 45582/99, CEDO 2004-IV
L.M. împotriva Italiei, nr. 60033/00, 8 februarie 2005
Labassee împotriva Franței, nr. 65941/11, 26 iunie 2014
Labita împotriva Italiei (MC), nr. 26772/95, CEDO 2000-IV
La Parola și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 39712/98, 30 noiembrie 2000
Lambert împotriva Franței, 24 august 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-V*
Lambert și alții împotriva Franței (MC), nr. 46043/14, CEDO 2015 (extrase)
Larkos împotriva Ciprului (MC), nr. 29515/95, CEDO 1999-I
Laurent împotriva Franței, nr. 28798/13, 24 mai 2018
Laskey, Jaggard și Brown împotriva Regatului Unit, 19 februarie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-I*
Lavents împotriva Letoniei, nr. 58442/00, 28 noiembrie 2002
Lazoriva împotriva Ucrainei, nr. 6878/14, 17 aprilie 2018
Leander împotriva Suediei, 26 martie 1987, seria A nr. 116
Lee împotriva Regatului Unit (MC), nr. 25289/94, 18 ianuarie 2001
Levakovic împotriva Danemarcei, nr. 7841/14, 23 octombrie 2018
Leveau și Fillon împotriva Franței, nr. 63512/00 și 63513/00, CEDO 2005-X
Libert împotriva Franței, nr. 588/13, 22 februarie 2018
Liberty și alții împotriva Regatului Unit, nr. 58243/00, 1 iulie 2008
Lipkowsky și Mc Cormack împotriva Germaniei (dec.), nr. 26755/10, 18 ianuarie 2011
Loizidou împotriva Turciei (hotărâre pe fond), 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-VI*
Losonci Rose și Rose împotriva Elveției, nr. 664/06, 9 noiembrie 2010
López Guió împotriva Slovaciei, nr. 10280/12, 3 iunie 2014
López Ostra împotriva Spaniei, 9 decembrie 1994, seria A nr. 303-C
Lozovyye împotriva Rusiei, nr. 4587/09, 24 aprilie 2018
Lüdi împotriva Elveției, 15 iunie 1992, seria A nr. 238
Luordo împotriva Italiei, nr. 32190/96, CEDO 2003-IX
Lustig-Prean și Beckett împotriva Regatului Unit, nr. 31417/96 și 32377/96, 27 septembrie 1999

— M —

M.A.K. și R.K. împotriva Regatului Unit, nr. 45901/05, 23 martie 2010
M. împotriva Elveției, nr. 41199/06, 26 aprilie 2011
M. și alții împotriva Bulgariei, nr. 41416/08, 26 iulie 2011
M.B. împotriva Franței, nr. 22115/06, 17 decembrie 2009
M.C. împotriva Bulgariei, nr. 39272/98, CEDO 2003-XII
M.D. și alții împotriva Maltei, nr. 64791/10, 17 iulie 2012
M.G. împotriva Regatului Unit, nr. 39393/98, 24 septembrie 2002

M.K. împotriva Franței, nr. 19522/09, 18 aprilie 2013
M. și M. împotriva Croației, nr. 10161/13, CEDO 2015 (extrase)
M.L. și W.W. împotriva Germaniei, nr. 60798/10 și 65599/10, 28 iunie 2018
M.M. împotriva Țărilor de Jos, nr. 39339/98, 8 aprilie 2003
M.M. împotriva Regatului Unit, nr. 24029/07, 13 noiembrie 2012
M.N. și alții împotriva San Marino, nr. 28005/12, 7 iulie 2015
M.R. și L.R. împotriva Estoniei (dec.), nr. 13429/12, 15 mai 2012
M.W. împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 11313/02, 23 iunie 2009
M.G.C. împotriva României, nr. 61495/11, 15 martie 2016
M.S. împotriva Suediei, 27 august 1997, pct. 35, Culegere 1997-IV
Macalin Moxamed Sed Dahir împotriva Elveției (dec.), nr. 12209/10, 15 septembrie 2015
Macready împotriva Republicii Cehe, nr. 4824/06 și 15512/08, 22 aprilie 2010
Maire împotriva Portugaliei, nr. 48206/99, CEDO 2003-VII
Maksym împotriva Poloniei, nr. 14450/02, 19 decembrie 2006
Malec împotriva Poloniei, nr. 28623/12, 28 iunie 2016
Malone împotriva Regatului Unit, 2 august 1984, seria A nr. 82
Mamchur împotriva Ucrainei, nr. 10383/09, 16 iulie 2015
Mandet împotriva Franței, nr. 30955/12, 14 ianuarie 2016
Manuello și Nevi împotriva Italiei, nr. 107/10, 20 ianuarie 2015
Marchiani împotriva Franței (dec.), nr. 30392/03, 27 mai 2008
Marckx împotriva Belgiei, 13 iunie 1979, seria A nr. 31
Margareta și Roger Andersson împotriva Suediei, nr. 12963/87, 25 februarie 1992
Marinis împotriva Greciei, nr. 3004/10, 9 octombrie 2014
Martínez împotriva Spaniei, nr. 21532/08, 18 octombrie 2011
Martínez și Pino Manzano împotriva Spaniei, nr. 61654/08, 3 iulie 2012
Maslák și Michálková împotriva Republicii Cehe, nr. 52028/13, 14 ianuarie 2016
Maslov împotriva Austriei, nr. 1638/03, 23 iunie 2008
Matheron împotriva Franței, nr. 57752/00, 29 martie 2005
Maumousseau și Washington împotriva Franței, nr. 39388/05, 6 decembrie 2007
Maurice împotriva Franței (MC), nr. 11810/03, CEDO 2005-IX
Mazurek împotriva Franței, nr. 34406/97, CEDO 2000-II
McCallum împotriva Regatului Unit, 30 august 1990, seria A nr. 183
McCann împotriva Regatului Unit, nr. 19009/04, CEDO 2008
McDonald împotriva Regatului Unit, nr. 4241/12, 20 mai 2014
McGinley și Egan împotriva Regatului Unit, 9 iunie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-III
McKay-Kopecka împotriva Poloniei (dec.), nr. 45320/99, 19 septembrie 2006
McLeod împotriva Regatului Unit, 23 septembrie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-VII
McMichael împotriva Regatului Unit, 24 februarie 1995, seria A nr. 307-B
Medžlis Islamske Zajednice Brčko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei (MC), nr. 17224/11, CEDO 2017
Mehmet Nuri Özen și alții împotriva Turciei, nr. 15672/08 și alte 10 cereri, 11 ianuarie 2011
Mehmet Salih și Abdülsamet Çakmak împotriva Turciei, nr. 45630/99, 29 aprilie 2004
Meimanis împotriva Letoniei, nr. 70597/11, 21 iulie 2015
Mengesha Kimfe împotriva Elveției, nr. 24404/05, 29 iulie 2010
Mennesson împotriva Franței, nr. 65192/11, CEDO 2014 (extrase)
Menteș și alții împotriva Turciei, 28 noiembrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VIII
Mentzen împotriva Letoniei (dec.), nr. 71074/01, CEDO 2004-XII
Messina împotriva Italiei, 26 februarie 1993, seria A nr. 257-H
Messina împotriva Italiei (nr. 2), nr. 25498/94, CEDO 2000-X
M.P. și alții împotriva Bulgariei, nr. 22457/08, 15 noiembrie 2011
Maslov împotriva Austriei (MC), nr. 1638/03, CEDO 2008
MGN Limited împotriva Regatului Unit, nr. 39401/04, 18 ianuarie 2011
Miaillhe împotriva Franței (nr. 1), 25 februarie 1993, seria A nr. 256-C

Michael Edward Cooke împotriva Austriei, nr. 25878/94, 8 februarie 2000
Michaud împotriva Franței, nr. 12323/11, CEDO 2012
Mikolajová împotriva Slovaciei, nr. 4479/03, 18 ianuarie 2011
Mikulic împotriva Croației, nr. 53176/99, CEDO 2002-I
Mileva și alții împotriva Bulgariei, nr. 43449/02 și 21475/04, 25 noiembrie 2010
Milka împotriva Poloniei, nr. 14322/12, 15 septembrie 2015
Mitchell împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 40447/98, 24 noiembrie 1998
Mitovi împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 53565/13, 16 aprilie 2015
Mockutė împotriva Lituaniei, nr. 66490/09, 27 februarie 2018
Modestou împotriva Greciei, nr. 51693/13, 16 martie 2017
Moisejevs împotriva Letoniei, nr. 64846/01, 15 iunie 2006
Mokrani împotriva Franței, nr. 52206/99, 15 iulie 2003
Moldovan și alții împotriva României (nr. 2), nr. 41138/98 și 64320/01, CEDO 2005-VII (extrase)
Mólka împotriva Poloniei (dec.), nr. 56550/00, 11 aprilie 2006
Monory împotriva României și Ungariei, nr. 71099/01, 5 aprilie 2005
Moreno Gómez împotriva Spaniei, nr. 4143/02, CEDO 2004-X
Moretti și Benedetti împotriva Italiei, nr. 16318/07, 27 aprilie 2010
Mosley împotriva Regatului Unit, nr. 48009/08, 10 mai 2011
Moustaquim împotriva Belgiei, 18 februarie 1991, seria A nr. 193
Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei (MC), nr. 11138/10, CEDO 2016
Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei, nr. 13178/03, CEDO 2006-XI
Murray împotriva Regatului Unit, 28 octombrie 1994, seria A nr. 300-A
Mustafa și Armağan Akin împotriva Turciei, nr. 4694/03, 6 aprilie 2010
Mutlu împotriva Turciei, nr. 8006/02, 10 octombrie 2006

— N —

Nada împotriva Elveției (MC), nr. 10593/08, CEDO 2012
Narinen împotriva Finlandei, nr. 45027/98, 1 iunie 2004
Nasr și Ghali împotriva Italiei, nr. 44883/09, 23 februarie 2016
Naydyon împotriva Ucrainei, nr. 16474/03, 14 octombrie 2010
Nazarenko împotriva Rusiei, nr. 39438/13, CEDO 2015 (extrase)
Ndidi împotriva Regatului Unit, nr. 41215/14, 14 septembrie 2107
Negrepointis-Giannisis împotriva Greciei, nr. 56759/08, 3 mai 2011
Neulinger și Shuruk împotriva Elveției (MC), nr. 41615/07, CEDO 2010
Nicklinson și Lamb împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 2478/15 și 1787/15, 23 iunie 2015
Niedbata împotriva Poloniei, nr. 27915/95, 4 iulie 2000
Niemietz împotriva Germaniei, 16 decembrie 1992, seria A nr. 251-B
Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei, nr. 5266/03, 22 februarie 2007
Nitecki împotriva Poloniei (dec.), nr. 65653/01, 21 martie 2002
Noack și alții împotriva Germaniei (dec.), nr. 46346/99, CEDO 2000-VI
Noveski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (dec.), nr. 25163/08 și alte 2 cereri,
13 septembrie 2016
Novoseletskiy împotriva Ucrainei, 47148/99, CEDO 2005-II (extrase)
Nusret Kaya și alții împotriva Turciei, nr. 43750/06 și alte 4 cereri, 22 aprilie 2014
Nuutinen împotriva Finlandei, nr. 32842/96, CEDO 2000-VIM
Nylund împotriva Finlandei (dec.), nr. 27110/95, CEDO 1999-VI

— O —

O. împotriva Regatului Unit, 8 iulie 1987, seria A nr. 120
Odièvre împotriva Franței (MC), nr. 42326/98, CEDO 2003-III
Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei, nr. 21722/11, CEDO 2013

Oleynik împotriva Rusiei, nr. 23559/07, 21 iunie 2016
Oliari și alții împotriva Italiei, nr. 18766/11 și 36030/11, 21 iulie 2015
Olsson împotriva Suediei (nr. 1), 24 martie 1988, seria A nr. 130
Olsson împotriva Suediei (nr. 2), 27 noiembrie 1992, seria A nr. 250
Oluić împotriva Croației, nr. 61260/08, 20 mai 2010
Öneryıldız împotriva Turciei (MC), nr. 48939/99, 30 noiembrie 2004
Onur împotriva Regatului Unit, nr. 27319/07, 17 februarie 2009
O'Rourke împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 39022/97, 26 iunie 2001
Orlandi și alții împotriva Italiei, nr. 26431/12 și alte 3 cereri, 14 decembrie 2017
Orlić împotriva Croației, nr. 48833/07, 21 iunie 2011
Osman împotriva Danemarcei, nr. 38058/09, 14 iunie 2011
Osman împotriva Regatului Unit, 28 octombrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-VIII*
Ospina Vargas împotriva Italiei, nr. 40750/98, 14 octombrie 2004
Özpınar împotriva Turciei, nr. 20999/04, 19 octombrie 2010

— P —

P.B. și J.S. împotriva Austriei, nr. 18984/02, 22 iulie 2010
P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit, nr. 44787/98, CEDO 2001-IX
P. și S. împotriva Poloniei, nr. 57375/08, 30 octombrie 2012
Pannullo și Forte împotriva Franței, nr. 37794/97, CEDO 2001-X
Panteleyenکو împotriva Ucrainei, nr. 11901/02, 29 iunie 2006
Pajić împotriva Croației, nr. 68453/13, 23 februarie 2016
Palfreeman împotriva Bulgariei (dec.), nr. 59779/14, 16 mai 2017
Paposhvili împotriva Belgiei (MC), nr. 41738/10, CEDO 2016
Paradiso și Campanelli împotriva Italiei (MC), nr. 25358/12, 24 ianuarie 2017
Parrillo împotriva Italiei (MC), nr. 46470/11, CEDO 2015
Paulić împotriva Croației, 3572/06, 22 octombrie 2009
Paulik împotriva Slovaciei, nr. 10699/05, CEDO 2006
Peck împotriva Regatului Unit, nr. 44647/98, CEDO 2003-I
Peers împotriva Greciei, nr. 28524/95, CEDO 2001-III
Penchevi împotriva Bulgariei, nr. 77818/12, 10 februarie 2015
Pentiacova și alții împotriva Republicii Moldova (dec.), nr. 14462/03, CEDO 2005-I
Perkins și R. împotriva Regatului Unit, nr. 43208/98 și 44875/98, 22 octombrie 2002
Peruzzo și Martens împotriva Germaniei (dec.), nr. 7841/08 și 57900/12, 4 iunie 2013
Peters împotriva Țărilor de Jos, nr. 21132/93, decizia Comisiei din 6 aprilie 1994
Petri Sallinen și alții împotriva Finlandei, nr. 50882/99, 27 septembrie 2005
Petrina împotriva României, nr. 78060/01, 14 octombrie 2008
Petrov împotriva Bulgariei, nr. 15197/02, 22 mai 2008
Petrov și X. împotriva Rusiei, nr. 23608/16, 23 octombrie 2018
Petrova împotriva Letoniei, nr. 4605/05, 24 iunie 2014
Petrovic împotriva Austriei, 27 martie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-II*
Pfeifer împotriva Austriei, nr. 12556/03, 15 noiembrie 2007
Phinikaridou împotriva Ciprului, nr. 23890/02, 20 decembrie 2007
Pibernik împotriva Croației, nr. 75139/01, 4 martie 2004
Piechowicz împotriva Poloniei, nr. 20071/07, 17 aprilie 2012
Pihl împotriva Suediei (dec.), nr. 74742/14, 7 februarie 2017
Pini și alții împotriva României, nr. 78028/01 și 78030/01, CEDO 2004-V (extrase)
Pla și Puncernau împotriva Andorrei, nr. 69498/01, CEDO 2004-VIII
Ptoski împotriva Poloniei, nr. 26761/95, 12 noiembrie 2002
Polanco Torres și Movilla Polanco împotriva Spaniei, nr. 34147/06, 21 septembrie 2010
Poleshchuk împotriva Rusiei, nr. 60776/00, 7 octombrie 2004
Poltoratskiy împotriva Ucrainei, nr. 38812/97, 29 aprilie 2003

Polyakova și alții împotriva Rusiei, nr. 35090/09 și alte 3 cereri, 7 martie 2017
Popa împotriva României (dec.), nr. 4233/09, 18 iunie 2013
Popov împotriva Franței, nr. 39472/07 și 39474/07, 19 ianuarie 2012
Popovi împotriva Bulgariei, nr. 39651/11, 9 iunie 2016
Posevini împotriva Bulgariei, nr. 63638/14, 19 ianuarie 2017
Powell și Rayner împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1990, seria A nr. 172
Prado Bugallo împotriva Spaniei, nr. 58496/00, 18 februarie 2003
Pretty împotriva Regatului Unit, nr. 2346/02, CEDO 2002-III
Price împotriva Regatului Unit, nr. 12402/86, decizia Comisiei din 9 martie 1988, DR 55,
Prokopovich împotriva Rusiei, nr. 58255/00, CEDO 2004-XI (extrase)
Putistin împotriva Ucrainei, nr. 16882/03, 21 noiembrie 2013
Puzinas împotriva Lituaniei (nr. 2), nr. 63767/00, 9 ianuarie 2007

— R —

R.B. împotriva Ungariei, nr. 64602/12, 12 aprilie 2016
R.C. și V.C. împotriva Franței, nr. 76491/14, 12 iulie 2016
R.E. împotriva Regatului Unit, nr. 62498/11, 27 octombrie 2015
R.K. și A.K. împotriva Regatului Unit, nr. 38000/05, 30 septembrie 2008
R.K. și alții împotriva Franței, nr. 68264/14, 12 iulie 2016
R.L. și alții împotriva Danemarcei, nr. 52629/11, 7 martie 2017
R.M.S. împotriva Spaniei, nr. 28775/12, 18 iunie 2013
R.R. împotriva Poloniei, nr. 27617/04, CEDO 2011 (extrase)
R.S. împotriva Poloniei, nr. 63777/09, 21 iulie 2015
Raban împotriva României, nr. 25437/08, 26 octombrie 2010
Rachwalski și Ferenc împotriva Poloniei, nr. 47709/99, 28 iulie 2009
Radomilja și alții împotriva Croației, nr. 37685/10 și 22768/12, 20 martie 2018
Ramadan împotriva Maltei, nr. 76136/12, CEDO 2016 (extrase)
Raninen împotriva Finlandei, 16 decembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-VIII*
Rasmussen împotriva Danemarcei, 28 noiembrie 1984, seria A nr. 87
Ratushna împotriva Ucrainei, nr. 17318/06, 2 decembrie 2010
Raw și alții împotriva Franței, nr. 10131/11, 7 martie 2013
Rees împotriva Regatului Unit, 17 octombrie 1986, seria A nr. 106
Reklos și Davourlis împotriva Greciei, nr. 1234/05, 15 ianuarie 2009
Ribić împotriva Croației, nr. 27148/12, 2 aprilie 2015
Robathin împotriva Austriei, nr. 30457/06, 3 iulie 2012
Roche împotriva Regatului Unit (MC), nr. 32555/96, CEDO 2005-X
Rodrigues da Silva și Hoogkamer împotriva Țărilor de Jos, nr. 50435/99, CEDO 2006-I
Rodzevillo împotriva Ucrainei, nr. 38771/05, 14 ianuarie 2016
Roemen și Schmit împotriva Luxemburgului, nr. 51772/99, 25 septembrie 2003
Roman Zakharov împotriva Rusiei (MC), nr. 47143/06, CEDO 2015
Rotaru împotriva României (MC), nr. 28341/95, CEDO 2000-V
Rouiller împotriva Elveției, nr. 3592/08, 22 iulie 2014
Rousk împotriva Suediei, nr. 27183/04, 25 iulie 2013

— S —

S.A.S. împotriva Franței (MC), nr. 43835/11, CEDO 2014 (extrase)
Šantare și Labazņikovs împotriva Letoniei, nr. 34148/07, 31 martie 2016
S. și Marper împotriva Regatului Unit (MC), nr. 30562/04 și 30566/04, CEDO 2008
S.H. și alții împotriva Austriei (MC), nr. 57813/00, CEDO 2011
S.H. împotriva Italiei, nr. 52557/14, 13 octombrie 2015
Sabanchiyeva și alții împotriva Rusiei, nr. 38450/05, 6 iunie 2013
Sagan împotriva Ucrainei, nr. 60010/08, 23 octombrie 2018

Sahin împotriva Germaniei (MC), nr. 30943/96, CEDO 2003-VIII
Şahin Kuş împotriva Turciei, nr. 33160/04, 7 iunie 2016
Saint-Paul Luxembourg S.A. împotriva Luxemburgului, nr. 26419/10, 18 aprilie 2013
Salman împotriva Turciei (MC), nr. 21986/93, CEDO 2000-VII
Salontaji-Drobnjak împotriva Serbiei, nr. 36500/05, 13 octombrie 2009
Salveti împotriva Italiei (dec.), nr. 42197/98, 9 iulie 2002
Sandra Janković împotriva Croației, nr. 38478/05, 5 martie 2009
Santos Nunes împotriva Portugaliei, nr. 61173/08, 22 mai 2012
Sargsyan împotriva Azerbaidjanului (MC), nr. 40167/06, CEDO 2015
Sarumi împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 43279/98, 26 ianuarie 1999
Satakunnan Markkinaporssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei (MC), nr. 931/13, CEDO 2017 (extrase)
Saviny împotriva Ucrainei, nr. 39948/06, 18 decembrie 2008
Sayoud împotriva Franței, nr. 70456/01, 26 iulie 2007
Schalk și Kopf împotriva Austriei, nr. 30141/04, CEDO 2010
Schönenberger și Durmaz împotriva Elveției, 20 iunie 1988, seria A nr. 137
Sciacca împotriva Italiei, nr. 50774/99, CEDO 2005-I
Schlumpf împotriva Elveției, nr. 29002/06, 8 ianuarie 2009
Scozzari și Giunta împotriva Italiei (MC), nr. 39221/98 și 41963/98, CEDO 2000-VIM
Segerstedt-Wiberg și alții împotriva Suediei, nr. 62332/00, CEDO 2006-VII
Selçuk și Asker împotriva Turciei, 24 aprilie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-II
Sen împotriva Țărilor de Jos, nr. 31465/96, 21 decembrie 2001
Sentges împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 27677/02, 8 iulie 2003
Serçe împotriva României, nr. 35049/08, 30 iunie 2015.
Şerife Yiğit împotriva Turciei (MC), nr. 3976/05, 2 noiembrie 2010
Sérvulo & Associados Sociedade de Advogados, RL și alții împotriva Portugaliei, nr. 27013/10, 3 septembrie 2015
Sevastyanov împotriva Rusiei, nr. 37024/02, 22 aprilie 2010
Shavdarov împotriva Bulgariei, nr. 3465/03, 21 decembrie 2010
Shchebetov împotriva Rusiei, nr. 21731/02, 10 aprilie 2012
Sheffield și Horsham împotriva Regatului Unit, 30 iulie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-V
Shelley împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 23800/06, 4 ianuarie 2008
Shebashov împotriva Letoniei (dec.), nr. 50065/99, 9 noiembrie 2000
Sher și alții împotriva Regatului Unit, nr. 5201/11, 20 octombrie 2015
Shimovolos împotriva Rusiei, nr. 30194/09, 21 iunie 2011
Shofman împotriva Rusiei, nr. 74826/01, 24 noiembrie 2005
Shopov împotriva Bulgariei, nr. 11373/04, 2 septembrie 2010
Shtukurov împotriva Rusiei, nr. 44009/05, CEDO 2008
Sidabras și Džiautas împotriva Lituaniei, nr. 55480/00 și 59330/00, CEDO 2004-VIII
Silver și alții împotriva Regatului Unit, 25 martie 1983, seria A nr. 61
Siskina și Siskins împotriva Letoniei (dec.), nr. 59727/00, 8 noiembrie 2001
Slivenko împotriva Letoniei (MC), nr. 48321/99, CEDO 2003-X
Slivenko și alții împotriva Letoniei (dec.) (MC), nr. 48321/99, CEDO 2002-II (extrase)
Smirnov împotriva Rusiei, nr. 71362/01, 7 iunie 2007
Smirnova împotriva Rusiei, nr. 46133/99 și 48183/99, CEDO 2003-IX (extrase)
Smith și Grady împotriva Regatului Unit, nr. 33985/96 și 33986/96, CEDO 1999-VI
Soares de Melo împotriva Portugaliei, nr. 72850/14, 16 februarie 2016
Société Canal Plus și alții împotriva Franței, nr. 29408/08, 21 decembrie 2010
Société Colas Est și alții împotriva Franței, nr. 37971/97, 16 aprilie 2002.
Sodan împotriva Turciei, nr. 18650/05, 2 februarie 2016
Söderman împotriva Suediei (MC), nr. 5786/08, CEDO 2013
Solomon împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 44328/98, 5 septembrie 2000
Solska și Rybicka împotriva Poloniei, nr. 30491/17 și 31083/17, 20 septembrie 2018

Sommerfeld împotriva Germaniei (MC), nr. 31871/96, CEDO 2003-VIII (extrase)
Sõro împotriva Estoniei, nr. 22588/08, 3 septembrie 2015
Sousa Goucha împotriva Portugaliei, nr. 70434/12, 22 martie 2016
Spyra și Kranczkowski împotriva Poloniei, nr. 19764/07, 25 septembrie 2012
S.S. împotriva Sloveniei, nr. 40938/16, 30 octombrie 2018
Steeg împotriva Germaniei (dec.), nr. 9676/05 și alte 2 cereri, 3 iunie 2008
Stenegry și Adam împotriva Franței (dec.), nr. 40987/05, 22 mai 2007
Stjerna împotriva Finlandei, 25 noiembrie 1994, seria A nr. 299-B
Storck împotriva Germaniei, nr. 61603/00, CEDO 2005-V
Strömblad împotriva Suediei, nr. 3684/07, 5 aprilie 2012
Strumia împotriva Italiei, nr. 53377/13, 23 iunie 2016
Strunjak și alții împotriva Croației (dec.), nr. 46934/99, CEDO 2000-X
Stübing împotriva Germaniei, nr. 43547/08, 12 aprilie 2012
Surikov împotriva Ucrainei, nr. 42788/06, 26 ianuarie 2017
Surugiu împotriva României, nr. 48995/99, 20 aprilie 2004
Süß împotriva Germaniei, nr. 40324/98, 10 noiembrie 2005
S.V. împotriva Italiei, nr. 55216/08, 11 octombrie 2018
Szabó și Vissy împotriva Ungariei, nr. 37138/14, 12 ianuarie 2016
Szafrański împotriva Poloniei, nr. 17249/12, 15 decembrie 2015
Szula împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 18727/06, 4 ianuarie 2007
Szuluk împotriva Regatului Unit, nr. 36936/05, CEDO 2009

— T —

T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 28945/95, CEDO 2001-V (extrase)
T.S. și J.J. împotriva Norvegiei (dec.), nr. 15633/15, 11 octombrie 2016
Taddeucci și McCall împotriva Italiei, nr. 51362/09, 30 iunie 2016
Tamiz împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 3877/14, 19 septembrie 2017
Tamosius împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 62002/00, CEDO 2002-VIII
Tanda-Muzinga împotriva Franței, nr. 2260/10, 10 iulie 2014
Tapia Gasca și D. împotriva Spaniei, nr. 20272/06, 22 decembrie 2009
Taşkın și alții împotriva Turciei, nr. 46117/99, CEDO 2004-X
Tătar împotriva României, nr. 67021/01, 27 ianuarie 2009
Taylor-Sabori împotriva Regatului Unit, nr. 47114/99, 22 octombrie 2002
Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. și alții împotriva Țărilor de Jos, nr. 39315/06, 22 noiembrie 2012
Ternovszky împotriva Ungariei, nr. 67545/09, 14 decembrie 2010
Tiğ împotriva Turciei (dec.), nr. 8165/03, 24 mai 2005
Tlapak și alții împotriva Germaniei, nr. 11308/16 și 11344/16, 22 martie 2018
Toma împotriva României, nr. 42716/02, 24 februarie 2009
Topčić-Rosenberg împotriva Croației, nr. 19391/11, 14 noiembrie 2013
Touroude împotriva Franței (dec.), nr. 35502/97, 3 octombrie 2000
Tsonyo Tsonev împotriva Bulgariei, nr. 33726/03, 1 octombrie 2009
Tsvetelin Petkov împotriva Bulgariei, nr. 2641/06, 15 iulie 2014
Turek împotriva Slovaciei, nr. 57986/00, CEDO 2006-II (extrase)
Tysiçq împotriva Poloniei, nr. 5410/03, CEDO 2007-I

— U —

Udeh împotriva Elveției, nr. 12020/09, 16 aprilie 2013
Udovičić împotriva Croației, nr. 27310/09, 24 aprilie 2014
Uj împotriva Ungariei, nr. 23594/10, 9 iulie 2011
Ünal Tekeli împotriva Turciei, nr. 29865/96, CEDO 2004-X (extrase)
Üner împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 46410/99, CEDO 2006-XII

Ustyantsev împotriva Ucrainei, nr. 3299/05, 12 ianuarie 2012
Uzun împotriva Germaniei, nr. 35623/05, CEDO 2010 (extrase)

— V —

V.C. împotriva Slovaciei, nr. 18968/07, CEDO 2011 (extrase)
V.P. împotriva Rusiei, nr. 61362/12, 23 octombrie 2014
Valašinas împotriva Lituaniei, nr. 44558/98, CEDO 2001-VIII
Vallianatos și alții împotriva Greciei (MC), nr. 29381/09 și 32684/09, CEDO 2013 (extrase)
Valenzuela Contreras împotriva Spaniei, 30 iulie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-V
Van der Heijden împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 42857/05, 3 aprilie 2012
Van der Velden împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 29514/05, CEDO 2006-XV
Van der Ven împotriva Țărilor de Jos, nr. 50901/99, CEDO 2003-II
Van Kuck împotriva Germaniei, nr. 35968/97, 12 iunie 2003
Van Rossem împotriva Belgiei, nr. 41872/98, 9 decembrie 2004
Van Vondel împotriva Țărilor de Jos, nr. 38258/03, 25 octombrie 2007
Varga împotriva României, nr. 73957/01, 1 aprilie 2008
Vasileva împotriva Bulgariei, nr. 23796/10, 17 martie 2016
Vasiliy Ivashchenko împotriva Ucrainei, nr. 760/03, 26 iulie 2012
Vasylychuk împotriva Ucrainei, nr. 24402/07, 13 iunie 2013
Versini-Campinchi și Crasnianski împotriva Franței, nr. 49176/11, 16 iunie 2016
Vidish împotriva Rusiei, nr. 53120/08, 15 martie 2016
Vilnes și alții împotriva Norvegiei, nr. 52806/09 și 22703/10, 5 decembrie 2013
Vinci Construction și GTM Génie Civil et Services împotriva Franței, nr. 63629/10 și 60567/10, 2 aprilie 2015
Vintman împotriva Ucrainei, nr. 28403/05, 23 octombrie 2014
Vlasov împotriva Rusiei, nr. 78146/01, 12 iunie 2008
Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2) (MC), nr. 40660/08 și 60641/08, CEDO 2012
Vorozhba împotriva Rusiei, nr. 57960/11, 16 octombrie 2014
Vrzić împotriva Croației, nr. 43777/13, 12 iulie 2016
Vukota-Bojić împotriva Elveției, nr. 61838/10, 18 octombrie 2016

— W —

W. împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 20689/08, 20 ianuarie 2009
W. împotriva Regatului Unit, 8 iulie 1987, seria A nr. 121
Wagner și J.M.W.L. împotriva Luxemburgului, nr. 76240/01, 28 iunie 2007
Wainwright împotriva Regatului Unit, nr. 12350/04, CEDO 2006-X
Wakefield împotriva Regatului Unit, nr. 15817/89, decizia Comisiei din 1 octombrie 1990, DR 66
Walkuska împotriva Poloniei (dec.), nr. 6817/09, 29 aprilie 2008
Wallova și Walla împotriva Republicii Cehe, nr. 23848/04, 26 octombrie 2006
Ward împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 31888/03, 9 noiembrie 2004
Weber și Saravia împotriva Germaniei (dec.), nr. 54934/00, CEDO 2006-XI
Welsh și Silva Canha împotriva Portugaliei, nr. 16812/11, 17 septembrie 2013
Wetjen și alții împotriva Germaniei, nr. 68125/14 și 72204/14, 22 martie 2018
Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH împotriva Austriei, nr. 74336/01, 16 octombrie 2007
William Faulkner împotriva Regatului Unit, nr. 37471/97, 4 iunie 2002
Winterstein și alții împotriva Franței, nr. 27013/07, 17 octombrie 2013
Wisse împotriva Franței, nr. 71611/01, 20 decembrie 2005
Wolland împotriva Norvegiei, nr. 39731/12, 17 mai 2018

— X —

X și alții împotriva Austriei (MC), nr. 19010/07, CEDO 2013
X și Y împotriva Belgiei, nr. 8962/80, decizia Comisiei din 13 mai 1982, DR 28

X și Y împotriva Țărilor de Jos, 26 martie 1985, seria A nr. 91
X împotriva Austriei, nr. 8278/78, decizia Comisiei din 13 decembrie 1979, DR 154
X împotriva Letoniei (MC), nr. 27853/09, CEDO 2013
X împotriva Regatului Unit, nr. 7308/75, decizia Comisiei din 12 octombrie 1978, DR 16
X, Y și Z împotriva Regatului Unit, 22 aprilie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-II*
X. împotriva Finlandei, nr. 34806/04, 3 iulie 2012
X. împotriva Franței, nr. 9993/82, decizia Comisiei din 5 octombrie 1982, DR 31
X. împotriva Islandei, nr. 6825/74, decizia Comisiei din 18 mai 1976, DR 5
Xavier Da Silveira împotriva Franței, nr. 43757/05, 21 ianuarie 2010

— Y —

Y.C. împotriva Regatului Unit, nr. 4547/10, 13 martie 2012
Y.F. împotriva Turciei, nr. 24209/94, CEDO 2003-IX
Y. împotriva Sloveniei, nr. 41107/10, CEDO 2015 (extrase)
Y. împotriva Turciei (dec.), nr. 648/10, 17 februarie 2015
Y.Y. împotriva Turciei, nr. 14793/08, CEDO 2015 (extrase)
Yefimenko împotriva Rusiei, nr. 152/04, 12 februarie 2013
Yildirim împotriva Austriei (dec.), nr. 34308/96, 19 octombrie 1999
Yonchev împotriva Bulgariei, nr. 12504/09, 7 decembrie 2017
Yordanova și alții împotriva Bulgariei, nr. 25446/06, 24 aprilie 2012

— Z —

Z împotriva Finlandei, 25 februarie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-I*
Z și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 29392/95, CEDO 2001-V
Z.H. și R.H. împotriva Elveției, nr. 60119/12, 8 decembrie 2015
Zaiet împotriva României, nr. 44958/05, 24 martie 2015
Zammit Maempel împotriva Maltei, nr. 24202/10, 22 noiembrie 2011
Zehentner împotriva Austriei, nr. 20082/02, 16 iulie 2009
Zehnalova și Zehnal împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 38621/97, 14 mai 2002
Zhou împotriva Italiei, nr. 33773/11, 21 ianuarie 2014
Znamenskaya împotriva Rusiei, nr. 77785/01, 2 iunie 2005
Zorica Jovanović împotriva Serbiei, nr. 21794/08, CEDO 2013
Zubal' împotriva Slovaciei, nr. 44065/06, 9 noiembrie 2010